

חוקי-היסוד כתשתית לחוקה

ארגון מחדש של חוקי-היסוד
בדרך למסמך חוקתי כולל

מרדכי קרמניצר
דוד קרצ'מר
אבישי בניש

המכון הישראלי לדמוקרטיה

חוקי-היסוד כתשתית לחוקה

ארגון מחדש של חוקי-היסוד בדרך למסמך חוקתי כולל

המכון הישראלי לדמוקרטיה הוא גוף עצמאי, המסייע לכנסת ולוועדותיה, למשרדים ולמוסדות ממשלתיים, לגופי השלטון המקומי ולמפלגות, באמצעות הגשת מחקרים והצעות לביצוע שינויים ורפורמות בדפוסי פעילותם.

בנוסף לכך מממש המכון הישראלי לדמוקרטיה את שליחותו על-ידי מידע משווה בנושאי החקיקה ודרכי התפקוד של משטרים דמוקרטיים שונים. כמו כן הוא שואף להעשיר את השיח הציבורי ולעודד דרכי חשיבה חדשות על-ידי ייזום דיונים בנושאים שעל סדר היום הפוליטי, החברתי והכלכלי, בהשתתפות מחוקקים, בעלי תפקידי-ביצוע ואנשי אקדמיה, ועל-ידי פרסום מחקריו.

These deliberations are made possible by the late Lyn P. Meyerhoff through her foundation and its trustees. Mrs. Meyerhoff was a staunch advocate of Israel and of democracy and believed that a better understanding of democracy in Israel is critical to its future.

עורך הספרייה: אורי דרומי
ניהול הפקה: עדנה גרניט
עורכות לשון: רעיה כהן, יעל מושיוב
עיצוב העטיפה: רון הרן
הבאה לדפוס: עטרה קליגמן
רכז הפקה: נדב שטכמן
סודר ונדפס בתשס"ג בדפוס ארט-פלוס, ירושלים

מסת"ב 965-7091-30-6 ISBN
© כל הזכויות שמורות למכון הישראלי לדמוקרטיה
החקיקה המופיעה בספר – באדיבות חברת סי.די.אי. סיסטמס,
המוציאה לאור של **תקדין ותקדינט**, המאגר המשפטי
בתקליטור ובאינטרנט www.takdinet.co.il.

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם,
לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או
אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר –
כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי
מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט
אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

Copyright by the Israel Democracy Institute

Printed in Israel 2002

הדברים המתפרסמים בפרסום זה מובאים בשם האומרים ועל אחריותם ואינם משקפים בהכרח את עמדת המכון הישראלי לדמוקרטיה.

תוכן העניינים

7

מבוא

שער ראשון: ההצעה בכללותה

הצעת המחברים לארגון מחדש של חוקי-היסוד

13	פרק 1: זכויות יסוד
15	פרק 2: נשיא המדינה
20	פרק 3: הכנסת
28	פרק 4: הממשלה
41	פרק 5: השפיטה
47	פרק 6: מבקר המדינה
50	פרק 7: הצבא
51	פרק 8: ירושלים בירת ישראל
52	פרק 9: משק המדינה
55	פרק 10: מקרקעי ישראל
56	פרק 11: הוראות כלליות

שער שני: דברי הסבר להצעה

61	מקרא
65	פרק 1: זכויות יסוד
68	פרק 2: נשיא המדינה
80	פרק 3: הכנסת
99	פרק 4: הממשלה
120	פרק 5: השפיטה
129	פרק 6: מבקר המדינה
135	פרק 7: הצבא
136	פרק 8: ירושלים בירת ישראל
138	פרק 9: משק המדינה
143	פרק 10: מקרקעי ישראל
144	פרק 11: הוראות כלליות

נספח: חוקי-היסוד כנוסחם המקורי

152

הערות

197

מבוא

בפסק דין בעניין **בנק המזרחי**¹ הכריז בית-המשפט העליון, לאחר חקיקת חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק-יסוד: חופש העיסוק, כי לחוקי-היסוד יש מעמד חוקתי על-חוקי. הכרזה זו נשענה בין השאר על החלטת הררי משנת 1950, שחוקת ישראל תיכתב פרקים פרקים בחוקי-יסוד שיאוגדו לחוקת המדינה. עד שנת 1992 התקבלו תשעה חוקי-יסוד, אשר עסקו בעיקר ביסודות המבנה המשטרי של המדינה – הכנסת, הממשלה, נשיא המדינה, הרשות השופטת, מבקר המדינה, הצבא – וביחסי הגומלין ביניהם. עם קבלת שני חוקי-היסוד האמורים, חוקי-יסוד שעניינם זכויות האדם, יש למדינת ישראל חוקי-יסוד שבהם התייחסות לרוב רובם של הנושאים הראויים להיכלל בחוקה פורמלית.

גם כאשר מקבלים את קביעתו העקרונית של בית-המשפט העליון כי חוקי-היסוד מהווים כבר עתה חוקה,² אי-אפשר להתעלם מבעיות מספר הצעות מהפיכתם של חוקי-היסוד לחוקה. עיון – ולו קצר – בחוקי-היסוד מלמד כי אינם ערוכים לשמש חוקה. חוקה צריך שתהיה כללית ושתעגן את עקרונות היסוד של מבנה המשטר, זכויות האדם והסדרים שראוי להגן עליהם מפני שינוי שיעשה בחיפזון או בהיסח דעת, וכן שתשאיר את ההסדרים הפרטניים והפרטיקולריים להסדרה בחוקים רגילים. חוקה צריך שתנקוט לשון חגיגית קצרה ותמציתית ותפנה, בלשון עתיד, לחוקים רגילים. חוקה צריך שתשמש כלי חינוכי ממדרגה ראשונה, שהמעין בה יוכל לתפוס את מהותה של המדינה – צורת המשטר ועקרונותיו – גם אם אינו חכם משפט המצוי ברוי השפה המשפטית. חוקה היא מסמך בעל מעמד נורמטיבי עדיף על חוקים רגילים, וככזו יש להבטיח כי אי-אפשר יהיה לשנותה באותה דרך שבה משנים חוקים רגילים. בכל אלו לוקים חוקי-היסוד – מי יותר ומי פחות.

ננסה להצביע כאן על הליקויים המרכזיים בחוקי-היסוד בנוסחם כיום, הפוגמים ביכולתם של חוקי-היסוד לשמש חוקה. ראשית, ברוב חוקי-היסוד אין הבחנה בין עקרונות יסוד ובין הסדרים ספציפיים. כך למשל אפשר למצוא בחוקי-היסוד מחד גיסא זכויות יסוד כגון הזכות לבחור ולהיבחר, ומאידך גיסא נהלים פרטניים של דרך המינוי לתפקידים מסוימים.³ יתרה מזאת, חוקי-היסוד נוקטים פעמים רבות לשון ארכנית ומפורטת עד לפרטי הפרטים, מתוך הנחה כי חוק-היסוד לבדו צריך להספיק להסדיר תחום פעולה כלשהו.⁴ שנית, חלק מההסדרים המופיעים בחוקי-היסוד אינם פרי כוונה מרחיקת לכת, אלא תוצאה של נסיבות פוליטיות קצרות טווח.⁵ שלישית, בהפניה לחוקים רגילים, חוקי-היסוד משתמשים לעתים בלשון עתיד כללית וקצרה (כמו בעניין חסינות חברי הכנסת)⁶, אך לרוב הם מפנים ישירות לחוק ספציפי.⁷ רביעית, מאחר שחוקי-היסוד לא נכתבו באחת, מתוך ראייה שיטתית וכוללת, ישנם הבדלים תוכניים וסגנוניים ביניהם. כך למשל מקצת מחוקי-היסוד, כגון חוק-יסוד: נשיא המדינה וחוק-יסוד: השפיטה, עוסקים בייחוד הכהונה ובאיסור על עיסוק נוסף, ואילו אחרים מתעלמים מהנושא או שהם מסדירים אותו ברמה של חוק רגיל בלבד, אף-על-פי שלא

נראה שיש סיבה עניינית להבדל זה. ישנם תחומים דומים בחוקי-היסוד השונים הכתובים ברמת פירוט שונה, בלא הצדקה עניינית.⁸ מבחינת הסגנון, חוקי-היסוד משתמשים בביטויים שונים כדי לתאר מושגים זהים.⁹ הם ערוכים בסדר עניינים שונה גם כאשר מתבקש שהסדר יהיה זהה.¹⁰ חמישית, ישנם חוקי-יסוד שספק אם יש להם תוכן חוקתי מובהק, ולעומתם ישנם חוקים שאינם נושאים את התואר 'חוק-יסוד' אבל הם מעגנים בתוכם הסדרים בעלי אופי חוקתי.¹¹ שישיית, חוקי-היסוד אינם עשויים מקשה אחת בעניין 'חוקיותם'. מידת הארגון מחדש הנדרשת בחוקי-היסוד השונים שונה. פרופ' זמיר מצביע על כך: "... לאחרונה חל שינוי ושיפור בחוקי-היסוד. חוק-יסוד: השפיטה (משנת תשמ"ד—1984) מתאים לשמש פרק בחוקה, מבחינת המבנה והלשון, יותר מאשר חוק-יסוד: הכנסת או חוק-יסוד: הממשלה ... טוב ממנו, מבחינה זאת, חוק-יסוד: מבקר המדינה (משנת התשמ"ח—1988) ... וטובים מכל, עד כה, הם שני חוקי-היסוד החדשים בעניין זכויות האדם – חוק-יסוד: חופש העיסוק וחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו." שביעית, בשל הסרבול וחוסר האחידות, חוקי-היסוד מאבדים מיכולתם לשמש מסמך חינוכי. יפים דבריו של פרופ' זמיר שמגדירים את חוקי-היסוד בנוסחם כיום כלא בשלים לשמש חוקה ו"לכל היותר אפשר לראות אותם כטיוטות לפרקי החוקה. לכשתבוא השעה וניתן יהיה לכנס את חוקי-היסוד, עדיין יידרשו הרבה עבודה, חוכמה וזמן כדי להכשיר אותם כפרקים בחוקה."¹²

אנו סבורים כי הבשילה השעה שדיבר עליה פרופ' זמיר והגיעה העת לכנס את חוקי-היסוד למסמך חוקתי אחד. כדי לעשות זאת, צריך לארגן את חוקי-היסוד מחדש ולהתאימם לדרישותיו של מסמך חוקתי. זאת המטרה של חיבור זה.

עיקרון מנחה יסודי שהצבנו לעצמנו בנייר זה הוא להיצמד ככל האפשר לקיים. מאחר שהמשימה שקיבלנו עלינו היא 'ארגון מחדש' ולא 'כינון מחדש', תפסנו את תפקידנו כטכני בעיקרו ולא הגותי, ולכן הזהרנו את עצמנו לעקוב אחר הוראות החוק כפי שגיבשן המחוקק, עקב בצד אגודל, מבלי להוסיף משלנו. משום כך גם אין ההצעה ממצה ואינה כוללת את כל ההסדרים הראויים להיכלל בחוקה. התחום הבולט ביותר שבו ההסדרים הקיימים אינם שלמים הוא תחום זכויות האדם. עם כל ניסיונו להיצמד להסדרים הקיימים הבנו שבכל מלאכת סידור ומיון יש גם מן המהות. במקומות שבהם לא הייתה בררה אלא לשנות מן הקיים, ביקשנו לפעול על-פי עקרונות שאינם שנויים במחלוקת ולהבטיח כי השינויים לא יהיו משמעותיים. אם זכה חוק-יסוד לפרשנות של בתי-המשפט, שילבנו פרשנות זו רק אם נעשתה הפסיקה הלכה מושרשת היטב במשפט הישראלי.¹³ בכל מקום שבו סברנו כי אפשר שלסידור שהצענו עשויה להיות נפקות מהותית, דאגנו לציין זאת במפורש ולפרט את הנפקויות האפשריות. לעתים העלינו מספר הצעות השונות זו מזו במידת היצמדותן לנוסח המקורי. לא בחנו אם כל ההסדרים בחוקי-היסוד ראויים. עם זאת, מדי פעם מצאנו להעיר הערות לגופם של הסדרים כדי להזמין בחינה מחודשת שלהם. בהערות אלו אין משום בחינה ביקורתית ממצה של חוקי-היסוד.

על מנת למלא את משימת הארגון מחדש של חוקי-היסוד הגדרנו לעצמנו יעדים אחדים. היעד הראשון היה להפריד בין החוקתי ללא-חוקתי – בין הסדרים הראויים

להיכלל במסמך חוקתי בעל מעמד נורמטיבי עדיף ובין אלה שצריך להסדירם בחקיקה רגילה. לשם כך הסתמכנו על מבחנים שהציב הנשיא שמגר בפסק הדין בעניין **בנק המזרחי**.¹⁴ המבחן הראשון הוא **המבחן הענייני** – האם מבחינת תוכנו הסעיף מתאים להיות מעוגן בחוקה? כדי להכריע בעניין זה שאלנו את עצמנו את השאלות הבאות: מהו התחום שהסעיף עוסק בו? האם הוא עוסק בזכויות אדם? האם הוא עוסק במבנה השלטון, בסמכויותיו וביחסי הגומלין בין רשויות השלטון השונות? מהי רמת ההפשטה של הסעיף – האם הוא בבחינת הסדר משטרי ראשוני או הסדר ספציפי של ישום והסדרה? האם מתאים לו מעמד של עליונות נורמטיבית? האם הסעיף משורין (פורמלית או על-ידי פסקת הגבלה) או לחלופין, האם הוא ראוי לשריון? האם הוא עומד במבחן הזמן והאם ייחשב מוצדק בכל מצב פוליטי, או שמא הוא יפה רק לסיטואציה פוליטית ספציפית? האם עם העברתו לחוק רגיל יעמוד במבחן חוקי-היסוד ולא ייפסל על-פיהם?¹⁵ האם בחינה השוואתית תעלה שהעניין שהסעיף עוסק בו מופיע בחוקות אחרות? המבחן השני הוא **המבחן הצורני** – האם הסעיף נוקט 'לשון חוקתית'? כאן שאלנו את עצמנו: האם נוסח הסעיף כללי? האם הוא תמציתי וקצר? האם הוא בהיר ופשוט?¹⁶ המבחן השלישי הוא **מבחן הקוהרנטיות** – האם הסעיף משתלב במכלול חוקי-היסוד? והמבחן הרביעי והאחרון הוא **מבחן ההיסטוריה החקיקתית** – האם לאור ההיסטוריה החקיקתית של הסעיף אפשר להצביע על חשיבות מיוחדת שייחס המחוקק לסעיף או לחוק, או לחלופין אפשר להצביע דווקא על נסיבות בנות חלוף שבעטיין התקבל? את הסעיפים בחוקי היסוד שלא עמדו במבחנים אלו הצענו להעביר לחוק רגיל או להשמיט. לעתים רחוקות נתקלנו בחוק רגיל בעניין עקרוני בעל חשיבות מהותית המתאים מבחינה עניינית להופיע בחוקה, ואז הצענו להעלותו לרמה החוקתית.¹⁷

היעד השני שהצבנו לעצמנו היה האחדת ההסדרים – עניינית וסגנונית. מבחינה עניינית, המגמה היא שבכל חוקי-היסוד יופיעו אותם עניינים (כגון דרך הבחירה, הסמכויות, השכר, ייחוד הכהונה וכו') וכי ההסדרים ככלל יהיו דומים, ויהיו שונים אלה מאלה רק אם הדבר מוצדק.¹⁸ נוסף על כך, עדכנו את חוקי-היסוד כדי שיתאימו להסדרים מאוחרים יותר שקיבלה הכנסת¹⁹ ולהלכות שקבע בית-המשפט העליון. מבחינה סגנונית, איחדנו את דרך ניסוח הסעיפים בחוקי-היסוד השונים ואת המונחים המופיעים בהם. ניסינו גם להביא את חוקי-היסוד לסדר עניינים דומה. עניין עקרוני שבו החלטנו לאחד בין חוקי-היסוד הוא עניין השריון. בהתעלם לרגע מהמחלוקת האקדמית בעניין השריון הפורמלי, התמונה העולה מחוקי-היסוד בעניין זה אינה אחידה. ישנם חוקי-יסוד המשוריינים ברוב של 61 חברי כנסת; באחרים סעיפים ספציפיים בלבד משוריינים ברוב כזה או אחר; ואילו חוקי-יסוד אחרים אינם משוריינים כלל. בשל חוסר השריון, עם השנים עברו חוקי-היסוד שינויים ותיקונים רבים. מאחר שמרכיב היציבות מהותי למעמדו של מסמך חוקתי, החלטנו לחרוג מהגישה השמרנית שגורנו על עצמנו ולהציע שלאחר ארגון מחדש של חוקי-היסוד והפיכתם המפורשת ל'חוקתיים', ישוריינו כל חוקי-היסוד בשריון מינימלי של 61 חברי כנסת **לפחות**, לשם הגברת יציבותם.

היעד השלישי שהצבנו לעצמנו היה להתאים את הלשון ללשון חוקתית. לשם כך

השתדלנו לקצר את נוסח הסעיפים לנוסח כללי, קצר, תמציתי וחגיגי משהו. כמו כן החלפנו את ההפניות לחוקים רגילים ללשון עתיד כללית, מבלי לפרט את החוק שהעניין מוסדר במסגרתו, אף אם הוא כבר קיים.

היעד הרביעי והאחרון שהצבנו לנו היה לנסות להפוך את חוקי-היסוד למסמך בעל אופי חינוכי. יעד זה קשור כמובן קשר הדוק ליעדים הקודמים, שכן ככל שיופיעו בחוקי-היסוד עניינים עקרוניים יותר ובלשון קצרה ותמציתית יותר, תגדל בהירותם. נוסף על כך ניסינו להפוך את הניסוחים בחוקי-היסוד לידידותיים יותר לאדם מן היישוב שאינו משפטן. כל זאת כמובן לא על חשבון השיקולים המשפטיים (וראש וראשון בהם – הצורך להבטיח שההוראה תעמוד במבחן חוקי-היסוד).

כיאה למסמך חוקתי מקיף, התהווה בעבודתנו חלק כללי משותף לכל חוקי-היסוד. בחלק זה מופיעות הוראות כלליות, כגון סעיף הקובע כי האמור בחוקי-היסוד מופנה לגברים ולנשים כאחד,²⁰ סעיף השכר, סעיף ההגנה מפני תחיקת חירום וסעיף השריון של חוקי-היסוד.

מבחינת סדר חוקי-היסוד, אנו מציעים כי בדומה לנהוג בחוקות רבות, מקומן של ההוראות הדנות בזכויות אדם יהיה בפרק הראשון, ואחריו יבואו ההסדרים בעניין מבנה השלטון.

אנו מבקשים להודות מקרב לב ליו"ר המועצה הציבורית, הנשיא (בדימוס) מאיר שמגר, ולעו"ד צבי ענבר על הערותיהם המפורטות והמועילות. תודה גם לחברי המועצה הציבורית. טיוטה של חיבור זה הוצגה לפנייהם ונדונה בכינוס השלישי של המועצה.

שער ראשון

ההצעה בכללותה

הצעת המחברים לארגון מחדש של חוקי היסוד

פרק 1: זכויות יסוד

1. עקרונות יסוד
זכויות היסוד של האדם בישראל מושתתות על ההכרה בערך האדם, בקדושת חייו ובהיותו בן-חורין, והן יכולו ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל.
סעיף 1 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו וסעיף 1 לחוק-יסוד: חופש העיסוק.
2. מטרה
פרק זה מטרתו להגן על זכויות היסוד המנויות בו, כדי לעגן בחוקה את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.
מבוסס על סעיף 1א לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו וסעיף 2 לחוק-יסוד: חופש העיסוק.
3. שמירה על החיים, הגוף והכבוד
אין פוגעים בחייו, בגופו, או בכבודו של אדם באשר הוא אדם.
סעיף 2 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
4. שמירה על הקניין
אין פוגעים בקנינו של אדם.
סעיף 3 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
5. הגנה על החיים, הגוף והכבוד
כל אדם זכאי להגנה על חייו, על גופו ועל כבודו.
סעיף 4 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
6. חירות אישית
אין נוטלים ואין מגבילים את חירותו של אדם במאסר, במעצר, בהסגרה או בכל דרך אחרת.
סעיף 5 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
7. יציאה מישראל וכניסה אליה
א. כל אדם חופשי לצאת מישראל.
ב. כל אזרח ישראלי הנמצא בחוץ לארץ זכאי להיכנס לישראל.
סעיף 6 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
8. פרטיות וצנעת הפרט
א. כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו.

- ב. אין נכנסים לרשות היחיד של אדם שלא בהסכמתו.
ג. אין עורכים חיפוש ברשות היחיד של אדם, על גופו, בגופו או בכליו.
ד. אין פוגעים בסוד שיחו של אדם, בכתביו או ברשומותיו.
סעיף 7 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
9. חופש העיסוק
כל אזרח או תושב של המדינה זכאי לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלח יד.
סעיף 3 לחוק-יסוד: חופש העיסוק.
10. פגיעה בזכויות
אין פוגעים בזכויות שלפי פרק זה אלא בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, שנועד לתכלית ראויה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש או לפי חוק כאמור מכוון הסמכה מפורשת בו.
מבוסס על סעיף 8 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו וסעיף 4 לחוק-יסוד: חופש העיסוק.
11. סייג לגבי כוחות הביטחון
אין מגבילים הזכויות שלפי סעיפים 3-8 לפרק זה של המשרתים בצבא-הגנה-לישראל, במשטרת ישראל, בשירות בתי הסוהר ובארגוני הביטחון האחרים של המדינה, ואין מתנים על זכויות אלה, אלא לפי חוק ובמידה שאינה עולה על הנדרש ממהותו ומאופיו של השירות.
מבוסס על סעיף 9 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
12. תחולה
כל רשות מרשויות השלטון חייבת לכבד את הזכויות שלפי פרק זה.
מבוסס על סעיף 11 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו ועל סעיף 5 לחוק-יסוד: חופש העיסוק.
13. תוקפו של חוק חורג
הוראת חוק הפוגעת בחופש העיסוק תהיה תקפה אף כשאינה בהתאם לסעיף 10, אם נכללה בחוק שנתקבל ברוב של חברי הכנסת ונאמר בו במפורש, שהוא תקף על אף האמור בפרק זה; תוקפו של חוק כאמור יפקע בתום ארבע שנים מיום תחילתו, זולת אם נקבע בו מועד מוקדם יותר.
מבוסס על סעיף 8 לחוק-יסוד: חופש העיסוק.
14. שמירת דינים
אין בהוראות סעיפים 3-8 לפרק זה כדי לפגוע בתקפו של דין שהיה קיים לפני "ב באדר ב' התשנ"ב (17 במרס 1992).
מבוסס על סעיף 10 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.

פרק 2: נשיא המדינה

15. מעמד
בראש המדינה יעמוד נשיא אשר יסמל את המדינה.
מבוסס על סעיף 1 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.
16. תקופת כהונה
נשיא המדינה ייבחר לתקופת כהונה אחת של שבע שנים.
מבוסס על סעיף 3 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.
17. כשירות
א. כל אזרח ישראלי שהוא תושב ישראל כשיר להיות מועמד לכהונת נשיא המדינה.
ב. לא יתמנה לנשיא המדינה מי שהורשע בפסק דין סופי, בעבירה שבית-המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון; לא הכריע בית-המשפט בשאלת הקלון, יקבע בית-משפט, לבקשת היועץ המשפטי לממשלה/ תקבע ועדת הכנסת/ יקבע היועץ המשפטי לממשלה, אם יש בעבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.
מבוסס על סעיף 4 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.
18. בחירת נשיא המדינה
א. נשיא המדינה ייבחר על-ידי הכנסת בישיבה שנועדה בעניין זה בלבד, במועד שייקבע על-פי חוק.
ב. ההצבעה תהיה חשאית, וייבחר המועמד שקיבל קולותיהם של רוב חברי הכנסת; ואולם, אם לא הושג רוב כאמור בשני סיבובי הצבעה, ייבחר המועמד שזכה ברוב רגיל; פרטים ייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיפים 7 ו-8 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.
19. הצעת מועמדים
עשרה מחברי הכנסת רשאים להציע מועמד שהסכים לכך; פרטים ייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיף 6 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.
20. הצהרת אמונים של נשיא המדינה
נשיא המדינה יצהיר אמונים; ואלה דברי ההצהרה:
"אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה ולמלא באמונה את תפקידי כנשיא המדינה"; סדרי ההצהרה ייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיף 9 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

21. תחילת כהונה
הנשיא הנבחר יתחיל בכהונתו לאחר תום כהונת הנשיא הקודם ולאחר שיצהיר
אמונים.

מבוסס על סעיף 10 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

22. תפקידים וסמכויות
א. נשיא המדינה –

- (1) יחתום על כל חוק מלבד חוקים הנוגעים לסמכויותיו;
- (2) ימלא את התפקידים שיוחדו לו בפרק הממשלה;
- (3) יקבל מן הממשלה דין וחשבון על ישיבותיה;
- (4) יאמין את הנציגים הדיפלומטיים של המדינה, יקבל האמנתם של נציגים דיפלומטיים שמדינות-חוץ שיגרו לישראל, יסמך את הנציגים הקונסולריים של המדינה ויקיים מינויים של נציגים קונסולריים שמדינות-חוץ שיגרו לישראל;
- (5) יחתום על אמנות עם מדינות-חוץ שאושרו על-ידי הכנסת;
- (6) ימלא כל תפקיד שיוחד לו בחוק בקשר למינוי שופטים ונושאי-משרות אחרים.

ב. לנשיא המדינה נתונה הסמכות לחון עבריינים ולהקל בעונשים על-ידי הפחתתם או המרתם.

ג. נשיא המדינה ימלא כל תפקיד אחר ונתונה לו כל סמכות אחרת שתיוחד לו בחוק.

מבוסס על סעיף 11 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

23. חתימת קיום
חתימתו של נשיא המדינה על מסמך רשמי טעונה חתימת-קיום של ראש הממשלה או של שר אחר שהחליטה עליו הממשלה, זולת מסמך הקשור בכינון הממשלה או בפיוזור הכנסת וזולת כתב-התפטרות של הנשיא.

מבוסס על סעיפים 12 ו-19 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

24. חסינות נשיא המדינה
לנשיא המדינה תהיה חסינות אישית ומוסדית; פרטים ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיפים 13, 14 ו-15 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

25. ייחוד הכהונה
לא יכהן נשיא המדינה במשרה ולא ימלא תפקיד, זולת משרתו ותפקידו כנשיא המדינה, אלא על דעת ועדת הכנסת.

מבוסס על סעיף 17 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

הצעה 1

26. יציאה לחו"ל
לא יצא נשיא את גבולות המדינה אלא על דעת הממשלה.
סעיף 18 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.
27. התפטרות
נשיא המדינה רשאי להתפטר מכהונתו על-ידי הגשת כתב-התפטרות ליושב ראש הכנסת. מקומו של נשיא המדינה יתפנה כעבור ארבעים ושמונה שעות לאחר שכתב ההתפטרות הגיע לידי יושב ראש הכנסת.
מבוסס על סעיף 19 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.
28. העברת הנשיא מכהונתו
הכנסת רשאית, בהחלטה של שלושה רבעים מחבריה, להעביר את נשיא המדינה מכהונתו, אם קבעה כי אין הוא ראוי לכהונתו מחמת התנהגות שאינה הולמת את מעמדו כנשיא המדינה; פרטים ייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיף 20 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.
29. הפסקת כהונה של נשיא המדינה מחמת עבירה
א. בית-המשפט שהרשיע את נשיא המדינה בעבירה, יקבע בפסק דינו אם יש בעבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.
ב. הכנסת רשאית, בהחלטה ברוב חבריה, להעביר מכהונתו את נשיא המדינה שהורשע בעבירה ובית-המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון;
ג. לא הועבר נשיא המדינה מכהונתו לפי סעיף זה ופסק הדין כאמור בסעיף קטן (ב) נעשה סופי, תיפסק כהונתו של נשיא המדינה.
30. התפנות המשרה מטעמי בריאות
הכנסת רשאית, בהחלטה שנתקבלה ברוב חבריה, לקבוע כי מטעמי בריאות נבצר מנשיא המדינה, דרך קבע, למלא תפקידו; פרטים ייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיף 21 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.
31. הפסקה זמנית
נשיא המדינה יפסיק זמנית למלא תפקידו ולהשתמש בסמכויותיו –
(1) אם יצא את גבולות המדינה – משיצא עד ששב;
(2) אם הודיע לוועדת הכנסת כי מטעמי בריאות נבצר ממנו, זמנית, למלא תפקידו וועדת הכנסת אישרה הודעתו ברוב קולות; פרטים ייקבעו בחוק.

(3) אם החליטה ועדת הכנסת ברוב של שני שלישים מחבריה כי מטעמי בריאות נבצר מנשיא המדינה, זמנית, למלא תפקידו; פרטים ייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיף 22 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

32. נשיא בפועל וממלא מקום הנשיא
- נתפנה מקומו של נשיא המדינה וכל עוד נשיא המדינה החדש לא התחיל לכהן, ימלא יושב ראש הכנסת את תפקידו של נשיא המדינה.
 - בתקופה שנשיא המדינה הפסיק זמנית למלא תפקידו ימלא יושב ראש הכנסת את מקומו.
 - במילוי מקומו של נשיא המדינה ימלא יושב ראש הכנסת כל תפקיד המוטל על נשיא המדינה על פי דין וישתמש בכל סמכות הנתונה לנשיא המדינה על פי דין.
- מבוסס על סעיף 23 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

נוסח חלופי

32. נשיא בפועל
- נתפנה מקומו של נשיא המדינה, או שנבצר מנשיא המדינה, זמנית, למלא את תפקידו, ימלא יושב ראש הכנסת את מקומו.

הצעה 2

26. תום כהונתו של נשיא המדינה
- נשיא המדינה יסיים כהונתו באחד מאלה:
- (1) הנשיא התפטר על-ידי הגשת כתב התפטרות ליושב ראש הכנסת.
 - (2) הנשיא נפטר.
 - (3) הכנסת החליטה, ברוב חבריה, כי מטעמי בריאות נבצר מנשיא המדינה, דרך קבע, למלא תפקידו; פרטים ייקבעו בחוק.
 - (4) הנשיא הועבר מכהונתו על-ידי הכנסת, ברוב של שלושה רבעים מחברי הכנסת, בשל התנהגות שאינה הולמת מעמדו כנשיא.
 - (5) הנשיא הורשע בעבירה שבית-המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון והועבר מכהונתו על-ידי הכנסת ברוב חבריה.
 - (6) הנשיא הורשע בעבירה שבית-המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון ופסק הדין נעשה סופי.
27. נבצרות זמנית של נשיא המדינה למלא תפקידו
- נשיא המדינה יפסיק זמנית למלא תפקידו ולהשתמש בסמכויותיו –

- (1) אם הודיע לוועדת הכנסת כי מטעמי בריאות נבצר ממנו זמנית למלא תפקידו וועדת הכנסת אישרה הודעתו ברוב קולות; פרטים ייקבעו בחוק.
- (2) אם החליטה ועדת הכנסת ברוב של שני שלישים מחבריה, כי מטעמי בריאות נבצר מנשיא המדינה, זמנית, למלא תפקידו; פרטים ייקבעו בחוק.

28. נשיא בפועל

נתפנה מקומו של נשיא המדינה, או שנבצר מנשיא המדינה, זמנית, למלא את תפקידו, ימלא יושב ראש הכנסת את מקומו.

29. נשיא המדינה הנעדר מן הארץ

- א. לא יצא הנשיא את גבולות המדינה אלא על דעת הממשלה.
- ב. נעדר נשיא המדינה מן הארץ, ימלא יושב ראש הכנסת את תפקידו.

פרק 3: הכנסת

33. מהות
הכנסת היא הרשות המחוקקת ובית הנבחרים של המדינה.
מבוסס על סעיף 1 לחוק-יסוד: הכנסת.
34. ההרכב
הכנסת בהיבחרה תהיה בת מאה ועשרים חבר.
סעיף 3 לחוק-יסוד: הכנסת.
35. שיטת הבחירות
הכנסת תיבחר בבחירות כלליות, ארציות, ישירות, שוות, חשאיות ויחסיות, לפי חוק.
מבוסס על סעיף 4 לחוק-יסוד: הכנסת.
36. הזכות לבחור
כל אזרח ישראלי בן שמונה עשרה שנה ומעלה זכאי לבחור לכנסת, אם בית-משפט לא שלל ממנו זכות זו על-פי חוק; פרטים ייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיף 5 לחוק-יסוד: הכנסת.
37. הזכות להיבחר
א. כל אזרח ישראלי שביום הגשת רשימת המועמדים הכוללת את שמו הוא בן עשרים ואחת שנה ומעלה, זכאי להיבחר לכנסת, זולת (1) אם בית-משפט שלל ממנו זכות זו על-פי חוק; (2) אם הורשע, בפסק דין סופי, בעבירה שבית-המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון וביום הגשת רשימת המועמדים טרם עברו שבע שנים מיום גזר הדין או מגמר ריצוי העונש, לפי המאוחר.
ב. לא הכריע בית-המשפט בפסק דינו בשאלת הקלון, יקבע בית-משפט, לבקשת היועץ המשפטי לממשלה / יקבע בית-משפט, לבקשת יושב ראש ועדת הבחירות / יקבע היועץ המשפטי לממשלה / יקבע יושב ראש ועדת הבחירות, אם יש בעבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.
מבוסס על סעיף 6 לחוק-יסוד: הכנסת.
38. הזכות להגיש רשימת מועמדים
רשימת מועמדים לכנסת תוגש על-ידי מפלגה בלבד; דרכי התאגדותן ורישומן של מפלגות ותנאים להגשת רשימת מועמדים ייקבעו בחוק.
סעיף 5א לחוק-יסוד: הכנסת.

39. מי לא יהיה מועמד
אלה לא יהיו מועמדים לכנסת:
- א. (1) נשיא המדינה;
(2) שני הרבנים הראשיים;
(3) שופט;
(4) דיין של בית-דין דתי;
(5) מבקר המדינה;
(6) ראש המטה הכללי, צבא-הגנה-לישראל;
(7) רבנים וכהני דתות אחרות, כשהם משמשים ככהונתם בשכר;
(8) עובדי מדינה בכירים וקציני צבא בדרגות או בתפקידים שייקבעו בחוק;
(9) שוטרים וסוהרים בדרגות או בתפקידים שייקבעו בחוק;
(10) עובדי תאגידים שהוקמו בחוק, בדרגות או בתפקידים שייקבעו בחוק;
- זולת אם חדלו לכהן במשרה או בתפקיד כאמור לפני המועד להגשת רשימות המועמדים לכנסת, ואם נקבע בחוק מועד מוקדם מזה, לפי המועד האמור.
- ב. (1) חבר הכנסת שפרש מסיעתו ולא התפטר מכהונתו סמוך לפרישתו, לא ייכלל, בבחירות לכנסת שלאחריה, ברשימת מועמדים שהגישה מפלגה שהיתה מיוצגת על-ידי סיעה של הכנסת היוצאת. הוראה זו לא תחול על התפלגות סיעה; פרטים ייקבעו בחוק.
(2) לעניין סעיף קטן זה -
'פרישה מסיעה' - לרבות הצבעה במליאת הכנסת שלא בהתאם לעמדת הסיעה בעניין הבעת אמון לממשלה או אי-אמון בה; ואולם הצבעה כאמור לא תיחשב כפרישה אם חבר הכנסת לא קיבל כל תמורה בעד הצבעתו.
- מבוסס על סעיפים 6א ו-7 לחוק-יסוד: הכנסת.
40. מניעת השתתפות רשימת מועמדים
לא תשתתף בבחירות לכנסת רשימת מועמדים אם יש במטרותיה או במעשיה, במפורש או במשתמע, אחד מאלה:
- (1) שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית;
(2) הסתה לגזענות;
(3) יסוד סביר למסקנה כי הרשימה תשמש מסווה לפעולות בלתי-חוקיות.
- מבוסס על סעיף 7א לחוק-יסוד: הכנסת ועל סעיף 5 לחוק המפלגות.
41. תקופת כהונת הכנסת
תקופת כהונתה של הכנסת תהיה ארבע שנים מיום היבחרה; מועד הבחירות ייקבע בחוק.
- מבוסס על סעיף 8 לחוק-יסוד: הכנסת.

42. הארכת תקופת כהונה

א. הכנסת לא תאריך את תקופת כהונתה אלא בחוק שנתקבל ברוב של שמונים חברי הכנסת ואם נתקיימו נסיבות מיוחדות המונעות עריכת בחירות בעיתן; תקופת ההארכה לא תעלה על הזמן המתחייב מהנסיבות האמורות; בחוק כאמור ייקבע מועד הבחירות.

ב. מבלי לגרוע מהוראות סעיף 43, רשאית הכנסת, בהחלטה ברוב חבריה, להקדים את מועד הבחירות שנקבע לפי סעיף קטן (א), ובלבד שהמועד החדש לא יהיה מוקדם מהמועד לקיום הבחירות לכנסת לפי סעיף 41.

ג. אין לשנות סעיף זה אלא ברוב של 80 חברי כנסת.

מבוסס על סעיפים 9א ו-45 לחוק-יסוד: הכנסת.

43. התפזרות הכנסת

הכנסת תתפזר לפני גמר כהונתה באחת מאלה:

(1) בקבלת חוק בעניין זה, ברוב חברי הכנסת, שבו ייקבע מועד הבחירות לכנסת שלא יהיה מאוחר מחמישה חודשים מיום קבלת החוק.

(2) באין ממשלה, לאחר שחלפה התקופה להרכבת ממשלה או שחבר הכנסת שנשיא המדינה הטיל עליו את התפקיד להרכיב ממשלה הודיע לנשיא המדינה שאין בידו להרכיב ממשלה, או שהציג ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון, לפי הוראות סעיפים 77, 78, 79 ו-82 לפרק הממשלה.

(3) בהחלטה על-ידי ראש הממשלה ובהסכמת נשיא המדינה לפי סעיף 95 לפרק הממשלה.

(4) (א) באי קבלת חוק התקציב תוך שלושה חודשים לאחר תחילתה של שנת הכספים; פרטים ייקבעו בחוק.

(ב) על אף הוראות סעיף קטן (4)(א), פתח נשיא המדינה בהליכים להרכבת ממשלה חדשה לפי סעיף 96 לפרק הממשלה, או התקבל חוק על התפזרות הכנסת, או התקיימו בחירות לכנסת, אחרי המועד להגשת הצעת התקציב לפי סעיף 162 לפרק משק המדינה, ולפני תום שלושת החודשים שמיום תחילת שנת הכספים, הכנסת תתפזר שלושה חודשים מיום תחילת שנת הכספים או 45 ימים מיום כינון הממשלה, לפי המאוחר.

מבוסס על סעיפים 34 ו-35 א-36 לחוק-יסוד: הכנסת.

44. שינוי מועד בחירות

נקבע מועד בחירות לכנסת לפי סעיפים 82, 94 ו-95, רשאית הכנסת, בהחלטה שתתקבל ברוב חבריה, בתוך חמישה ימים מיום היווצרות העילה לקיום הבחירות, לקבוע כי בשל סמיכות מועד הבחירות ליום חג, מועד או זיכרון, יידחו הבחירות למועד שתקבע ושאינו מאוחר מ-100 ימים ממועד היווצרות העילה.

סעיף 43 לחוק-יסוד: הממשלה.

45. רציפות הכנסת
הכנסת היוצאת תוסיף לכהן עד לכינוסה של הכנסת הנכנסת.
סעיף 37 לחוק-יסוד: הכנסת.
46. הארכת תקפם של חיקוקים
כל חיקוק שתקפו היה פוקע תוך שני החדשים האחרונים לתקופת כהונתה של הכנסת היוצאת, או תוך ארבעה חדשים לאחר שהכנסת החליטה להתפזר, או תוך שלושת החדשים הראשונים לתקופת כהונתה של הכנסת הנכנסת – יעמוד בתקפו עד תום שלושת החדשים האמורים.
סעיף 38 לחוק-יסוד: הכנסת.
47. כינוס הכנסת
הכנסת תתכנס לשיבתה הראשונה תוך 10 ימים מהיום שנתפרסמו תוצאות הבחירות; פרטים ייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיף 12 לחוק-יסוד: הכנסת.
48. ישיבת הפתיחה
סדרי ישיבת הפתיחה ייקבעו בחוק, והם יבטאו את אופייה של מדינת ישראל ומורשתה.
סעיף 14 לחוק-יסוד: הכנסת.
49. הצהרת אמונים של חבר הכנסת
א. חבר הכנסת יצהיר אמונים; ואלה דברי ההצהרה:
"אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת"; סדרי ההצהרה ייקבעו בחוק.
ב. חבר הכנסת שלא הצהיר אמונים לא ייהנה מזכויות של חבר כנסת כל עוד לא הצהיר.
ג. ניתן לקבוע בחוק הוראות בעניין הצהרת האמונים של חבר כנסת בעל אזרחות נוספת.
מבוסס על סעיפים 15, 16 ו-16א לחוק-יסוד: הכנסת.
50. כנסים
הוראות בדבר מועדי הכנסים של הכנסת ובדבר כינוס הכנסת שלא בתקופת הכנסים ייקבעו בחוק.
סעיף 31 לחוק-יסוד: הכנסת.
51. סדרי העבודה והתקנון
הכנסת תקבע סדרי עבודתה; במידה שסדרי העבודה לא נקבעו בחוק תקבעם

הכנסת בתקנון; כל עוד לא נקבעו סדרי העבודה כאמור, תנהג הכנסת לפי הנהוג והנהוג המקובלים בה.
סעיף 19 לחוק-יסוד: הכנסת.

52. מניין

הכנסת תדון ותחליט בכל מספר חברים אם אין בחוק הוראה אחרת לעניין זה.
סעיף 24 לחוק-יסוד: הכנסת.

53. רוב

הכנסת תחליט ברוב דעות של המשתתפים בהצבעה, כשהנמנעים אינם באים במניין המשתתפים בהצבעה; סדרי ההצבעה ייקבעו בתקנון; והכל כשאינן בחוק הוראה אחרת לעניין זה.
סעיף 25 לחוק-יסוד: הכנסת.

54. ישיבות

ישיבות הכנסת יהיו במקום מושבה, אולם בנסיבות מיוחדות רשאי יושב ראש הכנסת, בהתייעצות עם הסגנים, לכנס את הכנסת במקום אחר; ישיבות הכנסת מתקיימות בימי חול.
סעיף 26 לחוק-יסוד: הכנסת.

55. פומביות הדיון בכנסת

א. הכנסת תשב בפומבי.
ב. ההליכים בישיבת הכנסת והדברים שנאמרו בה – פרסומם אינו מוגבל ואינו גורר אחריות פלילית או אזרחית.
מבוסס על סעיף 27 לחוק-יסוד: הכנסת.

56. הכנסת והמשלה

א. הממשלה תמסור לכנסת מידע על-פי דרישתה ותסייע לה במילוי תפקידיה;
ב. הכנסת רשאית, לפי דרישה של לפחות ארבעים מחבריה, לקיים דיון בהשתתפות ראש הממשלה בנושא שהוחלט עליו; דרישה כאמור יכול שתוגש לא יותר מאחת לחודש;
ג. הכנסת רשאית לחייב שר להופיע לפניו;
ד. שר רשאי להשמיע את דברו לפני הכנסת;
ה. פרטים לעניין ביצוע סעיף זה יכול שייקבעו בחוק או בתקנון הכנסת.
מבוסס על סעיף 42 לחוק-יסוד: המשלה.

57. יושב הראש והסגנים

הכנסת תבחר מבין חבריה יושב ראש וסגנים; סייגים לבחירתם והוראות לגבי

התקופה שעד לבחירתם ייקבעו בתקנון או בחוק; סייגים לכהונתם וכן תנאים להשעייתם או להעברתם מכהונה ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיף 20 לחוק-יסוד: הכנסת.

נוסח חלופי

57. יושב הראש והסגנים

- א. הכנסת תבחר מבין חבריה יושב ראש וסגנים; סייגים לבחירתם ייקבעו בתקנון או בחוק; עד בחירת יושב ראש הכנסת, יכהן הוותיק שבחברי הכנסת, שאינו ראש הממשלה, שר או סגן שר, כיושב ראש הכנסת בפועל.
- ב. הכנסת רשאית להשעות את יושב ראש הכנסת או סגן ליושב ראש הכנסת או להעבירו מכהונתו או לקבוע לה סייגים; פרטים ייקבעו בחוק.

58. מילוי מקום יושב ראש הכנסת

- א. סגן ליושב ראש הכנסת, שנבחר לכך על-ידי ועדת הכנסת, ימלא את מקום יושב ראש הכנסת במקרים שייקבעו בחוק.
- ב. במילוי המקום יכהן הסגן ליושב ראש בכל כהונה המיועדת ליושב ראש הכנסת על-פי דין, ימלא כל תפקיד המוטל על יושב ראש הכנסת על-פי דין וישתמש בכל סמכות הנתונה ליושב ראש הכנסת על-פי דין.

מבוסס על סעיף 20 לחוק-יסוד: הכנסת.

59. ועדות הכנסת

הכנסת תבחר מבין חבריה ועדות קבועות, והיא רשאית לבחור מבין חבריה גם ועדות לעניינים מסויימים; תפקידי הוועדות, סמכויותיהן וסדרי עבודתן ייקבעו בחוק או בתקנון.

מבוסס על סעיף 21 לחוק-יסוד: הכנסת.

60. ועדות הכנסת והממשלה

- א. הממשלה תמסור לכנסת ולוועדותיה מידע על-פי דרישתן ותסייע להן במילוי תפקידן.
- ב. ועדה מוועדות הכנסת רשאית, במסגרת מילוי תפקידיה, לחייב שר להופיע לפניה.
- ג. ועדה מוועדות הכנסת רשאית, במסגרת מילוי תפקידיה, באמצעות השר הנוגע בדבר או בידיעתו, לחייב עובד המדינה או כל מי שייקבע בחוק, להתייצב לפניה.
- ד. שר רשאי להשמיע את דברו לפני ועדות הכנסת.
- ה. פרטים לעניין ביצוע סעיף זה יכול שייקבעו בחוק או בתקנון הכנסת.

מבוסס על סעיף 42 לחוק-יסוד: הממשלה.

61. פיקוח הכנסת על חקיקת המשנה
חקיקת משנה הקובעת ענישה פלילית טעונה אישור ועדה מוועדות הכנסת; פרטים
ייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיף 21א לחוק-יסוד: הכנסת.
62. ועדות חקירה
הכנסת רשאית למנות ועדות חקירה, אם על-ידי הסמכת אחת הוועדות הקבועות
ואם על-ידי בחירת ועדה מבין חבריה, כדי לחקור דברים שהכנסת קבעה;
סמכויותיה ותפקידיה של ועדת חקירה ייקבעו על-ידי הכנסת; בכל ועדת חקירה
יהיו גם נציגים של סיעות שאינן משתתפות בממשלה, לפי יחסי הכוחות של הסיעות
בכנסת.
סעיף 22 לחוק-יסוד: הכנסת.
63. חסינות בנייני הכנסת
לבנייני הכנסת תהיה חסינות; פרטים ייקבעו בחוק.
סעיף 18 לחוק-יסוד: הכנסת.
64. חסינות חברי הכנסת
לחברי הכנסת תהיה חסינות; פרטים ייקבעו בחוק.
סעיף 17 לחוק-יסוד: הכנסת.
65. דינו של חבר ממשלה שאינו חבר כנסת
חבר ממשלה שאינו חבר הכנסת, דינו לכל דבר הנוגע לכנסת כדין חבר ממשלה
שהוא חבר הכנסת, אולם לא תהא לו זכות הצבעה.
סעיף 23 לחוק-יסוד: הכנסת.
66. ייחוד כהונה
חבר הכנסת לא יעסוק בכל עסק או בכל עיסוק נוסף, למעט עיסוק בהתנדבות
וללא תמורה; פרטים ייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיף 13א לחוק חסינות וזכויות חברי הכנסת, תשי"א—1951.
67. התפטרות של חבר כנסת
חבר הכנסת רשאי להתפטר מכהונתו; פרטים ייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיף 40 לחוק-יסוד: הכנסת.
68. פקיעת כהונה או מועמדות של חבר כנסת
חבר הכנסת או מועמד לכנסת שנבחר או נתמנה לאחד התפקידים שנושאייהם
מנועים מהיות מועמדים לכנסת, המפורטים בסעיף 39, חברותו בכנסת או

מועמדותו לכנסת, לפי העניין, נפסקת עם בחירתו או עם התמנותו לאחד התפקידים כאמור; לעניין זה, 'מועמד לכנסת' – מי ששמו כלול ברשימת מועמדים לכנסת, מיום הגשת הרשימה עד יום תחילת כהונתו כחבר הכנסת.

מבוסס על סעיף 42 לחוק-יסוד: הכנסת.

69. הפסקת כהונתו של חבר כנסת שהורשע בפסק דין סופי

א. בית-משפט שהרשיע חבר הכנסת בעבירה פלילית בפסק דין סופי, יקבע בפסק דינו אם יש באותה עבירה, בנסיבות העניין, משום קלון; קבע בית-המשפט כי יש עם העבירה, בנסיבות העניין, משום קלון, תיפסק כהונתו של חבר הכנסת ביום מתן פסק הדין.

ב. סעיף קטן (א) יחול גם על חבר הכנסת שפסק הדין בעניינו נעשה סופי לאחר שהחל לכהן כחבר הכנסת.

מבוסס על סעיף 42 לחוק-יסוד: הכנסת.

70. השעיה של חבר כנסת שהורשע

א. חבר הכנסת שהורשע בעבירה פלילית, ובית-משפט קבע שיש עם העבירה, בנסיבות העניין, משום קלון, רשאית ועדת הכנסת, על-פי הצעת כל חבר הכנסת, להשעותו מכהונתו כחבר הכנסת למשך הזמן שפסק הדין אינו סופי.

ב. חבר הכנסת שהורשע בעבירה פלילית ונידון למאסר, רשאית ועדת הכנסת, על-פי הצעת כל חבר הכנסת, להשעותו מכהונתו בכנסת למשך הזמן שהוא נושא את עונש המאסר.

1. הוראות סעיף זה יחולו גם על חבר הכנסת שהורשע בעבירה כאמור בסעיפים קטנים (א) או (ב) לפני היותו חבר הכנסת.

מבוסס על סעיף 42 לחוק-יסוד: הכנסת.

71. חילופים של חברי כנסת

א. נתפנתה משרתו של חבר הכנסת, יבוא במקומו – מתוך רשימת המועמדים שכללה את שמו – המועמד ששמו נקוב ראשון אחרי שמו של אחרון הנבחרים.

ב. מי שחברותו בכנסת הושעתה לפי סעיף 70, משרתו תתפנה לתקופת ההשעיה ויבוא במקומו המועמד כאמור בסעיף קטן (א); חזר למלא את משרתו, יחדל לכהן האחרון שנהיה לחבר הכנסת מתוך רשימת המועמדים, ולא תיפגע בשל כך בלבד זכותו של האחרון לשוב ולהיות לאחר מכן חבר הכנסת מכוח הוראת סעיף קטן (א).

מבוסס על סעיף 43 לחוק-יסוד: הכנסת.

פרק 4: הממשלה

72. המהות
הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה.
סעיף 1 לחוק-יסוד: הממשלה.
73. אמון הכנסת בממשלה
הממשלה מכהנת מכוח אמון הכנסת.
סעיף 3 לחוק-יסוד: הממשלה.
74. אחריות
הממשלה אחראית בפני הכנסת אחריות משותפת; שר אחראי בפני ראש הממשלה לתפקידים שעליהם ממונה השר.
סעיף 4 לחוק-יסוד: הממשלה.
75. הרכב הממשלה
א. הממשלה מורכבת מראש הממשלה ומשרים אחרים.
ב. ראש הממשלה יהיה מבין חברי הכנסת; שר אחר יכול שיהיה שלא מבין חברי הכנסת.
ג. שר יהיה ממונה על משרד, ואולם יכול שיהיה שר בלי תיק.
ד. אחד השרים שהוא חבר הכנסת יכול שיהיה ממלא מקום ראש הממשלה.
ה. שר יכול שיהיה סגן ראש הממשלה.
סעיף 5 לחוק-יסוד: הממשלה.
76. כשירותם של השרים
א. לא יתמנה לשר מי שאינו אזרח ישראלי ותושב ישראל.
ב. לא יתמנה לשר מי שמכהן במשרה או בתפקיד המפורטים בסעיף 39 לפרק הכנסת, אלא אם כן חדל לכהן באותה משרה או באותו תפקיד עובר למינויו או במועד מוקדם יותר, כפי שייקבע בחוק.
ג. (1) לא יתמנה לשר מי שהורשע בפסק דין סופי, בעבירה שבית-המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון וביום מינויו טרם עברו שבע שנים מיום גזר הדין או מגמר ריצוי העונש, לפי המאוחר.
(2) לא הכריע בית-המשפט בפסק דינו בשאלת הקלון, יקבע בית-משפט, לבקשת יושב ראש ועדת הבחירות/היועץ המשפטי לממשלה, אם יש בעבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.

ד. חבר הכנסת שפרש מסיעתו ולא התפטר מכהונתו סמוך לפרישתו, לא יהיה לשר בתקופת כהונתה של אותה כנסת; הוראה זו לא תחול על התפלגות סיעה בתנאים שנקבעו בחוק; לעניין סעיף קטן זה, 'פרישה מסיעה' – כהגדרתה בסעיף 39(ב)(2) לפרק הכנסת.

ה. ניתן לקבוע בחוק הוראות בדבר כשירות שר בעל אזרחות נוספת.

מבוסס על סעיף 6 לחוק-יסוד: הממשלה.

77. הטלת התפקיד להרכיב ממשלה

א. משיש לכוון ממשלה חדשה יטיל נשיא המדינה, לאחר שהתייעץ עם נציגי הסיעות בכנסת, את התפקיד להרכיב ממשלה על אחד מחברי הכנסת שהסכים לכך; הנשיא יטיל את התפקיד כאמור בתוך שבעה ימים מיום פרסום תוצאות הבחירות או מיום היווצרות העילה לכינון ממשלה חדשה, ובמקרה של פטירת ראש הממשלה – בתוך 14 ימים מיום הפטירה.

ב. נתקיימה ההתייעצות לפני שנתכנסה הכנסת החדשה, ייתיעץ הנשיא עם נציגי רשימות המועמדים שתייצגנה בכנסת החדשה.

מבוסס על סעיף 7 לחוק-יסוד: הממשלה.

78. התקופה להרכבת ממשלה

לחבר הכנסת שנשיא המדינה הטיל עליו את התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף 77 נתונה למילוי תפקידו תקופה של 28 ימים; הנשיא רשאי להאריך תקופה זו בתקופות נוספות, ובלבד שלא יעלו יחד על 14 ימים.

סעיף 8 לחוק-יסוד: הממשלה.

79. הטלת התפקיד מחדש

א. עברה התקופה לפי סעיף 78 וחבר הכנסת לא הודיע לנשיא המדינה שהרכיב ממשלה, או שהודיע לו לפני כן שאין בידו להרכיב ממשלה, או שהציג ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון לפי סעיף 84(ג), יטיל הנשיא את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר אחר של הכנסת שהודיע לנשיא שהוא מוכן לקבל את התפקיד, או יודיע ליושב ראש הכנסת שאינו רואה אפשרות להגיע להרכבת ממשלה, והכל בתוך שלושה ימים מיום שעברה התקופה או מיום הודעתו של חבר הכנסת שאין בידו להרכיב ממשלה, או מיום דחיית הבקשה להביע אמון בממשלה, לפי העניין.

ב. לפני שיטיל את התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף זה, או לפני שיוודיע ליושב ראש הכנסת שאינו רואה אפשרות להגיע להרכבת ממשלה, רשאי הנשיא לחזור ולהתייעץ עם נציגי סיעות בכנסת.

ג. לחבר הכנסת שהתפקיד להרכיב ממשלה הוטל עליו לפי סעיף זה, נתונה למילוי תפקידו תקופה של 28 ימים.

סעיף 9 לחוק-יסוד: הממשלה.

80. הטלת התפקיד לפי בקשת רוב חברי הכנסת
- א. הודיע נשיא המדינה ליושב ראש הכנסת, לפי סעיף 79(א), שאינו רואה אפשרות להגיע להרכבת ממשלה, או שהטיל את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר הכנסת לפי אותו סעיף וחבר הכנסת לא הודיע לנשיא בתוך 28 ימים שהרכיב ממשלה או שהודיע לו לפני כן שאין בידו להרכיב ממשלה או שהציג ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון לפי סעיף 84(ג), רשאים רוב חברי הכנסת לבקש מנשיא המדינה, בכתב, להטיל את התפקיד על חבר הכנסת פלוני, שהסכים לכך בכתב, והכל בתוך 21 ימים מיום הודעת הנשיא, או מהיום שבו עברה התקופה לפי סעיף 79(ג), או מיום הודעתו של חבר הכנסת שאין בידו להרכיב ממשלה, או מיום דחיית הבקשה להביע אמון בממשלה, לפי העניין.
- ב. הוגשה לנשיא בקשה כאמור בסעיף קטן (א), יטיל הנשיא, בתוך יומיים, את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר הכנסת שצוין בבקשה.
- ג. לחבר הכנסת שהתפקיד להרכיב ממשלה הוטל עליו לפי סעיף זה, נתונה למילוי תפקידו תקופה של 14 ימים.
- סעיף 10 לחוק-יסוד: הממשלה.

81. הודעה לכנסת על הטלת התפקיד להרכיב ממשלה
- הטיל נשיא המדינה על חבר הכנסת את התפקיד להרכיב ממשלה, יודיע על כך ליושב ראש הכנסת ויושב ראש הכנסת יודיע על כך לכנסת.
- מבוסס על סעיף 13(א) לחוק-יסוד: הממשלה.

82. בחירות מוקדמות באין ממשלה
- א. לא הוגשה בקשה כאמור בסעיף 80(א), או לא הרכיב חבר הכנסת ממשלה בתקופה הנתונה לו לפי סעיף 80(ג), או שהודיע לנשיא לפני כן שאין בידו להרכיב ממשלה, יודיע נשיא המדינה על כך ליושב ראש הכנסת.
- ב. הודיע הנשיא כאמור בסעיף קטן (א), או שחבר הכנסת שהוטל עליו התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף 80(א) הציג ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון לפי סעיף 84(ג), יראו את הכנסת כאילו החליטה על התפורות לפני תום תקופת כהונתה, והבחירות לכנסת יתקיימו ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מיום הודעת הנשיא, או מיום דחיית הבקשה להביע אמון בממשלה, לפי העניין.
- סעיף 11 לחוק-יסוד: הממשלה.

83. הפסקת הליכים להרכבת ממשלה
- נתקבל חוק על התפורות הכנסת, ייפסקו ההליכים להרכבת ממשלה.
- סעיף 12 לחוק-יסוד: הממשלה.

84. כינון הממשלה
- א. הרכיב חבר הכנסת ממשלה, יודיע על כך לנשיא המדינה וליושב ראש הכנסת, ויושב ראש הכנסת יודיע על כך לכנסת ויקבע ישיבה, לצורך כינון הממשלה, בתוך שבועה ימים מיום ההודעה לכנסת לפי סעיף קטן זה.
- ב. חבר הכנסת שהרכיב ממשלה יעמוד בראשה.
- ג. משהורכבה הממשלה, תתייצב לפני הכנסת, תודיע על קווי היסוד של מדיניותה, על הרכבה ועל חלוקת התפקידים בין השרים, ותבקש הבעת אמון; הממשלה תיכון משהביעה בה הכנסת אמון, ומאותה שעה ייכנסו השרים לכהונתם.

מבוסס על סעיף 13 לחוק-יסוד: הממשלה.

85. הצהרת אמונים
- משהביעה הכנסת אמון בממשלה, או סמוך ככל האפשר לאחר מכן, יצהיר ראש הממשלה בפני הכנסת הצהרת אמונים זו:
- "אני (השם) מתחייב כראש הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כראש הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת";
- וכל אחד מן השרים האחרים יצהיר הצהרת אמונים זו:
- "אני (השם) מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת."

סעיף 14 לחוק-יסוד: הממשלה.

86. ייחוד כהונה
- ראש הממשלה, השרים וסגני השרים ימלאו את תפקידם בנאמנות, ולא יעסקו בפעילות כלכלית או ציבורית אלא בתחומים ולפי כללים שתקבע הממשלה.

87. צירוף שר
- הממשלה רשאית, על-פי הצעת ראש הממשלה, לצרף שר נוסף לממשלה; החליטה הממשלה לצרף שר, תודיע על כך ועל תפקידו של השר הנוסף לכנסת; עם אישור ההודעה על-ידי הכנסת ייכנס השר הנוסף לכהונתו וסמוך ככל האפשר לאישור יצהיר את הצהרת האמונים.

סעיף 15 לחוק-יסוד: הממשלה.

88. מילוי מקומו של ראש הממשלה
- א. נעדר ראש הממשלה מן הארץ, יזמן ממלא מקומו את ישיבות הממשלה וינהל אותן.
- ב. נבצר מראש הממשלה זמנית למלא את תפקידו, ימלא את מקומו ממלא מקום ראש הממשלה; חלפו 100 ימים רצופים שבהם כיהן ממלא מקום ראש הממשלה במקום ראש הממשלה והוא לא חזר למלא את תפקידו, יראוהו כמי שנבצר ממנו דרך קבע למלא את תפקידו.

ג. לא היה ממלא מקום לראש הממשלה או שנבצר מממלא מקום ראש הממשלה למלא את תפקידיו לפי סעיפים קטנים (א) ו-(ב), תקבע הממשלה שר אחר, שהוא חבר הכנסת, למלא תפקידים אלה.

סעיף 16 לחוק-יסוד: הממשלה.

89. חקירת ראש הממשלה בתקופת כהונתו ואחריה, הגשת כתב אישום והרשעה א. לא תיפתח חקירה פלילית נגד ראש הממשלה אלא בהסכמת היועץ המשפטי לממשלה.

ב. לא תיפתח חקירה פלילית נגד מי שכהן כראש הממשלה, בשל חשד לביצוע עבירה שנעברה בעת כהונתו או בשנה לאחר שחדל לכהן, אלא בהסכמת היועץ המשפטי לממשלה.

ג. כתב אישום נגד ראש הממשלה יוגש בידי היועץ המשפטי לממשלה לבית-המשפט המחוזי בירושלים, שישב בהרכב של שלושה שופטים; הוראות בעניין כתב אישום שהוגש בטרם החל ראש הממשלה לכהן בתפקידו ייקבעו בחוק.

ד. בית-המשפט שהרשיע את ראש הממשלה בעבירה, יקבע בפסק דינו אם יש בעבירה משום קלון.

מבוסס על סעיף 17 לחוק-יסוד: הממשלה.

הצעה 1

90. הפסקת כהונה של ראש הממשלה מחמת עבירה א. בית-המשפט שהרשיע את ראש הממשלה בעבירה, ייקבע בפסק דינו אם יש בעבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.

ב. הכנסת רשאית, בהחלטה ברוב חבריה, להעביר מכהונתו את ראש הממשלה שהורשע בעבירה ובית-המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה משום קלון; החליטה הכנסת כאמור, יראו את הממשלה כאילו התפטרה עם קבלת ההחלטה.

ג. לא הועבר ראש הממשלה מכהונתו לפי סעיף זה ופסק הדין כאמור בסעיף קטן (ב) נעשה סופי, תיפסק כהונתו של ראש הממשלה ויראו את הממשלה כאילו התפטרה ביום שבו פסק הדין נעשה סופי.

ד. הוראות סעיפים 69 ו-70 לפרק הכנסת, לא יחולו על ראש הממשלה.

מבוסס על סעיף 18 לחוק-יסוד: הממשלה.

91. התפטרות ראש הממשלה ראש הממשלה רשאי, לאחר שהודיע לממשלה על כוונתו לעשות כן, להתפטר על-ידי הגשת כתב התפטרות לנשיא המדינה; התפטרות ראש הממשלה – כהתפטרות הממשלה.

סעיף 19 לחוק-יסוד: הממשלה.

92. ראש הממשלה שנפטר או שנבצר ממנו דרך קבע למלא את התפקיד
- נפטר ראש הממשלה, רואים את הממשלה כאילו התפטרה ביום פטירתו.
 - נבצר מראש הממשלה, דרך קבע, למלא את תפקידו, רואים את הממשלה כאילו התפטרה ביום ה-101 שבו מכהן ממלא מקום במקומו.
- סעיף 20 לחוק-יסוד: הממשלה.

93. ראש הממשלה או ממלא מקומו שחדלו להיות חברי הכנסת
- ראש הממשלה שחדל להיות חבר הכנסת, רואים אותו כאילו התפטר מכהונתו ביום שנפסקה חברותו בכנסת; התפטרות ראש הממשלה – כהתפטרות הממשלה.
 - שר המכהן כממלא מקום ראש הממשלה, שחדל להיות חבר הכנסת, יחדל מלכהן בתפקידו כממלא מקום ראש הממשלה.
- סעיף 21 לחוק-יסוד: הממשלה.

הצעה 2

90. תום כהונת ראש הממשלה והממשלה
- ראש הממשלה והממשלה יסיימו כהונתם באחד מאלה:
- ראש הממשלה התפטר על-ידי הגשת כתב התפטרות לנשיא המדינה.
 - ראש הממשלה נפטר או נבצר ממנו דרך קבע למלא את תפקידו.
 - ראש הממשלה חדל לכהן כחבר הכנסת.
 - ראש הממשלה הורשע בעבירה שבית-המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון והועבר מכהונתו על-ידי הכנסת ברוב חבריה.
 - ראש הממשלה הורשע בעבירה שבית-המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון, ופסק הדין נעשה סופי.

94. הבעת אי-אמון בממשלה
- הכנסת רשאית להביע אי-אמון בממשלה.
 - הבעת אי-אמון בממשלה תיעשה בהחלטה של הכנסת, ברוב חבריה, לבקש מנשיא המדינה להטיל את הרכבת הממשלה על חבר הכנסת פלוני, שהסכים לכך בכתב.
 - החליטה הכנסת כאמור, רואים את הממשלה כאילו התפטרה עם קבלת ההחלטה; הנשיא יטיל, בתוך יומיים מקבלת ההחלטה, את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר הכנסת שצוין בהחלטה.
 - לחבר הכנסת שנשיא המדינה הטיל עליו את התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף זה, נתונה למילוי תפקידו תקופה של 28 ימים; הנשיא רשאי להאריך תקופה זו בתקופות נוספות, ובלבד שלא יעלו יחד על 14 ימים.

- ה. עברה התקופה לפי סעיף קטן (ד) וחבר הכנסת לא הודיע לנשיא המדינה שהרכיב ממשלה, או שהודיע לו לפני כן שאין בידו להרכיב ממשלה, יודיע נשיא המדינה על כך ליושב ראש הכנסת.
- ו. הודיע נשיא המדינה כאמור בסעיף קטן (ה) או שהציג חבר הכנסת ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון לפי סעיף 84(ג), רואים את הכנסת כאילו החליטה על התפזרותה לפני תום כהונתה, והבחירות לכנסת יתקיימו ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מיום הודעת הנשיא, או מיום דחיית הבקשה להביע אמון בממשלה, לפי העניין.

סעיף 28 לחוק-יסוד: הממשלה.

95. סמכות לפזר את הכנסת

- א. נוכח ראש הממשלה כי קיים בכנסת רוב המתנגד לממשלה, ושעקב כך נמנעת אפשרות לפעולה תקינה של הממשלה, רשאי הוא, בהסכמת נשיא המדינה, לפזר את הכנסת בצו שיפורסם ברשומות; הצו ייכנס לתוקפו 21 ימים אחרי יום פרסומו, אלא אם כן הוגשה בקשה לפי סעיף קטן (ב), ורואים את הממשלה כאילו התפטרה ביום פרסום הצו.
- ב. בתוך 21 ימים מיום פרסום הצו, רשאים רוב חברי הכנסת לבקש בכתב מנשיא המדינה להטיל על חבר הכנסת פלוני, שהסכים לכך בכתב, ושאינו ראש הממשלה, להרכיב ממשלה.
- ג. הוגשה לנשיא המדינה בקשה כאמור בסעיף קטן (ב), יודיע על כך הנשיא ליושב ראש הכנסת; הנשיא יטיל, בתוך יומיים, את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר הכנסת שצוין בבקשה.
- ד. לחבר הכנסת שנשיא המדינה הטיל עליו את התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף זה, נתונה למילוי תפקידו תקופה של 28 ימים; הנשיא רשאי להאריך תקופה זו בתקופות נוספות, ובלבד שלא יעלו יחד על 14 ימים.
- ה. לא הוגשה בקשה כאמור בסעיף קטן (ב), או עברה התקופה כאמור בסעיף קטן (ד), וחבר הכנסת לא הודיע לנשיא שהרכיב ממשלה או שהודיע לו לפני כן שאין בידו להרכיב ממשלה, יודיע נשיא המדינה על כך ליושב ראש הכנסת.
- ו. הודיע נשיא המדינה כאמור בסעיף קטן (ה) או שחבר הכנסת שהוטל עליו התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף זה הציג ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון לפי סעיף 83(ג) יראו את הכנסת כאילו החליטה על התפזרותה לפני תום תקופת כהונתה, והבחירות לכנסת יתקיימו ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מיום כניסת הצו לתוקף או מיום סיום התקופה להרכבת ממשלה או מיום ההודעה לנשיא או מיום דחיית הבקשה להביע אמון בממשלה, לפי העניין.
- ז. ראש הממשלה לא יהיה רשאי להשתמש בסמכותו לפי סעיף זה -
- (1) מתחילת כהונתה של כנסת חדשה עד כינון הממשלה החדשה;

- (2) לאחר שהכנסת הביעה אי-אמון בממשלה לפי סעיף 94;
- (3) לאחר התפטרות ראש הממשלה, או מיום מתן פסק דין שבו נקבע כי עבר עבירה שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון עד יום החלטת הכנסת לפי סעיף 90(ב).
- ח. שר הממלא את מקומו של ראש הממשלה לא יהיה רשאי להשתמש בסמכות הנתונה לראש הממשלה לפי סעיף זה.
- סעיף 29 לחוק-יסוד: הממשלה.

96. פתיחת הליכים להרכבת ממשלה חדשה עם בחירת כנסת חדשה או התפטרות הממשלה כאמור בסעיפים 90, 91, 92, 93 או 94 או עם הגשת בקשה לפי סעיף 95 (ב), יפתח נשיא המדינה בהליכים להרכבת ממשלה חדשה כאמור בפרק זה.
- סעיף 30(א) לחוק-יסוד: הממשלה.

97. רציפות הממשלה
- א. עם בחירת כנסת חדשה או התפטרות הממשלה כאמור בסעיפים 90, 91, 92, 93, 94 או 95 תמשיך הממשלה היוצאת במילוי תפקידיה עד שתיכון הממשלה החדשה.
- ב. ראש הממשלה שהתפטר ימשיך במילוי תפקידו עד שתיכון הממשלה החדשה; נפטר ראש הממשלה, נבצר ממנו דרך קבע למלא את תפקידו או הופסקה כהונתו מחמת עבירה, תקבע הממשלה שר אחר שהוא חבר הכנסת וחבר סיעתו של ראש הממשלה, לכהן כראש הממשלה בפועל עד שתיכון הממשלה החדשה.
- ג. ממשלה המכהנת לפי סעיף קטן (ב), רשאית למנות חבר הכנסת להיות שר בתפקידו של שר שחדל לכהן; מינויו של שר לפי סעיף קטן זה אינו טעון אישור הכנסת.
- מבוסס על סעיף 30 לחוק-יסוד: הממשלה.

98. אישומו של שר כתב אישום נגד שר, למעט בעבירות שייקבעו בחוק, יוגש ויתברר בבית-משפט מחוזי; הוראות בעניין כתב אישום שהוגש בטרם החל השר לכהן בתפקידו ייקבעו בחוק.
- סעיף 23(א) לחוק-יסוד: הממשלה.

הצעה 1

99. הפסקת כהונת שר מחמת עבירה בית-המשפט שהרשיע שר בעבירה, יקבע בפסק דינו אם יש בעבירה, בנסיבות

העניין, משום קלון; קבע בית-המשפט כאמור, תיפסק כהונתו של השר ביום מתן פסק הדין.

מבוסס על סעיף 23 לחוק-יסוד: הממשלה.

100. הפסקת כהונתו של שר

א. שר, למעט ראש הממשלה, רשאי, לאחר שהודיע לממשלה על כוונתו לעשות כן, להתפטר מן הממשלה על-ידי הגשת כתב התפטרות לראש הממשלה; כהונתו בממשלה נפסקת כעבור 48 שעות לאחר שכתב התפטרות נמסר לראש הממשלה, זולת אם חזר בו השר מהתפטרותו קודם לכן.

ב. ראש הממשלה רשאי, לאחר שהודיע לממשלה על כוונתו לעשות כן, להעביר שר מכהונתו; כהונתו של שר נפסקת כעבור 48 שעות לאחר שכתב ההעברה מכהונה נמסר לידיו, זולת אם חזר בו ראש הממשלה קודם לכן.

ג. כהונתו של שר בממשלה נפסקת עם בחירתו או התמנותו לאחד התפקידים שנושאים מנועים מהיות מועמדים לכנסת, כמפורט בסעיף 39 לפרק הכנסת.

מבוסס על סעיף 22 לחוק-יסוד: הממשלה.

הצעה 2

99. תום כהונתו של שר

שר, למעט ראש הממשלה, יסיים את כהונתו באחד מאלה:

(1) השר התפטר על-ידי הגשת כתב התפטרות לראש הממשלה;

(2) ראש הממשלה העביר את השר מכהונתו;

(3) השר נפטר או נבצר ממנו דרך קבע למלא את תפקידו.

(4) השר הורשע בעבירה שבית-המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון.

101. מילוי מקומו של שר

א. נעדר שר, למעט ראש הממשלה, מן הארץ, רשאית הממשלה לקבוע כי שר אחר ימלא את מקומו; ממלא המקום ימלא את תפקידו של השר, כולם או מקצתם, הכל כפי שתקבע הממשלה.

ב. חדל שר לכהן או שנבצר ממנו זמנית למלא את תפקידו, ימלא את מקומו ראש הממשלה או שר אחר שתקבע הממשלה.

ג. תקופת מילוי המקום של שר שחדל לכהן כאמור בסעיף קטן (ב) לא תעלה על שלושה חודשים.

מבוסס על סעיף 24 לחוק-יסוד: הממשלה.

102. סגני שרים

א. שר הממונה על משרד רשאי, בהסכמת ראש הממשלה ובאישור הממשלה,

- למנות לאותו משרד, מבין חברי הכנסת, סגן שר אחד; סגן שר ייכנס לתפקידו משהודיעה הממשלה בכנסת על מינויו; לסגן שר שמונה על-ידי ראש הממשלה ייקרא 'סגן שר במשרד ראש הממשלה'.
- ב. סגן שר יפעל בכנסת ובמשרד שנתמנה לו, בשם השר שמינה אותו ובמסגרת העניינים שמסר לו.
- ג. חבר הכנסת שפרש מסיעתו לא יתמנה לסגן שר בתקופת כהונתה של אותה כנסת; הוראה זו לא תחול על התפלגות סיעה בתנאים שנקבעו בחוק; לעניין סעיף קטן זה, 'פרישה מסיעה' – כהגדרתה בסעיף 39(ב)(2) לפרק הכנסת.
- סעיף 25 לחוק-יסוד: הממשלה.

הצעה 1

103. תום כהונתו של סגן שר
סגן שר יסיים כהונתו בכל אחד מאלה:
(1) סגן השר התפטר בהגשת כתב התפטרות לשר שמינה אותו;
(2) השר שמינה אותו חדל להיות שר או להיות ממונה על אותו משרד;
(3) ראש הממשלה, הממשלה או השר שמינה את סגן השר החליטו להפסיק את כהונתו; ואולם ראש הממשלה לא יעביר סגן שר מכהונתו אלא לאחר שהודיע על כוונתו לעשות כן לממשלה ולשר שמינה את סגן השר;
(4) כוננה ממשלה חדשה;
(5) סגן השר חדל להיות חבר הכנסת.
- מבוסס על סעיף 26 לחוק-יסוד: הממשלה.
104. הפסקה כהונת סגן שר מחמת עבירה
בית-המשפט שהרשיע סגן שר בעבירה יקבע בפסק דינו אם יש בעבירה, בנסיבות העניין, משום קלון; קבע בית-המשפט כאמור, תיפסק כהונתו של סגן השר ביום מתן פסק הדין.
- סעיף 27 לחוק-יסוד: הממשלה.

הצעה 2

103. תום כהונתו של סגן שר
כהונתו של סגן שר נפסקת בכל אחת מאלה:
(1) סגן השר התפטר בהגשת כתב התפטרות לשר שמינה אותו;
(2) השר שמינה אותו חדל להיות שר או חדל להיות ממונה על אותו משרד;
(3) ראש הממשלה, הממשלה או השר שמינה את סגן השר החליטו להפסיק את כהונתו;
(4) כוננה ממשלה חדשה;

- (5) סגן השר חדל להיות חבר הכנסת;
(6) סגן השר הורשע בעבירה שבית-המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון.

105. תפקוד הממשלה

- א. הממשלה רשאית, באישור הכנסת, לשנות את חלוקת התפקידים בין השרים, למעט תפקיד ראש הממשלה.
ב. הממשלה רשאית, באישור הכנסת, להעביר סמכות הנתונה על-פי חוק לשר אחד, או חובה המוטלת עליו על-פי חוק, כולה או מקצתה, לשר אחר.
ג. הממשלה רשאית, באישור הכנסת, לאחד משרדים, לחלקם, לבטלם ולהקים משרדים חדשים.
ד. הממשלה רשאית להעביר שטחי פעולה ממשרד למשרד.
ה. הממשלה רשאית למנות ועדות שרים קבועות, זמניות או לעניינים מסוימים; מונתה ועדה, רשאית הממשלה לפעול באמצעותה.
ו. הממשלה תקבע את סדרי ישיבותיה ועבודתה, דרכי דיוניה ואופן קבלת החלטותיה אם דרך קבע ואם לעניין מסוים.

סעיף 31 לחוק-יסוד: הממשלה.

106. הסמכויות השיוריות של הממשלה

הממשלה מוסמכת לעשות בשם המדינה, בכפוף לכל דין, כל פעולה שעשייתה אינה מוטלת בדין על רשות אחרת.

סעיף 32 לחוק-יסוד: הממשלה.

107. סודיות

- א. הדיונים וההחלטות של הממשלה ושל ועדות השרים בעניינים אלה הם סודיים וגילויים ופרסומם אסור:
(1) ביטחון המדינה;
(2) יחסי חוץ של המדינה;
(3) סוג עניינים אחר שהממשלה ראתה את סודיותו כחיונית למדינה, והכריזה עליו בצו, לעניין סעיף זה;
(4) עניין שהממשלה החליטה לשמרו בסוד, ובלבד שגילוי ופרסומו של עניין כאמור אינו אסור אלא על מי שידע על ההחלטה.
ב. הוראות סעיף קטן (א) לא יחולו על דברים שהממשלה או ראש הממשלה, או מי שהממשלה או ראש הממשלה הסמיכוהו לכך, התירו את פרסומם, או על דברים שפרסומם נדרש על-פי דין.

סעיף 35 לחוק-יסוד: הממשלה.

108. תקנות

שר הממונה על ביצועו של חוק מוסמך להתקין תקנות לביצועו.

מבוסס על סעיף 37 לחוק-יסוד: הממשלה.

109. הכרזת מצב חירום

א. ראתה הכנסת שקיים במדינה מצב של חירום רשאית היא, ביוזמתה או על-

פי הצעת הממשלה, להכריז על מצב חירום לתקופה שתקבע בהכרזה ובלבד שלא תעלה על שנה; הכנסת רשאית לחזור ולהכריז על מצב חירום כאמור.

ב. ראתה הממשלה שקיים במדינה מצב של חירום ושעקב דחיפות העניין יש

להכריז על מצב חירום עוד לפני שניתן לכנס את הכנסת, רשאית היא להכריז על מצב חירום; תוקפה של ההכרזה יפקע כעבור שבעה ימים מיום נתינתה,

אם לא אושרה או בוטלה קודם לכן על-ידי הכנסת בהחלטה של רוב חבריה; לא התכנסה הכנסת, רשאית הממשלה לחזור ולהכריז על מצב חירום כאמור בסעיף קטן זה.

ג. הכרזות הכנסת או הממשלה על מצב חירום יפורסמו ברשומות. לא ניתן

לפרסם הכרזה על מצב החירום ברשומות, תפורסם ההכרזה בדרך מתאימה אחרת, ובלבד שתפורסם ברשומות מיד כשניתן יהיה לעשות כן.

ד. הכנסת רשאית, בכל עת, לבטל הכרזה על מצב חירום; הודעה על הביטול

תפורסם ברשומות.

מבוסס על סעיף 38 לחוק-יסוד: הממשלה.

110. התקנת תקנות שעת חירום

א. במצב חירום רשאית הממשלה להתקין תקנות שעת חירום כדי להגן על

המדינה, ביטחון הציבור וקיום האספקה והשירותים החיוניים; תקנות שעת חירום יונחו על שולחן ועדת החוץ והביטחון של הכנסת סמוך ככל האפשר

לאחר התקנתן.

ב. ראה ראש הממשלה כי לא ניתן לכנס את הממשלה וכי קיים צורך דחוף

וחיוני להתקין תקנות שעת חירום, רשאי הוא להתקין או להסמיך שר להתקין.

ג. תקנות שעת חירום כוחן יפה לשנות כל חוק, להפקיע זמנית את תוקפו או

לקבוע בו תנאים, וכן להטיל או להגדיל מסים או תשלומי חובה אחרים, והכול זולת אם אין הוראה אחרת בחוק.

ד. אין בכוחן של תקנות שעת חירום למנוע פנייה לערכאות, לקבוע ענישה

למפרע או להתיר פגיעה בכבוד האדם.

ה. לא יותקנו תקנות שעת חירום ולא יופעלו מכוחן הסדרים, אמצעים וסמכויות,

אלא במידה שמצב החירום מחייב זאת.

ו. תוקפן של תקנות שעת חירום יפקע כעבור שלושה חודשים מיום התקנתן,

זולת אם הוארך תוקפן בחוק, או שבוטלו על-ידי הכנסת בחוק או בהחלטה של רוב חברי הכנסת.

- ז. תקנות שעת חירום ייכנסו לתוקף עם פרסומן ברשומות; לא ניתן לפרסמן ברשומות, הן יפורסמו בדרך מתאימה אחרת, ובלבד שיפורסמו ברשומות מיד כשניתן יהיה לעשות כן.
- ח. חדל מצב החירום להתקיים, יוסיפו תקנות שעת חירום להתקיים לתקופת תוקפן אך לא יותר מ-60 ימים מסיום מצב החירום; תקנות שעת חירום שתוקפן הוארך בחוק, יוסיפו לעמוד בתוקפן.
- סעיף 39 לחוק-יסוד: הממשלה.

111. הכרזת מלחמה

- א. המדינה לא תפתח במלחמה אלא מכוח החלטת הממשלה.
- ב. אין בסעיף זה כדי למנוע פעולות צבאיות הנדרשות למטרת הגנה על המדינה וביטחון הציבור.
- ג. הודעה על החלטת הממשלה לפתוח במלחמה לפי סעיף קטן (א) תימסר לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת בהקדם האפשרי; ראש הממשלה ימסור את ההודעה בהקדם האפשרי גם במליאת הכנסת; הודעה על פעולות צבאיות כאמור בסעיף קטן (ב) תימסר לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת בהקדם האפשרי.
- סעיף 40 לחוק-יסוד: הממשלה.

112. הממשלה וועדות הכנסת

- א. הממשלה תמסור לכנסת ולוועדותיה מידע על-פי דרישתן ותסייע להן במילוי תפקידן;
- ב. שר רשאי להשמיע את דברו לפני הכנסת וועדותיה.
- ג. פרטים לעניין ביצוע סעיף זה יכול שייקבעו בחוק או בתקנון הכנסת.
- מבוסס על סעיף 42 לחוק-יסוד: הממשלה.

פרק 5: השפיטה

113. סמכות שפיטה

- א. אלה בתי-המשפט שסמכות שפיטה נתונה בידיהם:
- (1) בית-המשפט העליון;
 - (2) בית-משפט מחוזי;
 - (3) בית-משפט שלום;
 - (4) בית-משפט אחר שנקבע בחוק כבית-משפט; בחוק זה, 'שופט' – שופט של בית-משפט כאמור.
- ב. סמכות שפיטה נתונה גם בידי אלה:
- (1) בית-דין דתי;
 - (2) בית-דין אחר;
 - (3) רשות אחרת, והכול כפי שנקבע בחוק.
- ג. לא יוקם בית-משפט או בית-דין למקרה מיוחד.
- סעיף 1 לחוק-יסוד: השפיטה.

114. אי-תלות

- בענייני שפיטה אין מרות על מי שבידו סמכות שפיטה, זולת מרותו של הדין.
- סעיף 2 לחוק-יסוד: השפיטה.

115. פומביות הדין

- בית-משפט ידון בפומבי, זולת אם נקבע אחרת בחוק או אם בית-המשפט הורה אחרת לפי חוק.
- סעיף 3 לחוק-יסוד: השפיטה.

116. מינוי שופטים

- א. שופט יתמנה בידי נשיא המדינה לפי בחירה של ועדה לבחירת שופטים.
- ב. הוועדה תהיה של תשעה חברים, שהם נשיא בית-המשפט העליון, שני שופטים אחרים של בית-המשפט העליון שיבחר חבר שופטיו, שר המשפטים ושר אחר שתקבע הממשלה, שני חברי הכנסת שתבחר הכנסת ושני נציגים של לשכת עורכי הדין שתבחר המועצה הארצית של הלשכה; שר המשפטים יהיה יושב ראש הוועדה.
- ג. הוועדה רשאית לפעול אף אם פחת מספר חבריה, כל עוד לא פחת משבעה.
- ד. סדרי עבודת הוועדה ייקבעו בחוק.
- מבוסס על סעיף 4 לחוק-יסוד: השפיטה.

117. כשירות

- א. כשירותם של שופטים תיקבע בחוק.
ב. לא יתמנה לשופט מי שהורשע בפסק דין סופי, בעבירה שבית-המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון; לא הכריע בית-המשפט בפסק דינו בשאלת הקלון, יקבע בית-משפט, לבקשת היועץ המשפטי לממשלה/ תקבע הוועדה למינוי שופטים, אם יש בעבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.
מבוסס על סעיף 4 לחוק בתי-המשפט.

118. אזרחות

- א. לא יתמנה שופט אלא אזרח ישראל.
ב. ניתן לקבוע בחוק הוראות בעניין מינוי שופט בעל אזרחות נוספת.
מבוסס על סעיף 5 לחוק-יסוד: השפיטה ועל סעיף 5(ב) לחוק בתי-המשפט.

119. הצהרת אמונים

- מי שנתמנה שופט יצהיר הצהרת אמונים לפני נשיא המדינה; ואלה דברי ההצהרה:
"אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, לשפוט משפט צדק, לא להטות משפט ולא להכיר פנים."
סעיף 6 לחוק-יסוד: השפיטה.

120. תחילת כהונתו של שופט

- שופט יתחיל בכהונתו מעת שהצהיר הצהרת אמונים.
מבוסס על סעיף 7 לחוק-יסוד: השפיטה.

121. תום כהונתו של שופט

- שופט יסיים כהונתו באחת מאלה:
(1) בצאתו לקצבה;
(2) בהתפטרותו;
(3) בהיבחרו או במינויו לאחד התפקידים שנושאייהם מנועים מלהיות מועמדים לכנסת על-פי סעיף 39 לפרק הכנסת;
(4) על-פי החלטה של הוועדה לבחירת שופטים שהציע יושב ראש הוועדה או נשיא בית-המשפט העליון ושנתקבלה ברוב של שבעה חברים לפחות;
(5) על-פי החלטה של בית-הדין המשמעתי;
(6) השופט הורשע בעבירה שבית-המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון.
מבוסס על סעיף 7 לחוק-יסוד: השפיטה.

122. שופט שפרש
שופט שיצא לקצבה יכול שיתמנה לתפקיד של שפיטה, לזמן, בדרך ובתנאים שייקבעו בחוק.
סעיף 8 לחוק-יסוד: השפיטה.
123. סייג לשינוי כהונה
א. לא יועבר שופט דרך קבע ממקום כהונתו לבית-משפט במקום אחר אלא בהסכמת נשיא בית-המשפט העליון או על-פי החלטת בית-הדין המשמעתי.
ב. לא יתמנה שופט לכהונה בפועל בבית-משפט של דרגה נמוכה יותר אלא בהסכמתו.
סעיף 9 לחוק-יסוד: השפיטה.
124. ייחוד הכהונה
שופט לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי, אלא לפי חוק או בהסכמת נשיא בית-המשפט העליון ושר המשפטים.
סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה.
125. חסינות שופטים
שופט לא יישא באחריות פלילית למעשה שעשה במילוי תפקידו השיפוטיים, אף אם חרג בכך מתחום סמכותו.
מבוסס על סעיף 34 לחוק העונשין.
126. חקירת שופט ואישומו
א. לא תיפתח חקירה פלילית נגד שופט אלא בהסכמת היועץ המשפטי לממשלה ולא יוגש כתב אישום נגד שופט אלא בידי היועץ המשפטי לממשלה.
ב. הוראות סעיף זה לא יחולו על סוגי עבירות שייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיף 12 לחוק-יסוד: השפיטה.
127. שיפוט משמעתי
א. שופט נתון לשיפוט של בית-דין משמעתי.
ב. בית-הדין המשמעתי יהיה מורכב משופטים או שופטים שיצאו לקצבה שימנה נשיא בית-המשפט העליון.
ג. הוראות בדבר העילות לדין המשמעתי, דרכי הקבילה, הרכב המותב, הסמכויות של בית-הדין המשמעתי ואמצעי המשמעת שהוא רשאי להטיל ייקבעו בחוק; סדרי הדין יהיו לפי חוק.
סעיף 13 לחוק-יסוד: השפיטה.

128. השעייה של שופט

הוגשה על שופט קובלנה או נפתחה נגדו חקירה פלילית, או הוגש נגדו כתב אישום, רשאי נשיא בית-המשפט העליון להשעות את השופט לתקופה שיקבע.

סעיף 14 לחוק-יסוד: השפיטה.

129. בית-המשפט העליון

א. בית-המשפט העליון ידון בערעורים על פסקי דין ועל החלטות אחרות של בתי המשפט המחוזיים.

ב. בית-המשפט העליון ישב גם כבית-משפט גבוה לצדק; בשבתו כאמור ידון בעניינים אשר הוא רואה צורך לתת בהם סעד למען הצדק ואשר אינם בסמכותו של בית-משפט או של בית-דין אחר.

ג. מבלי לפגוע בכלליות ההוראות שבסעיף קטן (ב), מוסמך בית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט גבוה לצדק –

(1) לתת צווים על שחרור אנשים שנעצרו או נאסרו שלא כדין;

(2) לתת צווים לרשויות המדינה, לרשויות מקומיות, לפקידיהן ולגופים ולאנשים אחרים הממלאים תפקידים ציבוריים על-פי דין, לעשות מעשה או להימנע מעשות מעשה במילוי תפקידיהם כדין, ואם נבחרו או נתמנו שלא כדין – להימנע מלפעול;

(3) לתת צווים לבתי-משפט, לבתי-דין ולגופים ואנשים בעלי סמכויות שיפוטיות או מעין-שיפוטיות על-פי דין – למעט בתי-משפט שחוק זה דן בהם ולמעט בתי-דין דתיים – לדון בעניין פלוני או להימנע מלדון או מלהוסיף ולדון בעניין פלוני, ולבטל דיון שנתקיים או החלטה שניתנה שלא כדין;

(4) לתת צווים לבתי-דין דתיים לדון בעניין פלוני לפי סמכותם או להימנע מלדון או מלהוסיף ולדון בעניין פלוני לפי סמכותם; ובלבד שלא ייזקק בית-המשפט לבקשה לפי פסקה זו אם המבקש לא עורר את שאלת הסמכות בהזדמנות הראשונה שהיתה לו; ואם לא היתה לו הזדמנות סבירה לעורר שאלת הסמכות עד שניתנה החלטה על-ידי בית-הדין הדתי, רשאי בית-המשפט לבטל דיון שנתקיים או החלטה שניתנה על-ידי בית-הדין הדתי ללא סמכות.

ד. סמכויות אחרות של בית-המשפט העליון והרכבו ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיף 15 לחוק-יסוד: השפיטה.

130. בתי-משפט אחרים

בתי-משפט מחוזיים, בתי-משפט שלום, בתי-דין ובתי-משפט אחרים – הקמתם, סמכויותיהם, הרכבם, מקום מושבם ואזורי שיפוטם, יהיו לפי חוק.

סעיף 16 לחוק-יסוד: השפיטה.

131. ערעור
פסק דין של בית-משפט בערכאה ראשונה ניתן לערעור בזכות, להוציא פסק דין של בית-המשפט העליון.
סעיף 17 לחוק-יסוד: השפיטה.

132. דיון נוסף
עניין שפסק בית-המשפט העליון בשלושה, ובשלושה בלבד, ניתן לקיים בו דיון נוסף בבית-המשפט העליון בחמישה או יותר, בעילות שנקבעו בחוק ובדרך שנקבעה לפי חוק.
מבוסס על סעיף 18 לחוק-יסוד: השפיטה.

נוסח חלופי

132. דיון נוסף
עניין שפסק בית-המשפט העליון בשלושה או בחמישה, ניתן לקיים בו דיון נוסף בבית-המשפט העליון בחמישה או יותר, בעילות שנקבעו בחוק ובדרך שנקבעה לפי חוק.

133. משפט חוזר
בעניין פלילי שנפסק בו סופית ניתן לקיים משפט חוזר בעילות שנקבעו בחוק ובדרך שנקבעה לפי חוק.
סעיף 19 לחוק-יסוד: השפיטה.

134. הלכה פסוקה
א. הלכה שנפסקה בבית-משפט תנחה בית-משפט של דרגה נמוכה ממנו.
ב. הלכה שנפסקה בבית-המשפט העליון מחייבת כל בית-משפט, זולת בית-המשפט העליון.
סעיף 20 לחוק-יסוד: השפיטה.

135. הוראות בחוק
בעניינים אלה ייקבעו הוראות בחוק:
(1) דרכי הבחירה של חברי הוועדה לבחירת שופטים, ומשך כהונתם;
(2) כשירויות לכהונת שופטים לדרגותיהם;
(3) דרכי מינויים של נשיא בית-המשפט העליון, המשנה לנשיא בית-המשפט העליון, נשיא וסגן נשיא של בית-משפט מחוזי ושל בית-משפט שלום;
(4) התנאים וההליכים לסיום כהונתו של שופט;
(5) הדרכים למינוי שופט לכהונה בפועל בבית-משפט אחר ולהעברת שופט, דרך ארעי או דרך קבע, ממקום כהונתו לבית-משפט במקום אחר;

- (6) הליכי השעייתו של שופט, והעיון מחדש בהשעיה;
 - (7) העניינים שבהם ידונו בתי המשפט לדרגותיהם והרכב השופטים בהם.
 - (8) דרכי קביעת השופט או השופטים שידונו בעניין פלוני.
- מבוסס על סעיף 23 לחוק-יסוד: השפיטה.

136. הוראות לפי חוק

- בעניינים אלה ייקבעו הוראות לפי חוק:
- (1) סדרי המינהל של בתי המשפט, קביעתם והאחריות לביצועם;
 - (2) סדרי העבודה של הוועדה לבחירת שופטים;
 - (3) דרך התפטרותו של שופט;
 - (4) דרך מינויו של רשם של בית-משפט וסמכויותיו;
 - (5) מספר השופטים שיכהנו בבתי המשפט לדרגותיהם ומקומותיהם.
- סעיף 24 לחוק-יסוד: השפיטה.

פרק 6: מבקר המדינה

137. מהות

- א. ביקורת המדינה נתונה בידי מבקר המדינה;
- ב. במילוי תפקידיו יהיה מבקר המדינה אחראי בפני הכנסת בלבד ולא יהיה תלוי בממשלה.

מבוסס על סעיף 1 ו-6 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

138. בחירה ותקופת כהונה

- א. מבקר המדינה ייבחר בידי הכנסת בהצבעה חשאית; סדרי הבחירה ייקבעו בחוק.
- ב. מבקר המדינה יכהן תקופת כהונה אחת של שבע שנים.

מבוסס על סעיף 7 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

139. כשירות

- א. כל אזרח ישראלי שהוא תושב ישראל כשיר להיות מועמד לכהונת מבקר המדינה; ניתן לקבוע בחוק תנאי כשירות נוספים.
- ב. לא יתמנה למבקר המדינה מי שהורשע בפסק דין סופי, בעבירה שבית-המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון; לא הכריע בית-המשפט בפסק דינו בשאלת הקלון, יקבע בית-משפט, לבקשת היועץ המשפטי לממשלה / תקבע ועדת ביקורת המדינה של הכנסת / יקבע היועץ המשפטי לממשלה, אם יש באותה עבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.

מבוסס על סעיף 8 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

140. הצהרת אמונים

- א. מבקר המדינה הנבחר יצהיר לפני הכנסת הצהרת אמונים זו:
"אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה ולמלא באמונה את תפקידי כמבקר המדינה."

מבוסס על סעיף 9 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

הצעה 1

141. ביקורת המדינה

- א. מבקר המדינה יקיים ביקורת על המשק, הנכסים, הכספים, ההתחייבויות והמינהל של המדינה, של משרדי הממשלה, של כל מפעל, מוסד או תאגיד של המדינה, של הרשויות המקומיות ושל גופים או מוסדות אחרים שהועמדו על-פי חוק לביקורתו של מבקר המדינה.

ב. מבקר המדינה יבחן את חוקיות הפעולות, טוהר המידות, הניהול התקין, היעילות והחסכון של הגופים המבוקרים, וכל עניין אחר שיראה בו צורך.

סעיף 2 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

142. חובה להמציא ידיעות וחומר

גוף העומד לביקורתו של מבקר המדינה ימציא למבקר ללא דיחוי, לפי דרישתו, ידיעות, מסמכים, הסברים, וכל חומר אחר שלדעת המבקר דרושים לו לצרכי הביקורת.

מבוסס על סעיף 3 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

143. תלונות הציבור

מבקר המדינה יברר תלונות מאת הציבור על גופים ואנשים כפי שייקבע בחוק או לפיו; בתפקידו זה יכהן מבקר המדינה בתואר 'נציב תלונות הציבור'.

סעיף 4 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

144. תפקידים נוספים

מבקר המדינה ימלא תפקידים נוספים כפי שייקבע בחוק.

סעיף 5 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

הצעה 2

141. תפקידים וסמכויות

א. מבקר המדינה –

(1) יקיים ביקורת על המשק, הנכסים, הכספים, ההתחייבויות והמינהל של המדינה, של משרדי הממשלה, של כל מפעל, מוסד או תאגיד של המדינה, של הרשויות המקומיות ושל גופים או מוסדות אחרים שהועמדו על-פי חוק לביקורתו של מבקר המדינה.

(2) יבחן את חוקיות הפעולות, טוהר המידות, הניהול התקין, היעילות והחסכון של הגופים המבוקרים, וכל עניין אחר שיראה בו צורך.

ב. יברר תלונות מאת הציבור על גופים ואנשים כפי שייקבע בחוק או לפיו; בתפקידו זה יכהן מבקר המדינה בתואר 'נציב תלונות הציבור'.

ג. ימלא תפקידים נוספים כפי שייקבע בחוק.

142. חובה למסור ידיעות וחומר

גוף העומד לביקורתו של מבקר המדינה ימציא למבקר ללא דיחוי, לפי דרישתו, ידיעות, מסמכים, הסברים, וכל חומר אחר שלדעת המבקר דרושים לו לצרכי הביקורת.

145. קשר עם הכנסת והגשת דוחות
א. מבקר המדינה יקיים קשר עם הכנסת, כפי שייקבע בחוק.
ב. מבקר המדינה יגיש לכנסת דינים וחשבונות וחוות דעת בתחום תפקידיו ויפרסם אותם ברבים, והכול בדרך ובסייגים שייקבעו בחוק.
ג. דרכי הטיפול בתוצאות הביקורת ייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיף 12 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.
146. ייחוד כהונה
מבקר המדינה לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי, אלא לפי חוק או באישור ועדת ביקורת המדינה של הכנסת.
מבוסס על סעיף 7 לחוק מבקר המדינה.
147. תקופת צינון
מבקר המדינה יעבור תקופת צינון לאחר תום כהונתו; פרטים ייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיף 7(ב) לחוק מבקר המדינה.
148. תום כהונתו של מבקר המדינה
מבקר המדינה יסיים כהונתו באחד מאלה:
(1) בתום תקופתה;
(2) בהתפטרותו או בפטירתו;
(3) בהעברתו מכהונה על-ידי הכנסת, ברוב של שני שלישים מן המצביעים; סדרי ההעברה מכהונה ייקבעו בחוק.
(4) מבקר המדינה הורשע בעבירה שבית-המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון.
מבוסס על סעיף 13 לחוק-יסוד: מבקר המדינה ועל סעיף 8 ו-8א לחוק מבקר המדינה.
149. ממלא מקום המבקר
נבצר ממבקר המדינה למלא תפקידיו, תמנה הכנסת ממלא מקום המבקר באופן ולתקופה כפי שייקבע בחוק.
מבוסס על סעיף 14 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.
150. תקציב
תקציב משרד מבקר המדינה ייקבע לפי הצעת מבקר המדינה בידי ועדת הכספים של הכנסת, ויפורסם ביחד עם תקציב המדינה.
סעיף 10 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

פרק 7: הצבא

151. מהות
צבא-הגנה-לישראל הוא צבאה של המדינה.
סעיף 1 לחוק-יסוד: הצבא.
152. כפיפות למרות האזרחית
א. הצבא נתון למרות הממשלה.
ב. השר הממונה מטעם הממשלה על הצבא הוא שר הביטחון.
סעיף 2 לחוק-יסוד: הצבא.
153. ראש המטה הכללי
א. הדרג הפיקודי העליון בצבא הוא ראש המטה הכללי.
ב. ראש המטה הכללי נתון למרות הממשלה וכפוף לשר הביטחון.
ג. ראש המטה הכללי יתמנה בידי הממשלה לפי המלצת שר הביטחון.
סעיף 3 לחוק-יסוד: הצבא.
154. חובת שירות וגיוס
החובה לשרת בצבא והגיוס לצבא יהיו כפי שנקבע בחוק או מכוחו.
סעיף 4 לחוק-יסוד: הצבא.
155. הוראות ופקודות בצבא
הסמכות להוציא הוראות ופקודות המחייבות בצבא תיקבע בחוק או מכוחו.
סעיף 5 לחוק-יסוד: הצבא.
156. כוחות מזוינים אחרים
אין להקים או לקיים כוח מזויין מחוץ לצבא-הגנה-לישראל אלא על-פי חוק.
סעיף 6 לחוק-יסוד: הצבא.

פרק 8: ירושלים בירת ישראל

157. ירושלים – בירת ישראל

ירושלים השלמה והמאוחדת היא בירת ישראל.

סעיף 1 לחוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל.

158. מקום מושבם של הנשיא, הכנסת, הממשלה ובית-המשפט העליון

ירושלים היא מקום מושבם של נשיא המדינה, הכנסת, הממשלה ובית-המשפט העליון.

סעיף 2 לחוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל.

159. שמירת המקומות הקדושים

המקומות הקדושים יהיו שמורים מפני חילול וכל פגיעה אחרת ומפני כל דבר העלול לפגוע בחופש הגישה של בני הדתות אל המקומות המקודשים להם או ברגשותיהם כלפי אותם המקומות.

סעיף 3 לחוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל.

פרק 9: משק המדינה

160. מסים, מילואות חובה ואגרות
- א. מסים, מילואות חובה ותשלומי חובה אחרים לא יוטלו, ושיעוריהם לא ישונו, אלא בחוק או על-פיו; הוא הדין לגבי אגרות.
- ב. מסים, מילואות חובה, תשלומי חובה אחרים ואגרות המשתלמים לאוצר המדינה, ושיעוריהם לא נקבעו בגוף החוק, ולא נקבעה בחוק הוראה שקביעתם בתקנות טעונה אישור הכנסת או ועדה מוועדותיה, קביעתם בתקנות טעונה אישור מראש או תוך התקופה הקבועה לכך בחוק – בהחלטת הכנסת או בהחלטת ועדה מוועדותיה שהכנסת הסמיכה לכך.
- סעיף 1 לחוק-יסוד: משק המדינה.

161. נכסי מדינה
- עסקאות בנכסי המדינה, רכישת זכויות וקבלת התחייבויות בשם המדינה ייעשו בידי מי שהוסמך לכך בחוק או על-פיו.
- סעיף 2 לחוק-יסוד: משק המדינה.

הצעה 1

162. תקציב המדינה
- א. (1) תקציב המדינה ייקבע בחוק ובהתאם לעקרונות שייקבעו בחוק.
(2) התקציב יהיה לשנה אחת ויביא את הוצאות הממשלה הצפויות והמתוכננות.
- ב. (1) הצעת חוק התקציב תהיה מפורטת.
(2) הצעת התקציב המפורטת של משרד הביטחון לא תונח על שולחן הכנסת אלא על שולחן ועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החוץ והביטחון של הכנסת.
- ג. (3) להצעת חוק התקציב יצורף אומדן המקורות למימונו.
במקרה הצורך רשאית הממשלה להגיש בתוך שנת הכספים הצעת חוק תקציב נוסף.
- ד. נראה לממשלה כי חוק התקציב לא יתקבל לפני תחילת שנת הכספים, רשאית היא להגיש הצעת חוק תקציב ביניים.
- מבוסס על סעיף 3 לחוק-יסוד: משק המדינה.

163. דין וחשבון
שר האוצר יגיש לכנסת מדי שנה דין וחשבון על ביצוע תקציב המדינה; פרטים
ייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיף 3 לחוק-יסוד: משק המדינה.

164. תקציב רב-שנתי
א. הממשלה תכין לקראת כל שנת כספים תכנית תקציב רב-שנתית שתכלול
את הצעת חוק התקציב לשנה הקרובה וכן תכנית תקציב לשתי השנים הבאות
אחריה.
ב. הממשלה תניח על שולחן הכנסת את תכנית התקציב הרב-שנתית ביחד עם
הצעת חוק התקציב.
ג. כל הצעת חוק תקציב שתגיש הממשלה לכנסת תתבסס על תכנית התקציב
הרב-שנתית שהוכנה והונחה על שולחן הכנסת לפי סעיף זה בשנה הקודמת.
סעיף 3א לחוק-יסוד: משק המדינה.

165. אי קבלת חוק התקציב
א. לא נתקבל חוק התקציב לפני תחילתה של שנת הכספים, רשאית הממשלה
להוציא כל חודש סכום השווה לחלק השנים-עשר מהתקציב השנתי הקודם
ב. לא נתקבל חוק התקציב תוך שלושה חודשים לאחר תחילתה של שנת
הכספים, יראו את הכנסת כאילו החליטה על התפזרותה לפני גמר כהונתה,
בהתאם להוראות סעיף 43(4) לפרק הכנסת.
מבוסס על סעיף 3ב לחוק-יסוד: משק המדינה.

הצעה 2

162. תקציב המדינה – שיטה
א. תקציב המדינה ייקבע בחוק ובהתאם לעקרונות שייקבעו בחוק.
ב. הממשלה תכין לקראת כל שנת כספים תכנית תקציב רב-שנתית שתכלול
את הצעת חוק התקציב לשנה הקרובה וכן תכנית תקציב לשתי השנים הבאות
אחריה.
ג. הממשלה תניח על שולחן הכנסת את תכנית התקציב הרב-שנתית ביחד עם
הצעת חוק התקציב.

163. תקציב המדינה – תוכן
(1) הצעת חוק התקציב תהיה לשנה אחת ותביא את הוצאות הממשלה הצפויות
והמתוכננות.
(2) הצעת חוק התקציב תתבסס על תכנית התקציב הרב-שנתית שהוכנה והונחה
על שולחן הכנסת בשנה הקודמת.

- (3) הצעת חוק התקציב תהיה מפורטת.
(4) להצעת חוק התקציב יצורף אומדן המקורות למימונו.
(5) הצעת חוק תקציב הביטחון המפורטת לא תונח על שולחן הכנסת אלא על שולחן ועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

164. תקציב המדינה – מקרים מיוחדים

- א. במקרה הצורך רשאית הממשלה להגיש בתוך שנת הכספים הצעת חוק תקציב נוסף.
ב. נראה לממשלה כי חוק התקציב לא יתקבל לפני תחילת שנת הכספים, רשאית היא להגיש הצעת חוק תקציב ביניים.

165. אי קבלת חוק התקציב

- א. לא נתקבל חוק התקציב לפני תחילתה של שנת הכספים, רשאית הממשלה להוציא כל חודש סכום השווה לחלק השנים-עשר מהתקציב השנתי הקודם.
ב. לא נתקבל חוק התקציב תוך שלושה חודשים לאחר תחילתה של שנת הכספים, יראו את הכנסת כאילו החליטה על התפזרותה לפני גמר כהונתה, בהתאם לאמור בסעיף 43(4) לפרק הכנסת.

166. דין וחשבון

- שר האוצר יגיש לכנסת מדי שנה דין וחשבון על ביצוע תקציב המדינה; פרטים ייקבעו בחוק.

166. שטרי כסף ומטבעות

- הדפסת שטרי כסף וטביעת מטבעות שישמשו הילך חוקי וכן הוצאתם יהיו על-פי חוק.

סעיף 4 לחוק-יסוד: משק המדינה.

פרק 10: מקרקעי ישראל

167. איסור העברת בעלות

מקרקעי ישראל, והם המקרקעין בישראל של המדינה, של רשות הפיתוח או של הקרן הקיימת לישראל, הבעלות בהם לא תועבר, אם במכר ואם בדרך אחרת. סעיף 1 לחוק-יסוד: מקרקעי ישראל.

168. היתר על-פי חוק

סעיף 167 לא יחול על סוגי מקרקעין וסוגי עסקאות שנקבעו לעניין זה בחוק. סעיף 2 לחוק-יסוד: מקרקעי ישראל.

169. הגדרה

בפרק זה 'מקרקעין' - קרקע, בתים, בניינים וכל דבר המחובר לקרקע חיבור קבע. סעיף 3 לחוק-יסוד: מקרקעי ישראל.

פרק 11: הוראות כלליות

170. זכר ונקבה
כל האמור בחוקה מופנה לנשים ולגברים כאחד.
171. מועדים בחוקה
נקבע מועד בחוקה, יחושב על-פי הלוח העברי.
172. דחיית מועדים בשל ימי מנוחה
נקבע מועד בחוקה, ומועד זה חל ביום מנוחה, בערב יום מנוחה או למחרת יום מנוחה, ייקבע מועד חלופי לפי כללים שייקבעו בחוק.
173. שכר
א. נשיא המדינה, ראש הממשלה, השרים, סגני השרים, חברי הכנסת, מבקר המדינה ושופטים יקבלו שכר כפי שייקבע בחוק.
ב. לא תתקבל החלטה המכוונת להפחית משכרם של שופטים בלבד.
174. אי תחולה של תקנות שעת-חירום
א. על אף האמור בכל דין, אין בכוחן של תקנות שעת-חירום לשנות את הוראות החוקה, להפקיע זמנית את תוקפן או לקבוע בהן תנאים.
ב. ואולם משעה שקיים במדינה מצב של חירום לפי סעיף 109 לפרק הממשלה, מותר להתקין תקנות שעת-חירום מכוח סעיף 110 לפרק האמור שיהא בהן כדי לשלול או להגביל זכויות לפי סעיפים 3-8 לפרק זכויות יסוד, ובלבד שהשלילה או ההגבלה יהיו לתכלית ראויה ולתקופה ובמידה שלא יעלו על הנדרש.

הצעה 1

175. יציבות החוקה
אין לשנות את הוראות החוקה אלא ברוב חברי הכנסת; ואולם הוראה הקובעת כי החלטת הכנסת תתקבל ברוב של מספר נקוב של חברי הכנסת, לא תשונה אלא באותו מספר לפחות של חברי הכנסת; הרוב הדרוש לפי סעיף זה יהא דרוש להחלטות מליאת הכנסת בקריאה הראשונה, בקריאה השנייה ובקריאה השלישית; 'שינוי', לעניין סעיף זה – בין מפורש ובין משתמע.

הצעה 2

175. יציבות החוקה

אין לשנות את הוראות החוקה אלא ברוב של 70 חברי הכנסת; ואולם הוראה הקובעת כי החלטת הכנסת תתקבל ברוב של מספר נקוב של חברי הכנסת, לא תשונה אלא באותו מספר לפחות של חברי הכנסת; הרוב הדרוש לפי סעיף זה יהא דרוש להחלטות מליאת הכנסת בקריאה הראשונה, בקריאה השנייה ובקריאה השלישית; 'שינוי', לעניין סעיף זה – בין מפורש ובין משתמע.

הצעה 3

175. יציבות החוקה

אין לשנות את הוראות החוקה אלא ברוב של 80 חברי הכנסת; ואולם הוראה הקובעת כי החלטת הכנסת תתקבל ברוב של מספר נקוב של חברי הכנסת, לא תשונה אלא באותו מספר לפחות של חברי הכנסת; הרוב הדרוש לפי סעיף זה יהא דרוש להחלטות מליאת הכנסת בקריאה הראשונה, בקריאה השנייה ובקריאה השלישית; 'שינוי', לעניין סעיף זה – בין מפורש ובין משתמע.

שער שני

דברי הסבר להצעה

מקרא

ההצעה לארגון מחדש של חוקי-היסוד מלווה בדברי הסבר המפרטים את השינויים המוצעים ואת ההנמקות להם. כדי להציג הצגה בהירה ככל האפשר של ההצעה וכדי לאפשר למעוניין בכך לעקוב אחר מלאכת הארגון מחדש פירטנו את השינויים שהוכנסו בנוסח חוקי-היסוד על-ידי הערות ועל-ידי סימנים ויזואליים מוסכמים.

נוסח ההצעה

הבסיס לנוסח ההצעה הוא חוקי-היסוד כנוסחם ביום 30.10.2001. השינויים והתוספות, שאופן הצגתם יפורט מיד, הם ביחס לנוסח זה (לכן מומלץ לעיין בהצעה במקביל לעיון בחוקי-היסוד בנוסחם כיום המובאים בנספח).

כדי להבחין בין נוסח ההצעה לבין ההערות וההנמקות, **נוסח ההצעה מופיע בצבע ובגופן נבדל.**

מספרי הסעיפים

כחלק מהפיכת המסמך למסמך כולל, שונו מספרי הסעיפים בהצעה לסדר רץ. סדר הסעיפים בהצעה אינו תמיד חופף את הסדר הקיים בחוקי-היסוד. כאשר הצענו לשנות מיקומו של סעיף או את מיקומם של מספר סעיפים הוספה הערה. לדוגמה:
* סעיף 5 לחוק-יסוד: הכנסת הועבר אל אחרי סעיף 6 לחוק-היסוד על מנת ליצור סדר הגיוני.

כדי להקל על ההתמצאות מופיע מתחת לכל סעיף בהצעה מספר הסעיף או מספרי הסעיפים עליהם הוא מבוסס.

סעיף שלא עבר שינוי: אם הסעיף לא עבר שינוי מופיע מתחת לסעיף בהצעה הסעיף המקורי. לדוגמה:
סעיף 3 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.

סעיף שעבר שינוי: אם הסעיף עבר שינוי מופיע מתחת לסעיף בהצעה הסעיף שעליו הוא מבוסס. לדוגמה:
מבוסס על סעיף 10 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.

הפניה לסעיפים

המסמך כולל הפניה לסעיפים בהצעה (המופיעה בצבע) ולסעיפים בנוסחם במקור בטרם עברו עיבוד (המופיעים בנספח). כדי למנוע בלבול, כאשר ההפניה היא לסעיף

ביהצעה' או לסעיף ב'פרק' מסוים (כגון פרק 'הכנסתי' או 'הממשלה') הרי מדובר בהפניה לסעיף כנוסחו בהצעה עצמה (ירוק). לעומת זאת, כאשר ההפניה היא לסעיף ב'חוק-יסודי' הכוונה היא לסעיף כנוסחו בחוק-היסוד המקורי (בנספח).

השמטה של טקסט או העברה של טקסט לחוק רגיל

במקום שבו אנו מציעים להשמיט טקסט מחוק-היסוד המקורי או להעביר אותו לחוק רגיל, מקום השמטה מסומן בכוכבית בגוף ההצעה. אם ישנן מספר השמטות הן תוצגנה לפי הסדר במספר כוכביות עולה (*). (***)
פירוט הטקסט שהושמט או הטקסט שמוצע להעבירו לחוק רגיל יופיע לאחר נוסח ההצעה. לדוגמה:

(* טקסט שהושמט:

"...."

(להעביר לחוק רגיל:**

"...."

מקום שבו אנו מציעים לערוך בטקסט שינויים רבים המסרבליים מאוד את הבנת הנוסח הקודם לא נעזרו בכוכביות אלא הבאנו את הנוסח הקודם של הסעיף. לדוגמה:

הנוסח הקודם:

"...."

הנוסח הקודם של הסעיף/סעיפים (להעביר לחוק רגיל):

"...."

השמטה של סעיף או העברה של סעיף לחוק רגיל

מקום שבו הצענו להשמיט לחלוטין סעיף ציינו את ההשמטה ולאחר מכן הבאנו את נוסח הסעיף שהושמט. לדוגמה:

* סעיף 10א לחוק-יסוד: חופש העיסוק, הושמט:

"10א. הוראת שעה..."

כאשר הצענו להעביר סעיף שלם לחוק רגיל ציינו זאת ולאחר מכן הבאנו את נוסח הסעיף שהושמט. לדוגמה:

* מוצע להעביר את סעיף 5 לחוק-יסוד: נשיא המדינה לחוק רגיל.

"5. מועד הבחירה..."

כאשר הוצע להשמיט סעיף אך במקומו הוצע סעיף אחר ציינו את ההשמטה והוספנו אזכור של הסעיף החדש. לדוגמה:
* סעיף 7 לחוק-יסוד: חופש העיסוק העוסק בשריון חוק-היסוד הושמט ועניין השריון מוסדר בסעיף 175 בפרק 'הוראות כלליות' (נוסח הסעיף מובא שם).

הוספה או שינוי של טקסט או סעיף

מקום שבו הוספנו טקסט אשר אינו מופיע בחוק-היסוד המקורי (בין אם כתוספת חדשה ובין אם במקום טקסט שהושמט או טקסט שהוצע להעבירו לחוק רגיל) הטקסט סומן בקו תחתי.

תיקון טכני: אם ההוספה או השינוי היו שינוי נוסח טכני הוא סומן בקו תחתי רגיל.

תיקון מהותי: אם ההוספה או השינוי היו שינוי נוסח מהותי, שעשויה להיות לו משמעות מעבר לארגון מחדש, הוא סומן בקו תחתי ובהדגשה.

ההסבר לשינוי או להוספה מופיע לאחר הטקסט של ההצעה והוא נפתח בציטוט של השינוי או ההוספה. לדוגמה:
● "סדרי ההצהרה ייקבעו בחוק": נוסח זה בא ליצור אחידות סגנונית עם סעיף 49 לחוק-יסוד: הכנסת.

עם זאת, כאשר השינוי הוא טריוויאלי הוא סומן כשינוי בקו תחתי אך לא מופיעה הנמקה לשינוי (למשל, התאמה של מספר הסעיפים, החלפת 'חוק-יסוד' ב'פרק', תיקון סגנוני קל וכדומה).

כאשר הצענו להוסיף סעיף שאינו קיים כיום בחוק-היסוד או כאשר שינוי הנוסח היה נרחב סימנו את כל הסעיף המוצע בקו תחתי.

הצעות חלופיות

כאשר הצענו יותר מנוסח אחד הוא סומן כהצעה 2 או הצעה 3. לעתים, כאשר ההצעה החלופית היתה רק לגבי סעיף אחד הסתפקנו בכותרת נוסח חלופי. ההצעות החלופיות מובאות בתוך מסגרת.

מספר הסעיף
בהצעה

→ 120. תחילת כהונתו של שופט

שופט יתחיל ככהונתו מעת שהצהיר הצהרת אמונים.

מבוסס על סעיף 7 לחוק-יסוד: השפיטה.

מספר הסעיף
המקורי שעליו
הנוסח מבוסס

121. תום כהונתו של שופט

(*) שופט יסיים כהונתו באחת מאלה:

(1) בצאתו לקצבה;

(2) בהתפטרותו;

(3) בהיבחרו או במינויו לאחד התפקידים שנושאייהם מנועים

מלהיות מועמדים לכנסת על-פי סעיף 39 לפרק הכנסת;

(4) על-פי החלטה של הוועדה לבחירת שופטים שהציע יושב

ראש הוועדה או נשיא בית המשפט העליון ושנתקבלה

ברוב של שבעה חברים לפחות;

(5) על-פי החלטה של בית-הדין המשמעת;

(6) השופט הורשע בעבירה שבית המשפט שהרשיע אותו

קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון.

מבוסס על סעיף 7 לחוק-יסוד: השפיטה.

תיקון טכני
המסומן בקו
תחת: ההסבר
לתיקון מופיע
לאחר הטקסט
של ההצעה

תיקון מהותי
המסומן בקו
תחת:
ובהדגשה.
ההסבר לתיקון
המהותי מופיע
לאחר הטקסט
של ההצעה

התייחסות
לסעיף 21
(הצעה ירוק)

תיקון טכני
המסומן בקו
תחת: ההסבר
לנוסח החדש
מופיע לאחר
הטקסט של
ההצעה

טקסט
שהושמט:
ההשמטה
מסומנת
בכוכבית בגוף
ההצעה. פירוט
הטקסט
שהושמט מופיע
לאחר ההצעה;
הטקסט החדש
מופיע בגוף
ההצעה ומודגש
בקו תחת.
ההסבר לנוסח
החדש מופיע
לאחר ההצעה
ונפתח בציטוט
של השינוי

התייחסות
לסעיף 7 בחוק
יסוד: השפיטה
(המקורי (נספח)

תיקון מהותי
המסומן בקו
תחת: ובהדגשה.
ההסבר לתיקון
המהותי מופיע
לאחר הטקסט
של ההצעה

→ (*) טקסט שהושמט:

"כהונת שופט תתחיל מעת שהצהיר הצהרת אמונים ולא תסתיים אלא"

● סעיף 7 לחוק-היסוד המקורי פוצל בהשראת סעיף 21 לפרק ינשיא המדינה, שכן יש לדעתנו מקום להבחנה עניינית בין תחילת הכהונה לבין סיומה.

● **נותרת** – הכותרת שונתה בשל ההפרדה בין תחילת הכהונה לבין סיומה.

● "שופט יסיים כהונתו באחת מאלה" – הנוסח שונה בדומה לנוסחים שהוצעו בסעיף 26 בפרק ינשיא המדינה' (הצעה 2) וסעיף 90 בפרק 'הממשלה' (הצעה 2).

● "על-פי סעיף 39 לפרק הכנסת" – כחלק מהתפיסה החינוכית של החוקה, אנו מציעים להוסיף הפניה לסעיף הספציפי לשם הקלת ההתמצאות.

● "השופט הורשע בעבירה שבית המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון" – במסגרת האחדת ההסדרים בנוגע לסוגיית הקלון אנו סבורים כי הרשעה בעבירה שיש עמה קלון היא עילה מוצדקת להפסקת כהונתו של שופט (ראו הדיון בסעיף 37 לפרק 'הכנסת').

פרק 1: זכויות יסוד²¹

1. **עקרונות יסוד**
זכויות היסוד של האדם בישראל מושתתות על ההכרה בערך האדם, בקדושת חייו ובהיותו בן-חורין, והן יכולו ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל.

סעיף 1 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו וסעיף 1 לחוק-יסוד: חופש העיסוק.

2. **מטרה**
פרק זה מטרתו להגן על זכויות היסוד המנויות בו, כדי לעגן בחוקה את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

מבוסס על סעיף 1א לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו וסעיף 2 לחוק-יסוד: חופש העיסוק.

- **"פרק זה"** – נוסח זה מחליף את הנוסח: "חוק-יסוד זה" המופיע בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק-יסוד: חופש העיסוק.
- **"זכויות היסוד המנויות בו"** – ביטוי זה בא להחליף את "כבוד האדם וחירותו" ו"חופש העיסוק", בהתאמה, אשר הופיעו בחוקי-היסוד המקוריים. זהו מושג הכולל את שתי זכויות היסוד הללו ומאפשר גם להוסיף זכויות יסוד נוספות בעתיד. כפי שנאמר במבוא, ההסדרה של תחום זכויות היסוד עדיין חלקית ביותר, אך מאחר שגזרנו על עצמנו להיצמד ככל האפשר לחוקי-היסוד הקיימים, לא הוספנו זכויות יסוד על אלו שמנויות כבר בחוקי-היסוד האמורים.

3. **שמירה על החיים, הגוף והכבוד**
אין פוגעים בחייו, בגופו, או בכבודו של אדם באשר הוא אדם.

סעיף 2 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.

4. **שמירה על הקניין**
אין פוגעים בקניינו של אדם.

סעיף 3 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.

5. **הגנה על החיים, הגוף והכבוד**
כל אדם זכאי להגנה על חייו, על גופו ועל כבודו.

סעיף 4 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.

- הנשיא (בדימוס) שמגר מציע כי נוסח הסעיף יהיה "כל אדם זכאי להגנת המדינה על חייו, על גופו ועל כבודו", וזאת כדי להבדילו מסעיף 3 לפרק זה.

6. חירות אישית
אין נוטלים ואין מגבילים את חירותו של אדם במאסר, במעצר, בהסגרה או בכל דרך אחרת.
סעיף 5 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
7. יציאה מישראל וכניסה אליה
א. כל אדם חופשי לצאת מישראל.
ב. כל אזרח ישראלי הנמצא בחוץ לארץ זכאי להיכנס לישראל.
סעיף 6 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
8. פרטיות וצנעת הפרט
א. כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו.
ב. אין נכנסים לרשות היחיד של אדם שלא בהסכמתו.
ג. אין עורכים חיפוש ברשות היחיד של אדם, על גופו, בגופו או בכליו.
ד. אין פוגעים בסוד שיחו של אדם, בכתביו או ברשומותיו.
סעיף 7 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
9. חופש העיסוק
כל אזרח או תושב של המדינה זכאי לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלח יד.
סעיף 3 לחוק-יסוד: חופש העיסוק.
10. פגיעה בזכויות
אין פוגעים בזכויות שלפי פרק זה אלא בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, שנועד לתכלית ראויה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש או לפי חוק כאמור מכוח הסמכה מפורשת בו.
מבוסס על סעיף 8 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו וסעיף 4 לחוק-יסוד: חופש העיסוק.
11. סייג לגבי כוחות הביטחון
אין מגבילים הזכויות שלפי סעיפים 3–8 לפרק זה של המשרתים בצבא-הגנה-לישראל, במשטרת ישראל, בשירות בתי הסוהר ובארגוני הביטחון האחריים של המדינה, ואין מתנים על זכויות אלה, אלא לפי חוק ובמידה שאינה עולה על הנדרש ממהותו ומאופיו של השירות.
מבוסס על סעיף 9 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
- סייג זה קיים רק בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו ואינו קיים בחוק-יסוד: חופש העיסוק ולכן החלנו אותו רק על סעיפים 3–8, שמקורם בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו ולא על סעיף 9, שמקורו בחוק-יסוד: חופש העיסוק. ואולם, נראה כי הגיונו חל גם על זכות היסוד של חופש העיסוק, ועל כן ראוי לשקול להחילו גם עליה.

12. תחולה
כל רשות מרשויות השלטון חייבת לכבד את הזכויות שלפי פרק זה.
מבוסס על סעיף 11 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו ועל סעיף 5 לחוק-יסוד: חופש העיסוק.
13. תוקפו של חוק חורג
הוראת חוק הפוגעת בחופש העיסוק תהיה תקפה אף כשאינה בהתאם לסעיף 10, אם נכללה בחוק שנתקבל ברוב של חברי הכנסת ונאמר בו במפורש, שהוא תקף על אף האמור בפרק זה; תוקפו של חוק כאמור יפקע בתום ארבע שנים מיום תחולתו, זולת אם נקבע בו מועד מוקדם יותר.
מבוסס על סעיף 8 לחוק-יסוד: חופש העיסוק.
14. שמירת דינים
אין בהוראות סעיפים 3-8 לפרק זה כדי לפגוע בתקפו של דין שהיה קיים (*).
לפני י"ב באדר ב' התשנ"ב (17 במרס 1992).
מבוסס על סעיף 10 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
- (* טקסט שהושמט:
"ערב תחילתו של חוק זה"
- לשם הבהירות מוצע להביא את התאריך שבו החלה תחולת חוק-היסוד במפורש ("י"ב באדר ב' התשנ"ב).
 - מן הראוי לשקול האחדה של ההסדרים הקיימים בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו ובחוק-יסוד: חופש העיסוק בעניין שמירת הדינים ובעניין הוראותיו של חוק חורג (סעיפים 13-14 להצעה). מבלי להיכנס לתוכנם של ההסדרים, נראה כי אין הצדקה עניינית לשוני בין ההסדרים בכל הקשור בזכויות יסוד אלו.
- * סעיף 10א לחוק-יסוד: חופש העיסוק הושמט:
- "10א. הוראת שעה
הוראות חיקוק שאלמלא חוק-יסוד זה או חוק-היסוד שבוטל כאמור בסעיף 9, היו תקפות ערב תחילתו של חוק-יסוד זה יעמדו בתוקפן עד יום א' בניסן התשס"ב (14 במרס 2002), אם לא בוטלו קודם לכן, ואולם פירושן של ההוראות האמורות ייעשה ברוח הוראות חוק-יסוד זה."
- הוראת שעה זו פגה, ובעת כתיבת שורות אלו לא באה במקומה הוראה חדשה.
- * סעיף 12 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו וסעיף 6 לחוק-יסוד: חופש העיסוק העוסקים באי התחולה של תקנות שעת-חירום הושמטו ועניין אי התחולה של תקנות שעת-חירום מוסדר בסעיף 174 בפרק 'הוראות כלליות' (נוסח הסעיפים מובא שם).
- * סעיף 7 לחוק-יסוד: חופש העיסוק העוסק בשריון חוק-היסוד הושמט ועניין השריון מוסדר בסעיף 175 בפרק 'הוראות כלליות' (נוסח הסעיף מובא שם).

פרק 2: נשיא המדינה²²

15. מעמד

בראש המדינה יעמוד נשיא אשר יסמל את המדינה.

מבוסס על סעיף 1 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

הנוסח הקודם:

"בראש המדינה עומד נשיא."

- אחת ממטרות המסמך החוקתי היא להבהיר את מבנה השלטון. נראה כי הסעיף הקיים אינו ממלא מטרה זו, שכן הנוסח הנוכחי אינו מדויק. מקריאת הסעיף בלבד ניתן לחשוב כי בישראל משטר נשיאותי, בעוד שלמעשה תפקידו של הנשיא הוא תפקיד סמלי בעיקרו. נשיא בית המשפט העליון (בדימוס) לנדוי מציין בפירושו לחוק-יסוד: נשיא המדינה כי הסעיף נועד להדגיש את העובדה שהנשיא עומד מעל למפלגות ואינו משתייך לאף אחת מרשויות השלטון האחרות.²³ בע"א 75/115 סוכני נסיעות נ' קופל טורס²⁴ נאמר: "הנשיא מסמל את המדינה." אנו סבורים כי אם זו אכן הכוונה, הרי שאין היא עולה בבירור מספיק מהנוסח הקיים, ואנו ממליצים לשנותו כמוצע.
- נשיא בית המשפט העליון (בדימוס) שמגר מציע להשלים את הנוסח ולהחליף את הביטוי "מסמל את המדינה" בביטוי כגון "מסמל עצמאותה, ריבונותה ואחדותה של המדינה."
- * סעיף 2 לחוק-יסוד: נשיא המדינה הושמט עקב כפילות עם הפרק "ירושלים בירת ישראל". ראו הדיון בפרק "ירושלים בירת ישראל" (נוסח הסעיף מובא שם).

16. תקופת כהונה

נשיא המדינה ייבחר לתקופת כהונה אחת של שבע שנים.

מבוסס על סעיף 3 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

הנוסח הקודם:

"3. בחירה ותקופת כהונה

א. נשיא המדינה נבחר על-ידי הכנסת לשבע שנים. תקופת-כהונתו תיחשב לפי הלוח העברי.

ב. נשיא המדינה יכהן תקופת כהונה אחת בלבד."

- יש לדעתנו מקום להבחנה עניינית בין תקופת הכהונה ובין אופן הבחירה. אופן הבחירה מטופל ממילא בנפרד בסעיפים 7 ו-8 לחוק-היסוד המקורי.
- "תקופת-כהונתו תיחשב לפי הלוח העברי" – לטעמנו, הוראה זו צריכה להיות הוראה כללית חוקתית ולא לחול רק על סעיף זה. ראו הדיון בסעיף 171 לפרק "הוראות כלליות".

17. כשירות

- א. כל אזרח ישראלי שהוא תושב ישראל כשיר להיות מועמד לכהונת נשיא המדינה.
- ב. לא יתמנה לנשיא המדינה מי שהורשע בפסק דין סופי, בעבירה שבית המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון; לא הכריע בית המשפט בשאלת הקלון, יקבע בית-משפט, לבקשת היועץ המשפטי לממשלה/ תקבע ועדת הכנסת/ יקבע היועץ המשפטי לממשלה, אם יש בעבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.

מבוסס על סעיף 4 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

- "לא יתמנה לנשיא המדינה מי שהורשע בפסק דין סופי, בעבירה שבית המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון..." – נוסח הסעיף המוצע מסתמך על הסעיף המוצע בעניין שופטים (סעיף 117 לפרק 'השפיטה'). תנאי זה מוצע על מנת להאחיד את ההסדרים הנוגעים לסוגיית הקלון (ראו הדיון בסוגיית הקלון בסעיף 37 לפרק 'הכנסת'; ראו גם הצעתנו אשר לתנאים לכשירות לתפקיד מבקר המדינה – סעיף 139 לפרק 'מבקר המדינה').

18. בחירת נשיא המדינה

- א. נשיא המדינה ייבחר על-ידי הכנסת בישיבה שנועדה בעניין זה בלבד, במועד שייקבע על-פי חוק.
- ב. ההצבעה תהיה חשאית, וייבחר המועמד שקיבל קולותיהם של רוב חברי הכנסת; ואולם, אם לא הושג רוב כאמור בשני סיבובי הצבעה, ייבחר המועמד שזכה ברוב רגיל; פרטים ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיפים 7 ו-8 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

הנוסח הקודם של הסעיפים (להעביר לחוק רגיל):

"7. הצבעה

בחירת נשיא המדינה תהיה בהצבעה חשאית בישיבת הכנסת שנועדה בעניין זה בלבד."

"8. בחירה ברוב קולות"²⁵

המועמד שקיבל קולותיהם של רוב חברי הכנסת – הוא הנבחר; לא קיבל מועמד רוב כזה, מצביעים שנית; לא היה רוב כאמור גם בהצבעה השניה, חוזרים ומצביעים; בהצבעה השלישית ובכל הצבעה נוספת לא יועמד לבחירה המועמד שקיבל בבחירה הקודמת את מספר הקולות הקטן ביותר; המועמד שקיבל בהצבעה השלישית או באחת ההצבעות הנוספות רוב הקולות של חברי הכנסת המשתתפים בהצבעה ומצביעים בעד אחד המועמדים – הוא הנבחר. קיבלו שני מועמדים מספר קולות שווה, חוזרים על ההצבעה."

- ההסדר בסעיף 8 לחוק-יסוד: נשיא המדינה פרטני מדי, ונוסחו המלא מקומו בחוק רגיל. על כן אנו מציעים לקצר את נוסח הסעיף, להשאיר בחוק-היסוד רק את עקרון הרוב, ואת השאר להעביר לחוק רגיל. בחינה **שוואתית** מראה שגם

החוקה הגרמנית מפרטת את דרך קביעת הרוב, אך לא באופן כה פרטני (סעיף 54(6)).

- סעיף 7 לחוק-יסוד: נשיא המדינה וסעיף 8 (המקוצר) לחוק-היסוד שולבו בשל קרבתם העניינית.
- **"בחירת נשיא המדינה"** – הכותרת שונתה כדי לשקף טוב יותר את תוכן הסעיף המוצע.
- * מוצע להעביר את סעיף 5 לחוק-יסוד: נשיא המדינה לחוק רגיל:

"5. מועד הבחירה

בחירת נשיא המדינה תיערך לא מוקדם מתשעים יום ולא יאוחר משלושים יום לפני תום תקופת-כהונתו של הנשיא המכהן; נתפנה מקומו של נשיא המדינה לפני תום תקופת כהונתו, תיערך הבחירה תוך ארבעים וחמישה ימים מהיום שנתפנה מקומו; יושב ראש הכנסת, בהתייעצות עם הסגנים, יקבע את יום הבחירה ויודיע עליו בכתב לכל חברי הכנסת לפחות עשרים יום מראש; חל מועד הבחירה שלא בזמן אחד הכנסים של הכנסת, יכנס יושב ראש הכנסת את הכנסת לשם בחירת נשיא המדינה."

- קביעת מועד הבחירות היא עניין פרטני מכדי שיופיע ברמה החוקתית. **השוואה** עם החוקה הגרמנית מראה שאמנם היא עוסקת בקצרה במועד הבחירה וקובעת כי הגוף הבוחר מתכנס עד שלושים יום לפני תום תקופת כהונת הנשיא (סעיף 54(4)), אבל אין בה פירוט של הפרוצדורה לקביעת מועד הבחירה.

19. הצעת מועמדים

עשרה מחברי הכנסת רשאים להציע מועמד שהסכים לכך; פרטים ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיף 6 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

הנוסח הקודם (להעביר לחוק רגיל):

"6. הצעת מועמדים

- א. נקבע יום הבחירה, רשאים עשרה, לפחות, מחברי הכנסת להציע מועמד; ההצעה תהיה בכתב ותימסר ליושב ראש הכנסת, בצירוף הסכמת המועמד בכתב או במברק, לא יאוחר מעשרה ימים לפני יום הבחירה. לא ישתף עצמו חבר הכנסת ביותר מהצעת מועמד אחד.
- ב. יושב ראש הכנסת יודיע לכל חברי הכנסת בכתב, לא יאוחר משבעה ימים לפני יום הבחירה, על כל מועמד שהוצע ועל שמות חברי הכנסת שהציעוהו, ויכריז על המועמדים בפתיחת ישיבת הבחירה."

- "לפחות" – מיותר. ברור שעשרה הוא מספר מינימום בלבד.
- הדרישה להצעה בכתב ולקביעת המועדים – זוהי דרישה טכנית-פרוצדורלית יותר, ומקומה בחוק רגיל.
- "לא יאוחר מעשרה ימים לפני יום הבחירה" – זוהי הוראה טכנית-פרוצדורלית יותר, ומקומה בחוק רגיל.

- המגבלה שח"כ יציע מועמד אחד בלבד – אף כי אפשר שיש סיבות להגביל ח"כ לבחור מועמד אחד בלבד, נראה לנו כי אפשר להסתפק בעיגון הסדר זה בחוק רגיל.

20. הצהרת אמונים של נשיא המדינה

נשיא המדינה יצהיר אמונים; ואלה דברי ההצהרה:

"אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה ולמלא באמונה את תפקידי כנשיא המדינה"; **סדרי ההצהרה ייקבעו בחוק.**

מבוסס על סעיף 9 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

הנוסח הקודם:

"9. הצהרת אמונים

הנשיא הנבחר יצהיר ויחתום בפני הכנסת הצהרת-אמונים זו: 'אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה ולמלא באמונה את תפקידי כנשיא המדינה.'"

- הכותרת נועדה ליצור האחדה סגנונית עם סעיף 49 לפרק 'הכנסת'. לשונו: "הצהרת אמונים של חבר הכנסת."
- "סדרי ההצהרה ייקבעו בחוק": נוסח זה בא ליצור אחידות סגנונית עם סעיף 49 לפרק 'הכנסת'.

21. תחילת כהונה

הנשיא הנבחר יתחיל ככהונתו לאחר תום כהונת הנשיא הקודם ולאחר שיצהיר אמונים.

מבוסס על סעיף 10 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

הנוסח הקודם (להשמיט או להעביר לחוק רגיל):

"10. מתן-ההצהרה ותחילת הכהונה

- א. הנשיא הנבחר יצהיר אמונים, בתום תקופת-כהונתו של הנשיא הקודם או סמוך ככל האפשר לפני כן, ויתחיל לכהן בתום תקופת כהונתו של הנשיא הקודם.
- ב. נתפנה מקומו של נשיא-המדינה לפני תום תקופת-כהונתו, יצהיר הנשיא הנבחר אמונים סמוך, ככל האפשר, לאחר בחירתו, ויתחיל לכהן מעת שהצהיר."

- בחינה של הסעיף המקורי מעלה כי כדי שהנשיא הנבחר יוכל להתחיל לכהן צריכים להתמלא שני תנאים מצטברים: (1) הנשיא הקודם סיים כהונתו (מסיבה כלשהי); (2) הנשיא הנבחר נשבע אמונים. על מנת לפשט את נוסח הסעיף, הכנסנו את שני התנאים יחדיו ולא פירטנו את המצבים השונים שבהם תנאים אלו יכולים להתממש.

22. תפקידים וסמכויות

א. נשיא המדינה –

(1) יחתום על כל חוק (*) **מלבד חוקים הנוגעים לסמכויותיו;**

- (2) ימלא את התפקידים שיוחדו לו בפרק הממשלה²⁶;
- (3) יקבל מן הממשלה דין-וחשבון על ישיבותיה;
- (4) יאמין את הנציגים הדיפלומטיים של המדינה, יקבל האמנתם של נציגים דיפלומטיים שמדינות-חוץ שיגרו לישראל, יסמיך את הנציגים הקונסולריים של המדינה ויקיים מינויים של נציגים קונסולריים שמדינות-חוץ שיגרו לישראל;
- (5) יחתום על אמנות עם מדינות-חוץ שאושרו על-ידי הכנסת;
- (6) ימלא כל תפקיד שיוחד לו בחוק בקשר למינוי שופטים ונושאי משרות אחרים (**).

- ב. לנשיא המדינה נתונה הסמכות לחון עבריינים ולהקל בעונשים על-ידי הפחתתם או המרתם.
- ג. נשיא המדינה ימלא כל תפקיד אחר ונתונה לו כל סמכות אחרת (***) שתייחד לו בחוק.

מבוסס על סעיף 11 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

(*) **טקסט שהושמט:**

"חוץ מ"

- תיקון סגנוני.

(**) **טקסט שהושמט:**

"ולהעברתם מכהונתם"

- לנשיא המדינה אין סמכות להעביר שופטים או בעלי תפקיד אחרים מכהונתם, ולכן אזכור סמכות זו מיותר.

(***) **טקסט שהושמט:**

"שיוחדו"

- לשון חוקתית נוקטת לשון עתיד והנוסח הוחלף בהתאם.
- ראוי לשקול אם יש צורך בסעיף-קטן (ג). הקביעה בו מובנת מאליה, וספק אם אמירה כללית כל-כך מסייעת להבהיר את תפקידי הנשיא למעין בחוקה.

23. חתימת קיום

חתימתו של נשיא המדינה על מסמך רשמי טעונה חתימת קיום של ראש הממשלה או של שר אחר שהחליטה עליו הממשלה, זולת מסמך הקשור בכינון הממשלה²⁷ או בפיזור הכנסת וזולת כתב-התפטרות של הנשיא.

מבוסס על סעיפים 12 ו-19 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

- "זולת כתב-התפטרות של הנשיא" – זהו מצב נוסף שבו אין צורך בחתימת קיום (סעיף 19 לחוק-היסוד המקורי). כדי להציג במלואו את המנגנון 'חתימת הקיום', צריך להוסיף גם סייג זה לנוסח הסעיף.

24.

חסינות נשיא המדינה

לנשיא המדינה תהיה חסינות אישית ומוסדית; פרטים ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיפים 13, 14 ו-15 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

הנוסח הקודם של הסעיפים:

13. חסינות במילוי התפקיד

- א. לא ייתן נשיא המדינה את הדין לפני כל בית-משפט או בית-דין בשל דבר הקשור בתפקידו או בסמכויותיו, ויהיה חסין בפני כל פעולה משפטית בשל דבר כזה.
- ב. נשיא המדינה אינו חייב להגיד בעדות דבר שנודע לו במילוי תפקידו כנשיא המדינה.
- ג. חסינותו של נשיא המדינה לפי סעיף זה תעמוד לו גם לאחר שחדל מהיות נשיא המדינה.

14. חסינות בפני דיון פלילי

נשיא המדינה לא יובא לדין פלילי; התקופה שבה נמנעת, מכוח סעיף זה, הבאתו של נשיא המדינה לדין בשל עבירה, לא תבוא במניין תקופת ההתיישנות של אותה עבירה.

15. עדות

נדרש נשיא המדינה למסור עדות, תיגבה העדות במקום ובמועד שייקבעו על דעת נשיא המדינה.

● למעשה, סעיפים 13–15 לחוק-יסוד: נשיא המדינה עוסקים כולם בסוגים של חסינות. לשם יצירת אחידות בהסדרים החוקתיים שבפרקים השונים אנו מציעים להשתמש כאן בנוסח שבו השתמש המחוקק בחוק-יסוד: הכנסת בעניין חסינות חברי הכנסת (סעיף 17 לחוק-יסוד: הכנסת, סעיף 64 לפרק 'הכנסת' בהצעה), ולקבוע את פרטי החסינות בחוק רגיל. עם זאת, הוספנו את התיבה "אישית ומוסדית" כדי להדגיש כי לנשיא, בשונה מחברי הכנסת, יש גם חסינות למוסד הנשיאות (כך לדוגמה אי-אפשר לתקוף בבג"ץ את מוסד הנשיאות בתקיפה ישירה בענייני חנינה²⁸).²⁹

* סעיף 16 לחוק-יסוד: נשיא המדינה העוסק בשכר הושמט ועניין השכר מוסדר בסעיף 173 בפרק 'הוראות כלליות' (נוסח הסעיף מובא שם).

25.

ייחוד הכהונה

לא יכהן נשיא המדינה במשרה ולא ימלא תפקיד, זולת משרתו ותפקידו כנשיא

המדינה, אלא על דעת ועדת הכנסת. (*)

מבוסס על סעיף 17 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

(*) להעביר לחוק רגיל:

ב. נשיא המדינה פטור מכל שירות-חובה.

● נראה כי סעיף זה פרטני מדי. סעיף 7 בחוק חסינות חברי הכנסת זכויותיהם וחובותיהם, תשי"א–1951, למשל, מסדיר עניין זה לגבי חברי הכנסת ברמה של חוק רגיל בלבד.

- כדאי לשקול אם לשם הבהרה צריך לציין במפורש בסעיף שהנשיא אינו יכול להיות מועמד לכנסת לאור הוראת סעיף 39(א)(1) לפרק 'הכנסת'.
- בדיקה **השוואתית** מראה שסעיף 55 לחוקה הגרמנית קובע כי הנשיא אינו יכול להיות חבר ממשלה או חבר של גוף מחוקק וכן כי לנשיא אסור לאחוז במשרה בתשלום או לשמש חבר בגוף עסקי-כלכלי.
- לדעת נשיא בית המשפט העליון (בדימוס) שמגר, על הנשיא לשמש בתפקידו כנשיא בלבד ואין להתיר לו לכהן ברשות אחרת או אף בגוף בלתי-ממשלתי התנדבותי או אחר.

הצעה 1

26. יציאה לחו"ל לא יצא נשיא את גבולות המדינה אלא על דעת הממשלה.

סעיף 18 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

27. התפטרות נשיא המדינה רשאי להתפטר מכהונתו על-ידי הגשת כתב-התפטרות ליושב ראש הכנסת. (*) מקומו של נשיא המדינה יתפנה כעבור ארבעים ושמונה שעות לאחר שכתב ההתפטרות הגיע לידי יושב ראש הכנסת.

מבוסס על סעיף 19 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

(*) **טקסט שהושמט:**

"כתב ההתפטרות אינו טעון חתימת-קיום"

- הועבר לסעיף 23 לפרק זה.

28. העברת הנשיא מכהונתו הכנסת רשאית, בהחלטה של שלושה רבעים מחבריה, להעביר את נשיא המדינה מכהונתו, אם קבעה כי אין הוא ראוי לכהונתו מחמת התנהגות שאינה הולמת את מעמדו כנשיא המדינה (*); פרטים ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיף 20 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

(*) **להעביר לחוק רגיל:**

- ב. הכנסת לא תעביר את נשיא המדינה מכהונתו, אלא עקב קובלנה שהובאה לפני ועדת הכנסת על-ידי עשרים, לפחות, מחברי הכנסת ולפי הצעת ועדת הכנסת שנתקבלה ברוב של שלושה רבעים מחברי הוועדה; החלטת הכנסת על העברת הנשיא מכהונתו טעונה אף היא רוב של שלושה רבעים מחבריה.
- ג. ועדת הכנסת לא תציע להעביר את נשיא המדינה מכהונתו, אלא לאחר שניתנה לו הזדמנות לסתור את הקובלנה לפי נוהל שקבעה הוועדה באישור הכנסת; והכנסת לא

תחליט להעביר את נשיא המדינה מכהונתו אלא לאחר שניתנה לו הזדמנות להשמיע את דברו לפי נוהל שקבעה ועדת הכנסת באישור הכנסת.

ד. נשיא המדינה רשאי להיות מיוצג בפני ועדת הכנסת ובפני הכנסת על-ידי בא-כוחו, ובלבד שחבר הכנסת לא ישמש בא-כוח הנשיא; ועדת הכנסת והכנסת רשאיות להזמין את נשיא המדינה להיות נוכח בעת הדיונים לפי סעיף זה.

ה. דיוני הכנסת לפי סעיף זה ייערכו בישיבה שנועדה בעניין זה בלבד או בישיבות סמוכות זה לזו שנועדו כאמור; הדיון יתחיל לא יאוחר מעשרים יום אחרי החלטת ועדת הכנסת; על מועד תחילתו יודיע יושב ראש הכנסת לכל חברי הכנסת בכתב לפחות עשרה ימים מראש; חל תחילת הדיון שלא בזמן אחד הכנסים של הכנסת, יכנס יושב ראש הכנסת את הכנסת לשם קיום הדיון.

- סעיף-קטן (ב) וסעיף-קטן (ה) – פירוט פרטני מדי של הפרוצדורה לדיון בוועדה. עם זאת, יתכן שיש מקום לציין בסעיף שהדיון צריך להיערך עקב קובלנה שהעלו עשרים חברי כנסת. (השוואה מעלה שבגרמניה יש פירוט כזה [ראו בהמשך]).
- "ועדת הכנסת והכנסת רשאיות להזמין... – אנו ממליצים להעביר חלק זה לחוק רגיל. לגוף ההסדר, לא ברור אם הנשיא יכול ליזום את נוכחותו בדיון. נראה שלא מוצדק שהנשיא לא יוכל לבקש להיות נוכח בדיון, שכן הדיון הוא מעין הליך שיפוטי, ומתבקש שמי שדנים בעניינו יוכל להיות נוכח בדיון.³⁰
- "של שלושה רבעים מחבריה" – מבוסס על הסיפא של סעיף-קטן (ב) בחוק-היסוד המקורי.
- סעיף-קטן (ד) – הסעיף דן בזכות הטיעון. לדעתנו מקומה בחוק רגיל (ראו למשל גם הצעתנו לגבי סעיף 69 לפרק 'הכנסת' וכן ראו סעיף 7(ד) לחוק הכנסת, תשנ"ד – 1994).

29. הפסקת כהונה של נשיא המדינה מחמת עבירה

- א. בית המשפט שהרשיע את נשיא המדינה בעבירה, יקבע בפסק דינו אם יש בעבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.
- ב. הכנסת רשאית, בהחלטה ברוב חבריה, להעביר מכהונתו את נשיא המדינה שהורשע בעבירה ובית המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון;
- ג. לא הועבר נשיא המדינה מכהונתו לפי סעיף זה ופסק הדין כאמור בסעיף קטן (ב) נעשה סופי, תיפסק כהונתו של נשיא המדינה.

- סעיף זה לא היה קיים בחוק-היסוד המקורי והוא מבוסס על סעיף 90 לפרק 'הממשלה' העוסק בהפסקת כהונתו של ראש הממשלה מחמת עבירה. הוא הוסף כדי ליצור אחידות עניינית בין חוקי-היסוד (ראו הדיון בסעיף 37 לפרק 'הכנסת').

30. התפנות המשרה מטעמי בריאות

- הכנסת רשאית, בהחלטה שנתקבלה ברוב חבריה, לקבוע כי מטעמי בריאות נבצר מנשיא המדינה, דרך קבע, למלא תפקידו; (* פרטים ייקבעו בחוק.³¹
- מבוסס על סעיף 21 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

(*) להעביר לחוק רגיל:

- ב. הכנסת לא תקבל החלטה כאמור אלא לפי הצעת ועדת הכנסת שנתקבלה ברוב של שני שלישים מחבריה על יסוד חוות-דעת רפואית שניתנה על-פי כללים שקבעה הוועדה.
- ג. החליטה הכנסת כאמור, יתפנה מקומו של נשיא המדינה מיום ההחלטה."

- נראה שזהו הסדר פרטני מדי. הוא נכנס לעניינים הפרוצדורליים שמקומם בחוק רגיל.

31. הפסקה זמנית

נשיא המדינה יפסיק זמנית למלא תפקידו ולהשתמש בסמכויותיו –

- (1) אם יצא את גבולות המדינה – משיצא עד ששב;³²
- (2) אם הודיע לוועדת הכנסת כי מטעמי בריאות נבצר ממנו (*), זמנית, למלא תפקידו וועדת הכנסת אישרה הודעתו ברוב קולות (**); פרטים ייקבעו בחוק.
- (3) אם החליטה ועדת הכנסת ברוב של שני שלישים מחבריה (***) כי מטעמי בריאות נבצר מנשיא המדינה (****), זמנית, למלא תפקידו (*****); פרטים ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיף 22 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

(*) הנוסח הקודם:

"דרך ארעי"

- תיקון סגנוני.

() להעביר לחוק רגיל:**

"מאישור ההודעה עד תום התקופה שקבעה הוועדה בהחלטתה או עד שהודיע נשיא המדינה לוועדת הכנסת שלא נבצר עוד ממנו למלא תפקידו, הכל לפי המוקדם יותר"

- נראה כי זהו תיאור פרוצדורלי שמקומו בחוק רגיל.

(*) להעביר לחוק רגיל:**

"על יסוד חוות-דעת רפואית שניתנה על-פי כללים שקבעה הוועדה"

- פרטני מדי. אגב, כללים אלו לא נקבעו עד היום.³³

(**) הנוסח הקודם:**

"דרך ארעי"

- תיקון סגנוני.

(*** להעביר לחוק רגיל:**

"מקבלת ההחלטה עד תום התקופה שקבעה הוועדה בהחלטתה או עד שהחליטה כי לא נבצר עוד מן הנשיא למלא תפקידו."

- נראה כי זהו תיאור פרוצדורלי שמקומו בחוק רגיל.

(***) להעביר לחוק רגיל:**

ב. ועדת הכנסת לא תקבע, לפי סעיף-קטן (א)2 או (3), תקופה העולה על שלושה חדשים; היא רשאית להאריכה, ברציפות, ללא יותר משלושה חדשים נוספים; הארכת התקופה למעלה מזה טעונה החלטת הכנסת שנתקבלה ברוב חברי הכנסת על-פי הצעת ועדת הכנסת.

- פרטני מדי. נראה שמקומו בחוק רגיל.

32. נשיא בפועל וממלא מקום הנשיא

- א. נתפנה מקומו של נשיא המדינה וכל עוד נשיא המדינה החדש לא התחיל לכהן, (*) ימלא יושב ראש הכנסת את תפקידו של נשיא המדינה.
- ב. בתקופה שנשיא המדינה הפסיק זמנית למלא תפקידו (**) ימלא יושב ראש הכנסת את מקומו.³⁴

(***)

- ג. במילוי מקומו של נשיא המדינה ימלא יושב ראש הכנסת כל תפקיד המוטל על נשיא המדינה על-פי דין וישתמש בכל סמכות הנתונה לנשיא המדינה על-פי דין.

מבוסס על סעיף 23 לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

(*) טקסט שהושמט:

"יכהן יושב ראש הכנסת כנשיא המדינה בפועל"

() טקסט שהושמט:**

"ולהשתמש בסמכויותיו יכהן יושב ראש הכנסת כממלא-מקום נשיא המדינה."

(*) טקסט שהושמט:**

ג. בכהונתו כנשיא המדינה בפועל או כממלא-מקום נשיא המדינה ימלא יושב ראש הכנסת את התפקידים המוטלים על נשיא המדינה בחוק וישתמש בסמכויות הנתונות לנשיא המדינה לפי החוק."

- לאור השימוש המובחן שאנו מציעים למונחים 'מילוי תפקיד' ו'מילוי מקום' וייחודו של המושג 'מילוי המקום' להחלפה מלאה של נושא המשרה (ראו הדין בסעיף 58 לפרק 'הכנסת'), אנו מציעים להשתמש גם כאן במונח 'מילוי מקום' לשם התיאור המדויק של תפקוד יושב ראש הכנסת כמחליף וכן לשם יצירת אחידות בין הפרקים השונים. עם זאת, תוארו של יושב ראש הכנסת יכול להישאר נשיא בפועל.

נוסח חלופי

32. נשיא בפועל

נתפנה מקומו של נשיא המדינה, או שנבצר מנשיא המדינה, זמנית, למלא את תפקידו, ימלא יושב ראש הכנסת את מקומו.

- נראה כי אין הצדקה עניינית להבחין בין התפנות מקומו של נשיא המדינה מבלי שנשיא חדש החל לכהן ובין נבצרות של הנשיא מלמלא תפקידו. אנו סבורים כי בשני המקרים יושב ראש הכנסת צריך למלא את מקומו של הנשיא עד שנשיא חדש יחל בכהונה או עד שתיפסק הנבצרות. יש לשים לב שהנוסח החלופי אינו נותן מענה להיעדרות הנשיא מן הארץ (ראו בעניין זה סעיף 29 בהצעה 2, בהמשך).
- בדיקה לצורכי **השוואה** מראה כי החוקה הגרמנית עוסקת בעניין הנבצרות בסעיף אחד קצר, וזה נוסחו: "where the President is prevented from acting or where his office falls prematurely vacant, his powers are exercised by the President of the Senate"

הצעה 2

26. תום כהונתו של נשיא המדינה

נשיא המדינה יסיים כהונתו באחד מאלה:

- (1) הנשיא התפטר על-ידי הגשת כתב התפטרות ליושב ראש הכנסת.
- (2) הנשיא נפטר.
- (3) הכנסת החליטה, ברוב חבריה, כי מטעמי בריאות נבצר מנשיא המדינה, דרך קבע, למלא תפקידו; פרטים ייקבעו בחוק.
- (4) הנשיא הועבר מכהונתו על ידי הכנסת, ברוב של שלושה רבעים מחברי הכנסת, בשל התנהגות שאינה הולמת מעמדו כנשיא.
- (5) הנשיא הורשע בעבירה שבית המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון והועבר מכהונתו על-ידי הכנסת ברוב חבריה.
- (6) הנשיא הורשע בעבירה שבית המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון ופסק הדין נעשה סופי.

- הצעה 2 נועדה להביא את ההסדר ביתר ריכוזיות ובהתמקדות בעילות סיום הכהונה של הנשיא.
- "הנשיא נפטר" – חלופה זו אינה מופיעה בחוק-היסוד, אך ההיגיון מחייב הכללת אפשרות זו.
- "הנשיא הורשע בעבירה שבית המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון" – שינוי מהותי זה מבוסס על סעיף 90 לפרק 'הממשלה'. לטעמנו, הדין החל על ראש הממשלה צריך לחול גם על נשיא המדינה (ראו הדיון בסעיף 37 לפרק 'הכנסת').

27. נבצרות זמנית של נשיא המדינה למלא תפקידו
נשיא המדינה יפסיק זמנית למלא תפקידו ולהשתמש בסמכויותיו –
(1) אם הודיע לוועדת הכנסת כי מטעמי בריאות נבצר ממנו זמנית למלא תפקידו
וועדת הכנסת אישרה הודעתו ברוב קולות; פרטים ייקבעו בחוק.
(2) אם החליטה ועדת הכנסת ברוב של שני שלישים מחבריה, כי מטעמי בריאות
נבצר מנשיא המדינה, זמנית, למלא תפקידו; פרטים ייקבעו בחוק.

28. נשיא בפועל
נתפנה מקומו של נשיא המדינה, או שנבצר מנשיא המדינה, זמנית, למלא את
תפקידו, ימלא יושב ראש הכנסת את מקומו.

29. נשיא המדינה הנעדר מן הארץ
א. לא יצא הנשיא את גבולות המדינה אלא על דעת הממשלה.
ב. נעדר נשיא המדינה מן הארץ, ימלא יושב ראש הכנסת את תפקידו.

- ההסדרים בעניין היעדרותו של הנשיא מהארץ אוחדו.
- בחרנו להשתמש במונח 'מילוי תפקיד' לתיאור מעמדו של יושב ראש הכנסת בשעה שהנשיא נעדר מן הארץ. אם טרם החל נשיא חדש כהונתו או אם נבצר זמנית מהנשיא למלא תפקידו, יושב ראש הכנסת ממלא את מקומו של הנשיא באופן מלא. לעומת זאת, בהיעדרו של הנשיא מהארץ, הוא ממשיך למלא את תפקידו, ויושב ראש הכנסת מקבל בארץ סמכויות מוגבלות יחסית של הנשיא, כפוף להתערבות הנשיא מחו"ל (ראו הדיון במונחים 'מילוי תפקיד' ו'מילוי מקום' בסעיף 58 לפרק 'הכנסת').
- מן הראוי לשקול אם להבהיר בחוק מה הם גדרי סמכותו של ממלא המקום ואילו סמכויות ימשיכו להיות נתונות בידי נשיא המדינה גם בחו"ל.

- * מוצע להעביר את סעיף 24 לחוק-יסוד: נשיא המדינה לחוק רגיל:
"24. הודעות ברשומות

- א. על אלה יפרסם יושב ראש הכנסת הודעה ברשומות –
(1) על תחילת כהונתו של נשיא המדינה;
(2) על התפנות מקומו של נשיא המדינה;
(3) על תחילתה של כהונת יושב ראש הכנסת כממלא-מקום של נשיא המדינה,
וסיום כהונה זו, לפי סעיף 22(א) או (3).
ב. על יציאת נשיא המדינה את גבולות המדינה ועל שובו יפרסם ראש הממשלה
הודעה ברשומות."

- * סעיף 25 לחוק-יסוד: נשיא המדינה העוסק באי התחולה של תקנות שעת-חירום
הושמט ועניין אי התחולה של תקנות שעת-חירום מוסדר בסעיף 174 בפרק
'הוראות כלליות' (נוסח הסעיף מובא שם).

פרק 3: הכנסת³⁵

33. מהות

הכנסת היא הרשות המחוקקת ובית הנבחרים של המדינה.

מבוסס על סעיף 1 לחוק-יסוד: הכנסת.

הנוסח הקודם:

"הכנסת היא בית הנבחרים של המדינה."

- השימוש בביטוי 'בית הנבחרים' בלבד מתאר אמנם את היותה של הכנסת גוף נבחר, אך אינו מבטא את תפקידה. על כן מוצע להוסיף כי הכנסת היא 'הרשות המחוקקת', מונח אשר השתרש כלשון החוקתית המקובלת לתיאור תפקידה של הכנסת במסגרת הפרדת הרשויות. יתר על כן, כחלק ממגמת ההאחדה בין חוקי-היסוד, ביטוי זה משתלב היטב עם הביטוי 'הרשות המבצעת', המתאר את תפקיד הממשלה בסעיף 72 בפרק 'הממשלה'. זאת ועוד, בנוסח המקורי של הצעת חוק-היסוד היה כתוב 'בית המחוקקים', וזהו גם הנוסח בחוק המעבר, התשי"ט—1949. ככל הנראה נבחר לבסוף הנוסח 'בית הנבחרים' בשל אי-רצון להתמודד עם שאלת הסמכות המכוננת.³⁶ בימינו, כאשר שאלת הסמכות המכוננת כבר הוכרעה וכאשר העיגון הסטוטורי היחיד לתפקיד החקיקתי של הכנסת הוא בחוק המעבר, חוק העומד להתבטל, יש מקום לציין את תפקידה המדויק של הכנסת בחוק-היסוד עצמו.

- * סעיף 2 לחוק-יסוד: הכנסת הושמט עקב כפילות עם הפרק 'ירושלים בירת ישראל'. ראו הדיון בפרק 'ירושלים בירת ישראל' (נוסח הסעיף מובא שם).

34. ההרכב

הכנסת בהיבחרה תהיה בת מאה ועשרים חבר.³⁷

סעיף 3 לחוק-יסוד: הכנסת.

35. שיטת הבחירות

הכנסת תיבחר בבחירות כלליות, ארציות, ישירות, שוות, חשאיות ויחסיות, לפי חוק. (*) (**)

מבוסס על סעיף 4 לחוק-יסוד: הכנסת.

(*) טקסט שהושמט:

"הבחירות לכנסת"

- הלשון ברמה החוקתית צריכה להיות כללית ואינה צריכה לנקוב בשמו של חוק ספציפי.

() טקסט שהושמט:**

"אין לשנות סעיף זה, אלא ברוב של חברי הכנסת"

- לאור הצעתנו לשריין את כל הפרקים בחוקה שריון פורמלי של 61 חברי הכנסת לפחות, הסיפא נעשית מיותרת (ראו סעיף 175 לפרק 'הוראות כלליות').

36. הזכות לבחור

כל אזרח ישראלי בן שמונה עשרה שנה ומעלה זכאי לבחור לכנסת, אם בית-משפט לא שלל ממנו זכות זו על-פי חוק; (*) פרטים ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיף 5 לחוק-יסוד: הכנסת.

(*) טקסט שהושמט:

"חוק הבחירות יקבע את המועד שבו ייחשב אדם בן שמונה עשרה שנה לעניין השימוש בזכות הבחירה לכנסת."

- נראה שהסיפא מיותרת. זהו פירוט יתר, והוא אינו מתיישב עם לשון חוקתית קצרה. במקומה מוצע להוסיף "פרטים ייקבעו בחוק."

* סעיף 5א לחוק-יסוד: הכנסת הועבר אל אחרי סעיף 6 לחוק-היסוד על מנת ליצור סדר הגיוני.

37. הזכות להיבחר

א. כל אזרח ישראלי שביום הגשת רשימת המועמדים הכוללת את שמו הוא בן עשרים ואחת שנה ומעלה, זכאי להיבחר לכנסת, זולת

(1) אם בית-משפט שלל ממנו זכות זו על-פי חוק;

(2) אם הורשע, בפסק דין סופי, בעבירה שבית-משפט קבע בפסק דינו

שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון וביום הגשת רשימת המועמדים

טרם עברו שבע שנים מיום גזר הדין או מגמר ריצוי העונש, לפי

המאוחר.

ב. לא הכריע בית-המשפט בפסק דינו בשאלת הקלון, יקבע בית-משפט, לבקשת

היועץ המשפטי לממשלה/ יקבע בית-משפט, לבקשת יושב ראש ועדת

הבחירות/ יקבע היועץ המשפטי לממשלה/ יקבע יושב ראש ועדת הבחירות,

אם יש בעבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.

מבוסס על סעיף 6 לחוק-יסוד: הכנסת.

הנוסח הקודם:

"6. הזכות להיבחר

א. כל אזרח ישראלי שביום הגשת רשימת המועמדים הכוללת את שמו הוא בן עשרים

ואחת שנה ומעלה, זכאי להיבחר לכנסת, זולת אם בית משפט שלל ממנו זכות זו על

פי חוק או שנדון, בפסק דין סופי, לעונש מאסר בפועל לתקופה העולה על שלושה

חודשים וביום הגשת רשימת המועמדים טרם עברו שבע שנים מהיום שגמר לרצות את עונש המאסר בפועל, אלא אם כן קבע יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית כי אין עם העבירה שבה הורשע, בנסיבות העניין, משום קלון.

ב. מועמד לכנסת שנדון כאמור בסעיף קטן (א) ופסק-הדין נעשה סופי אחרי הגשת רשימת המועמדים ולפני שהחל לכהן כחבר הכנסת, דינו כדין מי שהתפטר מרשימת המועמדים שבה כלול שמו, או מחברותו בכנסת, לפי העניין, אלא אם כן קבע יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית שאין עם העבירה שבה הורשע, בנסיבות העניין, משום קלון.

ג. קביעת יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית לפי סעיפים-קטנים (א) ו-(ב) לא תידרש אם קבע בית-משפט, לפי דין, כי יש עם העבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.

ד. לענין סעיף זה –

'מאסר בפועל' – סך כל תקופות המאסר בפועל שעל הנידון לרצות ברצף אחד, אף אם הוטלו בגזרי דין שונים, לרבות מאסר על תנאי שהופעל;
'עבירה' – כל אחת מהעבירות שעליהן נידון לעונש של מאסר בפועל."

עניינו של סעיף זה במושג הקלון, בדומה לסעיפים אחרים בחוקי-היסוד. סקירה רוחבית של סוגיית הקלון בחוקי-היסוד מעלה בעיות מרכזיות אחדות (לא כל הבעיות מופיעות בכל הסעיפים, אך נביא אותן כאן במרוכז לשם הנוחות): ראשית, אין התייחסות עקבית לסוגיה זו. במקצת מהמקומות היה סעיף בחוק-היסוד המקורי (הכנסת, הממשלה, השפיטה) ובמקצתם הצענו אנו להוסיף את סוגיית הקלון (מבקר המדינה, נשיא המדינה). כמו כן, לא תמיד ההסדרים בחוקי-היסוד דומים, גם כאשר קשה למצוא הצדקה עניינית לכך. יתרה מזאת, אין גם התייחסות שיטתית לסוגיה זו בכל ארבעת השלבים שבהם היא רלוונטית: מועמדות או כשירות לכהונה, הגשת אישום, מתן גזר דין והפיכת גזר הדין לחלוט. שנית, בסעיפים העוסקים בכשירות מועמדים (בסעיף דן, ובסעיף 76 לפרק 'הממשלה') יש מעין 'חזקה' של קלון בכל מאסר בפועל של שלושה חודשים, וכדי לבטל חזקה זו צריך לפנות ליושב ראש ועדת הבחירות. נראה כי בררת המחדל צריכה להיות הפוכה – חזקה של חוסר קלון; וכדי להפריכה צריכה להיות קביעה מפורשת של בית-משפט (עם מתן פסק הדין או לאחר פנייה מיוחדת) או של היועץ המשפטי לממשלה או של יושב ראש ועדת הבחירות (או מוסד אחר). שלישית, ההסדר בעניין מועמדות חברי כנסת (סעיף 37 לפרק 'הכנסת', דנן) ובעניין מועמדות שרים (סעיף 76 לפרק 'הממשלה') יוצר בעיה – לפחות ברמה התיאורטית – אם בית-משפט שדן את המועמד קבע במפורש שאין עם העבירה קלון, אך הטיל עליו עונש מאסר. שכן, לפחות לכאורה, במצב זה חזקת קלון עדיין קיימת. אם יושב ראש ועדת הבחירות אינו מסיר אותה, המועמד לחברות בכנסת או המועמד לתפקיד שר אינם כשירים, למרות קביעתו המפורשת של בית-משפט. בעיה זו יכולה להיפתר על-ידי ביטול חזקת הקלון או על-ידי הבהרה בגופם של הסעיפים.³⁸ לפיכך אנו מציעים לבטל את חזקת הקלון שבסעיפים העוסקים בכשירות מועמדים.

38. הזכות להגיש רשימת מועמדים
רשימת מועמדים לכנסת תוגש על-ידי מפלגה בלבד; דרכי התאגדותן ורישומן של מפלגות ותנאים להגשת רשימת מועמדים ייקבעו בחוק.³⁹
סעיף 5א לחוק-יסוד: הכנסת.

39. מי לא יהיה מועמד⁴⁰
אלה לא יהיו מועמדים לכנסת:
א. (1) נשיא המדינה;
(2) שני הרבנים הראשיים;
(3) שופט;
(4) דיין של בית-דין דתי;
(5) מבקר המדינה;
(6) ראש המטה הכללי, צבא-הגנה-לישראל;
(7) רבנים וכהני דתות אחרות, כשהם משמשים ככהונתם בשכר;
(8) עובדי מדינה בכירים וקציני צבא בדרגות או בתפקידים שייקבעו בחוק;
(9) שוטרים וסוהרים בדרגות או בתפקידים שייקבעו בחוק;
(10) עובדי תאגידים שהוקמו בחוק, בדרגות או בתפקידים שייקבעו בחוק;
זולת אם חדלו לכהן במשרה או בתפקיד כאמור לפני המועד להגשת רשימות המועמדים לכנסת, ואם נקבע בחוק מועד מוקדם מזה, לפי המועד האמור.
ב. (1) חבר הכנסת שפרש מסיעתו ולא התפטר מכהונתו סמוך לפרישתו, לא יכלול, בבחירות לכנסת שלאחריה, ברשימת מועמדים שהגישה מפלגה שהיתה מיוצגת על-ידי סיעה של הכנסת היוצאת. הוראה זו לא תחול על התפלגות סיעה(*) ; פרטים ייקבעו בחוק;
(2) לעניין סעיף קטן זה –
'פרישה מסיעה' – לרבות הצבעה במליאת הכנסת שלא בהתאם לעמדת הסיעה לעניין הבעת אמון לממשלה או אי-אמון בה; ואולם הצבעה כאמור לא תיחשב כפרישה אם חבר הכנסת לא קיבל כל תמורה בעד הצבעתו. (**)

מבוסס על סעיפים 6א ו-7 לחוק-יסוד: הכנסת.

(*) טקסט שהושמט:

"בתנאים שנקבעו בחוק הבחירות לכנסת"

● ההפניה להסדר בחוק צריך שתהיה כללית ובלשון עתיד.

(**) להעביר לחוק רגיל:

"תמורה" – במישרין או בעקיפין, בהבטחה או בהתחייבות לעתיד, ולרבות הבטחת מקום ברשימת מועמדים לכנסת, או מינוי חבר-הכנסת עצמו או אדם אחר לתפקיד כלשהו."

- לעומת ההגדרה הראשונה של 'פרישה מסיעה', הגדרה שיכולה להשפיע השפעה של ממש על משמעות ההוראה, ההגדרה השנייה טכנית יותר, ואנו סבורים שהיא צריכה להופיע בחוק רגיל.
- סעיף-קטן (ב) – הסעיף מבוסס על סעיף 6 לחוק-היסוד המקורי. כותרתו הייתה: "סייג למועמדות חבר כנסת שפרש מסיעתו." מצאנו לנכון להעביר את הסעיף למקום זה משום שמבחינה עניינית מדובר בסייג נוסף על המועמדות לכנסת.
- הנשיא (בדימוס) שמגר מציין כי הסיפא של סעיף 7(ב) לחוק-יסוד: הכנסת (סעיף 39(ב)2) להצעה, כפשוטו, היא סיפא מביישת למדינה, שכן זוהי למעשה עבירת שוחד.

40. **מניעת השתתפות רשימת מועמדים**
לא תשתתף בבחירות לכנסת רשימת מועמדים אם יש במטרותיה או במעשיה, במפורש או במשתמע, אחד מאלה:
(1) שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית;
(2) הסתה לגזענות;
(3) יסוד סביר למסקנה כי הרשימה תשמש מסווה לפעולות בלתי-חוקיות.
מבוסס על סעיף 7 לחוק-יסוד: הכנסת ועל סעיף 5 לחוק המפלגות.

הנוסח הקודם:

- "רשימת מועמדים לא תשתתף בבחירות לכנסת אם יש במטרותיה או במעשיה, במפורש או במשתמע, אחד מאלה:
1. שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינתו של העם היהודי;
 2. שלילת האופי הדמוקרטי של המדינה;
 3. הסתה לגזענות."

- לעניין הקריטריונים שבהם מפלגה צריכה לעמוד, נוסחים שונים מופיעים בסעיף 5 לחוק המפלגות, התשנ"ב–1992, בסעיף 3 לחוק העמותות, התש"ם–1980 ובסעיף דנן. הפער עלול להניב מצב אבסורדי: מפלגה היכולה להירשם על-פי חוק המפלגות תיפסל לפי הוראת הסעיף דנן. על כן אנו מציעים להאחיד את התנאים לפסילתה של מפלגה.⁴¹ בחרנו לאמץ, בשינויים המחויבים, את הנוסח המופיע בחוק המפלגות. זה החוק האחרון מבין מהשלושה, ויש להניח כי הוא משקף בצורה הטובה ביותר את כוונת המחוקק.⁴²

41. **תקופת כהונת הכנסת**
תקופת כהונתה של הכנסת תהיה ארבע שנים מיום היבחרה; מועד הבחירות ייקבע בחוק.
מבוסס על סעיף 8 לחוק-יסוד: הכנסת.

- "מועד הבחירות ייקבע בחוק" – תוספת זו מחליפה את הוראת סעיף 9 לחוק-יסוד: הכנסת שאנו מציעים להשמיטו.

* סעיף 9 לחוק-יסוד: הכנסת הושמט:

"9. מועד הבחירות

הבחירות לכנסת יהיו ביום ג' השלישי לחודש חשון של השנה שבה תמה כהונתה של הכנסת היוצאת, אולם אם היתה השנה שלפניה שנה מעוברת, יהיו הבחירות ביום ג' הראשון לאותו חודש."

- נראה שקביעת המועד הספציפי לבחירות מיותרת: ראשית, מעיון בדברי ההסבר לתיקון החוק מתשי"ט (שעסק בהוספת הסיפא בעניין השנה המעוברת) עולה כי הסיבה לקביעת הבחירות בחודש מרחשוון דווקא היא שהיום בחודש זה ארוך ובלא גשמים. נראה כי בימינו אין לייחס לשיקול זה חשיבות יתרה. שנית, וזה העיקר – מניסיוננו, הבחירות בישראל נערכות במועדן רק לעתים רחוקות, ועד היום המפלגות לא נרתעו מלקבוע בחירות בחודשים אחרים בשנה, כך שנראה שקביעת הבחירות למרחשוון דווקא אינה מן העניינים היצוקים בסלע, שמקומם בחוקה. שלישית, ברור כי חשיבותו של הסעיף, מבחינה משטרית, נעוצה בקציבת כהונת הכנסת לארבע שנים בלבד, ולא בקביעת מועד ספציפי לקיום הבחירות. לכן אנו ממליצים להשמיט סעיף זה. עם זאת, מצאנו לנכון להוסיף לסעיף 41 להצעה כי מועד הבחירות ייקבע בחוק, כדי שקביעת המועד הספציפי תיעשה בעצה אחת עם כל הסיעות.
- היו בנו שסברו שיש מקום להשאיר את ההוראה על כנה, משום שהיא יוצרת מנגנון אוטומטי וצפוי לגבי מועד הבחירות וכן משום שמרחשוון הוא זמן מתאים לבחירות מבחינת מועדי ישראל.

42. הארכת תקופת כהונה

- א. הכנסת לא תאריך את תקופת כהונתה אלא בחוק שנתקבל ברוב של שמונים חברי הכנסת ואם נתקיימו נסיבות מיוחדות המונעות עריכת בחירות בעיתן; תקופת ההארכה לא תעלה על הזמן המתחייב מהנסיבות האמורות; בחוק כאמור ייקבע מועד הבחירות.
- ב. מבלי לגרוע מהוראות סעיף 43, רשאית הכנסת, בהחלטה ברוב חבריה, להקדים את מועד הבחירות שנקבע לפי סעיף קטן (א), ובלבד שהמועד החדש לא יהיה מוקדם מהמועד לקיום הבחירות לכנסת לפי סעיף 41.
- ג. אין לשנות סעיף זה אלא ברוב של 80 חברי כנסת.

מבוסס על סעיפים 9א ו-45 לחוק-יסוד: הכנסת.

- "אין לשנות סעיף זה אלא ברוב של 80 חברי כנסת" – תוספת זו מבוססת על סעיף 45 לחוק-יסוד: הכנסת, הקובע את נוקשותה של הוראה זו (ראו סעיף 175 בפרק 'הוראות כלליות').

* סעיפים 34–38 לחוק-יסוד: הכנסת הועברו לכאן בשל קרבתם העניינית לתקופת כהונת הכנסת.

43. התפזרות הכנסת

הכנסת תתפזר לפני גמר כהונתה באחת מאלה:

- (1) **בקבלת חוק לעניין זה, ברוב חברי הכנסת, שבו ייקבע מועד הבחירות לכנסת שלא יהיה מאוחר מחמישה חודשים מיום קבלת החוק.**
- (2) **באין ממשלה, לאחר שחלפה התקופה להרכבת ממשלה או שחבר הכנסת שנשיא המדינה הטיל עליו את התפקיד להרכיב ממשלה הודיע לנשיא המדינה שאין בידו להרכיב ממשלה, או שהציג ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון, לפי הוראות סעיפים 77, 78, 79, 80 ו-82 לפרק 'הממשלה'.**
- (3) **בהחלטה על-ידי ראש הממשלה ובהסכמת נשיא המדינה לפי סעיף 95 לפרק 'הממשלה'.**
- (4) (א) **באי קבלת חוק התקציב תוך שלושה חודשים לאחר תחילתה של שנת הכספים; פרטים ייקבעו בחוק.**
 (ב) **על אף הוראות סעיף קטן (4)(א), פתח נשיא המדינה בהליכים להרכבת ממשלה חדשה לפי סעיף 96 לפרק הממשלה, או התקבל חוק על התפזרות הכנסת, או התקיימו בחירות לכנסת, אחרי המועד להגשת הצעת התקציב לפי סעיף 162 לפרק משק המדינה, ולפני תום שלושת החודשים שמיום תחילת שנת הכספים, הכנסת תתפזר שלושה חודשים מיום תחילת שנת הכספים או 45 ימים מיום כינון הממשלה, לפי המאוחר.**

מבוסס על סעיפים 34, 35 ו-36א לחוק-יסוד: הכנסת.

הנוסח הקודם של סעיפים 34 ו-35 לחוק יסוד: הכנסת:

- 34" לא תחליט הכנסת להתפזר לפני גמר תקופת כהונתה, אלא בדרך קבלת חוק לעניין זה, ברוב חברי הכנסת."
- 35" החוק על התפזרות הכנסת יכלול הוראה על מועד הבחירות לכנסת שלאחריה שלא יהיה מאוחר מחמישה חודשים מיום קבלת החוק."⁴³

הנוסח הקודם של סעיף 36א לחוק יסוד: הכנסת, אותו יש להעביר לחוק רגיל:

- 36"א. התפזרות בשל אי קבלת חוק תקציב"⁴⁴
- א. לא נתקבל חוק התקציב בתוך שלושה חודשים מיום תחילתה של שנת הכספים יראו ביום שאחרי סיום התקופה האמורה (להלן – היום הקובע) כאילו החליטה הכנסת על התפזרותה לפני גמר תקופת כהונתה, וייערכו בחירות מוקדמות ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מהיום הקובע, אלא אם כן החליטה הכנסת ברוב חבריה, בתוך חמישה ימים מהיום הקובע, בשל סמיכות מועד הבחירות ליום חג, מועד או זיכרון, על קיום הבחירות במועד מאוחר יותר, אך לא יאוחר מ-100 ימים מהיום הקובע.

ב. על אף הוראות סעיף קטן (א), פתח נשיא המדינה בהליכים להרכבת ממשלה חדשה לפי סעיף 30 לחוק-יסוד: הממשלה, או התקבל חוק על התפזרות הכנסת, או התקיימו בחירות לכנסת, אחרי המועד להגשת הצעת התקציב לפי סעיף 3 לחוק-יסוד: משק המדינה, ולפני תום שלושת החודשים שמיום תחילת שנת הכספים, יהיה היום הקובע כאמור בסעיף קטן (א), שלושה חודשים מיום תחילת שנת הכספים או 45 ימים מיום כינון הממשלה, לפי המאוחר."

● הסעיף בנוסחו כיום אינו מפרט את כל המצבים שבהם הכנסת מתפזרת. על כן ניסחנו מחדש את הסעיף כך שיכלול, לשם הבהירות, את כל דרכי הפיזור של הכנסת.

* סעיף 36 לחוק-יסוד: הכנסת הושמט:

"36. תקופת כהונת הכנסת לאחר התפזרות

החליטה הכנסת להתפזר, תהיה תקופת כהונתה של הכנסת שלאחריה עד לחודש חשוון הקרוב שלאחר גמר ארבע שנים מיום הבחירה."

● מאחר שאיננו רואים חשיבות מיוחדת בעריכת הבחירות במרחשוון דווקא, אין לדעתנו מקום להוראה זו (ראו הדיון בסעיף 9 לחוק-יסוד: הכנסת, לאחר סעיף 41 בפרק זה). ואולם, אם תמצא הכנסת סיבות טובות להאריך את כהונתה עד מרחשוון או כל מועד אחר, תהיה לה אפשרות לעשות זאת בפרוצדורה הקבועה בסעיף 42 לפרק זה.

* סעיף 43 לחוק-יסוד: הממשלה הועבר לכאן בשל הקרבה העניינית.

44. שינוי מועד בחירות

נקבע מועד בחירות לכנסת לפי סעיפים 82, 94 ו-95, רשאית הכנסת, בהחלטה שתתקבל ברוב חבריה, בתוך חמישה ימים מיום היווצרות העילה לקיום הבחירות, לקבוע כי בשל סמיכות מועד הבחירות ליום חג, מועד או זיכרון, יידחו הבחירות למועד שתקבע ושאינו מאוחר מ-100 ימים ממועד היווצרות העילה.

סעיף 43 לחוק-יסוד: הממשלה.

45. רציפות הכנסת

הכנסת היוצאת תוסיף לכהן עד לכינוסה של הכנסת הנכנסת.

סעיף 37 לחוק-יסוד: הכנסת.

46. הארכת תקפם של חיקוקים

כל חיקוק שתקפו היה פוקע תוך שני החדשים האחרונים לתקופת כהונתה של הכנסת היוצאת, או תוך ארבעה חדשים לאחר שהכנסת החליטה להתפזר, או תוך שלושת החדשים הראשונים לתקופת כהונתה של הכנסת הנכנסת – יעמוד בתקפו עד תום שלושת החדשים האמורים.

סעיף 38 לחוק-יסוד: הכנסת.

* מוצע להעביר את סעיף 10 לחוק-יסוד: הכנסת לחוק רגיל:
 "10. יום הבחירות – שבתון
 יום הבחירות יהיה יום שבתון, אך שירותי תחבורה ושאר שירותים ציבוריים יפעלו כסדרם."

● נראה שאין לסעיף זה מקום ברמה החוקתית. מפרוטוקול הוועדה שדנה בחוק-היסוד עולה כי הסעיף נועד להבטיח שיום הבחירות לא יהיה יום עבודה רגיל, כדי שלא תהיה פגיעה בשיעור ההצבעה. לדעתנו, ברמה החוקתית, הדגש צריך להינתן לשאלה אם ביטול יום השבתון עלול לפגוע באפשרות הבחירה ולא בשיעור הבחירה. על כן איננו רואים מקום להוראה זו ברמה החוקתית, ולדעתנו אפשר להסתפק בעיגונה בחוק רגיל. יתרה מזאת, סקירה **השוואתית** מראה שאין מקבילה לסעיף כזה בחוקות שבדקנו.

* מוצע להעביר את סעיף 11 לחוק-יסוד: הכנסת לחוק רגיל:
 "11. פרסום תוצאות הבחירות

תוצאות הבחירות יפורסמו ברשומות תוך שמונה ימים מיום הבחירות."

● נראה שהעניין טכני, והסדרתו צריכה להיות במסגרת חוק רגיל.
 ● **השוואה** עם חוקות אחרות מראה שאין הוראה דומה בחוקות גרמניה וארה"ב.

47. כינוס הכנסת

הכנסת תתכנס לשיבתה הראשונה תוך 10 ימים מהיום שנתפרסמו תוצאות הבחירות; פרטים ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיף 12 לחוק-יסוד: הכנסת.

הנוסח הקודם (להעביר לחוק רגיל):

"הכנסת תתכנס לשיבתה הראשונה ביום ב' בשבוע השני שלאחר השבוע שבו נתפרסמו תוצאות הבחירות, בשעה ארבע אחרי הצהרים, ואם היה יום זה חג או ערב חג – ביום חול הקרוב שלאחר החג."

● ההיגיון החוקתי העומד מאחורי הסעיף המקורי הוא יצירת מנגנון אוטומטי לכינוס הכנסת, וזוהי אכן מטרה ראויה. ואולם, קביעת הפרטים המדויקים לגבי מועד קיום הישיבה הראשונה – אין מקומה ברמה החוקתית. על כן, אנו מציעים להשאיר כאן את עקרון הכינוס האוטומטי ולהעביר את פרטי קביעת המועד הספציפי לרמה של חוק רגיל.

* מוצע להעביר את סעיף 13 לחוק-יסוד: הכנסת לחוק רגיל:
 "13. פתיחת הכנסת"⁴⁵

הכנסת תיפתח על-ידי נשיא המדינה, ובהעדרו – על-ידי הוותיק בחברי הכנסת הנוכחים; פתח נשיא המדינה, ימסור את הנהלת הישיבה לוותיק שבחברי הכנסת הנוכחים; בחוק-יסוד זה, 'ותיק' – מי שתקופת כהונתו בכנסת היא הארוכה ביותר, ברציפות או שלא ברציפות, ומבין בעלי ותק שווה – המבוגר שבהם."

- נראה שזהו עניין הקשור בסדרי העבודה של הכנסת, ומקומו בתקנון הכנסת או לכל היותר בחוק הכנסת (כפי שאכן נעשה בסעיף 1 לחוק הכנסת, תשנ"ד–1994). זאת במיוחד לאור סעיף 48 לפרק זה (להלן), המייתר את הסעיף.

48. ישיבת הפתיחה

סדרי ישיבת הפתיחה ייקבעו בחוק, והם יבטאו את אופייה של מדינת ישראל ומורשתה.

סעיף 14 לחוק-יסוד: הכנסת.

49. הצהרת אמונים של חבר הכנסת

- א. חבר הכנסת יצהיר אמונים; ואלה דברי ההצהרה:
"אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת"; סדרי ההצהרה ייקבעו בחוק.
- ב. חבר הכנסת שלא הצהיר אמונים לא ייהנה מזכויות של חבר כנסת כל עוד לא הצהיר.
- ג. ניתן לקבוע בחוק הוראות בעניין הצהרת האמונים של חבר כנסת בעל אזרחות נוספת.

מבוסס על סעיפים 15, 16 ו-16א לחוק-יסוד: הכנסת.

הנוסח הקודם של סעיף 15 לחוק-יסוד: הכנסת:

"15. הצהרת אמונים של חבר הכנסת

א. חבר הכנסת יצהיר אמונים; ואלה דברי ההצהרה:

'אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת.

ב. סדרי ההצהרה ייקבעו בחוק."

הנוסח הקודם של סעיפים 16 ו-16א לחוק-יסוד: הכנסת שאותם מוצע להעביר לחוק רגיל:

"16. אי-הצהרה

קרא יושב ראש הכנסת לחבר הכנסת להצהיר הצהרת-אמונים והחבר לא עשה כן, לא

ייהנה החבר מזכויותיו של חבר הכנסת כל עוד לא הצהיר."

"16א. אי הצהרה בשל אזרחות כפולה

היה חבר הכנסת בעל אזרחות נוספת שאינה ישראלית, ודיני המדינה שהוא אזרח

שלה, מאפשרים את שחרורו מאזרחות זו, לא יצהיר אמונים אלא לאחר שעשה את כל

הדרוש מצדו לשם שחרורו ממנה, והוא לא ייהנה מזכויותיו של חבר הכנסת כל עוד

לא הצהיר."

- איחדנו את סעיפים 15, 16 ו-16א לחוק-יסוד: הכנסת לכדי סעיף אחד בשל הקרבה העניינית ביניהם. עשינו שינויים סגנוניים קלים בסעיף 16 ושינינו את סעיף 16א.
- המגבלה על הצהרה בשל אזרחות כפולה היא מגבלה ייחודית. בבחינה השוואתית של לא מצאנו מגבלה דומה בחוקות העולם. מבחינת ההיסטוריה החקיקתית של

הסעיף עולה הרושם כי הוא נחקק על רקע נסיבות פוליטיות ייחודיות ולא בשל עניין חוקתי עקרוני. עם זאת, מאחר שמגבלה זו עלולה להיפסל בשל ההוראה החוקתית, לפיה כל חברי הכנסת יכולים להצהיר אמונים, הוספנו את סעיף-קטן (ג) המאפשר הגבלה כזאת בחוק רגיל.

- **"ולחוקיה"** – תוספת זו נועדה ליצור אחידות עם ההצהרות האחרות המופיעות בפרקים השונים, כגון הצהרת הנשיא (סעיף 20 לפרק 'נשיא המדינה'), הצהרת ראש הממשלה והשרים (סעיף 85 לפרק 'הממשלה'), הצהרת השופטים (סעיף 119 לפרק 'השפיטה') והצהרת מבקר המדינה (סעיף 140 לפרק 'מבקר המדינה').
- התלבטנו אם להשאיר את נוסחי הצהרות האמונים במלואן בחוקי-היסוד או שמא להעבירם לחוק רגיל. אלה הסיבות להחלטתנו להשאיר את ההצהרות: ראשית, לתוכן ההצהרה נודעת משמעות סמלית וחגיגית, כיאה לחוקה. שנית, מבחינה **שוואתית**, חוקות אחרות נוהגות לפרט את נוסח ההצהרה (לדוגמה, במה שקשור בנשיא הגרמני, סעיף 56 לחוקה הגרמנית עוסק בהצהרת האמונים של הנשיא ומפרט גם את ההצהרה. בדומה, נוסח ההצהרה של הנשיא מופיע גם בחוקת ארה"ב (סעיף ב פסקה 1(ח)).). שלישית, נוסח ההצהרות אינו ארוך כל-כך, ולכן לא נוצרת בעיה של סרבול-יתר.

* סעיף 31 לחוק-יסוד: הכנסת הועבר לכאן, שכן לאחר ישיבת הפתיחה הכנסת נכנסת לשגרת פעולתה.

50. כנסים⁴⁶
הוראות בדבר מועדי הכנסים של הכנסת ובדבר כינוס הכנסת שלא בתקופת הכנסים ייקבעו בחוק.
 סעיף 31 לחוק-יסוד: הכנסת.

51. סדרי העבודה והתקנון
הכנסת תקבע סדרי עבודתה; במידה שסדרי העבודה לא נקבעו בחוק תקבעם הכנסת בתקנון; כל עוד לא נקבעו סדרי העבודה כאמור, תנהג הכנסת לפי הנוהג והנהל המקובלים בה.
 סעיף 19 לחוק-יסוד: הכנסת.

* הועברו לכאן סעיפים 24–27 לחוק-יסוד: הכנסת העוסקים בסדרים הפנימיים הבסיסיים ביותר של הכנסת.

52. מניין
הכנסת תדון ותחליט בכל מספר חברים אם אין בחוק הוראה אחרת לעניין זה.
 סעיף 24 לחוק-יסוד: הכנסת.

53. רוב
הכנסת תחליט ברוב דעות של המשתתפים בהצבעה, כשהנמנעים אינם באים

במניין המשתתפים בהצבעה; סדרי ההצבעה ייקבעו בתקנון; והכל כשאינן בחוק הוראה אחרת לעניין זה.
סעיף 25 לחוק-יסוד: הכנסת.

54. ישיבות

ישיבות הכנסת יהיו במקום מושבה, אולם בנסיבות מיוחדות רשאי יושב ראש הכנסת, בהתייעצות עם הסגנים, לכנס את הכנסת במקום אחר; ישיבות הכנסת מתקיימות בימי חול.
סעיף 26 לחוק-יסוד: הכנסת.

55. פומביות הדיון בכנסת

א. הכנסת תשב בפומבי.
ב. ההליכים בישיבת הכנסת והדברים שנאמרו בה – פרסומם אינו מוגבל ואינו גורר אחריות פלילית או אזרחית.
מבוסס על סעיף 27 לחוק-יסוד: הכנסת.

- מצאנו לנכון לאחד את סעיפים 27 ו-28 לחוק-היסוד בשל הקרבה העניינית ביניהם. כמו כן שינינו מעט את הכותרת כדי שתהיה מדויקת יותר.

56. הכנסת והממשלה

א. הממשלה תמסור לכנסת מידע על-פי דרישתה ותסייע לה במילוי תפקידיה;
ב. הכנסת רשאית, לפי דרישה של לפחות ארבעים מחבריה, לקיים דיון בהשתתפות ראש הממשלה בנושא שהוחלט עליו; דרישה כאמור יכול שתוגש לא יותר מאחת לחודש;
ג. הכנסת רשאית לחייב שר להופיע לפניו;
ד. שר רשאי להשמיע את דברו לפני הכנסת;
ה. פרטים לעניין ביצוע סעיף זה יכול שייקבעו בחוק או בתקנון הכנסת.
מבוסס על סעיף 42 לחוק-יסוד: הממשלה.

- סעיף זה מבוסס על סעיף 42 לחוק-יסוד: הממשלה החדש. בחרנו לפצל את הסעיף לשני סעיפים. הסעיף דנן עוסק ביחס שבין הממשלה לכנסת ואילו סעיף 60, להלן, עוסק ביחס שבין הממשלה לוועדות הכנסת (ראו גם סעיף 112 לפרק 'הממשלה').

57. יושב הראש והסגנים

הכנסת תבחר מבין חבריה יושב ראש וסגנים; סייגים לבחירתם והוראות לגבי התקופה שעד לבחירתם ייקבעו בתקנון או בחוק; סייגים לכהונתם וכן תנאים להשעייתם או להעברתם מכהונה ייקבעו בחוק.
מבוסס על סעיף 20 לחוק-יסוד: הכנסת.

נוסח חלופי

57. יושב הראש והסגנים

- א. הכנסת תבחר מבין חבריה יושב ראש וסגנים; סייגים לבחירתם ייקבעו בתקנון או בחוק; עד בחירת יושב ראש הכנסת, יכהן הוותיק שבחברי הכנסת, שאינו ראש הממשלה, שר או סגן שר, כיושב ראש הכנסת בפועל.
- ב. הכנסת רשאית להשעות את יושב ראש הכנסת או סגן ליושב ראש הכנסת או להעבירו מכהונתו או לקבוע לה סייגים; פרטים ייקבעו בחוק.

הנוסח הקודם (להעביר לחוק רגיל):

20"י. היושב ראש והסגנים.⁴⁷

- א. הכנסת תבחר מבין חבריה יושב ראש וסגנים ליושב ראש. עד לבחירת יושב ראש הכנסת, יכהן הוותיק שבחברי הכנסת, שאינו ראש הממשלה⁴⁸, שר או סגן שר, כיושב ראש הכנסת בפועל.
- ב. הכנסת רשאית, בתקנונה, לקבוע סייגים לבחירתו של חבר הכנסת לכהונת יושב ראש הכנסת או סגן ליושב ראש הכנסת.
- ג. הכנסת רשאית, בהחלטה ברוב חבריה, להשעות מכהונתו את יושב ראש הכנסת או סגן ליושב ראש הכנסת או לקבוע סייגים לכהונתם; פרטים ייקבעו בחוק.
- ד. הכנסת רשאית, בהחלטה ברוב חבריה או ברוב גדול יותר שייקבע בחוק, להעביר מכהונתו את יושב ראש הכנסת או סגן ליושב ראש הכנסת; פרטים ייקבעו בחוק."

- לדעתנו, הסעיף פרטני מדי כהסדר חוקתי, ולכן מוצע לקצרו (בשתי החלופות שהוצעו).

58. מילוי מקום יושב ראש הכנסת

- א. סגן ליושב ראש הכנסת, שנבחר לכך על-ידי ועדת הכנסת, ימלא את מקום יושב ראש הכנסת במקרים שייקבעו בחוק.
- ב. במילוי המקום יכהן הסגן ליושב ראש בכל כהונה המיועדת ליושב ראש הכנסת על-פי דין, ימלא כל תפקיד המוטל על יושב ראש הכנסת על-פי דין וישתמש בכל סמכות הנתונה ליושב ראש הכנסת על-פי דין.

מבוסס על סעיף 20א לחוק-יסוד: הכנסת.

הנוסח הקודם (להעביר לחוק רגיל):

20"א. ממלא מקום של יושב ראש הכנסת ויושב ראש הכנסת בפועל

- א. יצא יושב ראש הכנסת את גבולות המדינה, ימלא סגן ליושב ראש את מקומו עד שישוב היושב ראש.
- ב.⁴⁹ הודיע יושב ראש הכנסת לוועדת הכנסת או שקבעה ועדת הכנסת כי מטעמי בריאות נבצר מיושב ראש הכנסת או הודיע יושב ראש הכנסת כי נבצר ממנו

דרך ארעי למלא את תפקידו וועדת הכנסת אישרה הודעתו, ימלא סגן ליושב ראש את מקומו עד שיודיע יושב ראש הכנסת לוועדת הכנסת או עד שתקבע ועדת הכנסת כי לא נבצר עוד ממנו למלא תפקידו.

ג. נתפנתה משרתו של יושב ראש הכנסת – מפני שהתפטר או נפטר או מפני שקבעה ועדת הכנסת כי מטעמי בריאות נבצר ממנו דרך קבע למלא תפקידו – יכהן סגן ליושב ראש כיושב ראש הכנסת בפועל עד שתבחר הכנסת יושב ראש חדש.

ג1. (1) הושעה יושב ראש הכנסת מכהונתו בהחלטה לפי סעיף 20(ג), יכהן סגן ליושב ראש הכנסת כיושב ראש הכנסת בפועל, עד לביטול ההשעיה או עד לבחירת יושב ראש חדש, לפי העניין.

(2) הועבר יושב ראש הכנסת מכהונתו בהחלטה לפי סעיף 20(ד) יכהן סגן ליושב ראש הכנסת כיושב ראש הכנסת בפועל עד לבחירת יושב ראש חדש.

ד. הסגן ליושב ראש שיכהן כממלא מקום של יושב ראש הכנסת או כיושב ראש הכנסת בפועל הוא הסגן שנבחר לכך על-ידי ועדת הכנסת.

ה. בכהונתו כממלא מקום של יושב ראש הכנסת או כיושב ראש הכנסת בפועל יכהן הסגן ליושב ראש בכל כהונה המיועדת ליושב ראש הכנסת על-פי דין, ימלא כל תפקיד המוטל על יושב ראש הכנסת על-פי דין וישתמש בכל סמכות הנתונה ליושב ראש הכנסת על-פי דין.

ו. הוראות סעיף זה יחולו, בשינויים המחויבים, גם אם הנסיבות האמורות בסעיפים-קטנים (א) (ב) או (ג) או (ג1) לגבי יושב ראש הכנסת נתקיימו במי שמכהן כממלא מקום של יושב ראש הכנסת או כיושב ראש הכנסת בפועל."

- הנוסח המקורי מפורט מדי ומסורבל, ורמת הסדרה כזאת צריך שתיעשה בחוק רגיל.
- ראוי לשקול את העברת הסעיף כולו לחוק רגיל.
- הסעיף המקורי משתמש במונחים 'מילוי מקום' ו'מילוי תפקיד' בערבוביה, ואי אפשר לעמוד על שיטתיות בבחירה בין המונחים השונים. ואולם, מבחינה פרשנית יכול להיות הבדל ביניהם: 'מילוי תפקיד' עשוי להתפרש כסמכות פונקציונלית צרה, כפופה לאפשרות שיושב ראש הכנסת ייטול את הסמכות, ואילו 'מילוי מקום' עשוי להתפרש כמתן סמכות אוטונומית רחבה יותר בזמן שממלא המקום מחליף את יושב ראש הכנסת. ראינו לנכון לקבוע כי הסגן ימלא את **מקומו** של היו"ר ויקבל אוטונומיה מלאה כדי להימנע מסיבוכים שסמכות דומה בידי היו"ר והסגן, בה בעת, יכולה ליצור.

59. ועדות הכנסת

הכנסת תבחר מבין חבריה ועדות קבועות, והיא רשאית לבחור מבין חבריה גם ועדות לעניינים מסויימים; תפקידי הוועדות, סמכויותיהן וסדרי עבודתן (*) ייקבעו בחוק או בתקנון. (**)

מבוסס על סעיף 21 לחוק-יסוד: הכנסת.

(*) טקסט שהושמט:

"במידה שלא נקבעו בחוק, ייקבעו בתקנון".

● תיקון סגנוני.

() להעביר לחוק רגיל:**

"ב. בתקנון ניתן לקבוע הוראות בדבר סמכותן של הוועדות לזמן נושא משרה או ממלא תפקיד בשירות המדינה, ברשות מקומית, במועצה דתית, בתאגיד שהוקם בחוק או בחברה ממשלתית, ולחייבו למסור מידע שבידו על פעילות הגוף שבו הוא מכהן, זולת אם יש בגילוי משום פגיעה בחוק, בחובה מקצועית או בחובת אמונים שהוא חב בה על פי דין, וכן שיובטחו לו הזכויות של עד בבית המשפט; הזימון ייעשה באמצעות השר הנוגע בדבר ובתיאום עמו, ובמי שאינו בשירות המדינה – באמצעות ראש הגוף שהמוזמן פועל בשירותו; ואולם רשאי השר הממונה או ראש הגוף שהמוזמן פועל בשירותו, להודיע לוועדה כי הוא עצמו יופיע במקום מי שזומן."

60. ועדות הכנסת והממשלה

א. הממשלה תמסור לכנסת ולוועדותיה מידע על-פי דרישתן ותסייע להן במילוי תפקידן.

ב. ועדה מוועדות הכנסת רשאית, במסגרת מילוי תפקידיה, לחייב שר להופיע לפניו.

ג. ועדה מוועדות הכנסת רשאית, במסגרת מילוי תפקידיה, באמצעות השר הנוגע בדבר או בידיעתו, לחייב עובד המדינה או כל מי שייקבע בחוק, להתייצב לפניו.

ד. שר רשאי להשמיע את דברו לפני ועדות הכנסת.

ה. פרטים לעניין ביצוע סעיף זה יכול שייקבעו בחוק או בתקנון הכנסת.

מבוסס על סעיף 42 לחוק-יסוד: הממשלה.

● סעיף זה מבוסס על סעיף 42 לחוק-יסוד: הממשלה. ראו הדין בעניין סעיף 56 בפרק זה לעיל, וכן ראו סעיף 112 לפרק 'הממשלה'.

61. פיקוח הכנסת על חקיקת המשנה⁵⁰

חקיקת משנה הקובעת ענישה פלילית טעונה אישור ועדה מוועדות הכנסת; פרטים ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיף 21א לחוק-יסוד: הכנסת.

הנוסח הקודם (להעביר לחוק רגיל):

"21א. פיקוח הכנסת על חקיקת משנה

א. תקנות שהתקין שר והקובעות ענישה פלילית בשל הפרתן, לא ייכנסו לתוקף אלא אם כן אושרו, לפני פרסומן, על-ידי ועדה מוועדות הכנסת שהנושא נמצא בתחום אחריותה; לא החליטה הוועדה בדבר אישור התקנות או דחייתן בתוך 45 ימים מן היום שהתקנות נמסרו לה, יראו את התקנות כאילו אושרו.

ב. אין בהוראת סעיף זה כדי לגרוע מהוראות חוק-יסוד או חוק אחר שעניינן תקנות."

- לדעתנו הנוסח הקודם מפורט יתר על המידה. אנו סבורים כי ברמה החוקתית יש להסתפק בקביעת העיקרון, וכי ההסדרה הפרטנית מקומה בחוק רגיל.

62. ועדות חקירה

הכנסת רשאית למנות ועדות חקירה, אם על-ידי הסמכת אחת הוועדות הקבועות ואם על-ידי בחירת ועדה מבין חבריה, כדי לחקור דברים שהכנסת קבעה; סמכויותיה ותפקידיה של ועדת חקירה ייקבעו על-ידי הכנסת; בכל ועדת חקירה יהיו גם נציגים של סיעות שאינן משתתפות בממשלה, לפי יחסי הכוחות של הסיעות בכנסת.

סעיף 22 לחוק-יסוד: הכנסת.

- * סעיף 23 לחוק-יסוד: הכנסת – דינו של חבר ממשלה שאינו חבר כנסת – הועבר לאחר סעיף החסינות (סעיף 65 לפרק זה, להלן).

63. חסינות בנייני הכנסת

לבנייני הכנסת תהיה חסינות; פרטים ייקבעו בחוק.

סעיף 18 לחוק-יסוד: הכנסת.

64. חסינות חברי הכנסת

לחברי הכנסת תהיה חסינות; פרטים ייקבעו בחוק.

סעיף 17 לחוק-יסוד: הכנסת.

65. דינו של חבר ממשלה שאינו חבר כנסת

חבר ממשלה שאינו חבר הכנסת, דינו לכל דבר הנוגע לכנסת כדין חבר ממשלה שהוא חבר הכנסת, אולם לא תהא לו זכות הצבעה.

סעיף 23 לחוק-יסוד: הכנסת.

- * סעיף 39 לחוק-יסוד: הכנסת העוסק בשכר חברי הכנסת הושמט ועניין השכר מוסדר בסעיף 173 בפרק 'הוראות כלליות' (נוסח הסעיף מובא שם).

66. ייחוד כהונה

חבר הכנסת לא יעסוק בכל עסק או בכל עיסוק נוסף, למעט עיסוק בהתנדבות וללא תמורה; פרטים ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיף 13 לחוק חסינות וזכויות חברי הכנסת, תשי"א–1951.

- בסעיף 13 לחוק החסינות וזכויות חברי הכנסת, תשי"א–1951, העוסק בייחוד כהונה של חבר כנסת, יש למעשה מגבלות על חופש העיסוק של חברי הכנסת. כיום המגבלות האלה קבועות בחוק רגיל. כדי שיוכלו לעמוד מול זכות היסוד

לחופש העיסוק וכדי ליצור אחידות בתוכן עם פרקים אחרים שמגבלה זו מופיעה בהם (לדוגמה – סעיף 25 לפרק 'נשיא המדינה'), יש לדעתנו לעגן את איסור העיסוק הנוסף על חברי הכנסת ברמה החוקתית.

67. **התפטרות של חבר כנסת** **חבר הכנסת רשאי להתפטר מכהונתו; (*) פרטים ייקבעו בחוק.**

מבוסס על סעיף 40 לחוק-יסוד: הכנסת.

(*) להעביר לחוק רגיל:

"ההתפטרות תהיה בהגשה אישית של כתב התפטרות על-ידי המתפטר ליושב ראש הכנסת, ואם נבצר ממנו להגישו אישית – על-ידי משלוח בדרך שנקבעה בתקנון; כתב ההתפטרות יהיה חתום ביום ההגשה או המשלוח."

- הסיפא פרטני מדי וטכני במהותו. אנו מציעים להעבירו לחוק רגיל ולהוסיף כי הפרטים ייקבעו בחוק.

* מוצע להעביר את סעיף 41 לחוק-יסוד: הכנסת לחוק רגיל:
"41. תוצאות ההתפטרות

חבר הכנסת שהגיש התפטרותו, חברותו בכנסת נפסקת כעבור ארבעים ושמונה שעות לאחר שכתב ההתפטרות הגיע לידי יושב ראש הכנסת, זולת אם חזר בו מהתפטרותו לפני כן."

- הסיפא של סעיף 40 וסעיף 41 לחוק-היסוד: הכנסת מסדירים את אופן ההתפטרות של חבר כנסת ונהליה. מן הראוי שפרטים אלו יוסדרו בחוק או בתקנון, ואילו ברמה החוקתית יוסדר רק העיקרון הכללי בדבר הזכאות להתפטר.

68. **פקיעת כהונה או מועמדות של חבר כנסת⁵¹**
חבר הכנסת או מועמד לכנסת שנבחר או נתמנה לאחד התפקידים שנושאייהם מנועים מהיות מועמדים לכנסת, **המפורטים בסעיף 39**, חברותו בכנסת או מועמדותו לכנסת, לפי העניין, נפסקת עם בחירתו או עם התמנותו לאחד התפקידים כאמור; לעניין זה, "מועמד לכנסת" – מי ששמו כלול ברשימת מועמדים לכנסת, מיום הגשת הרשימה עד יום תחילת כהונתו כחבר הכנסת.
מבוסס על סעיף 42 לחוק-יסוד: הכנסת.

- "של חבר כנסת" – התוספת לכותרת נועדה להוסיף לבהירותו של הסעיף.
- "המפורטים בסעיף 39" – התוספת נועדה להקל את ההתמצאות בתוך הפרק ולעשותו "ידידותי" יותר לקורא.

69. **הפסקת כהונתו של חבר כנסת שהורשע בפסק דין סופי**
א. **בית-משפט שהרשיע חבר הכנסת בעבירה פלילית בפסק דין סופי, יקבע (*)**

בפסק דינו אם יש באותה עבירה, בנסיבות העניין, משום קלון; קבע בית-משפט כי יש עם העבירה, בנסיבות העניין, משום קלון, תיפסק כהונתו של חבר הכנסת ביום מתן פסק הדין.

ב. סעיף קטן (א) יחול גם על חבר הכנסת שפסק הדין בעניינו נעשה סופי לאחר שהחל לכהן כחבר הכנסת (**).

מבוסס על סעיף 42 לחוק-יסוד: הכנסת.

(*) טקסט שהושמט:

"חבר הכנסת שהורשע בפסק דין סופי בעבירה פלילית⁵² וקבע בית המשפט, ביוזמתו או לבקשת היועץ המשפטי לממשלה, שיש עם העבירה קלון, תיפסק חברותו בכנסת ביום שפסק הדין נעשה סופי, ואין נפקא מינה אם העבירה נעברה בזמן שהיה חבר אותה הכנסת, חבר כנסת קודמת או לפני שהיה לחבר הכנסת."

() טקסט שהושמט:**

"בקשת היועץ המשפטי לפי סעיף קטן (א) יכול שתוגש כל עוד פסק הדין לא נעשה סופי; הבקשה תוגש לבית-משפט שנתן את גזר הדין, ואם הוגש ערעור, לבית-משפט של ערעור."

- כותרת: "הפסקת כהונתו של חבר כנסת שהורשע בפסק דין סופי" – וזו לשון הכותרת הקודמת: "חבר הכנסת שהורשע." כחלק מהמגמה של האחדת המושגים וכדי לתאר ביתר דיוק את תוכן הסעיף, שינינו אותו קלות, והשתמשנו במושג 'הפסקת כהונה', בדומה למשל, לסעיף 90 לפרק 'הממשלה'.
- סעיף קטן (א) שונה בהשראת סעיף 99 לפרק 'הממשלה' (סעיף 23(א) לחוק-יסוד: הממשלה). השינוי נועד ליצור אחידות עניינית וסגנונית. שינוי זה עושה גם את הסיפא של סעיף-קטן (ב) ללא-רלוונטית.

70. השעיה של חבר כנסת שהורשע

א. חבר הכנסת שהורשע בעבירה פלילית, ובית-משפט קבע שיש עם העבירה, בנסיבות העניין, משום קלון, רשאית ועדת הכנסת, על-פי הצעת כל חבר הכנסת, להשעותו מכהונתו כחבר הכנסת למשך הזמן שפסק הדין אינו סופי.

ב. חבר הכנסת שהורשע בעבירה פלילית ונידון למאסר, רשאית ועדת הכנסת, על-פי הצעת כל חבר הכנסת, להשעותו מכהונתו בכנסת למשך הזמן שהוא נושא את עונש המאסר. (*)

11. הוראות סעיף זה יחולו גם על חבר הכנסת שהורשע בעבירה כאמור בסעיפים קטנים (א) או (ב) לפני היותו חבר הכנסת.

מבוסס על סעיף 42 לחוק-יסוד: הכנסת.

(*) להעביר לחוק רגיל:

ג. ועדת הכנסת לא תחליט לפי סעיף זה אלא לאחר שניתנה לחבר הכנסת הזדמנות להשמיע את דברו."

- לדעתנו, אין הצדקה לעגן את זכות השימוע של חבר הכנסת ברמה החוקתית.
- מקומה של זכות זו בחוק רגיל, וזכות זו אכן נקבעה בסעיף 7(ד) לחוק הכנסת.
- "של חבר כנסת שהורשע" – התוספת לכותרת נועדה להבהיר את תוכן הסעיף.
- "ובית-משפט קבע שיש עם העבירה קלון" – בעקבות פסק-הדין בעניין פלאטו שרון,⁵³ הלכה מושרשת היא שההשעיה כפופה לקיומו של פוטנציאל להפסיק את הכהונה כאשר יהיה פסק הדין סופי. לשם כך, בית-המשפט צריך לקבוע כי יש עם העבירה קלון (ראו סעיף 69 להצעה). לכן הוספנו דרישה זו גם לשלב ההשעיה.

71. חילופים של חברי כנסת

- א. נתפנתה משרתו של חבר הכנסת, יבוא במקומו – מתוך רשימת המועמדים שכללה את שמו – המועמד ששמו נקוב ראשון אחרי שמו של אחרון הנבחרים.
- ב. מי שחברותו בכנסת הושעתה לפי סעיף 70, משרתו תתפנה לתקופת ההשעיה ויבוא במקומו המועמד כאמור בסעיף קטן (א); חזר למלא את משרתו, יחדל לכהן האחרון שנהיה לחבר הכנסת מתוך רשימת המועמדים, ולא תיפגע בשל כך בלבד זכותו של האחרון לשוב ולהיות לאחר מכן חבר הכנסת מכוח הוראת סעיף קטן (א).

מבוסס על סעיף 43 לחוק-יסוד: הכנסת.

- * סעיף 44 לחוק-יסוד: הכנסת העוסק באי התחולה של תקנות שעת-חירום הושמט ועניין אי התחולה של תקנות שעת-חירום מוסדר בסעיף 174 בפרק 'הוראות כלליות' (נוסח הסעיף מובא שם).
- * סעיפים 45, 44 ו-46 לחוק-יסוד: הכנסת העוסקים בשריון סעיפים בחוק-היסוד הושמטו ועניין השריון מוסדר בסעיף 175 בפרק 'הוראות כלליות' (נוסח הסעיפים מובא שם).

פרק 4: הממשלה

ביום 7.3.2001 התקבל בכנסת בקריאה שלישית חוק-יסוד: הממשלה.⁵⁴ זו הגרסה השלישית לחוק-היסוד, ובעיקרה היא חוזרת אל המתכונת המקורית של חוק-היסוד, ומבטלת את הבחירה הישירה לראשות הממשלה. מלכתחילה נוסח חוק-היסוד החדש ביתר חוקתיות, והוא מנסה להפריד בין החוקתי ללא חוקתי על-ידי חקיקה נפרדת של ההסדרים שאינם חוקתיים בחוק הממשלה, התשס"א—2001. יתרה מזאת, חוק-היסוד החדש נחקק בניסיון ליצור אחידות בהסדרים החוקתיים שבחוקי-היסוד השונים, ויש בו שימוש בסגנון אחיד.⁵⁵

72. המהות

הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה.

סעיף 1 לחוק-יסוד: הממשלה.

- סקירה **השוואתית**⁵⁶ מעלה שסעיף דומה מופיע בחוקת ארה"ב. בחוקת צרפת לעומת זאת מפרטים את תפקידי הממשלה.
- * סעיף 2 לחוק-יסוד: הממשלה הושמט עקב כפילות עם הפרק 'ירושלים בירת ישראל'. ראו הדיון בפרק 'ירושלים בירת ישראל' (נוסח הסעיף מובא שם).

73. אמון הכנסת בממשלה

הממשלה מכהנת מכוח אמון הכנסת.

סעיף 3 לחוק-יסוד: הממשלה.

74. אחריות

הממשלה אחראית בפני הכנסת אחריות משותפת; שר אחראי בפני ראש הממשלה לתפקידים שעליהם ממונה השר.

סעיף 4 לחוק-יסוד: הממשלה.

- הנשיא (בדימוס) שמגר מציע להבהיר כי אחריות כלפי הכנסת כוללת גם אחריות כלפי כל אחת מוועדותיה.

75. הרכב הממשלה

- הממשלה מורכבת מראש הממשלה ומשרים אחרים.
- ראש הממשלה יהיה מבין חברי הכנסת; שר אחר יכול שיהיה שלא מבין חברי הכנסת.
- שר יהיה ממונה על משרד, ואולם יכול שיהיה שר בלי תיק.
- אחד השרים שהוא חבר הכנסת יכול שיהיה ממלא מקום ראש הממשלה.
- שר יכול שיהיה סגן ראש הממשלה.

סעיף 5 לחוק-יסוד: הממשלה.

- ראוי לשקול האם לקבוע בחוקה את מספר השרים.⁵⁷ בעניין זה יש שיקולים לכאן ולכאן: שיקול הנגד הראשון: עניין מספר השרים דינמי ותלוי בגורמים רבים; ומניסיונו למדנו כי הוא נתון לשינויים תכופים למדי (מוצדקים יותר או פחות). קיבוע חוקתי עלול למנוע את הרחבת הממשלה גם אם יש בכך צורך ענייני. השיקול השני נגד קביעת מספר השרים נובע מהשוואה לחוקות אחרות: מספר השרים אינו מופיע בחוקות ארה"ב, צרפת וגרמניה. לעומת זאת, יש שיקולים בעד קביעת מספר השרים בחוקה: בכל הקשור ברף העליון, יש חשש שאם מספר השרים ייקבע בחוק רגיל, תוכל הממשלה לשנות אותו על נקלה כרצונה, ויהיה זה בבחינת "לתת לחתול לשמור על השמנת." מבחינת הרף התחתון, אפשר שראש ממשלה ייקח לעצמו את השליטה על כל התיקים, ותהיה בכך סכנה לגלישה למשטר בעל אופי שאינו דמוקרטי. מטעם זה סבור הנשיא (בדימוס) שמגר כי צריך לקבוע ברמה החוקתית מספר שרים מינימלי.

76. כשירותם של השרים

- א. לא יתמנה לשר מי שאינו אזרח ישראלי ותושב ישראל.
 - ב. לא יתמנה לשר מי שמכהן במשרה או בתפקיד המפורטים בסעיף 39 לפרק הכנסת, אלא אם כן חדל לכהן באותה משרה או באותו תפקיד עובר למינויו או במועד מוקדם יותר, כפי שייקבע בחוק.
 - ג. (*) (1) לא יתמנה לשר מי שהורשע בפסק דין סופי, בעבירה שבית-המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון וביום מינויו טרם עברו שבע שנים מיום גזר הדין או מגמר ריצוי העונש, לפי המאוחר.
 - (2) לא הכריע בית-המשפט בפסק דינו בשאלת הקלון, יקבע בית-משפט, לבקשת יושב ראש ועדת הבחירות/ היועץ המשפטי לממשלה, אם יש בעבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.
 - ד. (**). חבר הכנסת שפרש מסיעתו ולא התפטר מכהונתו סמוך לפרישתו, לא יהיה לשר בתקופת כהונתה של אותה כנסת; הוראה זו לא תחול על התפלגות סיעה בתנאים שנקבעו בחוק; לעניין סעיף קטן זה, 'פרישה מסיעה' - כהגדרתה בסעיף 39(ב)(2) לפרק הכנסת.
 - ה. ניתן לקבוע בחוק הוראות בדבר כשירות שר בעל אזרחות נוספת.
- מבוסס על סעיף 6 לחוק-יסוד: הממשלה.

(*) טקסט שהושמט:

- "(ג) (1) לא יתמנה לשר מי שהורשע בעבירה ונידון לעונש מאסר וביום מינויו טרם עברו שבע שנים מהיום שגמר לרצות את עונש המאסר או מיום מתן פסק הדין, לפי המאוחר, אלא אם כן קבע יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית כי אין עם העבירה שבה הורשע, בנסיבות העניין, משום קלון.

(2) יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית לא יקבע כאמור בפסקה (1), אם קבע בית-המשפט, לפי דין, כי יש עם העבירה שבה הורשע משום קלון."

● ראו הדיון בסעיף 37 לפרק 'הכנסת'.

() להעביר לחוק רגיל**

"ד. לא יתמנה לשר מי שהוא בעל אזרחות שאינה ישראלית, אם דיני המדינה שהוא אזרח שלה מאפשרים את שחרורו מאזרחות זו, אלא לאחר שעשה את כל הדרוש מצדו לשם שחרורו ממנה."

● נראה כי עניין זה פרטני מדי. לא מצאנו בחוקות האחרות שנסקרו מקבילות להסדר כגון זה ברמה החוקתית (ראו הדיון בסעיף 49 לפרק 'הכנסת'). עם זאת, כדי שהוראה כזו ברמה של חוק לא תסתור הוראות חוקתיות, אנו מציעים להוסיף סעיף המאפשר את חקיקת המגבלה. כמו-כן, העברנו עניין זה לחתימת הסעיף בשל חשיבותו הפחותה.

77. הטלת התפקיד להרכיב ממשלה

א. משיש לכוונן ממשלה חדשה יטיל נשיא המדינה, לאחר שהתייעץ עם נציגי הסייעות בכנסת, את התפקיד להרכיב ממשלה על אחד מחברי הכנסת שהסכים לכך; הנשיא יטיל את התפקיד כאמור בתוך שבעה ימים מיום פרסום תוצאות הבחירות או מיום היווצרות העילה לכינון ממשלה חדשה, ובמקרה של פטירת ראש הממשלה – בתוך 14 ימים מיום הפטירה.

ב. נתיימה ההתייעצות לפני שנתכנסה הכנסת החדשה, ייטייע הנשיא עם נציגי רשימות המועמדים שתיוצגנה בכנסת החדשה. (*)

מבוסס על סעיף 7 לחוק-יסוד: הממשלה.

(*) להשמיט או להעביר לחוק רגיל:

"ג. סעיף זה לא יחול על כינון ממשלה בעקבות הבעת אי-אמון לפי סעיף 28 או בעקבות הגשת בקשה לנשיא המדינה לפי סעיף 29(ב), ויחולו ההוראות המפורטות בסעיפים האמורים."

● פשיטא.

78. התקופה להרכבת ממשלה

לחבר הכנסת שנשיא המדינה הטיל עליו את התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף 77 נתונה למילוי תפקידו תקופה של 28 ימים; הנשיא רשאי להאריך תקופה זו בתקופות נוספות, ובלבד שלא יעלו יחד על 14 ימים.

סעיף 8 לחוק-יסוד: הממשלה.

79. הטלת התפקיד מחדש

- א. עברה התקופה לפי סעיף 78 וחבר הכנסת לא הודיע לנשיא המדינה שהרכיב ממשלה, או שהודיע לו לפני כן שאין בידו להרכיב ממשלה, או שהציג ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון לפי סעיף 84(ג), יטיל הנשיא את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר אחר של הכנסת שהודיע לנשיא שהוא מוכן לקבל את התפקיד, או יודיע ליושב ראש הכנסת שאינו רואה אפשרות להגיע להרכבת ממשלה, והכל בתוך שלושה ימים מיום שעברה התקופה או מיום הודעתו של חבר הכנסת שאין בידו להרכיב ממשלה, או מיום דחיית הבקשה להביע אמון בממשלה, לפי העניין.
- ב. לפני שיטיל את התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף זה, או לפני שיודיע ליושב ראש הכנסת שאינו רואה אפשרות להגיע להרכבת ממשלה, רשאי הנשיא לחזור ולהתייעץ עם נציגי סיעות בכנסת.
- ג. לחבר הכנסת שהתפקיד להרכיב ממשלה הוטל עליו לפי סעיף זה, נתונה למילוי תפקידו תקופה של 28 ימים.

סעיף 9 לחוק-יסוד: הממשלה.

- מן הראוי לשקול אם סעיף קטן (ב) אינו פרטני מכדי להיכלל ברמה החוקתית.

80. הטלת התפקיד לפי בקשת רוב חברי הכנסת

- א. הודיע נשיא המדינה ליושב ראש הכנסת לפי סעיף 79(א), שאינו רואה אפשרות להגיע להרכבת ממשלה, או שהטיל את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר הכנסת לפי אותו סעיף וחבר הכנסת לא הודיע לנשיא בתוך 28 ימים שהרכיב ממשלה או שהודיע לו לפני כן שאין בידו להרכיב ממשלה או שהציג ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון לפי סעיף 84(ג), רשאים רוב חברי הכנסת לבקש מנשיא המדינה, בכתב, להטיל את התפקיד על חבר הכנסת פלוני, שהסכים לכך בכתב, והכול בתוך 21 ימים מיום הודעת הנשיא, או מהיום שבו עברה התקופה לפי סעיף 79(ג), או מיום הודעתו של חבר הכנסת שאין בידו להרכיב ממשלה, או מיום דחיית הבקשה להביע אמון בממשלה, לפי העניין.
- ב. הוגשה לנשיא בקשה כאמור בסעיף קטן (א), יטיל הנשיא, בתוך יומיים, את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר הכנסת שצוין בבקשה.
- ג. לחבר הכנסת שהתפקיד להרכיב ממשלה הוטל עליו לפי סעיף זה נתונה למילוי תפקידו תקופה של 14 ימים.

סעיף 10 לחוק-יסוד: הממשלה.

81. הודעה לכנסת על הטלת התפקיד להרכיב ממשלה

- הטיל נשיא המדינה על חבר הכנסת את התפקיד להרכיב ממשלה, יודיע על כך ליושב ראש הכנסת ויושב ראש הכנסת יודיע על כך לכנסת.

מבוסס על סעיף 13(א) לחוק-יסוד: הממשלה.

- סעיף זה מבוסס על סעיף 13(א) לחוק-היסוד. נראה כי מבחינה עניינית מקומו לא בסעיפים על כינון הממשלה אלא בסעיפים העוסקים בהטלת התפקיד להרכיב את הממשלה. על כן מוצע לייחד לו סעיף נפרד ולהעבירו לכאן.
- על כל פנים, יש לשקול אם סעיף זה אינו פרטני מכדי להיכלל ברמה החוקתית.

82. בחירות מוקדמות באין ממשלה

- א. לא הוגשה בקשה כאמור בסעיף 80(א), או לא הרכיב חבר הכנסת ממשלה בתקופה הנתונה לו לפי סעיף 80(ג), או שהודיע לנשיא לפני כן שאין בידו להרכיב ממשלה, יודיע נשיא המדינה על כך ליושב ראש הכנסת.
- ב. הודיע הנשיא כאמור בסעיף קטן (א), או שחבר הכנסת שהוטל עליו התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף 80(א) הציג ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון לפי סעיף 84(ג), יראו את הכנסת כאילו החליטה על התפורותה לפני תום תקופת כהונתה, והבחירות לכנסת יתקיימו ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מיום הודעת הנשיא, או מיום דחיית הבקשה להביע אמון בממשלה, לפי העניין.

סעיף 11 לחוק-יסוד: הממשלה.

83. הפסקת הליכים להרכבת ממשלה

נתקבל חוק על התפורות הכנסת, ייפסקו ההליכים להרכבת ממשלה.

סעיף 12 לחוק-יסוד: הממשלה.

84. כינון הממשלה

(*)

- א. הרכיב חבר הכנסת ממשלה, יודיע על כך לנשיא המדינה וליושב ראש הכנסת, ויושב ראש הכנסת יודיע על כך לכנסת ויקבע ישיבה, לצורך כינון הממשלה, בתוך שבעה ימים מיום ההודעה לכנסת לפי סעיף קטן זה.
- ב. חבר הכנסת שהרכיב ממשלה יעמוד בראשה.
- ג. משהורכבה הממשלה, תתייצב לפני הכנסת, תודיע על קווי היסוד של מדיניותה, על הרכבה ועל חלוקת התפקידים בין השרים, ותבקש הבעת אמון; הממשלה תיכון משהביעה בה הכנסת אמון, ומאותה שעה ייכנסו השרים לכהונתם.

מבוסס על סעיף 13 לחוק-יסוד: הממשלה.

(*) סעיף-קטן (א) הופרד לסעיף נפרד (סעיף 81, לעיל).

85. הצהרת אמונים

משהביעה הכנסת אמון בממשלה, או סמוך ככל האפשר לאחר מכן, יצהיר ראש הממשלה בפני הכנסת הצהרת אמונים זו:
"אני (השם) מתחייב כראש הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה,

למלא באמונה את תפקידי כראש הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת";
 וכל אחד מן השרים האחרים יצהיר הצהרת אמונים זו:
 "אני (השם) מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה,
 למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת."
 סעיף 14 לחוק-יסוד: הממשלה.

86

ייחוד כהונה

ראש הממשלה, השרים וסגני השרים ימלאו את תפקידם בנאמנות, ולא יעסקו בפעילות כלכלית או ציבורית אלא בתחומים ולפי כללים שתקבע הממשלה.

- חוק-היסוד החדש אינו עוסק בסוגיית ייחוד כהונה, ואילו סעיף 43 לחוק-היסוד משנת 1992 הסדיר סוגיה זו. יש סעיף דומה גם בחוקי-יסוד נוספים, כגון חוק-יסוד: נשיא המדינה (סעיף 25 לפרק נשיא המדינה). לדעתנו, הן מבחינה עניינית והן מהשיקול של אחידות בתוכן של הפרקים השונים, יש מקום להוראה בדבר ייחוד כהונה של ראש הממשלה, השרים וסגני השרים ברמה החוקתית. על כן אנו מציעים להשאיר על כנה את ההוראה שהייתה לעניין זה בחוק-היסוד משנת 1992.
- **לשם השוואה:** בחוקות שונות יש סעיפי ייחוד תפקידים. כך למשל החוקה האמריקנית אוסרת על סנטורים לאחוז גם במשרה ברשות המבצעת (סעיף א פסקה 6(ב)). החוקה הגרמנית אוסרת על ראש הממשלה ועל השרים לעסוק בעבודה נוספת בלא אישור (סעיף 66). החוקה הצרפתית אוסרת על שרים להחזיק בתפקיד ממלכתי נוסף (סעיף 23).
- הצעה זו מתבססת כמעט במלואה (פרט לכותרת) על סעיף 43 לחוק-היסוד משנת 1992, על מנת שלא לסטות יתר על המידה מהתוואי שיצר המחוקק. עם זאת, נראה שיש טעם לפגם בסמכותה של הממשלה דווקא לקבוע את הכללים לעיסוק נוסף. אפשר שכדאי לנקוט אחד משניים: להעביר את החלטה לכנסת או לוועדה ציבורית, או לחלופין לקבוע הסדר הדומה במהותו לאיסור החל על חברי הכנסת בחוק חסינות חברי הכנסת זכויותיהם וחובותיהם, תשי"א—1951. החוק שם אוסר על חבר הכנסת לעסוק בעבודה נוספת, אלא אם היא בהתנדבות ובלא תמורה (ראו הצעתנו בעניין סעיף 66 לפרק 'הכנסת', שם הצענו לעגן עיקרון זה ברמה החוקתית).

87

צירוף שר

הממשלה רשאית, על-פי הצעת ראש הממשלה, לצרף שר נוסף לממשלה; החליטה הממשלה לצרף שר, תודיע על כך ועל תפקידו של השר הנוסף לכנסת; עם אישור ההודעה על-ידי הכנסת ייכנס השר הנוסף לכהונתו וסמוך ככל האפשר לאישור יצהיר את הצהרת האמונים.
 סעיף 15 לחוק-יסוד: הממשלה.

88. מילוי מקומו של ראש הממשלה
- א. נעדר ראש הממשלה מן הארץ, יזמן ממלא מקומו את ישיבות הממשלה וינהל אותן.
 - ב. נבצר מראש הממשלה זמנית למלא את תפקידו, ימלא את מקומו ממלא מקום ראש הממשלה; חלפו 100 ימים רצופים שבהם כיהן ממלא מקום ראש הממשלה במקום ראש הממשלה והוא לא חזר למלא את תפקידו, יראוהו כמי שנבצר ממנו דרך קבע למלא את תפקידו.
 - ג. לא היה ממלא מקום לראש הממשלה או שנבצר ממלא מקום ראש הממשלה למלא את תפקידו לפי סעיפים קטנים (א) ו-(ב), תקבע הממשלה שר אחר, שהוא חבר הכנסת, למלא תפקידים אלה.
- סעיף 16 לחוק-יסוד: הממשלה.

89. חקירת ראש הממשלה בתקופת כהונתו ואחריה, הגשת כתב אישום והרשעה
- א. לא תיפתח חקירה פלילית נגד ראש הממשלה אלא בהסכמת היועץ המשפטי לממשלה.
 - ב. לא תיפתח חקירה פלילית נגד מי שכיהן כראש הממשלה, בשל חשד לביצוע עבירה שנעברה בעת כהונתו או בשנה לאחר שחדל לכהן, אלא בהסכמת היועץ המשפטי לממשלה.
 - ג. כתב אישום נגד ראש הממשלה יוגש בידי היועץ המשפטי לממשלה לבית-המשפט המחוזי בירושלים, שישב בהרכב של שלושה שופטים; הוראות בעניין כתב אישום שהוגש בטרם החל ראש הממשלה לכהן בתפקידו ייקבעו בחוק.
 - ד. בית-המשפט שהרשיע את ראש הממשלה בעבירה, יקבע בפסק דינו אם יש **(*) בעבירה משום קלון**.
- מבוסס על סעיף 17 לחוק-יסוד: הממשלה.

(*) טקסט שהושמט:

"באותה עבירה"

- תיקון סגנוני.
- עניינית, נראה שיש כאן הגנה מוצדקת על מוסד ראש הממשלה מפני רשויות החקירה. זוהי הגנה המושתתת על הפרדת הרשויות וניסיון למנוע שימוש לרעה בסמכויות ההעמדה לדין. יתר על כן, במציאות היום-יומית מובן מאליו שהחלטות כה רגישות על חקירה ואישום, ואף פחותות מהן, ייעשו באישור של היועץ המשפטי. עם זאת, אפשר לחשוב גם על שיקולים נגד הכללת עניין זה ברמה החוקתית. ראשית, יש כאן פגיעה בעקרון השוויון בפני החוק. שנית, **השוואה** לחוקות אחרות מגלה שאף אחת מהן אינה מטפלת בעניין חקירתו של ראש הממשלה. אשר לאישום ראש הממשלה – רק החוקה האמריקנית עוסקת בכך. היא קובעת הליך של הדחת הנשיא במקרים מסוימים. לאור אלו, ראוי לשקול אם אין מקום להוריד נושא זה לרמה של חוק רגיל.

- נראה שקביעה שהדין ייעשה דווקא בבית-משפט מחוזי היא קביעה מוצדקת, שכן רצוי שהטיפול בפרשה כזו יהיה נתון בידי שופטים בכירים, אף אם הסמכות העניינית נתונה לבית-משפט אחר (השוו להצעתנו לגבי סעיף 126 בפרק 'השפיטה'. שם לא ראינו הצדקה לכלול הסדר דומה ברמה החוקתית). לעומת זאת, נראה שהקביעה שהדין ייעשה דווקא בירושלים אינה מחויבת המציאות, ודאי לא ברמה החוקתית.

1 הצעה

90. הפסקת כהונה של ראש הממשלה מחמת עבירה
- א. בית-המשפט שהרשיע את ראש הממשלה בעבירה, יקבע בפסק דינו אם יש בעבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.
- ב. הכנסת רשאית, בהחלטה ברוב חבריה, להעביר מכהונתו את ראש הממשלה שהורשע בעבירה ובית-המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה משום קלון; החליטה הכנסת כאמור, יראו את הממשלה כאילו התפטרה עם קבלת ההחלטה.

(*)

- ג. לא הועבר ראש הממשלה מכהונתו לפי סעיף זה ופסק הדין כאמור בסעיף קטן (ב) נעשה סופי, תיפסק כהונתו של ראש הממשלה ויראו את הממשלה כאילו התפטרה ביום שבו פסק הדין נעשה סופי.
- ד. הוראות סעיפים 69 ו-70 לפרק הכנסת, לא יחולו על ראש הממשלה. מבוסס על סעיף 18 לחוק-יסוד: הממשלה.

(*) להעביר לחוק רגיל:

- ב. בתוך 30 ימים מיום מתן פסק הדין כאמור בסעיף קטן (א), תחליט ועדת הכנסת של הכנסת בדבר המלצתה לעניין העברת ראש הממשלה מכהונתו ותביא את המלצתה בפני מליאת הכנסת; לא הביאה ועדת הכנסת את המלצתה בתוך המועד האמור, יעלה יושב ראש הכנסת את העניין לדיון במליאת הכנסת.
- ג. ועדת הכנסת והכנסת לא יחליטו בדבר העברת ראש הממשלה מכהונתו אלא לאחר שניתנה לו הזדמנות לטעון את טענותיו לפנייהן."

- סעיף-קטן (ב) בחוק-היסוד המקורי פרטני ופרוצדורלי מדי, ומקומו בחוק רגיל. לדעתנו צריך להשאיר ברמה החוקתית רק את ענייני סמכות ההעברה מכהונה והרוב הדרוש. את השאר יש להסדיר בחוק רגיל, כפי שעשה המחוקק בחוק-יסוד: הכנסת בעניין העברת יושב ראש הכנסת (ראו סעיף 57 לפרק 'הכנסת').
- סעיף-קטן (ג) עוסק בזכות הטיעון. לטעמנו מקומה של זכות זו אינו ברמה החוקתית (ראו גם סעיף 69 לפרק 'הכנסת').
- "בית-המשפט שהרשיע את ראש הממשלה בעבירה, יקבע בפסק דינו אם יש באותה עבירה, בנסיבות העניין, משום קלון" – תוספת זו מבוססת על סעיף 99

ועל סעיף 104 לפרק זה. הסעיפים עוסקים בהפסקת כהונתם של שרים וסגני שרים. מבחינה עניינית הוראה כזו דרושה כדי שלא יהיה חוסר בהירות בעניין זה. התוספת מוצעת גם כדי ליצור אחידות עניינית וסגנונית בין הסעיפים.

● כדאי לשקול אם לאור ההלכה בבג"ץ 3094/93 התנועה למען איכות השלטון בעניין השר דרעי⁵⁸ (בדבר תחולתה כיום ראו הדיון בסעיף 99, בהמשך) אין מקום להוסיף הוראה הקובעת לפחות אפשרות להעביר ראש ממשלה מכהונתו אם מוגש נגדו כתב אישום המייחס לו ביצוע עבירות חמורות, עבירות שבמהותן ובנסיבותיהן יש עמן קלון.

91. התפטרות ראש הממשלה

ראש הממשלה רשאי, לאחר שהודיע לממשלה על כוונתו לעשות כן, להתפטר על-ידי הגשת כתב התפטרות לנשיא המדינה; התפטרות ראש הממשלה – כהתפטרות הממשלה.

סעיף 19 לחוק-יסוד: הממשלה.

92. ראש הממשלה שנפטר או שנבצר ממנו דרך קבע למלא את התפקיד

א. נפטר ראש הממשלה, רואים את הממשלה כאילו התפטרה ביום פטירתו.
ב. נבצר מראש הממשלה, דרך קבע, למלא את תפקידו, רואים את הממשלה כאילו התפטרה ביום ה-101 שבו מכהן ממלא מקום במקומו.

סעיף 20 לחוק-יסוד: הממשלה.

93. ראש הממשלה או ממלא מקומו שחדלו להיות חברי הכנסת

א. ראש הממשלה שחדל להיות חבר הכנסת, רואים אותו כאילו התפטר מכהונתו ביום שנפסקה חברותו בכנסת; התפטרות ראש הממשלה – כהתפטרות הממשלה.

ב. שר המכהן כממלא מקום ראש הממשלה, שחדל להיות חבר הכנסת, יחדל מלכהן בתפקידו כממלא מקום ראש הממשלה.

סעיף 21 לחוק-יסוד: הממשלה.

הצעה 2

90. תום כהונת ראש הממשלה והממשלה

ראש הממשלה והממשלה יסיימו כהונתם באחד מאלה:

- (1) ראש הממשלה התפטר על-ידי הגשת כתב התפטרות לנשיא המדינה.
- (2) ראש הממשלה נפטר או נבצר ממנו דרך קבע למלא את תפקידו.
- (3) ראש הממשלה חדל לכהן כחבר הכנסת.

4) ראש הממשלה הורשע בעבירה שבית-המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון והועבר מכהונתו על-ידי הכנסת ברוב חבריה.

5) ראש הממשלה הורשע בעבירה שבית-המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון, ופסק הדין נעשה סופי.

● הצעה זו שמה את הדגש על תוצאת המצבים שפורטו בהצעה 1 – תום כהונתם של ראש הממשלה והממשלה. הנוסח מבוסס על סעיף 103 לפרק זה. הסעיף דן בפקיעת הכהונה של סגני שרים. נוסח דומה הצענו לעניין השרים וכן בפרק הדין בנושא המדינה. להוראה בדבר שר המכהן כממלא מקום ראש הממשלה וחדל להיות חבר הכנסת (סעיף 21(ב) לחוק-היסוד) ראוי ליחד הוראה נפרדת.

* סעיפים 28–30 לחוק-יסוד: הממשלה הועברו לכאן בשל הקרבה העניינית בינם ובין הוראות סעיפים 18–21 לחוק-היסוד.

94. הבעת אי-אמון בממשלה

- א. הכנסת רשאית להביע אי-אמון בממשלה.
- ב. הבעת אי-אמון בממשלה תיעשה בהחלטה של הכנסת, ברוב חבריה, לבקש מנשיא המדינה להטיל את הרכבת הממשלה על חבר הכנסת פלוני, שהסכים לכך בכתב.
- ג. החליטה הכנסת כאמור, רואים את הממשלה כאילו התפטרה עם קבלת ההחלטה; הנשיא יטיל, בתוך יומיים מקבלת ההחלטה, את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר הכנסת שצוין בהחלטה.
- ד. לחבר הכנסת שנשיא המדינה הטיל עליו את התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף זה, נתונה למילוי תפקידו תקופה של 28 ימים; הנשיא רשאי להאריך תקופה זו בתקופות נוספות, ובלבד שלא יעלו יחד על 14 ימים.
- ה. עברה התקופה לפי סעיף קטן (ד) וחבר הכנסת לא הודיע לנשיא המדינה שהרכיב ממשלה, או שהודיע לו לפני כן שאין בידו להרכיב ממשלה, יודיע נשיא המדינה על כך ליושב ראש הכנסת.
- ו. הודיע נשיא המדינה כאמור בסעיף קטן (ה) או שהציג חבר הכנסת ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון לפי סעיף 84(ג), רואים את הכנסת כאילו החליטה על התפזרותה לפני תום כהונתה, והבחירות לכנסת יתקיימו ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מיום הודעת הנשיא, או מיום דחיית הבקשה להביע אמון בממשלה, לפי העניין.

סעיף 28 לחוק-יסוד: הממשלה.

95. סמכות לפזר את הכנסת

- א. נוכח ראש הממשלה כי קיים בכנסת רוב המתנגד לממשלה, ושעקב כך נמנעת אפשרות לפעולה תקינה של הממשלה, רשאי הוא, בהסכמת נשיא המדינה,

- לפזר את הכנסת בצו שיפורסם ברשומות; הצו ייכנס לתוקפו 21 ימים אחרי יום פרסומו, אלא אם כן הוגשה בקשה לפי סעיף קטן (ב), ורואים את הממשלה כאילו התפטרה ביום פרסום הצו.
- ב. בתוך 21 ימים מיום פרסום הצו, רשאים רוב חברי הכנסת לבקש בכתב מנשיא המדינה להטיל על חבר הכנסת פלוני, שהסכים לכך בכתב, ושאינו ראש הממשלה, להרכיב ממשלה.
- ג. הוגשה לנשיא המדינה בקשה כאמור בסעיף קטן (ב), יודיע על כך הנשיא ליושב ראש הכנסת; הנשיא יטיל, בתוך יומיים, את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר הכנסת שצוין בבקשה.
- ד. לחבר הכנסת שנשיא המדינה הטיל עליו את התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף זה, נתונה למילוי תפקידו תקופה של 28 ימים; הנשיא רשאי להאריך תקופה זו בתקופות נוספות, ובלבד שלא יעלו יחד על 14 ימים.
- ה. לא הוגשה בקשה כאמור בסעיף קטן (ב), או עברה התקופה כאמור בסעיף קטן (ד), וחבר הכנסת לא הודיע לנשיא שהרכיב ממשלה או שהודיע לו לפני כן שאין בידו להרכיב ממשלה, יודיע נשיא המדינה על כך ליושב ראש הכנסת.
- ו. הודיע נשיא המדינה כאמור בסעיף קטן (ה) או שחבר הכנסת שהוטל עליו התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף זה הציג ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון לפי סעיף 83(ג), יראו את הכנסת כאילו החליטה על התפזרותה לפני תום תקופת כהונתה, והבחירות לכנסת יתקיימו ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מיום כניסת הצו לתוקף או מיום סיום התקופה להרכבת ממשלה או מיום ההודעה לנשיא או מיום דחיית הבקשה להביע אמון בממשלה, לפי העניין.
- ז. ראש הממשלה לא יהיה רשאי להשתמש בסמכותו לפי סעיף זה –
- (1) מתחילת כהונתה של כנסת חדשה עד כינון הממשלה החדשה;
 - (2) לאחר שהכנסת הביעה אי-אמון בממשלה לפי סעיף 94;
 - (3) לאחר התפטרות ראש הממשלה, או מיום מתן פסק דין שבו נקבע כי עבר עבירה שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון עד יום החלטת הכנסת לפי סעיף 90(ב).
- ח. שר הממלא את מקומו של ראש הממשלה לא יהיה רשאי להשתמש בסמכות הנתונה לראש הממשלה לפי סעיף זה.
- סעיף 29 לחוק-יסוד: הממשלה.

● "בנסיבות העניין" – הוסף כדי ליצור אחידות עם הנוסח בשאר ההוראות העוסקות בקלון (ראו סעיף 37 לפרק 'הכנסת').

96. פתיחת הליכים להרכבת ממשלה חדשה
עם בחירת כנסת חדשה או התפטרות הממשלה כאמור בסעיפים 90, 91, 92, 93

או 94 או עם הגשת בקשה לפי סעיף 95(ב), יפתח נשיא המדינה בהליכים להרכבת ממשלה חדשה כאמור בפרק זה.
סעיף 30(א) לחוק-יסוד: הממשלה.

97. רציפות הממשלה

א. עם בחירת כנסת חדשה או התפטרות הממשלה כאמור בסעיפים 90, 91, 92, 93 או 94 תמשיך הממשלה היוצאת במילוי תפקידיה עד שתיכון הממשלה החדשה.

ב. ראש הממשלה שהתפטר ימשיך במילוי תפקידו עד שתיכון הממשלה החדשה; נפטר ראש הממשלה, נבצר ממנו דרך קבע למלא את תפקידו או הופסקה כהונתו מחמת עבירה, תקבע הממשלה שר אחר שהוא חבר הכנסת וחבר סיעתו של ראש הממשלה, לכהן כראש הממשלה בפועל עד שתיכון הממשלה החדשה.

ג. ממשלה המכהנת לפי סעיף קטן (ב), רשאית למנות חבר הכנסת להיות שר בתפקידו של שר שחדל לכהן; מינויו של שר לפי סעיף קטן זה אינו טעון אישור הכנסת.

מבוסס על סעיף 30 לחוק-יסוד: הממשלה.

• נראה כי מבחינה עניינית יש מקום להפריד בין סעיף 30(א) לחוק-היסוד, הקובע את נפקות המקרים שפורטו לעיל – פתיחת הליכים להרכבת ממשלה חדשה, לבין המשך הסעיף המעגן את עקרון רציפות הממשלה (השוו לסעיפים 31 ו-32 לחוק-היסוד משנת 1992).

* סעיף 23 לחוק-יסוד: הממשלה הועבר לכאן כדי ליצור רצף ענייני אשר לתום כהונת שר.

98. אישומו של שר

כתב אישום נגד שר, למעט בעבירות שייקבעו בחוק, יוגש ויתברר בבית-משפט מחוזי; הוראות בעניין כתב אישום שהוגש בטרם החל השר לכהן בתפקידו ייקבעו בחוק.

סעיף 23(א) לחוק-יסוד: הממשלה.

• סעיף 23 לחוק-יסוד: הממשלה פוצל, שכן מבחינה עניינית, יש לדעתנו להפריד בין אישומו של שר לבין הפסקת כהונתו (כפי שנעשה למשל לעניין ראש הממשלה – ראו סעיפים 89 ו-90 לפרק זה).

הצעה 1

99. הפסקת כהונת שר מחמת עבירה

בית-המשפט שהרשיע שר בעבירה, יקבע בפסק דינו אם יש (*) בעבירה, בנסיבות

העניין, משום קלון; קבע בית-המשפט כאמור, תיפסק כהונתו של השר ביום מתן פסק הדין. (**)

מבוסס על סעיף 23 לחוק-יסוד: הממשלה.

(*) טקסט שהושמט:

"באותה עבירה"

• תיקון סגנוני.

() טקסט שהושמט:**

"ב. סעיף זה לא יחול על ראש הממשלה."

• פשיטא. במיוחד לאור סעיף 18 לחוק-היסוד (סעיף 90 להצעה) שהוא סעיף ספציפי לראש הממשלה.

• שאלה מעניינת היא מהו מעמדה כיום של ההלכה שנקבעה בבג"ץ 3094/93 **התנועה למען איכות השלטון** בעניין השר דרעי.⁵⁹ מצד אחד חוק-היסוד החדש מסדיר את ההעברה מתפקיד במקרה של הרשעה בעבירה שיש עמה קלון (שימו לב כי ההעברה אוטומטית וכי אין דרישה כי פסק הדין יהיה סופי). יש בכך משום חידוש לעומת חוק-היסוד הקודם. מצד שני, למרות הלכת דרעי, אין המחוקק מתייחס להעברה מתפקיד בשלב הגשת כתב האישום. האם מדובר בהסדר שלילי או שמא הלכת דרעי ממשיכה לחול? לדעתנו, הלכה זו, בשל המשמעויות הלא פשוטות שלה – בהנחה הלא מובנת מאליה שהיא משקפת את המצב הרצוי – צריכה להיות מעוגנת ברמה החוקתית (ודאי בחוק-יסוד חדש, מלא ועקבי שהתקבל **לאחר** פסק-הדין). אזי ראוי לשקול להוסיף:

ב. כהונתו של שר בממשלה נפסקת עם הגשת כתב אישום המייחס לו ביצוע עבירות חמורות, שבמהותן ובנסיבותיהן יש עמן קלון.⁶⁰

• מן הדין לשקול אם להוסיף לסעיף גם אפשרות של השעיית השר. אנו סבורים כי בית-המשפט קבע בבג"ץ 3094/93 בעניין השר דרעי שצריך להפסיק את כהונת השר משום שבמציאות המשפטית אז (הזהה מבחינה זו למציאות המשפטית היום) לא היה הסדר שאפשר השעייה של שר. אנו סבורים כי בבואנו לקבוע הסדר כולל, ראוי לפעול לפי עקרון המידתיות. אם התנאים המפורטים בפסק הדין בעניין דרעי מתקיימים, נוסף על אפשרות להעביר את השר מתפקידו, צריך לאפשר אף חלופה של השעיית השר, הפוגעת בשר במידה פחותה.

100. הפסקת כהונתו של שר

א. שר, למעט ראש הממשלה, רשאי, לאחר שהודיע לממשלה על כוונתו לעשות כן, להתפטר מן הממשלה על-ידי הגשת כתב התפטרות לראש הממשלה; כהונתו בממשלה נפסקת כעבור 48 שעות לאחר שכתב ההתפטרות נמסר לראש הממשלה, זולת אם חזר בו השר מהתפטרותו קודם לכן.

- ב. ראש הממשלה רשאי, לאחר שהודיע לממשלה על כוונתו לעשות כן, להעביר שר מכהונתו; כהונתו של שר נפסקת כעבור 48 שעות לאחר שכתב ההעברה מכהונה נמסר לידיו, זולת אם חזר בו ראש הממשלה קודם לכן.
- ג. כהונתו של שר בממשלה נפסקת עם בחירתו או התמנותו לאחד התפקידים שנושאייהם מנועים מהיות מועמדים לכנסת, כמפורט בסעיף 39 לפרק הכנסת. מבוסס על סעיף 22 לחוק-יסוד: הממשלה.

- כמפורט בסעיף 39 לפרק 'הכנסת' – הוסף כדי להקל על ההתמצאות.

הצעה 2

99. תום כהונתו של שר
שר, למעט ראש הממשלה, יסיים את כהונתו באחד מאלה:
- (1) השר התפטר על-ידי הגשת כתב התפטרות לראש הממשלה;
 - (2) ראש הממשלה העביר את השר מכהונתו;
 - (3) השר נפטר או נבצר ממנו דרך קבע למלא את תפקידו.
 - (4) השר הורשע בעבירה שבית-המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון.

- הצעה זו שמה את הדגש על תוצאת המצבים שפורטו בהצעה 1, והיא נוקטת סגנון הנקוט לגבי סגן שר (ראו סעיף 103 בהמשך). כך הצענו לנהוג גם בפרק הדרן בנשיא המדינה (הצעה 2 לסעיף 27 בפרק 'נשיא המדינה') ובחלק העוסק בראש הממשלה (ראו הצעה 2 לסעיף 99 בפרק זה, לעיל).
- הוספה התייחסות למצב ששר נפטר או נבצר ממנו למלא את תפקידו. חוק-היסוד כיום לא עוסק בכך.

101. מילוי מקומו של שר
- א. נעדר שר, למעט ראש הממשלה, מן הארץ, רשאית הממשלה לקבוע כי שר אחר ימלא את מקומו; ממלא המקום ימלא את תפקידו של השר, כולם או מקצתם, הכל כפי שתקבע הממשלה.
- ב. חדל שר לכהן או שנבצר ממנו זמנית למלא את תפקידו, ימלא את (*) מקומו ראש הממשלה או שר אחר שתקבע הממשלה.
- ג. תקופת מילוי המקום של שר שחדל לכהן כאמור בסעיף קטן (ב) לא תעלה על שלושה חודשים.

מבוסס על סעיף 24 לחוק-יסוד: הממשלה.

(*) **טקסט שהושמט:**

"התפקיד"

- הסעיף משתמש במונחים 'מילוי מקום' ו'מילוי תפקיד' בערבוביה. בעיה דומה קיימת גם בסעיפים אחרים (ראו הדיון בסעיף 58 לפרק 'הכנסת'), ואנו ממליצים גם כאן להבחין בין המונחים ולהשתמש במונח 'מילוי מקום' כדי להבהיר כי מחליפו של השר יכול לפעול במלוא סמכויות השר שאת מקומו הוא ממלא.

102. סגני שרים

- א. שר הממונה על משרד רשאי, בהסכמת ראש הממשלה ובאישור הממשלה, למנות לאותו משרד, מבין חברי הכנסת, סגן שר אחד; סגן שר ייכנס לתפקידו משהודיעה הממשלה בכנסת על מינויו; לסגן שר שמונה על-ידי ראש הממשלה ייקרא 'סגן שר במשרד ראש הממשלה'.
- ב. סגן שר יפעל בכנסת ובמשרד שנתמנה לו, בשם השר שמינה אותו ובמסגרת העניינים שמסר לו.
- ג. חבר הכנסת שפרש מסיעתו לא יתמנה לסגן שר בתקופת כהונתה של אותה כנסת; הוראה זו לא תחול על התפלגות סיעה בתנאים שנקבעו בחוק; לעניין סעיף קטן זה, 'פרישה מסיעה' – כהגדרתה בסעיף 39(ב)(2) לפרק הכנסת.

סעיף 25 לחוק-יסוד: הממשלה.

הצעה 1

103. (*) תום כהונתו של סגן שר

(**) סגן שר יסיים כהונתו בכל אחד מאלה:

- (1) סגן השר התפטר בהגשת כתב התפטרות לשר שמינה אותו;
- (2) השר שמינה אותו חדל להיות שר או להיות ממונה על אותו משרד;
- (3) ראש הממשלה, הממשלה או השר שמינה את סגן השר החליטו להפסיק את כהונתו; ואולם ראש הממשלה לא יעביר סגן שר מכהונתו אלא לאחר שהודיע על כוונתו לעשות כן לממשלה ולשר שמינה את סגן השר;
- (4) כוננה ממשלה חדשה;
- (5) סגן השר חדל להיות חבר הכנסת.

מבוסס על סעיף 26 לחוק-יסוד: הממשלה.

(*) טקסט שהושמט:

"פקיעת"

- תיקון סגנוני.

(**) להשמיט:

"כהונתו של סגן שר נפסקת בכל אחת מאלה"

- תיקון סגנוני.

- התיקונים נועדו ליצור אחידות עם הסגנון שננקט בפרק הדן בנשיא המדינה (הצעה 2 לסעיף 27 בפרק ינשיא המדינה) ובחלק העוסק בראש הממשלה (הצעה 2 לסעיף 99 בפרק זה, לעיל).

104. הפסקה כהונת סגן שר מחמת עבירה

בית-המשפט שהרשיע סגן שר בעבירה יקבע בפסק דינו אם יש (*) בעבירה, בנסיבות העניין, משום קלון; קבע בית-המשפט כאמור, תיפסק כהונתו של סגן השר ביום מתן פסק הדין.
סעיף 27 לחוק-יסוד: הממשלה.

(*) **טקסט שהושמט:**

”באותה עבירה”

- תיקון סגנוני.

הצעה 2

103. תום כהונתו של סגן שר

כהונתו של סגן שר נפסקת בכל אחת מאלה:

- (1) סגן השר התפטר בהגשת כתב התפטרות לשר שמינה אותו;
- (2) השר שמינה אותו חדל להיות שר או חדל להיות ממונה על אותו משרד;
- (3) ראש הממשלה, הממשלה או השר שמינה את סגן השר החליטו להפסיק את כהונתו;
- (4) כוננה ממשלה חדשה;
- (5) סגן השר חדל להיות חבר הכנסת;
- (6) סגן השר הורשע בעבירה שבית-המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון.

- נראה כי מבחינה עניינית יש מקום לאיחוד סעיפים 26 ו-27 לחוק-יסוד: הממשלה (סעיפים 103–104 להצעה).

105. תפקוד הממשלה

- א. הממשלה רשאית, באישור הכנסת, לשנות את חלוקת התפקידים בין השרים, למעט תפקיד ראש הממשלה.
- ב. הממשלה רשאית, באישור הכנסת, להעביר סמכות הנתונה על-פי חוק לשר אחד, או חובה המוטלת עליו על-פי חוק, כולה או מקצתה, לשר אחר.
- ג. הממשלה רשאית, באישור הכנסת, לאחד משרדים, לחלקם, לבטלם ולהקים משרדים חדשים.

- ד. הממשלה רשאית להעביר שטחי פעולה ממשרד למשרד.
- ה. הממשלה רשאית למנות ועדות שרים קבועות, זמניות או לעניינים מסוימים; מונתה ועדה, רשאית הממשלה לפעול באמצעותה.
- ו. הממשלה תקבע את סדרי ישיבותיה ועבודתה, דרכי דיוניה ואופן קבלת החלטותיה אם דרך קבע ואם לעניין מסוים.

סעיף 31 לחוק-יסוד: הממשלה.

● לא ברור מדוע העברת שטחי פעולה בין המשרדים (סעיף-קטן (ד)) אינה טעונה אישור הכנסת, ואילו חלוקת תפקידים בין השרים (סעיף-קטן (א)) ושינוי חלוקה בין המשרדים (סעיף-קטן (ג)) טעונים אישור. מבנה הסעיף דומה לסעיף 39 לחוק-היסוד משנת 1992, אך תוכנו הופיע בסעיף 33 לחוק-היסוד במתכונתו הראשונה. חוק-היסוד משנת 1992 לא דרש אישור הכנסת באף אחת מהפעולות. נראה כי המחוקק רצה לשנות את האיזון בין הרשויות ולהכפיף שינויים לפיקוח הרשות המחוקקת, אולם אין אנו רואים הצדקה עניינית להבחין בין העברת שטחי פעולה ממשרד למשרד ובין איחוד משרדים וחלוקתם. נכון יהיה לשקול הסדר אחיד במצבים אלו.

106. הסמכויות השיוריות של הממשלה

הממשלה מוסמכת לעשות בשם המדינה, בכפוף לכל דין, כל פעולה שעשייתה אינה מוטלת בדין על רשות אחרת.

סעיף 32 לחוק-יסוד: הממשלה.

* מוצע להעביר את סעיפים 33 ו-34 לחוק-יסוד: הממשלה לחוק רגיל:

33. אצילת סמכויות

- א. סמכות הנתונה על-פי דין לממשלה רשאית הממשלה לאצול לאחד השרים; סעיף זה לא יחול על סמכויות הממשלה לפי חוק-יסוד זה, למעט סמכויות לפי סעיף 32.
- ב. סמכות הנתונה לאחד השרים על-פי חוק או שהועברה לו על-פי סעיף 31(ב) (ב), למעט סמכות להתקין תקנות, רשאי השר לאצול, כולה, מקצתה או בסייגים, לעובד ציבור.
- ג. סמכות שהממשלה אצלה לשר, למעט סמכות להתקין תקנות, רשאי השר לאצלה, כולה, מקצתה או בסייגים, לעובד ציבור אם הסמיכה אותו הממשלה לכך.
- ד. בסעיף זה, סמכות הנתונה לממשלה או לשר, לרבות חובה המוטלת עליהם.
- ה. הוראות סעיף זה יחולו אם אין כוונה אחרת משתמעת מן החוק המקנה את הסמכות או המטיל את החובה.

34. נטילת סמכויות

שר הממונה על ביצועו של חוק רשאי ליטול לעצמו כל סמכות, למעט סמכות בעלת אופי שיפוטי, הנתונה על-פי אותו חוק לעובד המדינה, אם אין כוונה אחרת משתמעת מן החוק; השר רשאי לעשות כאמור לעניין מסוים או לתקופה מסוימת.

- סעיפים 33 ו-34 לחוק-יסוד: הממשלה עוסקים בהסדרת היחסים בתוך הרשות המבצעת, ומקומם הטבעי בחוק רגיל.

107. סודיות⁶¹

- א. הדיונים וההחלטות של הממשלה ושל ועדות השרים בעניינים אלה הם סודיים וגילויים ופרסומם אסור:
- (1) ביטחון המדינה;
 - (2) יחסי חוץ של המדינה;
 - (3) סוג עניינים אחר שהממשלה ראתה את סודיותו כחיונית למדינה, והכריזה עליו בצו, לעניין סעיף זה;
 - (4) עניין שהממשלה החליטה לשמרו בסוד, ובלבד שגילוי ופרסומו של עניין כאמור אינו אסור אלא על מי שידע על ההחלטה.
- ב. הוראות סעיף קטן (א) לא יחולו על דברים שהממשלה או ראש הממשלה, או מי שהממשלה או ראש הממשלה הסמיכוהו לכך, התירו את פרסומם, או על דברים שפרסומם נדרש על-פי דין.

סעיף 35 לחוק-יסוד: הממשלה.

- לשם **השוואה** – אין הוראה דומה בחוקות ארה"ב, צרפת וגרמניה.
- * סעיף 36 לחוק-יסוד: הממשלה העוסק בשכר השרים וסגני השרים הושמט ועניין השכר מוסדר בסעיף 173 בפרק 'הוראות כלליות' (נוסח הסעיף מובא שם).

108. תקנות

- שר הממונה על ביצועו של חוק מוסמך להתקין תקנות לביצועו. (*)
מבוסס על סעיף 37 לחוק-יסוד: הממשלה.

(*) **טקסט שהושמט:**

"(ב) חוק יכול שיסמך את ראש הממשלה או שר להתקין תקנות בעניין שנקבע"

- ברור מאליו.

109. הכרזת מצב חירום

- א. ראתה הכנסת שקיים במדינה מצב של חירום רשאית היא, ביוזמתה או על-פי הצעת הממשלה, להכריז על מצב חירום (*) לתקופה שתקבע בהכרזה ובלבד שלא תעלה על שנה; הכנסת רשאית לחזור ולהכריז על מצב חירום כאמור.
- ב. ראתה הממשלה שקיים במדינה מצב של חירום ושעקב דחיפות העניין יש להכריז על מצב חירום עוד לפני שניתן לכנס את הכנסת, רשאית היא להכריז על מצב חירום; תוקפה של ההכרזה יפקע כעבור שבעה ימים מיום נתינתה, אם לא אושרה או בוטלה קודם לכן על-ידי הכנסת בהחלטה של רוב חבריה;

- לא התכנסה הכנסת, רשאית הממשלה לחזור ולהכריז על מצב חירום כאמור בסעיף קטן זה.
- ג. הכרזת הכנסת או הממשלה על מצב חירום יפורסמו ברשומות. לא ניתן לפרסם הכרזה על מצב החירום ברשומות, תפורסם ההכרזה בדרך מתאימה אחרת, ובלבד שתפורסם ברשומות מיד כשניתן יהיה לעשות כן.
- ד. הכנסת רשאית, בכל עת, לבטל הכרזה על מצב חירום; הודעה על הביטול תפורסם ברשומות.
- מבוסס על סעיף 38 לחוק-יסוד: הממשלה.

(* טקסט שהושמט:

"ב. תקופת תוקפה של ההכרזה תהא כפי שנקבע בה, אך לא תעלה על שנה;"

- תיקון סגנוני. במקומו מוצע הטקסט: "לתקופה שתקבע בהכרזה ובלבד שלא תעלה על שנה."
- הסעיף אינו קובע אמות מידה ענייניות להכרזה על מצב חירום. יש בכך כדי לאפשר פתח רחב מדי להכרזה על מצב חירום. להכרזה כזאת יש השפעה רחבה על האפשרות להשתמש בתקנות שעת חירום (ראו סעיף 110 לפרק זה, בהמשך). מן הראוי לשקול להציב אמות מידה ענייניות להכרזה על מצב חירום, כגון פירוט המקרים שאפשר לעשות כן.

110. התקנת תקנות שעת חירום⁶²

- א. במצב חירום רשאית הממשלה להתקין תקנות שעת חירום כדי להגן על המדינה, ביטחון הציבור וקיום האספקה והשירותים החיוניים; תקנות שעת חירום יונחו על שולחן ועדת החוץ והביטחון של הכנסת סמוך ככל האפשר לאחר התקנתן.
- ב. ראה ראש הממשלה כי לא ניתן לכנס את הממשלה וכי קיים צורך דחוף וחיוני להתקין תקנות שעת חירום, רשאי הוא להתקינן או להסמיך שר להתקינן.
- ג. תקנות שעת חירום כוחן יפה לשנות כל חוק, להפקיע זמנית את תוקפו או לקבוע בו תנאים, וכן להטיל או להגדיל מסים או תשלומי חובה אחרים, והכל זולת אם אין הוראה אחרת בחוק.
- ד. אין בכוחן של תקנות שעת חירום למנוע פניה לערכאות, לקבוע ענישה למפרע או להתיר פגיעה בכבוד האדם.
- ה. לא יותקנו תקנות שעת חירום ולא יופעלו מכוחן הסדרים, אמצעים וסמכויות, אלא במידה שמצב החירום מחייב זאת.
- ו. תוקפן של תקנות שעת חירום יפקע כעבור שלושה חודשים מיום התקנתן, זולת אם הוארך תוקפן בחוק, או שבוטלו על-ידי הכנסת בחוק או בהחלטה של רוב חברי הכנסת.
- ז. תקנות שעת חירום ייכנסו לתוקף עם פרסומן ברשומות; לא ניתן לפרסמן

ברשומות, הן יפורסמו בדרך מתאימה אחרת, ובלבד שיפורסמו ברשומות מיד כשניתן יהיה לעשות כן.
ח. חדל מצב החירום להתקיים, יוסיפו תקנות שעת חירום להתקיים לתקופת תוקפן אך לא יותר מ-60 ימים מסיום מצב החירום; תקנות שעת חירום שתוקפן הוארך בחוק, יוסיפו לעמוד בתוקפן.
סעיף 39 לחוק-יסוד: הממשלה.

111. הכרות מלחמה

א. המדינה לא תפתח במלחמה אלא מכוח החלטת הממשלה.
ב. אין בסעיף זה כדי למנוע פעולות צבאיות הנדרשות למטרת הגנה על המדינה וביטחון הציבור.
ג. הודעה על החלטת הממשלה לפתוח במלחמה לפי סעיף קטן (א) תימסר לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת בהקדם האפשרי; ראש הממשלה ימסור את ההודעה בהקדם האפשרי גם במליאת הכנסת; הודעה על פעולות צבאיות כאמור בסעיף קטן (ב) תימסר לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת בהקדם האפשרי.
סעיף 40 לחוק-יסוד: הממשלה.

* סעיף 41 לחוק-יסוד: הממשלה העוסק באי התחולה של תקנות שעת-חירום הושמט ועניין אי התחולה של תקנות שעת-חירום מוסדר בסעיף 174 בפרק 'הוראות כלליות' (נוסח הסעיף מובא שם).

112. הממשלה וועדות הכנסת

א. הממשלה תמסור לכנסת ולוועדותיה מידע על-פי דרישתן ותסייע להן במילוי תפקידן; (*) (**)
ב. שר רשאי להשמיע את דברו לפני הכנסת וועדותיה.
ג. פרטים לעניין ביצוע סעיף זה יכול שייקבעו בחוק או בתקנון הכנסת.
מבוסס על סעיף 42 לחוק-יסוד: הממשלה.

(*) להעביר לחוק רגיל:

"הוראות מיוחדות ייקבעו בחוק לחיסוי מידע כשהדבר נחוץ להגנה על ביטחון המדינה ויחסי החוץ או קשרי מסחר בין-לאומיים שלה, או להגנה על זכות או חיסיון שבדין."

(**) שולב בסעיף 56 ו-60 לפרק 'הכנסת':

"(ב) הכנסת רשאית, לפי דרישה של לפחות ארבעים מחבריה, לקיים דיון בהשתתפות ראש הממשלה בנושא שהוחלט עליו; דרישה כאמור יכול שתוגש לא יותר מאחת לחודש.
(ג) הכנסת, וכל ועדה מוועדותיה במסגרת מילוי תפקידיה, רשאית לחייב שר להופיע בפניהן.
(ד) ועדה מוועדות הכנסת רשאית, במסגרת מילוי תפקידיה, באמצעות שר הנוגע בדבר או בידיעתו, לחייב עובד המדינה או כל מי שייקבע בחוק, להתייצב לפניו."

שער שני: דברי הסבר להצעה

- * סעיף 43 לחוק-יסוד: הממשלה דן בקביעת מועדי בחירות לכנסת והוא הועבר לפרק 'הכנסת' (סעיף 44 לפרק 'הכנסת').
- * סעיף 44 לחוק-יסוד: הממשלה העוסק בשריון חוק-היסוד הושמט ועניין השריון מוסדר בסעיף 175 בפרק 'הוראות כלליות' (נוסח הסעיף מובא שם).

פרק 5: השפיטה⁶³

113. סמכות שפיטה

א. אלה בתי-המשפט שסמכות שפיטה נתונה בידיהם:

- (1) בית-המשפט העליון;
- (2) בית-משפט מחוזי;
- (3) בית-משפט שלום;
- (4) בית-משפט אחר שנקבע בחוק כבית-משפט;

בחוק זה, 'שופט' – שופט של בית-משפט כאמור.

ב. סמכות שפיטה נתונה גם בידי אלה:

- (1) בית-דין דתי;
- (2) בית-דין אחר;
- (3) רשות אחרת, והכול כפי שנקבע בחוק.

ג. לא יוקם בית-משפט או בית-דין למקרה מיוחד.

סעיף 1 לחוק-יסוד: השפיטה.

114. אי-תלות

בענייני שפיטה אין מרות על מי שבידו סמכות שפיטה, זולת מרותו של הדין.

סעיף 2 לחוק-יסוד: השפיטה.

115. פומביות הדין

בית-משפט ידון בפומבי, זולת אם נקבע אחרת בחוק או אם בית-המשפט הורה אחרת לפי חוק.

סעיף 3 לחוק-יסוד: השפיטה.

116. מינוי שופטים

א. שופט יתמנה בידי נשיא המדינה לפי בחירה של ועדה לבחירת שופטים.
ב. הוועדה תהיה של תשעה חברים, שהם נשיא בית-המשפט העליון, שני שופטים אחרים של בית-המשפט העליון שיבחר חבר שופטיו, שר המשפטים ושר אחר שתקבע הממשלה, שני חברי הכנסת שתבחר הכנסת ושני נציגים של לשכת עורכי הדין שתבחר המועצה הארצית של הלשכה; שר המשפטים יהיה יושב ראש הוועדה.

ג. הוועדה רשאית לפעול אף אם פחת מספר חבריה, כל עוד לא פחת משבעה.

ד. סדרי עבודת הוועדה ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיף 4 לחוק-יסוד: השפיטה.

● "סדרי עבודת הוועדה" – התוספת מבוססת על סעיף 7 לחוק בתי-המשפט (נוסח משולב), תשמ"ד–1984 (להלן – **חוק בתי-המשפט**).

- עמדת הנשיא (בדימוס) שמגר היא כי המילה 'לפני' בסעיף-קטן (א) אינה מבטאת דיה את היעדר שיקול הדעת של הנשיא ואת כוחה הבלעדי של הוועדה לבחירת שופטים, ולכן הצעתו היא להחליף מילה זו במילה 'בהתאם'.

117. כשירות

- א. כשירותם של שופטים תיקבע בחוק.
- ב. לא יתמנה לשופט מי שהורשע בפסק דין סופי, בעבירה שבית-המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון; לא הכריע בית-המשפט בפסק דינו בשאלת הקלון, יקבע בית-משפט, לבקשת היועץ המשפטי לממשלה/ תקבע הוועדה למינוי שופטים, אם יש בעבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.

מבוסס על סעיף 4 לחוק בתי-המשפט.

- סעיף 23(2) לחוק-היסוד המקורי, תחת הכותרת 'הוראות שונות', קובע אמנם כי עניין הכשירויות יוסדר בחוק, אך לדעתנו ראוי שבפרק עצמו תהיה התייחסות ספציפית לכשירות, בדומה לכל הפרקים האחרים, גם אם ישנם הבדלים בכשירות הנדרשת לתפקידים השונים (לדוגמה, ראו סעיפים 2-4 לחוק בתי-המשפט). זאת, במיוחד לאור סעיף 118 לפרק זה, העוסק בעניין האזרחות. גם אזרחות היא אספקט של כשירות.
- "לא יתמנה לשופט מי שהורשע בפסק דין סופי, בעבירה שבית-המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון..." – סעיף-קטן (ב) מבוסס על סעיף 7(א) לחוק בתי-המשפט (תיקון מתשנ"א). מפני שמדובר בסייג לבחירת שופט וסייג דומה מופיע בפרקים אחרים (ראו לדוגמה סעיף 37 לפרק 'הכנסת'), נראה כי מקומו ברמה החוקתית. הנוסח הענייני והסגנוני מבוסס על הצעתנו לסעיף 37 בפרק 'הכנסת' (ראו הדיון שם). גם כאן צריך להבהיר מי יקבע אם יש עם העבירה קלון. יתרה מזאת, מן הראוי לשקול להגביל את הסייג בזמן או בדרך אחרת.

118. אזרחות

- א. לא יתמנה שופט אלא אזרח ישראלי.
- ב. ניתן לקבוע בחוק הוראות בעניין מינוי שופט בעל אזרחות נוספת.

מבוסס על סעיף 5 לחוק-יסוד: השפיטה ועל סעיף 5(ב) לחוק בתי-המשפט.

- "ניתן לקבוע בחוק הוראות בעניין מינוי שופט בעל אזרחות נוספת" – מבוסס על סעיף 5(ב) לחוק בתי-המשפט⁶⁴. בלי תוספת זו, הוראת סעיף 5(ב) לחוק בתי-המשפט עשויה להיפסל בהיותה סותרת את הוראות פרק זה. נוסח הסעיף דומה לנוסח שהצענו לסעיף 49(ג) בפרק 'הכנסת'.

119. הצהרת אמונים

מי שנתמנה שופט יצהיר הצהרת אמונים לפני נשיא המדינה; ואלה דברי ההצהרה:
"אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, לשפוט משפט צדק, לא להטות משפט ולא להכיר פנים."
סעיף 6 לחוק-יסוד: השפיטה.

120. תחילת כהונתו של שופט

שופט יתחיל בכהונתו מעת שהצהיר הצהרת אמונים.
מבוסס על סעיף 7 לחוק-יסוד: השפיטה.

121. תום כהונתו של שופט

(* שופט יסיים כהונתו באחת מאלה:

- (1) בצאתו לקצבה;
- (2) בהתפטרותו;
- (3) בהיבחרו או במינויו לאחד התפקידים שנושאייהם מנועים מלהיות מועמדים לכנסת על-פי סעיף 39 לפרק הכנסת;
- (4) על-פי החלטה של הוועדה לבחירת שופטים שהציע יושב ראש הוועדה או נשיא בית-המשפט העליון ושנתקבלה ברוב של שבעה חברים לפחות;
- (5) על-פי החלטה של בית-הדין המשמעתי;
- (6) **השופט הורשע בעבירה שבית-המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון.**

מבוסס על סעיף 7 לחוק-יסוד: השפיטה.

(* טקסט שהושמט:

"כהונת שופט תתחיל מעת שהצהיר הצהרת אמונים ולא תסתיים אלא"

- סעיף 7 לחוק-היסוד המקורי פוצל בהשראת סעיף 21 לפרק 'נשיא המדינה', שכן יש לדעתנו מקום להבחנה עניינית בין תחילת הכהונה לבין סיומה.
- **כותרת** – הכותרת שונתה בשל ההפרדה בין תחילת הכהונה לבין סיומה.
- **"שופט יסיים כהונתו באחת מאלה"** – הנוסח שונה בדומה לנוסחים שהוצעו בסעיף 26 בפרק 'נשיא המדינה' (הצעה 2) וסעיף 90 בפרק 'הממשלה' (הצעה 2).
- **"על-פי סעיף 39 לפרק הכנסת"** – כחלק מהתפיסה החינוכית של החוקה, אנו מציעים להוסיף הפניה לסעיף הספציפי לשם הקלת ההתמצאות.
- **"השופט הורשע בעבירה שבית-המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון"** – במסגרת האחדת ההסדרים בנוגע לסוגיית הקלון אנו סבורים כי הרשעה בעבירה שיש עמה קלון היא עילה מוצדקת להפסקת כהונתו של שופט (ראו הדיון בסעיף 37 לפרק 'הכנסת').

122. שופט שפרש

שופט שיצא לקצבה יכול שיתמנה לתפקיד (*) של שפיטה, לזמן, בדרך ובתנאים (***) שייקבעו בחוק.

סעיף 8 לחוק-יסוד: השפיטה.

(*) טקסט שהושמט:

"של שופט"

- נראה כי הנוסח אינו מדויק: ראשית, שופט בדימוס מונה כבר לתפקיד של שופט והוא נשאר בסטטוס זה גם לאחר פרישתו. שנית, במינוי זה אין הוא הופך לשופט פעיל לכל דבר ועניין. על כן, מוצע להבהיר עניין זה ולנקוט לשון של "תפקיד של שפיטה".

(**) טקסט שהושמט:

"שנקבעו"

- לשון חוקתית צריכה לנקוט זמן עתיד בהפניה לחוק רגיל.

123. סייג לשינוי כהונה

א. לא יועבר שופט דרך קבע ממקום כהונתו לבית-משפט במקום אחר אלא בהסכמת נשיא בית-המשפט העליון או על-פי החלטת בית-הדין המשמעתי.
ב. לא יתמנה שופט לכהונה בפועל בבית-משפט של דרגה נמוכה יותר אלא בהסכמתו.

סעיף 9 לחוק-יסוד: השפיטה.

- * סעיף 10 לחוק-יסוד: השפיטה העוסק בשכר השופטים הושמט ועניין השכר מוסדר בסעיף 173 בפרק 'הוראות כלליות' (נוסח הסעיף מובא שם).

124. ייחוד הכהונה

שופט לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי, אלא לפי חוק או בהסכמת נשיא בית-המשפט העליון ושר המשפטים.

סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה.

125. חסינות שופטים

שופט לא יישא באחריות פלילית למעשה שעשה במילוי תפקידו השיפוטיים, אף אם חרג בכך מתחום סמכותו.

מבוסס על סעיף 34 לחוק העונשין.

- סעיף 34, חוק העונשין, תשל"ז—1977 יוצר הגנה על הרשות השופטת.⁶⁵ הגנה זו אינה אלא סוג של חסינות מהותית של השופטים בעת מילוי תפקידם. מאחר שנושא החסינות מטופל בדרך כלל ברמה החוקתית (ראו סעיף 24 לפרק 'נשיא

המדינה' וסעיף 64 לפרק 'הכנסת') ראינו לנכון להציע לעגנו גם כאן ברמה החוקתית.

126. חקירת שופט ואישומו (*)

א. לא תיפתח חקירה פלילית נגד שופט אלא בהסכמת היועץ המשפטי לממשלה ולא יוגש כתב אישום נגד שופט אלא בידי היועץ המשפטי לממשלה.

ב. (** הוראות סעיף זה לא יחולו על סוגי עבירות שייקבעו (***) בחוק.⁶⁶ מבוסס על סעיף 12 לחוק-יסוד: השפיטה.

(*) כותרת קודמת:

"שיפוט פלילי"

- הכותרת שונתה כדי ליצור אחידות עם סעיף 89 בפרק 'הממשלה'.

() להעביר לחוק רגיל:**

ב. לא יידון אישום פלילי נגד שופט אלא לפני בית-משפט מחוזי בהרכב של שלושה שופטים, וזאת אם הסכים השופט שהאישום יידון בדרך הרגילה.

- הסדר פרטני מדי.

(*) הנוסח הקודם:**

"שנקבעו"

- הנוסח שונה לנוסח עתידי כראוי ללשון חוקתית.

- בעניין ראש הממשלה (סעיף 89 לפרק 'הממשלה') יש הסדר דומה. שם הצענו להשאיר ברמה החוקתית את הקביעה כי הדיון בעניינו של ראש הממשלה ייעשה בבית-משפט מחוזי. בעניינו של ראש הממשלה ידונו שופטים בכירים בשל המשמעויות הציבוריות מרחיקות הלכת שיכולות להיות למשפט מסוג זה. נראה כי אין משמעויות מרחיקות לכת כאלו במה שקשור באישומו של שופט, ולכן אין טעם מיוחד לעיגון חוקתי מעין זה גם בעניין שופטים, ואפשר להסתפק בהסדרת העניין בחוק רגיל.

127. שיפוט משמעתי

א. שופט נתון לשיפוט של בית-דין משמעתי.

ב. בית-הדין המשמעתי יהיה מורכב משופטים או שופטים שיצאו לקצבה שימנה נשיא בית-המשפט העליון.

ג. הוראות בדבר העילות לדין המשמעתי, דרכי הקבילה, הרכב המותב, הסמכויות של בית-הדין המשמעתי ואמצעי המשמעת שהוא ראוי להטיל ייקבעו בחוק; סדרי הדין יהיו לפי חוק.

סעיף 13 לחוק-יסוד: השפיטה.

128. השעיה של שופט

הוגשה על שופט קובלנה או נפתחה נגדו חקירה פלילית, או הוגש נגדו כתב אישום, רשאי נשיא בית-המשפט העליון להשעות את השופט לתקופה שיקבע. סעיף 14 לחוק-יסוד: השפיטה.

● "של שופט" – התוספת נועדה להבהיר את תוכן הסעיף.

129. בית-המשפט העליון

א. (*) בית-המשפט העליון ידון בערעורים על פסקי דין ועל החלטות אחרות של בתי-המשפט המחוזיים.

ב. בית-המשפט העליון ישב גם כבית-משפט גבוה לצדק; בשבתו כאמור ידון בעניינים אשר הוא רואה צורך לתת בהם סעד למען הצדק ואשר אינם בסמכותו של בית-משפט או של בית-דין אחר.

ג. מבלי לפגוע בכלליות ההוראות שבסעיף קטן (ב), מוסמך בית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט גבוה לצדק –

(1) לתת צווים על שחרור אנשים שנעצרו או נאסרו שלא כדין;

(2) לתת צווים לרשויות המדינה, לרשויות מקומיות, לפקידיהן ולגופים ולאנשים אחרים הממלאים תפקידים ציבוריים על-פי דין, לעשות מעשה או להימנע מעשות מעשה במילוי תפקידיהם כדין, ואם נבחרו או נתמנו שלא כדין – להימנע מלפעול;

(3) לתת צווים לבתי-משפט, לבתי-דין ולגופים ואנשים בעלי סמכויות שיפוטיות או מעין-שיפוטיות על-פי דין – למעט בתי-משפט שחוק זה דן בהם ולמעט בתי-דין דתיים – לדון בעניין פלוני או להימנע מלדון או מלהוסיף ולדון בעניין פלוני, ולבטל דיון שנתקיים או החלטה שניתנה שלא כדין;

(4) לתת צווים לבתי-דין דתיים לדון בעניין פלוני לפי סמכותם או להימנע מלדון או מלהוסיף ולדון בעניין פלוני לפי סמכותם; ובלבד שלא ייזקק בית-המשפט לבקשה לפי פסקה זו אם המבקש לא עורר את שאלת הסמכות בהזדמנות הראשונה שהיתה לו; ואם לא היתה לו הזדמנות סבירה לעורר שאלת הסמכות עד שניתנה החלטה על-ידי בית-הדין הדתי, רשאי בית-המשפט לבטל דיון שנתקיים או החלטה שניתנה על-ידי בית-הדין הדתי ללא סמכות.

ד. סמכויות אחרות של בית-המשפט העליון והרכבו ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיף 15 לחוק-יסוד: השפיטה.

(*) טקסט שהושמט עקב כפילות עם הפרק 'ירושלים בירת ישראל':

"א. מקום מושבו של בית-המשפט העליון הוא ירושלים."

● ראו הדיון בפרק 'ירושלים בירת ישראל'.

● "והרכבו" – חוק בתי-המשפט מסדיר לצד עניינים כגון סמכויות בתי-המשפט

גם את עניין קביעת ההרכבים (סעיפים 26, 37, ו-47 לחוק בתי-המשפט). חוק-היסוד המקורי בחר להתייחס לכך תחת הפרק 'הוראות שונות', שם קובע סעיף 23(8) כי דרכי קביעת השופטים שיידונו בעניין פלוני ייקבעו בחוק. לדעתנו המיקום המתאים לכך בחוק-היסוד הוא דווקא כאן.

130. בתי-משפט אחרים

בתי-משפט מחוזיים, בתי-משפט שלום, בתי-דין ובתי-משפט אחרים – הקמתם, סמכויותיהם, הרכבם, מקום מושבם ואזורי שיפוטם, יהיו לפי חוק.

סעיף 16 לחוק-יסוד: השפיטה.

- **"בתי-דין"** – נראה כי עניין זה נשמט מתשומת לבו של המחוקק.
- **"הרכבם"** – ראו ההערה בעניין סעיף 129(ד), למעלה.

131. ערעור

פסק דין של בית-משפט בערכאה ראשונה ניתן לערעור בזכות, להוציא פסק דין של בית-המשפט העליון.

סעיף 17 לחוק-יסוד: השפיטה.

132. דיון נוסף

עניין שפסק בית-המשפט העליון בשלושה, ובשלושה בלבד, ניתן לקיים בו דיון נוסף בבית-המשפט העליון בחמישה או יותר, בעילות שנקבעו בחוק ובדרך שנקבעה לפי חוק.

מבוסס על סעיף 18 לחוק-יסוד: השפיטה.

נוסח חלופי

132. דיון נוסף

עניין שפסק בית-המשפט העליון בשלושה או בחמישה, ניתן לקיים בו דיון נוסף בבית-המשפט העליון בחמישה או יותר, בעילות שנקבעו בחוק ובדרך שנקבעה לפי חוק.

- **"ובשלושה בלבד" / "בשלושה או בחמישה"** – בפסק דינו של בית-המשפט העליון בעניין הבקשה לדיון נוסף בפרשת נחמני⁶⁷ קבע בית-המשפט כי גם פסיקה של בית-המשפט העליון בחמישה אפשר לקיים לגביה דיון נוסף. פסיקה זו בוחרת בפרשנות שאינה עולה בפשטות מנוסח הסעיף וכן אינה מתיישבת היטב עם סעיף 30 לחוק בתי-המשפט. על כן, כדי להבהיר את כוונת הסעיף, צריך לנקוט אחד משניים: להוסיף כי דיון נוסף יהיה על החלטה ב"שלושה בלבד" או "בשלושה או בחמישה".

133. משפט חוזר
בעניין פלילי שנפסק בו סופית ניתן לקיים משפט חוזר בעילות שנקבעו בחוק
ובדרך שנקבעה לפי חוק.
סעיף 19 לחוק-יסוד: השפיטה.

134. הלכה פסוקה
א. הלכה שנפסקה בבית-משפט תנחה בית-משפט של דרגה נמוכה ממנו.
ב. הלכה שנפסקה בבית-המשפט העליון מחייבת כל בית-משפט, זולת בית-
המשפט העליון.
סעיף 20 לחוק-יסוד: השפיטה.

* מוצע להעביר את סעיף 21 לחוק-יסוד: השפיטה לחוק רגיל:

"21. רשמים

לבית-משפט יכול שיהיה רשם, בין שופט ובין שאינו שופט."

● הסדר פרטני מדי; מקומו בחוק רגיל.

* סעיף 22 לחוק-יסוד: השפיטה העוסק באי התחולה של תקנות שעת-חירום הושמט
ועניין אי התחולה של תקנות שעת-חירום מוסדר בסעיף 174 בפרק 'הוראות
כלליות' (נוסח הסעיף מובא שם).

135. הוראות בחוק
בעניינים אלה ייקבעו הוראות בחוק:
(1) דרכי הבחירה של חברי הוועדה לבחירת שופטים, ומשך כהונתם;
(2) כשירויות לכהונת שופטים לדרגותיהם;
(3) דרכי מינויים של נשיא בית-המשפט העליון, המשנה לנשיא בית-המשפט
העליון, נשיא וסגן נשיא של בית-משפט מחוזי ושל בית-משפט שלום;
(4) התנאים וההליכים לסיום כהונתו של שופט;
(5) הדרכים למינוי שופט לכהונה בפועל בבית-משפט אחר ולהעברת שופט,
דרך ארעי או דרך קבע, ממקום כהונתו לבית-משפט במקום אחר;
(6) הליכי השעייתו של שופט, והעיון מחדש בהשעיה;
(7) העניינים שבהם ידונו בתי-המשפט לדרגותיהם (*) והרכב השופטים בהם.
(8) דרכי קביעת השופט או השופטים שידונו בעניין פלוני.
מבוסס על סעיף 23 לחוק-יסוד: השפיטה.

(* טקסט שהושמט:

"בשופט אחד, בשלושה או ביותר"

● "והרכב השופטים בהם" – מהנוסח הקודם לא ברור אם צריך להסדיר בחוק רק
את הרכב השופטים או גם את חלוקת הסמכות העניינית בין בתי-המשפט. הנוסח

החדש נועד להבהיר כי החוק צריך לקבוע הן את חלוקת הסמכות העניינית בין בתי-המשפט בדרגותיהם השונות הן את מספר השופטים שצריך לדון בכל עניין ועניין.

136. הוראות לפי חוק

בעניינים אלה ייקבעו הוראות לפי חוק:

- (1) סדרי המינהל של בתי-המשפט, קביעתם והאחריות לביצועם;
- (2) סדרי העבודה של הוועדה לבחירת שופטים;
- (3) דרך התפטרותו של שופט;
- (4) דרך מינויו של רשם של בית-משפט וסמכויותיו;
- (5) מספר השופטים שיכהנו בבתי-המשפט לדרגותיהם ומקומותיהם.

סעיף 24 לחוק-יסוד: השפיטה

פרק 6: מבקר המדינה^{69,68}

137. מהות

- א. ביקורת המדינה נתונה בידי מבקר המדינה;
- ב. במילוי תפקידיו יהיה מבקר המדינה אחראי בפני הכנסת בלבד ולא יהיה תלוי בממשלה.

מבוסס על סעיף 1 ו-6 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

- הסעיף המוצע הוא שילוב של סעיפים 1 ו-6 לחוק-היסוד המקורי. מצאנו לנכון לאחד את שני הסעיפים לשם הצגת מהותו של המוסד הן מבחינת תפקידו (סעיף 1 לחוק-היסוד) הן מבחינת מיקומו במבנה המשטרי בכל הקשור בהפרדת הרשויות. כך גם עשינו בפרק 'הכנסת' ובפרק 'הממשלה'. על כן אנו מציעים להעביר לכאן את סעיף 6 לחוק-היסוד. הסעיף מתאר את מקומו של מוסד המבקר במבנה המשטרי וקובע כי הוא זרועה הארוכה של הכנסת בפיקוח על הממשלה (אם כי תיאור זה אינו שלם, שכן מוסד מבקר המדינה מפקח גם על הכנסת).

138. בחירה ותקופת כהונה

- א. מבקר המדינה ייבחר בידי הכנסת בהצבעה חשאית; סדרי הבחירה ייקבעו בחוק.⁷⁰
- ב. מבקר המדינה יכהן תקופת כהונה אחת של שבע שנים.

מבוסס על סעיף 7 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

- "מבקר המדינה יכהן תקופת כהונה אחת של שבע שנים" – סעיפים-קטנים (ב) ו-1 (ג) אוחדו.

139. כשירות

- א. כל אזרח ישראלי שהוא תושב ישראל כשיר להיות מועמד לכהונת מבקר המדינה; (*) ניתן לקבוע בחוק תנאי כשירות נוספים.
- ב. לא יתמנה למבקר המדינה מי שהורשע בפסק דין סופי, בעבירה שבית-המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון; לא הכריע בית-המשפט בפסק דינו בשאלת הקלון, יקבע בית-משפט, לבקשת היועץ המשפטי לממשלה / תקבע ועדת ביקורת המדינה של הכנסת / יקבע היועץ המשפטי לממשלה, אם יש באותה עבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.

מבוסס על סעיף 8 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

(*) טקסט שהושמט:

"חוק יכול שיקבע תנאי כשירות נוספים."

- תיקון סגנוני.
- חוק מבקר המדינה, כיום, אינו מונה תנאי כשירות נוספים, אך ראוי לשקול האם תנאי כשירות נוספים (להבדיל מהליכים פרוצדורליים) צריכים להיות מוסדרים ברמה של חוק רגיל, כמוצע למעלה, או ברמה החוקתית.
- **"לא יתמנה למבקר המדינה מי שהורשע בפסק דין סופי, בעבירה שבית-המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון..."** – נוסח הסעיף המוצע מסתמך על הסעיף המוצע בעניין שופטים (סעיף 117 לפרק 'השפיטה'). בפרק 'השפיטה' הסעיף מבוסס על סעיף מפורש בחוק בתי-המשפט, ואילו בחוק מבקר המדינה אין התייחסות לסוגיה זו. עם זאת, תנאי זה מוצע על מנת להאחיד את ההסדרים בעניין סוגיית הקלון (ראו הדיון בסוגיית הקלון בסעיף 37 לפרק 'הכנסת'; ראו גם הצעתנו בעניין התנאים לכשירות לתפקיד נשיא המדינה – סעיף 17 לפרק 'נשיא המדינה').

140. הצהרת אמונים

מבקר המדינה הנבחר יצהיר (*) לפני הכנסת הצהרת אמונים זו:
"אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה ולמלא באמונה את תפקידי כמבקר המדינה."

מבוסס על סעיף 9 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

(*) **טקסט שהושמט:**

"ויוחתום"

- הושמט כדי ליצור אחידות עם שאר הצהרות האמונים (השוו לסעיף 20 לפרק 'נשיא המדינה', לסעיף 49 לפרק 'הכנסת', לסעיף 85 לפרק 'הממשלה' ולסעיף 119 לפרק 'השפיטה').
- סעיף זה אינו מטפל בעניין הכניסה לכהונה, ובקשר בינה ובין הצהרת האמונים. זאת בשונה, למשל מהמצב בפרק 'נשיא המדינה' (סעיף 21) ובפרק 'השפיטה' (סעיף 120). מטעמי סדר טוב כדאי לשקול להוסיף סעיף דומה גם בפרק 'מבקר המדינה'.

הצעה 1

141. ביקורת המדינה

- א. מבקר המדינה יקיים ביקורת על המשק, הנכסים, הכספים, ההתחייבויות והמינהל של המדינה, של משרדי הממשלה, של כל מפעל, מוסד או תאגיד של המדינה, של הרשויות המקומיות ושל גופים או מוסדות אחרים שהועמדו על-פי חוק לביקורתו של מבקר המדינה.
 - ב. מבקר המדינה יבחן את חוקיות הפעולות, טוהר המידות, הניהול התקין, היעילות וההיסכון של הגופים המבוקרים, וכל עניין אחר שיראה בו צורך.
- סעיף 2 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

142. חובה להמציא ידיעות וחומר
גוף העומד לביקורתו של מבקר המדינה ימציא למבקר ללא דיחוי, לפי דרישתו, ידיעות, מסמכים, הסברים, וכל חומר אחר שלדעת המבקר דרושים לו לצרכי הביקורת.

מבוסס על סעיף 3 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

- כותרת: "חובה להמציא ידיעות וחומר" – הכותרת שונתה כדי שתציג ביתר בהירות את תוכן הסעיף הקובע חובת מסירה לא רק של ידיעות, אלא גם של "מסמכים הסברים וכל חומר אחר".
- צריך לשים לב כי לא ברור אם הסמכות לפי סעיף 3 לחוק-היסוד המקורי, לקבל כל חומר שהמבקר חפץ בו, מוגבלת לתפקידו כמבקר או שהיא חלה גם על תפקידו כנציב תלונות הציבור. לטעמנו, הפרשנות המתבקשת היא כי הסמכות קיימת בשני התפקידים, אבל ראוי לשקול לציין זאת במפורש.

143. תלונות הציבור
מבקר המדינה יברר תלונות מאת הציבור על גופים ואנשים כפי שייקבע בחוק או לפיו; בתפקידו זה יכהן מבקר המדינה בתואר 'נציב תלונות הציבור'.
סעיף 4 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

144. תפקידים נוספים
מבקר המדינה ימלא תפקידים נוספים כפי שייקבע בחוק.
סעיף 5 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

הצעה 2

141. תפקידים וסמכויות
א. מבקר המדינה –
- (1) יקיים ביקורת על המשק, הנכסים, הכספים, ההתחייבויות והמינהל של המדינה, של משרדי הממשלה, של כל מפעל, מוסד או תאגיד של המדינה, של הרשויות המקומיות ושל גופים או מוסדות אחרים שהועמדו על-פי חוק לביקורתו של מבקר המדינה.
 - (2) יבחן את חוקיות הפעולות, טוהר המידות, הניהול התקין, היעילות והחיסכון של הגופים המבוקרים, וכל עניין אחר שיראה בו צורך.
- ב. יברר תלונות מאת הציבור על גופים ואנשים כפי שייקבע בחוק או לפיו; בתפקידו זה יכהן מבקר המדינה בתואר 'נציב תלונות הציבור'.
- ג. ימלא תפקידים נוספים כפי שייקבע בחוק.

142. חובה למסור ידיעות וחומר

גוף העומד לביקורתו של מבקר המדינה ימציא למבקר ללא דיחוי, לפי דרישתו, ידיעות, מסמכים, הסברים, וכל חומר אחר שלדעת המבקר דרושים לו לצורכי הביקורת.

- הסעיף אורגן מחדש בדומה למתכונת בסעיף 22 לפרק 'נשיא המדינה' כדי ליצור אחידות סגנונית בין הפרקים השונים.

* סעיף 6 לחוק-יסוד: מבקר המדינה אוחד עם סעיף 1 לחוק-היסוד.

145. קשר עם הכנסת והגשת דוחות

א. מבקר המדינה יקיים קשר עם הכנסת, כפי שייקבע בחוק.
 ב. מבקר המדינה יגיש לכנסת דנים וחשובות וחוות דעת בתחום תפקידיו ויפרסם אותם ברבים, והכל בדרך ובסייגים שייקבעו בחוק.
 ג. דרכי הטיפול בתוצאות הביקורת ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיף 12 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

- "דרכי הטיפול..." – התוספת מבוססת על סעיף 14 לחוק הרגיל, ומטרתה להדגיש כי הביקורת אינה מתמצה בהגשת דוח.

- * סעיף 11 לחוק-יסוד: מבקר המדינה העוסק בשכר מבקר המדינה הושמט ועניין השכר מוסדר בסעיף 173 בפרק 'הוראות כלליות' (נוסח הסעיף מובא שם).

146. 'ייחוד כהונה

מבקר המדינה לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי, אלא לפי חוק או באישור ועדת ביקורת המדינה של הכנסת.

מבוסס על סעיף 7 לחוק מבקר המדינה.

- סעיף ייחוד כהונה אינו קיים בחוק-היסוד המקורי, והסעיף המוצע מבוסס על סעיף 7 לחוק מבקר המדינה (נוסח משולב), תשי"ח–1958 (להלן – **חוק מבקר המדינה**). אנו מציעים להעלות את עקרון ייחוד כהונה לרמה חוקתית הן בשל חשיבותו העקרונית לשמירה על אמון הציבור הן משום שיש בו כדי לפגוע בחופש העיסוק של המבקר, ופגיעה שכזו מן הראוי שתיעשה ברמה החוקתית. יתר על כן, בכמה מהפרקים סעיפי ייחוד כהונה מוסדרים כבר עתה ברמה החוקתית (סעיף 25 לפרק 'נשיא המדינה'; סעיף 124 לפרק 'השפיטה'), ובשאר הפרקים המלצנו להוסיפם לרמה החוקתית (סעיף 66 לפרק 'הכנסת'; סעיף 86 לפרק 'הממשלה'). על כן, לשם האחידות, מוצע להביאו גם כאן ברמה החוקתית.
- נוסח הסעיף המוצע מבוסס על סעיף 124 בפרק 'השפיטה'. בחרנו לאמץ דווקא את הנוסח בפרק 'השפיטה' משום שלדעתנו מבקר המדינה דומה במעמדו ובעצמאותו למוסד השפיטה יותר מלמוסדות האחרים.

- "או באישור ועדת ביקורת המדינה של הכנסת" – הסיפא של הסעיף הוספה למרות שאיננה בחוק מבקר המדינה כדי לאפשר גמישות וליצור אחידות עם פרק 'השפיטה'.

147. תקופת צינון

מבקר המדינה יעבור תקופת צינון לאחר תום כהונתו; פרטים ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיף 7(ב) לחוק מבקר המדינה.

- סעיף זה אינו מופיע בחוק-היסוד המקורי, והוא מבוסס על סעיף 7(ב) לחוק מבקר המדינה. גם עניין זה צריך לדעתנו להיות מוסדר ברמה החוקתית, בעיקר עקב חשיבותו לשמירה על אמון הציבור במוסד. זה גם הסדר הפוגע בחופש העיסוק של המבקר.

148. תום כהונתו של מבקר המדינה

מבקר המדינה יסיים כהונתו באחד מאלה:

- (1) בתום תקופתה;
- (2) בהתפטרותו או בפטירתו;
- (3) בהעברתו מכהונה על-ידי הכנסת, ברוב של שני שלישים מן המצביעים;
- (4) סדרי ההעברה מכהונה ייקבעו בחוק.
- (4) מבקר המדינה הורשע בעבירה שבית-המשפט שהרשיע אותו קבע שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון.

מבוסס על סעיף 13 לחוק-יסוד: מבקר המדינה ועל סעיף 8 ו-8א לחוק מבקר המדינה.

הנוסח הקודם:

"13. העברה מכהונה

מבקר המדינה לא יועבר מכהונתו אלא על-פי החלטה של הכנסת ברוב של שני שלישים מן המצביעים; סדרי ההעברה מכהונה ייקבעו בחוק."

- סעיף 13 לחוק-יסוד: מבקר המדינה המקורי עוסק רק באפשרות שהכנסת תעביר את מבקר המדינה מכהונתו, אבל אין בכך כדי לתת תמונה מספקת אשר למצבים שבהם תמה כהונת המבקר. משום כך אנו מציעים להשלים את התמונה כפי שהיא עולה גם מסעיפים 8 ו-8א לחוק מבקר המדינה. הנוסח דומה לנוסח שהוצע למשל בסעיף 27 בפרק 'נשיא המדינה', בסעיף 99 לפרק 'הממשלה' ובסעיף 121 לפרק 'השפיטה'.
- "הורשע בעבירה שיש עמה, בנסיבות העניין, משום קלון" – במסגרת האחדת ההסדרים בעניין סוגיית הקלון אנו סבורים כי הרשעה שיש עמה קלון היא עילה מוצדקת להפסקת כהונתו של מבקר המדינה (ראו הדיון בסעיף 37 לפרק 'הכנסת'; השוו לסעיף 121 לפרק 'השפיטה').
- "מן המצביעים" – אין אנו מוצאים טעם לחרוג מהנוהל הרגיל – נוהל הדורש רוב מכלל חברי הכנסת – ולדרוש שהרוב יהיה מחברי הכנסת המצביעים. על כן

ראוי לשקול לשנות את ההסדר ולדרוש רוב של שני שלישים מחברי הכנסת לשם העברת מבקר המדינה מכהונתו.

- אנו מבקשים להפנות את תשומת הלב שסעיף 8 לחוק מבקר המדינה מתמקד בהליך הפרוצדורלי של העברת המבקר מתפקידו ואינו מפרט עילות להדחה. שיקול הדעת הרחב הניתן בידי הכנסת יוצר סכנה כי מבקר יודח מתפקידו בשל שיקולי נוחות של רוב בכנסת – ואף יותר מזה – נוצרת סכנה כי עצם האיום בהדחה יביא להפעלת לחץ על המבקר.⁷¹

149. ממלא מקום המבקר

נבצר ממבקר המדינה למלא תפקידיו, (*) תמנה הכנסת ממלא מקום המבקר באופן ולתקופה כפי שייקבע בחוק.

מבוסס על סעיף 14 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

(*) **טקסט שהושמט:**

"יימונה"

- "תמנה הכנסת" – לאור סעיף 29 לחוק מבקר המדינה, אנו מציעים לציין במפורש ברמה החוקתית כי סמכות מינוי ממלא המקום נתונה בידי הכנסת; והמבקר הוא זרועה הארוכה.

150. תקציב

תקציב משרד מבקר המדינה ייקבע לפי הצעת מבקר המדינה בידי ועדת הכספים של הכנסת, ויפורסם ביחד עם תקציב המדינה.

סעיף 10 לחוק-יסוד: מבקר המדינה.

פרק 7: הצבא⁷²

151. מהות

צבא-הגנה-לישראל הוא צבאה של המדינה.

סעיף 1 לחוק-יסוד: הצבא.

152. כפיפות למרות האזרחית

א. הצבא נתון למרות הממשלה.

ב. השר הממונה מטעם הממשלה על הצבא הוא שר הביטחון.

סעיף 2 לחוק-יסוד: הצבא.

153. ראש המטה הכללי

א. הדרג הפיקודי העליון בצבא הוא ראש המטה הכללי.

ב. ראש המטה הכללי נתון למרות הממשלה וכפוף לשר הביטחון.

ג. ראש המטה הכללי יתמנה בידי הממשלה לפי המלצת שר הביטחון.

סעיף 3 לחוק-יסוד: הצבא.

- מומלץ לשקול לתת ביטוי מדויק ובהיר יותר למעמדו של ראש הממשלה ולמעמדה של הממשלה בשרטוט היחסים בין הצבא ובין הדרג האזרחי (ובעיקר בכל הקשור ביחס בין ראש הממשלה והממשלה ובין שר הביטחון).

154. חובת שירות וגיוס

החובה לשרת בצבא והגיוס לצבא יהיו כפי שנקבע בחוק או מכוחו.

סעיף 4 לחוק-יסוד: הצבא.

155. הוראות ופקודות בצבא

הסמכות להוציא הוראות ופקודות המחייבות בצבא תיקבע בחוק או מכוחו.

סעיף 5 לחוק-יסוד: הצבא.

156. כוחות מזוינים אחרים

אין להקים או לקיים כוח מזויין מחוץ לצבא-הגנה-לישראל אלא על-פי חוק.

סעיף 6 לחוק-יסוד: הצבא.

פרק 8: ירושלים בירת ישראל⁷³

157. ירושלים – בירת ישראל

ירושלים השלמה והמאוחדת היא בירת ישראל.

סעיף 1 לחוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל.

- עקרונית, אין אנו רואים פסול בקביעת עיר הבירה של המדינה ברמה החוקתית. בבדיקה **השוואתית** מצאנו שיש הוראות דומות בחוקה האירית ובחוקת דרום-אפריקה (אך אין ההוראה כזאת בחוקות גרמניה, צרפת וארצות-הברית).⁷⁴ עם זאת, יש מקום לבחון את היחס בין ההוראה הכללית בפרק זה לבין ההוראות הספציפיות בפרקים האחרים (ראו סעיף 158, בהמשך).

158. מקום מושבם של הנשיא, הכנסת, הממשלה ובית-המשפט העליון

ירושלים היא מקום מושבם של נשיא המדינה, הכנסת, הממשלה ובית-המשפט העליון.

סעיף 2 לחוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל.

- זו ההוראה הכללית. אפשר למצוא הוראות פרטניות בחוק-יסוד: הכנסת (סעיף 2), בחוק-יסוד: הממשלה (סעיף 2), בחוק-יסוד: השפיטה (סעיף 15) ובחוק-יסוד: נשיא המדינה (סעיף 2). במסגרת ההאחדה החוקתית אנו ממליצים להשאיר את ההוראה הכללית בלבד ולהשמיט את ההוראות הספציפיות, שכן החזרה מיותרת לדעתנו.

הנוסח הקודם של הסעיפים בחוקי-היסוד השונים:

חוק-יסוד: נשיא המדינה

"2. מקום המושב

מקום-מושבם של נשיא המדינה הוא ירושלים."

חוק-יסוד: הכנסת

"2. מקום המושב

מקום מושבה של הכנסת הוא ירושלים."

חוק-יסוד: הממשלה

"2. מקום המושב

מקום מושבה של הממשלה הוא ירושלים."

חוק-יסוד: השפיטה

"15 ...

א. מקום מושבו של בית-המשפט העליון הוא ירושלים...."

159. שמירת המקומות הקדושים

המקומות הקדושים יהיו שמורים מפני חילול וכל פגיעה אחרת ומפני כל דבר העלול לפגוע בחופש הגישה של בני הדתות אל המקומות המקודשים להם או ברגשותיהם כלפי אותם המקומות.

סעיף 3 לחוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל.

● נוסח סעיף זה זהה לנוסח סעיף 1 לחוק השמירה על המקומות הקדושים, התשכ"ז—1967. התאמתו של סעיף זה לרמה החוקתית היא גבולית, אך נראה שבשל המצב המיוחד של המקומות הקדושים ובשל עיסוקו של הסעיף בחופש הגישה למקומות הקדושים, יש הצדקה לעגנו ברמה החוקתית.

* מוצע להעביר את סעיף 4 לחוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל לחוק רגיל:

"4. פיתוח ירושלים

א. הממשלה תשקוד על-פיתוחה ושגשוגה של ירושלים ועל רווחת תושביה על-ידי

הקצאת משאבים מיוחדים, לרבות מענק שנתי מיוחד לעיריית ירושלים (מענק

הבירה) באישור ועדת הכספים של הכנסת.

ב. לירושלים יינתנו עדיפויות מיוחדות בפעילויות של רשויות המדינה לפיתוחה של

ירושלים בנושאי משק וכלכלה ובנושאים אחרים.

ג. הממשלה תכונן גוף או גופים מיוחדים לביצוע סעיף זה."

● נראה כי מדובר בהסדר פרטיקולרי ופרטני מכדי שיופיע ברמה החוקתית. יש לסעיף זה גם משמעות סמלית, אך אנו סבורים כי עצם קיומו של פרק זה וכן של סעיף 1 בו מספיקים כדי למלא את התפקיד הסמלי. יתר על כן, עיגון בחוק רגיל מספיק לשם מתן העדפה תקציבית, ואין צורך בהוראה חוקתית לשם כך.

פרק 9: משק המדינה

160. מסים, מילואות חובה ואגרות

- א. מסים, מילואות חובה ותשלומי חובה אחרים לא יוטלו, ושיעוריהם לא ישונו, אלא בחוק או על-פיו; הוא הדין לגבי אגרות.
- ב. מסים, מילואות חובה, תשלומי חובה אחרים ואגרות המשתלמים לאוצר המדינה, ושיעוריהם לא נקבעו בגוף החוק, ולא נקבעה בחוק הוראה שקביעתם בתקנות טעונה אישור הכנסת או ועדה מוועדותיה, קביעתם בתקנות טעונה אישור מראש או תוך התקופה הקבועה לכך בחוק – בהחלטת הכנסת או בהחלטת ועדה מוועדותיה שהכנסת הסמיכה לכך.

סעיף 1 לחוק-יסוד: משק המדינה.

- מבחינה מהותית יש מקום לסעיף כגון זה בחוקה. בדיקה **השוואתית** מעלה שבחוקת ארצות-הברית יש סעיף דומה (סעיף א פסקה 8א), פסקה 9(ד)(ה) והתוספת ה-16 לחוקה) וכן בחוקת גרמניה (הפרק העשירי) ובחוקת צרפת (סעיף 34).

161. נכסי מדינה

עסקאות בנכסי המדינה, רכישת זכויות וקבלת התחייבויות בשם המדינה ייעשו בידי מי שהוסמך לכך בחוק או על-פיו.

סעיף 2 לחוק-יסוד: משק המדינה.

- כדאי לשקול אם מקומו של סעיף זה ברמה החוקתית. נראה שאין בו עצמו כדי להנחות או להגביל את רשויות השלטון, כפי שהוראה בחוקה אמורה לעשות. יתרה מזאת, בדיקה **השוואתית** מראה שאין סעיף דומה בחוקות ארצות-הברית וגרמניה, ואילו בצרפת מופיע אמנם סעיף דומה במידת מה (סעיף 34⁷⁵), אלא שעיסוקו של זה בהלאמה, והוא מופיע תחת הכותרת הכללית של סמכויות החקיקה של הפרלמנט.

הצעה 1

162. תקציב המדינה

- א. (1) תקציב המדינה ייקבע בחוק ובהתאם לעקרונות שייקבעו בחוק.
(2) התקציב יהיה לשנה אחת ויביא את הוצאות הממשלה הצפויות והמתוכננות.
- ב. (*) (1) הצעת חוק התקציב תהיה מפורטת.
(2) הצעת התקציב המפורטת של משרד הביטחון לא תונח על שולחן הכנסת אלא על שולחן ועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

- (3) להצעת חוק התקציב יצורף אומדן המקורות למימונו.⁷⁶
- ג. במקרה הצורך רשאית הממשלה להגיש בתוך שנת הכספים הצעת חוק תקציב נוסף.
- ד. נראה לממשלה כי חוק התקציב לא יתקבל לפני תחילת שנת הכספים, רשאית היא להגיש הצעת חוק תקציב ביניים.
- מבוסס על סעיף 3 לחוק-יסוד: משק המדינה.

(* להעביר לחוק רגיל:

"(1) הממשלה תניח על שולחן הכנסת את הצעת חוק התקציב במועד שקבעה הכנסת או ועדה מוועדותיה שהכנסת הסמיכה לכך. אך לא יאוחר משישים ימים לפני תחילת שנת הכספים."

- הסדר זה פרטני מדי ועוסק במועדים פרוצדורליים, ומקומו בחוק רגיל.
- "תקציב המדינה ייקבע בחוק ובהתאם לעקרונות שייקבעו בחוק" – מן הראוי שחוק-היסוד יפנה בלשון כללית לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה–1985. חוק זה קובע את העקרונות ואת הקריטריונים לקביעת התקציב.⁷⁷ בדיקה השוואתית מעלה שבחוקת ארצות-הברית ישנו סעיף כללי בזו הלשון: "אין למשוך כסף מקופת האוצר אלא עקב הקצבות שנעשו בחוק" (פרק א' פסקה 9(ז)), ובחוקת גרמניה ישנו פירוט רב למדי אשר לדרך קביעת התקציב (סעיפים 109–113).

163. דין וחשבון

שר האוצר יגיש לכנסת מדי שנה דין וחשבון על ביצוע תקציב המדינה; פרטים ייקבעו בחוק.

מבוסס על סעיף 3(ה) לחוק-יסוד: משק המדינה.

- מצאנו לנכון לפצל את הסעיף המקורי ולייחד לעניין זה סעיף נפרד מאחר שסעיף-קטן (ה) אינו עוסק ישירות בדרך קביעת תקציב המדינה אלא קובע עיקרון של דיווחיות (accountability) החל על שר האוצר כלפי הכנסת בכל הקשור ביישום התקציב. הכותרת ניתנה בהתאם.

164. תקציב רב-שנתי

א. הממשלה תכין לקראת כל שנת כספים תכנית תקציב רב-שנתית שתכלול את הצעת חוק התקציב לשנה הקרובה וכן תכנית תקציב לשתי השנים הבאות אחריה.

ב. הממשלה תניח על שולחן הכנסת את תכנית התקציב הרב-שנתית ביחד עם הצעת חוק התקציב.

ג. כל הצעת חוק תקציב שתגיש הממשלה לכנסת תתבסס על תכנית התקציב הרב-שנתית שהוכנה והונחה על שולחן הכנסת לפי סעיף זה בשנה הקודמת.

סעיף 3א לחוק-יסוד: משק המדינה.

165. אי קבלת חוק התקציב

א. לא נתקבל חוק התקציב לפני תחילתה של שנת הכספים, רשאית הממשלה להוציא כל חודש סכום השווה לחלק השנים-עשר מהתקציב השנתי

הקודם. (*)

ב. ()** לא נתקבל חוק התקציב תוך שלושה חודשים לאחר תחילתה של שנת הכספים, יראו את הכנסת כאילו החליטה על התפזרותה לפני גמר כהונתה, בהתאם להוראות סעיף 43(4) לפרק הכנסת.

(***)

מבוסס על סעיף 33 לחוק-יסוד: משק המדינה.

(*) להעביר לחוק רגיל:

"בתוספת הצמדה למדד המחירים לצרכן, שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה."

● פרטני ופרוצדורלי מדי.

() להעביר לחוק רגיל:**

"ב. כספים לפי סעיף קטן (א) יועדו קודם כל לקיום התחייבויות המדינה מכוח חוק, חוזים ואמנות; ביתרה תשתמש הממשלה רק להפעלת שירותים חיוניים ופעולות שנכללו בחוק התקציב הקודם."

(*) טקסט שהושמט:**

"ג. אין לשנות סעיף זה אלא ברוב חברי הכנסת."

● תוספת זו אינה דרושה לאור הצעתנו לשריין את כלל הפרקים (ראו סעיף 175 לפרק 'הוראות כלליות').

● "לא נתקבל חוק התקציב תוך שלושה חודשים" – כדי לתת תמונה שלמה על משמעות אי-קבלתו של תקציב המדינה לאחר תחילת שנת הכספים וכן כדי ליצור קשר פנימי בין הפרקים השונים, אנו מציעים להביא גם כאן את המשמעות המשטרית של אי-קבלת התקציב ולהפנות להסדר שבפרק 'הכנסת'.

2 הצעה

162. תקציב המדינה – שיטה

א. תקציב המדינה ייקבע בחוק ובהתאם לעקרונות שייקבעו בחוק.

ב. הממשלה תכין לקראת כל שנת כספים תכנית תקציב רב-שנתית שתכלול את הצעת חוק התקציב לשנה הקרובה וכן תכנית תקציב לשתי השנים הבאות אחריה.

ג. הממשלה תניח על שולחן הכנסת את תכנית התקציב הרב-שנתית ביחד עם הצעת חוק התקציב.

163. תקציב המדינה – תוכן

- (1) הצעת חוק התקציב תהיה לשנה אחת ותביא את הוצאות הממשלה הצפויות והמתוכננות.
- (2) הצעת חוק התקציב תתבסס על תכנית התקציב הרב-שנתית שהוכנה והונחה על שולחן הכנסת בשנה הקודמת.
- (3) הצעת חוק התקציב תהיה מפורטת.
- (4) להצעת חוק התקציב יצורף אומדן המקורות למימונו.
- (5) הצעת חוק תקציב הביטחון המפורטת לא תונח על שולחן הכנסת אלא על שולחן ועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

164. תקציב המדינה – מקרים מיוחדים

- א. במקרה הצורך רשאית הממשלה להגיש בתוך שנת הכספים הצעת חוק תקציב נוסף.
- ב. נראה לממשלה כי חוק התקציב לא יתקבל לפני תחילת שנת הכספים, רשאית היא להגיש הצעת חוק תקציב ביניים.

165. אי קבלת חוק התקציב

- א. לא נתקבל חוק התקציב לפני תחילתה של שנת הכספים, רשאית הממשלה להוציא כל חודש סכום השווה לחלק השנים-עשר מהתקציב השנתי הקודם.
- ב. לא נתקבל חוק התקציב תוך שלושה חודשים לאחר תחילתה של שנת הכספים, יראו את הכנסת כאילו החליטה על התפורתה לפני גמר כהונתה, בהתאם לאמור בסעיף 43(4) לפרק הכנסת.

166. דין וחשבון

שר האוצר יגיש לכנסת מדי שנה דין וחשבון על ביצוע תקציב המדינה; פרטים ייקבעו בחוק.

- התיקונים טלאי על טלאי של סעיפי חוק-היסוד הביאו את הנוסח הקיים לידי סרבול רב מדי, והחלוקה העניינית בין הסעיפים לא תמיד עולה ממנו בבירור. מטרתה של הצעה 2 היא לארגן מחדש את סעיפים 3, 3א ו-3ב ולהציג את ההסדר בעניין תקציב המדינה ביתר בהירות וכן להציע מענה לבעיות שהוצגו במסגרת ההצעה הראשונה.

166. שטרי כסף ומטבעות

הדפסת שטרי כסף וטביעת מטבעות שישמשו הילך חוקי וכן הוצאתם יהיו על-פי חוק.

סעיף 4 לחוק-יסוד: משק המדינה.

- בדיקה **השוואתית** מראה שיש סעיף דומה בחוקת ארצות-הברית (סעיף א' פסקה 8(ה)), ובסעיף 88 לחוק הגרמני.

* סעיף 5 לחוק-יסוד: משק המדינה הושמט:
"5. ביקורת

משק המדינה יעמוד לביקורת מבקר המדינה."

- אין לדעתנו טעם לסעיף זה, שכן העניין כבר מוסדר בסעיף 141 בפרק 'מבקר המדינה'. זאת ועוד, אם עניין הביקורת מפורט כאן, מדוע לא לפרטו בכל הפרקים שגם המוסדות המפורטים בהם נתונים לביקורת מבקר המדינה. כשם שאין מפורטים שם, אין לפרט כאן.

פרק 10: מקרקעי ישראל

167. איסור העברת בעלות⁷⁸

מקרקעי ישראל, והם המקרקעין בישראל של המדינה, של רשות הפיתוח או של הקרן הקיימת לישראל, הבעלות בהם לא תועבר, אם במכר ואם בדרך אחרת. סעיף 1 לחוק-יסוד: מקרקעי ישראל.

168. היתר על-פי חוק

סעיף 167 לא יחול על סוגי מקרקעין וסוגי עסקאות שנקבעו לעניין זה בחוק. סעיף 2 לחוק-יסוד: מקרקעי ישראל.

169. הגדרה

בפרק זה 'מקרקעין' - קרקע, בתים, בניינים וכל דבר המחובר לקרקע חיבור קבע.

סעיף 3 לחוק-יסוד: מקרקעי ישראל.

- יצוין גם כי בדיקה **השוואתית** מראה כי להוראות פרק זה אין מקבילה בהוראותיהן של אף לא אחת מהחוקות שנסקרו.

פרק 11: הוראות כלליות

במהלך גיבוש המסמך נוכחנו כי במסמך חוקתי כולל יש מקום לחלק כללי אשר יסדיר עניינים הנוגעים לכל חוקי היסוד על מנת שלא לחזור על הדברים וכן על מנת ליצור אחידות וחוט מקשר בין החלקים השונים של ההצעה.

170. זכר ונקבה

כל האמור בחוקה מופנה לנשים ולגברים כאחד.

בניסוחם של הפרקים השונים בלשון זכר יש כדי לפגוע בעקרון השוויון בין המינים. לאור זאת, שקלנו לשנות את הנוסח לכוזה הפונה הן לגברים הן לנשים, בדומה לדרך שחוקת דרום-אפריקה נוקטת. ואולם, הגענו למסקנה כי בשל דקדוקה המיוחד של השפה העברית הדבר יביא לסרבול רב מדי. שקלנו אף לשנות את הנוסח ללשון רבים, אך גם פתרון זה נראה מאולץ. לבסוף החלטנו להציע כי בדומה לסעיף 6 לחוק הפרשנות, התשמ"א—1981,⁷⁹ תהיה הוראה חוקתית מפורשת הקובעת כי ההוראות מתייחסות התייחסות שווה לזכר ולנקבה.

171. מועדים בחוקה

נקבע מועד בחוקה, יחושב על-פי הלוח העברי.

- אנו מציעים כי התאריכים על-פי החוקה יחושבו על-פי הלוח העברי, בדומה לסעיף 3 לחוק-יסוד: נשיא המדינה. הצעה זו חורגת אמנם מהנהוג במה שקשור בחוקים,⁸⁰ אבל לדעתנו היא מתאימה יותר למעמדה הסמלי של החוקה ועולה בקנה אחד עם היותה של מדינת ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית.

172. דחיית מועדים בשל ימי מנוחה

נקבע מועד בחוקה, ומועד זה חל ביום מנוחה, בערב יום מנוחה או למחרת יום מנוחה, ייקבע מועד חלופי לפי כללים שייקבעו בחוק.

- יש מקום לדעתנו לקבוע הסדר כללי בדבר דחיית מועדים הקבועים בפרקי החוקה החלים בימי מנוחה.⁸¹

173. שכר

- א. נשיא המדינה, ראש הממשלה, השרים, סגני השרים, חברי הכנסת, מבקר המדינה ושופטים יקבלו שכר כפי שייקבע בחוק.
- ב. לא תתקבל החלטה המכוונת להפחית משכרם של שופטים בלבד.⁸²

הנוסח הקודם של סעיפי השכר בחוקי-היסוד השונים:

חוק-יסוד: נשיא המדינה

16. משכורת ותשלומים אחרים

משכורתו של נשיא המדינה ותשלומים אחרים שישולמו לו בתקופת-כהונתו, ייקבעו על-ידי החלטת הכנסת, והיא רשאית להסמיך לכך את ועדת הכספים; החלטות לפי סעיף זה יפורסמו ברשומות."

חוק-יסוד: הכנסת

39. שכר חברי כנסת

חברי הכנסת יקבלו שכר כפי שנקבע בחוק."

חוק-יסוד: הממשלה

36. משכורת וגימלאות

משכורתם של השרים וסגני השרים ותשלומים אחרים שישולמו להם בתקופת כהונתם או לאחריה, או לשאייריהם לאחר מותם, ייקבעו בחוק או בהחלטה של הכנסת, או של ועדה מוועדותיה שהכנסת הסמיכה לכך."

חוק-יסוד: השפיטה

10. משכורת וגמלאות

א. משכורותיהם של שופטים ותשלומים אחרים שישולמו להם, בתקופת כהונתם או לאחריה, או לשאייריהם לאחר מותם, ייקבעו בחוק או בהחלטה של הכנסת או של ועדה מוועדותיה שהכנסת הסמיכה לכך.

ב. לא תתקבל החלטה המכוונת להפחית ממשכורתם של שופטים בלבד."

חוק-יסוד: מבקר המדינה

11. משכורת וגמלאות

משכורתו של מבקר המדינה ותשלומים אחרים שישולמו לו בתקופת כהונתו או לאחריה, או לשאייריו לאחר מותו, ייקבעו בחוק או בהחלטה של הכנסת או של ועדה מוועדותיה שהכנסת הסמיכה לכך."

- צריך לשקול להכניס הוראה שלא תתקבל החלטה המכוונת להפחית ממשכורתו של מבקר המדינה – בדומה להוראה בעניינם של שופטים – כדי להבטיח את עצמאותו של מבקר המדינה.

174. אי תחולה של תקנות שעת-חירום

א. על אף האמור בכל דין, אין בכוחן של תקנות שעת-חירום לשנות את הוראות

החוקה, להפקיע זמנית את תוקפן או לקבוע בהן תנאים.

ב. ואולם משעה שקיים במדינה מצב של חירום לפי סעיף 109 לפרק הממשלה,

מותר להתקין תקנות שעת-חירום מכוח סעיף 110 לפרק האמור שיהא בהן

כדי לשלול או להגביל זכויות לפי סעיפים 3-8 לפרק זכויות יסוד, ובלבד

שהשליטה או ההגבלה יהיו לתכלית ראויה ולתקופה ובמידה שלא יעלו על

הנדרש.⁸³

- סעיף-קטן (ב) מבוסס על סעיף 12(ב) לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, בשינויים המחויבים לאור הוראות חוק-יסוד: הממשלה החדש.
- בחוקי-היסוד מבקר המדינה, משק המדינה, מקרקעי ישראל, ירושלים בירת ישראל והצבא אין הוראה דומה. הוראה זו הועברה לחלק הכללי והוחלה על הוראות כל הפרקים הן כדי ליצור אחידות בין חוקי-היסוד הן משום שההיגיון מחייב כי הגנה כזו תהיה בכל הפרקים, אלא אם נקבע במפורש אחרת (כפי שאכן נעשה בעניין הזכויות המנויות בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו).
- סעיף 45 לחוק-יסוד: הכנסת משריין את סעיף אי-התחולה של תקנות שעת-חירום וקובע כי לשינוי דרוש רוב של שמונים חברי כנסת. לא מצאנו הצדקה עניינית מדוע לשריין בשריון מיוחד זה רק את ההוראה בחוק-יסוד: הכנסת, ועל כן אנו מציעים לבטל הוראה זו ולשריין את ההוראה בשריון הרגיל של 61 חברי כנסת לפחות, כפי שאנו מציעים לשריין את כל הוראות החוקה (ראו סעיף 175 בהמשך).

הנוסח הקודם של סעיפי אי התחולה של תקנות שעת-חירום בחוקי-היסוד השונים:

חוק-יסוד: נשיא המדינה

"25. יציבות החוק

על אף האמור בכל דין אחר, אין בכוחן של תקנות-שעת-חירום לשנות חוק זה, להפקיע

זמנית את תקפו או לקבוע בו תנאים."

חוק-יסוד: הכנסת

"44. יציבות החוק

על אף האמור בכל דין, אין בכוחן של תקנות שעות-חירום לשנות חוק זה, להפקיע

זמנית את תוקפו או לקבוע בו תנאים."

"45. נוקשות סעיפים

אין לשנות סעיף 44 או סעיף זה, אלא ברוב של שמונים חברי כנסת."

חוק-יסוד: הממשלה

"41. אי תחולה של תקנות שעת-חירום

על אף האמור בכל דין, אין בכוחן של תקנות שעת-חירום לשנות חוק-יסוד זה, להפקיע

זמנית את תוקפו או לקבוע בו תנאים."

חוק-יסוד: השפיטה

"22. יציבות החוק

אין בכוחן של תקנות שעת חירום לשנות חוק זה, להפקיע זמנית את תקפו או לקבוע בו

תנאים."

חוק-יסוד: חופש העיסוק

"6. יציבות

אין בכוחן של תקנות שעת-חירום לשנות חוק-יסוד זה, להפקיע זמנית את תוקפו או

לקבוע בו תנאים."

חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו

12. יציבות החוק

אין בכוחן של תקנות שעת-חירום לשנות חוק-יסוד זה, להפקיע זמנית את תוקפו או לקבוע בו תנאים; ואולם משעה שקיים במדינה מצב של חירום לפי סעיף 9 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח-1948, מותר להתקין תקנות שעת-חירום מכוח הסעיף האמור שיהא בהן כדי לשלול או להגביל זכויות לפי חוק-יסוד זה, ובלבד שהשלילה או ההגבלה יהיו לתכלית ראויה ולתקופה ובמידה שלא יעלו על הנדרש."

הצעה 1

175. יציבות החוקה⁸⁴

אין לשנות את הוראות החוקה אלא ברוב חברי הכנסת; ואולם הוראה הקובעת כי החלטת הכנסת תתקבל ברוב של מספר נקוב של חברי הכנסת, לא תשונה אלא באותו מספר לפחות של חברי הכנסת; הרוב הדרוש לפי סעיף זה יהא דרוש להחלטות מליאת הכנסת בקריאה הראשונה, בקריאה השנייה ובקריאה השלישית; 'שינוי', 'לעניין סעיף זה - בין מפורש ובין משתמע.

הצעה 2

175. יציבות החוקה

אין לשנות את הוראות החוקה אלא ברוב של 70 חברי הכנסת; ואולם הוראה הקובעת כי החלטת הכנסת תתקבל ברוב של מספר נקוב של חברי הכנסת, לא תשונה אלא באותו מספר לפחות של חברי הכנסת; הרוב הדרוש לפי סעיף זה יהא דרוש להחלטות מליאת הכנסת בקריאה הראשונה, בקריאה השנייה ובקריאה השלישית; 'שינוי', 'לעניין סעיף זה - בין מפורש ובין משתמע.

הצעה 3

175. יציבות החוקה

אין לשנות את הוראות החוקה אלא ברוב של 80 חברי הכנסת; ואולם הוראה הקובעת כי החלטת הכנסת תתקבל ברוב של מספר נקוב של חברי הכנסת, לא תשונה אלא באותו מספר לפחות של חברי הכנסת; הרוב הדרוש לפי סעיף זה יהא דרוש להחלטות מליאת הכנסת בקריאה הראשונה, בקריאה השנייה ובקריאה השלישית; 'שינוי', 'לעניין סעיף זה - בין מפורש ובין משתמע.

הנוסח הקודם של סעיפי השריון בחוקי-היסוד השונים:

חוק-יסוד: הכנסת

"45. נוקשות סעיפים

אין לשנות סעיף 44 או סעיף זה, אלא ברוב של שמונים חברי כנסת.

45א. תחולת נוקשות

הוראת סעיף 45 תחול גם לעניין שינוי סעיף 9א(א)."

46. מתי דרוש רוב מיוחד

הרוב הדרוש לפי חוק זה לשינוי הסעיפים 4, 9א, 34, 44 או 45 יהא דרוש להחלטות מליאת הכנסת בקריאה הראשונה, בקריאה השנייה ובקריאה השלישית. לעניין סעיף זה 'שינוי' – בין מפורש ובין משתמע.

חוק-יסוד: הממשלה

"44. יציבות החוק

אין לשנות חוק-יסוד זה אלא ברוב חברי הכנסת; הרוב הדרוש לפי סעיף קטן זה יהא דרוש להחלטות מליאת הכנסת בקריאה הראשונה, בקריאה השנייה ובקריאה השלישית; 'שינוי', לעניין סעיף זה – בין מפורש ובין משתמע."

חוק-יסוד: חופש העיסוק

"7. נוקשות

אין לשנות חוק-יסוד זה אלא בחוק-יסוד שנתקבל ברוב של חברי הכנסת."

חוק-יסוד: משק המדינה

"33. אי קבלת חוק התקציב

...

(ג) אין לשנות סעיף זה אלא ברוב חברי הכנסת."

- הוראה זו הועברה לחלק הכללי והוחלה על כל פרקי החוקה. כאמור במבוא להצעה זו, לאחר ארגון מחדש של חוקי-היסוד והפיכתם ליחוקתיים יותר, כדי להגביר את יציבותם של חוקי-היסוד וכדי להימנע מהבדלים לא מוצדקים בין הפרקים, אנו סבורים כי צריך לקבוע שריון מינימלי אחיד של לפחות 61 חברי כנסת לכל הוראות החוקה (בחוקי-היסוד נשיא המדינה, מבקר המדינה, משק המדינה, מקרקעי ישראל, ירושלים בירת ישראל, הצבא וכבוד האדם וחירותו לא קיימת הוראה דומה). לפיכך, הצגנו שלוש הצעות של שריון החוקה הנבדלות זו מזו ברוב הנדרש בהן לשינוי החוקה.
- יצוין כי לדעת הנשיא (בדימוס) שמגר, אין די בשריון של 61 חברי הכנסת, וזאת משני טעמים: ראשית, נותרת בידי הממשלה סמכות בלתי-מוגבלת לשנות כל חוק-יסוד. שנית, שריון ברוב בלבד בלי הליך קודם או משלים (למשל בארצות-הברית משאל המתואר בפרוטרוט בחוקה – ראו סעיף ה' בחוקת ארצות-הברית) אינו יוצר את ההכבדה המתחייבת מן הנוקשות היחסית הנדרשת במסמך חוקתי.

● נשאלת השאלה האם צריך לדרוש את הרוב המיוחס בכל שלוש הקריאות או שמא אפשר להסתפק בפחות מכך. מחד גיסא, רצוננו כי כל שינוי חוקתי יעבור הליכי בקרה ודיון מספקים. מאידך גיסא, הדבר עלול לסרבול חקיקה שבה התיקון החוקתי הוא רק חלק מתיקון כולל יותר או שהתיקון החוקתי הוסף רק בקריאה השנייה. לדעת עו"ד צבי ענבר, אפשר להסתפק ברוב של 61 חברי הכנסת בקריאה השלישית בלבד. אז אפשר לראות את החוק או את התיקון במלואו. זאת, פרט למקרים שבהם שוריינו במפורש הוראות ספציפיות. עו"ד ענבר מעגן את עמדתו בנימוקים שונים, ובין היתר בהוראות סעיפים 119 ו-130 לתקנון הכנסת. דרך חלופית יכולה להיות דרישת הרוב המיוחס בקריאה הראשונה ובקריאה השלישית בלבד: בקריאה השלישית – מהטעמים שפורטו; בקריאה הראשונה כדי לוודא כי הצעת התיקון רצינית וכי יש פוטנציאל שההצעה תבשיל לכדי תיקון חוקתי.

נספח

חוקי היסוד כנוסחם המקורי

הנספח עוסק בחוקי היסוד הבאים*:

153	חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו
155	חוק-יסוד: חופש העיסוק
157	חוק-יסוד: נשיא המדינה
162	חוק-יסוד: הכנסת
172	חוק-יסוד: הממשלה
184	חוק-יסוד: השפיטה
187	חוק-יסוד: מבקר המדינה
191	חוק-יסוד: הצבא
192	חוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל
193	חוק יסוד: משק המדינה
195	חוק-יסוד: מקרקעי ישראל

* נוסח חוקי היסוד מעודכן ליום 16.10.2001.
נוסח החוקים המופיעים בנספח לקוח ממאגר **תקדין-תקדינט**.

חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו*

1. עקרונות יסוד
זכויות היסוד של האדם בישראל מושתתות על ההכרה בערך האדם, בקדושת חייו ובהיותו בן-חורין, והן יכובדו ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל.
- א1. מטרה
חוק-יסוד זה, מטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו, כדי לעגן בחוק-יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.
2. שמירה על החיים, הגוף והכבוד
אין פוגעים בחייו, בגופו, או בכבודו של אדם באשר הוא אדם.
3. שמירה על הקניין
אין פוגעים בקניינו של אדם.
4. הגנה על החיים, הגוף והכבוד
כל אדם זכאי להגנה על חייו, על גופו ועל כבודו.
5. חירות אישית
אין נוטלים ואין מגבילים את חירותו של אדם במאסר, במעצר, בהסגרה או בכל דרך אחרת.
6. יציאה מישראל וכניסה אליה
א. כל אדם חופשי לצאת מישראל.
ב. כל אזרח ישראלי הנמצא בחוץ לארץ זכאי להיכנס לישראל.
7. פרטיות וצנעת הפרט
א. כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו.
ב. אין נכנסים לרשות היחיד של אדם שלא בהסכמתו.
ג. אין עורכים חיפוש ברשות היחיד של אדם, על גופו, בגופו או בכליו.
ד. אין פוגעים בסוד שיחו של אדם, בכתביו או ברשומותיו.

* תיקון אחרון 10/3/1994.

8. פגיעה בזכויות
אין פוגעים בזכויות שלפי חוק-יסוד זה אלא בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, שנועד לתכלית ראויה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש או לפי חוק כאמור מכוח הסמכה מפורשת בו.
9. סייג לגבי כוחות הביטחון
אין מגבילים זכויות שלפי חוק-יסוד זה של המשרתים בצבא-הגנה-לישראל, במשטרת ישראל, בשירות בתי הסוהר ובארגוני הביטחון האחרים של המדינה, ואין מתנים על זכויות אלה, אלא לפי חוק ובמידה שאינה עולה על הנדרש ממהותו ומאופיו של השירות.
10. שמירת דינים
אין בחוק-יסוד זה כדי לפגוע בתוקפו של דין שהיה קיים ערב תחילתו של חוק-היסוד.
11. תחולה
כל רשות מרשויות השלטון חייבת לכבד את הזכויות שלפי חוק-יסוד זה.
12. יציבות החוק
אין בכוחן של תקנות שעת-חירום לשנות חוק-יסוד זה, להפקיע זמנית את תוקפו או לקבוע בו תנאים; ואולם בשעה שקיים במדינה מצב של חירום בתוקף הכרזה לפי סעיף 9 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח-1948, מותר להתקין תקנות שעת-חירום מכוח הסעיף האמור שיהא בהן כדי לשלול או להגביל זכויות לפי חוק-יסוד זה, ובלבד שהשלילה או ההגבלה יהיו לתכלית ראויה ולתקופה ובמידה שלא יעלו על הנדרש.

חוק-יסוד: חופש העיסוק*

1. עקרונות יסוד
זכויות היסוד של האדם בישראל מושתתות על ההכרה בערך האדם, בקדושת חייו ובהיותו בן-חורין, והן יכולדו ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל.
2. מטרה
חוק-יסוד זה מטרתו להגן על חופש העיסוק כדי לעגן בחוק-יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.
3. חופש העיסוק
כל אזרח או תושב של המדינה זכאי לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלח יד.
4. פגיעה בחופש העיסוק
אין פוגעים בחופש העיסוק אלא בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, שנועד לתכלית ראויה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש, או לפי חוק כאמור מכוח הסמכה מפורשת בו.
5. תחולה
כל רשות מרשויות השלטון חייבת לכבד את חופש העיסוק של כל אזרח או תושב.
6. יציבות
אין בכוחן של תקנות-שעת-חירום לשנות חוק-יסוד זה, להפקיע זמנית את תוקפו או לקבוע בו תנאים.
7. נוקשות
אין לשנות חוק-יסוד זה אלא בחוק-יסוד שנתקבל ברוב של חברי הכנסת.
8. תוקפו של חוק חורג
א. הוראת חוק הפוגעת בחופש העיסוק תהיה תקפה אף כשאינה בהתאם לסעיף 4, אם נכללה בחוק שנתקבל ברוב של חברי הכנסת ונאמר בו במפורש, שהוא תקף על אף האמור בחוק-יסוד זה; תוקפו של חוק כאמור יפקע בתום ארבע שנים מיום תחילתו, זולת אם נקבע בו מועד מוקדם יותר.

* תיקון אחרון 19/3/1998.

ב. ההוראה בדבר פקיעת תוקף, כאמור בסעיף קטן (א), לא תחול על חוק שהתקבל לפני תום שנה ממועד תחילתו של חוק-יסוד זה.

9. בוטל.

10. הוראות שעה

הוראות חיקוק שאלמלא חוק-יסוד זה או חוק-היסוד שבוטל כאמור בסעיף 9, היו תקפות ערב תחילתו של חוק-יסוד זה יעמדו בתוקפן עד יום א' בניסן התשס"ב (14 במרס 2002), אם לא בוטלו קודם לכן, ואולם פירושן של ההוראות האמורות ייעשה ברוח הוראות חוק-יסוד זה.

חוק-יסוד: נשיא המדינה*

1. מעמד
בראש המדינה עומד נשיא.
2. מקום המושב
מקום מושבו של נשיא המדינה הוא ירושלים.
3. בחירה ותקופת כהונה
א. נשיא המדינה נבחר על-ידי הכנסת לשבע שנים; תקופת כהונתו תיחשב לפי הלוח העברי.
ב. נשיא המדינה יכהן תקופת כהונה אחת בלבד.
4. כשירות
כל אזרח ישראלי שהוא תושב ישראל כשיר להיות מועמד לכהונת נשיא המדינה.
5. מועד הבחירה
בחירת נשיא המדינה תיערך לא מוקדם מתשעים יום ולא יאוחר משלושים יום לפני תום תקופת כהונתו של הנשיא המכהן; נתפנה מקומו של נשיא המדינה לפני תום תקופת כהונתו, תיערך הבחירה תוך ארבעים וחמישה ימים מהיום שנתפנה מקומו; יושב-ראש הכנסת, בהתייעצות עם הסגנים, יקבע את יום הבחירה ויודיע עליו בכתב לכל חברי הכנסת לפחות עשרים יום מראש; חל מועד הבחירה שלא בזמן אחד הכנסים של הכנסת, יכנס יושב-ראש הכנסת את הכנסת לשם בחירת נשיא המדינה.
6. הצעת מועמדים
א. נקבע יום הבחירה, רשאים עשרה, לפחות, מחברי הכנסת להציע מועמד; ההצעה תהיה בכתב ותימסר ליושב-ראש הכנסת, בצירוף הסכמת המועמד בכתב או במברק, לא יאוחר מעשרה ימים לפני יום הבחירה. לא ישתף עצמו חבר הכנסת ביותר מהצעת מועמד אחד.
ב. יושב-ראש הכנסת יודיע לכל חברי הכנסת בכתב, לא יאוחר משבעה ימים לפני יום הבחירה, על כל מועמד שהוצע ועל שמות חברי הכנסת שהציעוהו, ויכריז על המועמדים בפתיחת ישיבת הבחירה.
7. הצבעה
בחירת נשיא המדינה תהיה בהצבעה חשאית בישיבת הכנסת שנועדה לעניין זה בלבד.

* תיקון אחרון 30/10/2001.

8. בחירה ברוב קולות
 המועמד שקיבל קולותיהם של רוב חברי הכנסת – הוא הנבחר; לא קיבל מועמד רוב כזה, מצביעים שנית; לא היה רוב כאמור גם בהצבעה השנייה, חוזרים ומצביעים; בהצבעה השלישית ובכל הצבעה נוספת לא יועמד לבחירה המועמד שקיבל בבחירה הקודמת את מספר הקולות הקטן ביותר; המועמד שקיבל בהצבעה השלישית או באחת ההצבעות הנוספות רוב הקולות של חברי הכנסת המשתתפים בהצבעה ומצביעים בעד אחד המועמדים – הוא הנבחר. קיבלו שני מועמדים מספר קולות שווה, חוזרים על ההצבעה.
9. הצהרת אמונים
 הנשיא הנבחר יצהיר ויחתום בפני הכנסת הצהרת אמונים זו:
 "אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה ולמלא באמונה את תפקידי כנשיא המדינה".
10. מתן ההצהרה ותחילת הכהונה
 א. הנשיא הנבחר יצהיר אמונים, בתום תקופת כהונתו של הנשיא הקודם או סמוך ככל האפשר לפני כן, ויתחיל לכהן בתום תקופת כהונתו של הנשיא הקודם.
 ב. נתפנה מקומו של נשיא המדינה לפני תום תקופת כהונתו. יצהיר הנשיא הנבחר אמונים סמוך, ככל האפשר, לאחר בחירתו, ויתחיל לכהן מעת שהצהיר.
11. תפקידים וסמכויות
 א. נשיא המדינה –
 (1) יחתום על כל חוק חוץ מחוקים הנוגעים לסמכויותיו;
 (2) ימלא את התפקידים שיוחדו לו בחוק יסוד: הממשלה;
 (3) יקבל מן הממשלה דין וחשבון על ישיבותיה;
 (4) יאמין את הנציגים הדיפלומטיים של המדינה, יקבל האמנתם של נציגים דיפלומטיים שמדינות-חוץ שיגרו לישראל, יסמיך את הנציגים הקונסולריים של המדינה ויקיים מינויים של נציגים קונסולריים שמדינות-חוץ שיגרו לישראל;
 (5) יחתום על אמנות עם מדינות-חוץ שאושרו על-ידי הכנסת;
 (6) ימלא כל תפקיד שיוחד לו בחוק בקשר למינוי שופטים ונושאי משרות אחרים ולהעברתם מכהונתם.
 ב. לנשיא המדינה נתונה הסמכות לחון עבריינים ולהקל בעונשים על-ידי הפחתתם או המרתם.
 ג. נשיא המדינה ימלא כל תפקיד אחר ונתונה לו כל סמכות אחרת שיוחדו לו בחוק.

12. חתימת-קיום
חתימתו של נשיא המדינה על מסמך רשמי טעונה חתימת-קיום של ראש הממשלה או של שר אחר שהחליטה עליו הממשלה, זולת מסמך הקשור בכינון הממשלה או בפיזור הכנסת.
13. חסינות במילוי התפקיד
א. לא יתן נשיא המדינה את הדין לפני כל בית-משפט או בית-דין בשל דבר הקשור בתפקידו או בסמכויותיו, ויהיה חסין בפני כל פעולה משפטית בשל דבר כזה.
ב. נשיא המדינה אינו חייב להגיד בעדות דבר שנודע לו במילוי תפקידו כנשיא המדינה.
ג. חסינותו של נשיא המדינה לפי סעיף זה תעמוד לו גם לאחר שחדל מהיות נשיא המדינה.
14. חסינות בפני דיון פלילי
נשיא המדינה לא יובא לדין פלילי; התקופה שבה נמנעת, מכוח סעיף זה, הבאתו של נשיא המדינה לדין בשל עבירה, לא תבוא במניין תקופת ההתיישנות של אותה עבירה.
15. עדות
נדרש נשיא המדינה למסור עדות, תיגבה העדות במקום ובמועד שייקבעו על דעת נשיא המדינה.
16. משכורת ותשלומים אחרים
משכורתו של נשיא המדינה ותשלומים אחרים שישולמו לו בתקופת כהונתו ייקבעו על-ידי החלטת הכנסת, והיא רשאית להסמיך לכך את ועדת הכספים; החלטות לפי סעיף זה יפורסמו ברשומות.
17. ייחוד הכהונה
א. לא יכהן נשיא המדינה במשרה ולא ימלא תפקיד, זולת משרתו ותפקידו כנשיא המדינה, אלא על דעת ועדת הכנסת.
ב. נשיא המדינה פטור מכל שירות חובה.
18. יציאה לחו"ל
לא יצא נשיא המדינה את גבולות המדינה אלא על דעת הממשלה.
19. התפטרות
נשיא המדינה רשאי להתפטר מכהונתו על-ידי הגשת כתב התפטרות ליושב-ראש הכנסת; כתב ההתפטרות אינו טעון חתימת קיום; מקומו של נשיא המדינה

יתפנה כעבור ארבעים ושמונה שעות לאחר שכתב ההתפטרות הגיע לידי יושב-ראש הכנסת.

20. העברת הנשיא מכהונתו

א. הכנסת רשאית, בהחלטה, להעביר את נשיא המדינה מכהונתו, אם קבעה כי אין הוא ראוי לכהונתו מחמת התנהגות שאינה הולמת את מעמדו כנשיא המדינה.

ב. הכנסת לא תעביר את נשיא המדינה מכהונתו, אלא עקב קובלנה שהובאה לפני ועדת הכנסת על-ידי עשרים, לפחות, מחברי הכנסת ולפי הצעת ועדת הכנסת שנתקבלה ברוב של שלושה רבעים מחברי הוועדה; החלטת הכנסת על העברת הנשיא מכהונתו טעונה אף היא רוב של שלושה רבעים מחבריה.

ג. ועדת הכנסת לא תציע להעביר את נשיא המדינה מכהונתו, אלא לאחר שניתנה לו הזדמנות לסתור את הקובלנה לפי נוהל שקבעה הוועדה באישור הכנסת; והכנסת לא תחליט להעביר את נשיא המדינה מכהונתו אלא לאחר שניתנה לו הזדמנות להשמיע את דברו לפי נוהל שקבעה ועדת הכנסת באישור הכנסת.

ד. נשיא המדינה רשאי להיות מיוצג בפני ועדת הכנסת ובפני הכנסת על-ידי בא כוחו, ובלבד שחבר הכנסת לא ישמש בא כוח הנשיא; ועדת הכנסת והכנסת רשאיות להזמין את נשיא המדינה להיות נוכח בעת הדיונים לפי סעיף זה.

ה. דיוני הכנסת לפי סעיף זה ייערכו בישיבה שנועדה לעניין זה בלבד או בישיבות סמוכות זו לזו שנועדו כאמור; הדיון יתחיל לא יאוחר מעשרים יום אחרי החלטת ועדת הכנסת; על מועד תחילתו יודיע יושב-ראש הכנסת לכל חברי הכנסת בכתב לפחות עשרה ימים מראש; חל תחילת הדיון שלא בזמן אחד הכנסים של הכנסת, יכנס יושב-ראש הכנסת את הכנסת לשם קיום הדיון.

21. התפנות המשרה מטעמי בריאות

א. הכנסת רשאית, בהחלטה שנתקבלה ברוב חבריה, לקבוע כי מטעמי בריאות נבצר מנשיא המדינה, דרך קבע, למלא תפקידו.

ב. הכנסת לא תקבל החלטה כאמור אלא לפי הצעת ועדת הכנסת שנתקבלה ברוב של שני שלישים מחבריה על יסוד חוות דעת רפואית שניתנה על-פי כללים שקבעה הוועדה.

ג. החליטה הכנסת כאמור, יתפנה מקומו של נשיא המדינה מיום ההחלטה.

22. הפסקה זמנית

א. נשיא המדינה יפסיק זמנית למלא תפקידו ולהשתמש בסמכויותיו –

(1) אם יצא את גבולות המדינה – משיצא עד ששב;

(2) אם הודיע לוועדת הכנסת כי מטעמי בריאות נבצר ממנו, דרך ארעי,

למלא תפקידו, וועדת הכנסת אישרה הודעתו ברוב קולות – מאישור

ההודעה עד תום התקופה שקבעה הוועדה בהחלטתה או עד שהודיע נשיא המדינה לוועדת הכנסת שלא נבצר עוד ממנו למלא תפקידו, הכול לפי המוקדם יותר;

(3) אם החליטה ועדת הכנסת ברוב של שני שלישים מחבריה על יסוד חוות דעת רפואית שניתנה על-פי כללים שקבעה הוועדה, כי מטעמי בריאות נבצר מנשיא המדינה, דרך ארעי, למלא תפקידו – מקבלת ההחלטה עד תום התקופה שקבעה הוועדה בהחלטתה או עד שהחליטה כי לא נבצר עוד מן הנשיא למלא תפקידו.

ב. ועדת הכנסת לא תקבע, לפי סעיף קטן (א) (2) או (3), תקופה העולה על שלושה חדשים; היא רשאית להאריכה, ברציפות, ללא יותר משלושה חדשים נוספים; הארכת התקופה למעלה מזה טעונה החלטת הכנסת שנתקבלה ברוב חברי הכנסת על-פי הצעת ועדת הכנסת.

23. נשיא בפועל וממלא מקום הנשיא

א. נתפנה מקומו של נשיא המדינה וכל עוד נשיא המדינה החדש לא התחיל לכהן, יכהן יושב ראש הכנסת כנשיא המדינה בפועל.
ב. בתקופה שנשיא המדינה הפסיק זמנית למלא תפקידו ולהשתמש בסמכויותיו יכהן יושב ראש הכנסת כממלא מקום נשיא המדינה.
ג. בכהונתו כנשיא המדינה בפועל או כממלא מקום נשיא המדינה ימלא יושב ראש הכנסת את התפקידים המוטלים על נשיא המדינה בחוק וישתמש בסמכויות הנתונות לנשיא המדינה לפי החוק.

24. הודעות ברשומות

א. על אלה יפרסם יושב ראש הכנסת הודעה ברשומות –
(1) על תחילת כהונתו של נשיא המדינה;
(2) על התפנות מקומו של נשיא המדינה;
(3) על תחילתה של כהונת יושב ראש הכנסת כממלא מקום של נשיא המדינה, וסיום כהונה זו, לפי סעיף 22(א) (2) או (3).
ב. על יציאת נשיא המדינה את גבולות המדינה ועל שובו יפרסם ראש הממשלה הודעה ברשומות.

25. יציבות החוק

אף האמור בכל דין אחר אין בכוחן של תקנות-שעת-חירום לשנות חוק זה, להפקיע זמנית את תקפו או לקבוע בו תנאים.

חוק-יסוד: הכנסת*

1. המהות
הכנסת היא בית הנבחרים של המדינה.
2. מקום המושב
מקום מושבה של הכנסת הוא ירושלים.
3. ההרכב
הכנסת בהיבחרה תהיה בת מאה ועשרים חבר.
4. שיטת הבחירות
הכנסת תיבחר בבחירות כלליות, ארציות, ישירות, שוות, חשאיות ויחסיות, לפי חוק הבחירות לכנסת; אין לשנות סעיף זה, אלא ברוב של חברי הכנסת.
5. הזכות לבחור
כל אזרח ישראלי בן שמונה עשרה שנה ומעלה זכאי לבחור לכנסת, אם בית-משפט לא שלל ממנו זכות זו על-פי חוק; חוק הבחירות יקבע את המועד שבו ייחשב אדם בן שמונה עשרה שנה לעניין השימוש בזכות הבחירה לכנסת.
- 5א. הזכות להגיש רשימת מועמדים
רשימת מועמדים לכנסת תוגש על-ידי מפלגה בלבד; דרכי התאגדותן ורישומן של מפלגות ותנאים להגשת רשימת מועמדים, ייקבעו בחוק.
6. הזכות להיבחר
א. כל אזרח ישראלי שביום הגשת רשימת המועמדים הכוללת את שמו הוא בן עשרים ואחת שנה ומעלה, זכאי להיבחר לכנסת, זולת אם בית-משפט שלל ממנו זכות זו על-פי חוק או שנידון, בפסק דין סופי, לעונש מאסר בפועל לתקופה העולה על שלושה חודשים וביום הגשת רשימת המועמדים טרם עברו שבע שנים מהיום שגמר לרצות את עונש המאסר בפועל, אלא אם כן קבע יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית כי אין עם העבירה שבה הורשע, בנסיבות העניין, משום קלון.
ב. בטל
ג. מועמד לכנסת שנידון כאמור בסעיף קטן (א) ופסק הדין נעשה סופי אחרי הגשת רשימת המועמדים ולפני שהחל לכהן כחבר הכנסת, דינו כדין מי שהתפטר מרשימת המועמדים שבה כלול שמו, או מחברותו בכנסת, לפי

* תיקון אחרון 30/10/2001.

- העניין, אלא אם כן קבע יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית שאין עם העבירה שבה הורשע, בנסיבות העניין, משום קלון.
- ד. קביעת יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית לפי סעיפים קטנים (א) ו-(ג) לא תידרש אם קבע בית-המשפט, לפי דין, כי יש עם העבירה, בנסיבות העניין, משום קלון.
- ה. לעניין סעיף זה –
- 'מאסר בפועל' – סך כל תקופות המאסר בפועל שעל הנידון לרצות ברצף אחד, אף אם הוטלו בגזרי דין שונים, לרבות מאסר על תנאי שהופעל; 'עבירה' – כל אחת מהעבירות שעליהן נידון לעונש של מאסר בפועל.

- א. סייג למועמדות חבר כנסת שפרש מסיעתו
- א. חבר הכנסת שפרש מסיעתו ולא התפטר מכהונתו סמוך לפרישתו, לא ייכלל, בבחירות לכנסת שלאחריה, ברשימת מועמדים שהגישה מפלגה שהיתה מיוצגת על-ידי סיעה של הכנסת היוצאת; הוראה זו לא תחול על התפלגות סיעה בתנאים שנקבעו בחוק הבחירות לכנסת.
- ב. לעניין סעיף זה –
- 'פרישה מסיעה' – לרבות הצבעה במליאת הכנסת שלא בהתאם לעמדת הסיעה לעניין הבעת אמון לממשלה או אי-אמון בה; ואולם הצבעה כאמור לא תיחשב כפרישה אם חבר הכנסת לא קיבל כל תמורה בעד הצבעתו; 'תמורה' – במישרין או בעקיפין, בהבטחה או בהתחייבות לעתיד, ולרבות הבטחת מקום ברשימת מועמדים לכנסת, או מינוי חבר-הכנסת עצמו או אדם אחר לתפקיד כלשהו.

7. מי לא יהיה מועמד
- אלה לא יהיו מועמדים לכנסת:
1. נשיא המדינה;
 2. שני הרבנים הראשיים;
 3. שופט;
 4. דיין של בית-דין דתי;
 5. מבקר המדינה;
 6. ראש המטה הכללי, צבא-הגנה-לישראל;
 7. רבנים וכהני דתות אחרות, כשהם משמשים בכהונתם בשכר.
 8. עובדי מדינה בכירים וקציני צבא בדרגות או בתפקידים שייקבעו בחוק.
 9. שוטרים וסוהרים בדרגות או בתפקידים שייקבעו בחוק.
 10. עובדי תאגידים שהוקמו בחוק, בדרגות או בתפקידים שייקבעו בחוק;
- זולת אם חדלו לכהן במשרה או בתפקיד כאמור לפני המועד להגשת רשימות המועמדים לכנסת, ואם נקבע בחוק מועד מוקדם מזה, לפני המועד האמור.

- 7.א. מניעת השתתפות רשימת מועמדים
רשימת מועמדים לא תשתתף בבחירות לכנסת אם יש במטרותיה או במעשיה,
במפורש או במשתמע, אחד מאלה:
1. שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינתו של העם היהודי;
2. שלילת האופי הדמוקרטי של המדינה;
3. הסתה לגזענות.
8. תקופת כהונת הכנסת
תקופת כהונתה של הכנסת תהיה ארבע שנים מיום היבחרה.
9. מועד הבחירות
הבחירות לכנסת יהיו ביום ג' השלישי לחודש חשוון של השנה שבה תמה כהונתה
של הכנסת היוצאת, אולם אם היתה השנה שלפניה שנה מעוברת, יהיו הבחירות
ביום ג' הראשון לאותו חודש.
- 9.א. הארכת תקופת כהונה
א. הכנסת לא תאריך את תקופת כהונתה אלא בחוק שנתקבל ברוב של שמונים
חברי הכנסת ואם נתקיימו נסיבות מיוחדות המונעות עריכת בחירות בעיתן;
תקופת ההארכה לא תעלה על הזמן המתחייב מהנסיבות האמורות; בחוק
כאמור ייקבע מועד הבחירות.
ב. מבלי לגרוע מהוראות סעיף 34, רשאית הכנסת, בהחלטה ברוב חבריה,
להקדים את מועד הבחירות שנקבע לפי סעיף קטן (א), ובלבד שהמועד
החדש לא יהיה מוקדם מהמועד לקיום הבחירות לכנסת לפי סעיף 9.
10. יום הבחירות – שבתון
יום הבחירות יהיה יום שבתון, אך שירותי תחבורה ושאר שירותים ציבוריים
יפעלו כסדרם.
11. פרסום תוצאות הבחירות
תוצאות הבחירות יפורסמו ברשומות תוך שמונה ימים מיום הבחירות.
12. כינוס הכנסת
הכנסת תתכנס לשיבתה הראשונה ביום ב' בשבוע השני שלאחר השבוע שבו
נתפרסמו תוצאות הבחירות, בשעה ארבע אחרי הצהרים, ואם היה יום זה חג או
ערב חג – ביום חול הקרוב שלאחר החג.
13. פתיחת הכנסת
הכנסת תיפתח על-ידי נשיא המדינה, ובהעדרו – על-ידי הוותיק שבחברי הכנסת
הנוכחים; פתח נשיא המדינה, ימסור את הנהלת הישיבה לוותיק שבחברי הכנסת

הנוכחים. בחוק יסוד זה, 'ותיק' – מי שתקופת כהונתו בכנסת היא הארוכה ביותר, ברציפות או שלא ברציפות, ומבין בעלי ותק שווה – המבוגר שבהם.

14. ישיבת הפתיחה
סדרי ישיבת הפתיחה ייקבעו בחוק, והם יבטאו את אופיה של מדינת ישראל ומורשתה.

15. הצהרת אמונים של חבר הכנסת
א. חבר הכנסת יצהיר אמונים; ואלה דברי ההצהרה:
"אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת".
ב. סדרי ההצהרה ייקבעו בחוק.

16. אי-הצהרה
קרא יושב ראש הכנסת לחבר הכנסת להצהיר הצהרת אמונים והחבר לא עשה כן, לא יהנה החבר מזכויותיו של חבר הכנסת כל עוד לא הצהיר.

16א. אי הצהרה בשל אזרחות כפולה
היה חבר הכנסת בעל אזרחות נוספת שאינה ישראלית, ודיני המדינה שהוא אזרח שלה, מאפשרים את שחרורו מאזרחות זו, לא יצהיר אמונים אלא לאחר שעשה את כל הדרוש מצדו לשם שחרורו ממנה, והוא לא ייהנה מזכויותיו של חבר הכנסת כל עוד לא הצהיר.

17. חסינות חברי הכנסת
לחברי הכנסת תהיה חסינות; פרטים ייקבעו בחוק.

18. חסינות בנייני הכנסת
לבנייני הכנסת תהיה חסינות; פרטים ייקבעו בחוק.

19. סדרי העבודה והתקנון
הכנסת תקבע סדרי עבודתה; במידה שסדרי העבודה לא נקבעו בחוק תקבעם הכנסת בתקנון; כל עוד לא נקבעו סדרי העבודה כאמור, תנהג הכנסת לפי הנוהג והנהל המקובלים בה.

20. היושב ראש והסגנים
א. הכנסת תבחר מבין חבריה יושב ראש וסגנים ליושב ראש – עד לבחירת יושב ראש הכנסת, יכהן הוותיק שבחברי הכנסת, שאינו ראש הממשלה, שר או סגן שר, כיושב ראש הכנסת בפועל.

- ב. הכנסת רשאית, בתקנונה, לקבוע סייגים לבחירתו של חבר הכנסת לכהונת יושב ראש הכנסת או סגן ליושב ראש הכנסת.
- ג. הכנסת רשאית, בהחלטה ברוב חבריה, להשעות מכהונתו את יושב ראש הכנסת או סגן ליושב ראש הכנסת או לקבוע סייגים לכהונתם; פרטים ייקבעו בחוק.
- ד. הכנסת רשאית, בהחלטה ברוב חבריה או ברוב גדול יותר שייקבע בחוק, להעביר מכהונתו את יושב ראש הכנסת או סגן ליושב ראש הכנסת; פרטים ייקבעו בחוק.

20א. ממלא מקום של יושב ראש הכנסת ויושב ראש הכנסת בפועל

- א. יצא יושב ראש הכנסת את גבולות המדינה, ימלא סגן ליושב ראש את מקומו עד שיושב היושב ראש.
- ב. הודיע יושב ראש הכנסת לוועדת הכנסת או שקבעה ועדת הכנסת כי מטעמי בריאות נבצר מיושב ראש הכנסת דרך ארעי למלא תפקידו או הודיע יושב ראש הכנסת כי נבצר ממנו דרך ארעי למלא את תפקידו וועדת הכנסת אישרה את הודעתו, ימלא סגן ליושב ראש את מקומו עד שיוודיע יושב ראש הכנסת לוועדת הכנסת או עד שתקבל ועדת הכנסת כי לא נבצר עוד ממנו למלא תפקידו.
- ג. נתפנתה משרתו של יושב ראש הכנסת – מפני שהתפטר או נפטר או מפני שקבעה ועדת הכנסת כי מטעמי בריאות נבצר ממנו דרך קבע למלא תפקידו – יכהן סגן ליושב ראש כיושב ראש הכנסת בפועל עד שתבחר הכנסת יושב ראש חדש.
- (1) הושעה יושב ראש הכנסת מכהונתו בהחלטה לפי סעיף 20(ג), יכהן סגן ליושב ראש הכנסת כיושב ראש הכנסת בפועל, עד לביטול ההשעיה או עד לבחירת יושב ראש חדש, לפי העניין.
- (2) הועבר יושב ראש הכנסת מכהונתו בהחלטה לפי סעיף 20(ד), יכהן סגן ליושב ראש הכנסת כיושב ראש הכנסת בפועל עד לבחירת יושב ראש חדש.
- ד. הסגן ליושב ראש שיכהן כממלא מקום של יושב ראש הכנסת או כיושב ראש הכנסת בפועל הוא הסגן שנבחר לכך על-ידי ועדת הכנסת.
- ה. בכהונתו כממלא מקום של יושב ראש הכנסת או כיושב ראש הכנסת בפועל יכהן הסגן ליושב ראש בכל כהונה המיועדת ליושב ראש הכנסת על-פי דין, ימלא כל תפקיד המוטל על יושב ראש הכנסת על-פי דין וישתמש בכל סמכות הנתונה ליושב ראש הכנסת על-פי דין.
- ו. הוראות סעיף זה יחולו, בשינויים המחוייבים, גם אם הנסיבות האמורות בסעיפים קטנים (א) (ב) או (ג) או (1ג) לגבי יושב ראש הכנסת נתקיימו במי שמכהן כממלא מקום של יושב ראש הכנסת או כיושב ראש הכנסת בפועל.

21. ועדות

- א. הכנסת תבחר מבין חבריה ועדות קבועות, והיא רשאית לבחור מבין חבריה גם ועדות לעניינים מסויימים; תפקידי הועדות, סמכויותיהן וסדרי עבודתן, במידה שלא נקבעו בחוק, ייקבעו בתקנון.
- ב. בתקנון ניתן לקבוע הוראות בדבר סמכותן של הועדות לזמן נושא משרה או ממלא תפקיד בשירות המדינה, ברשות מקומית, במועצה דתית, בתאגיד שהוקם בחוק או בחברה ממשלתית, ולחייבו למסור מידע שבידו על פעילות הגוף שבו הוא מכהן, זולת אם יש בגילוי משום פגיעה בחוק, בחובה מקצועית או בחובת אמונים שהוא חב בה על-פי דין, וכן שיובטחו לו הזכויות של עד בבית-המשפט; הזימון ייעשה באמצעות השר הנוגע בדבר או בידעתו, ובמי שאינו בשירות המדינה – באמצעות ראש הגוף שהמוזמן פועל בשירותו; ואולם רשאי השר הממונה או ראש הגוף שהמוזמן פועל בשירותו, להודיע לוועדה כי הוא עצמו יופיע במקום מי שזומן.

21א. פיקוח הכנסת על חקיקת משנה

- א. תקנות שהתקין שר והקבועות ענישה פלילית בשל הפרתן, לא ייכנסו לתוקף אלא אם כן אושרו, לפני פרסומן, על-ידי ועדה מוועדות הכנסת שהנושא נמצא בתחום אחריותה; לא החליטה הוועדה בדבר אישור התקנות או דחייתן בתוך 45 ימים מן היום שהתקנות נמסרו לה, יראו את התקנות כאילו אושרו.
- ב. אין בהוראת סעיף זה כדי לגרוע מהוראות חוק-יסוד או חוק אחר שענינן תקנות.

* הוראות סעיף זה יחולו על הבחירות ועל כינון הממשלה, החל בבחירות לכנסת השש עשרה.

22. ועדות חקירה

הכנסת רשאית למנות ועדות חקירה, אם על-ידי הסמכת אחת הועדות הקבועות ואם על-ידי בחירת ועדה מבין חבריה, כדי לחקור דברים שהכנסת קבעה; סמכויותיה ותפקידיה של ועדת חקירה ייקבעו על-ידי הכנסת; בכל ועדת חקירה יהיו גם נציגים של סיעות שאינן משתתפות בממשלה, לפי יחסי הכוחות של הסיעות בכנסת.

23. דינו של חבר ממשלה שאינו חבר כנסת

חבר ממשלה שאינו חבר הכנסת, דינו לכל דבר הנוגע לכנסת כדין חבר ממשלה שהוא חבר הכנסת, אולם לא תהא לו זכות הצבעה.

24. מניין

הכנסת תדון ותחליט בכל מספר חברים אם אין בחוק הוראה אחרת לעניין זה.

25. רוב
הכנסת תחליט ברוב דעות של המשתתפים בהצבעה, כשהנמנעים אינם באים במניין המשתתפים בהצבעה; סדרי ההצבעה ייקבעו בתקנון; והכל כשאינן בחוק הוראה אחרת לעניין זה.
26. ישיבות
ישיבות הכנסת יהיו במקום מושבה, אולם בנסיבות מיוחדות רשאי יושב ראש הכנסת, בהתייעצות עם הסגנים, לכנס את הכנסת במקום אחר; ישיבות הכנסת מתקיימות בימי חול.
27. פומביות
הכנסת תשב בפומבי.
28. פרסום
ההליכים בישיבת הכנסת והדברים שנאמרו בה – פרסומם אינו מוגבל ואינו גורר אחריות פלילית או אזרחית.
29. בוטל.
30. בוטל.
31. כנסים
הוראות בדבר מועדי הכנסים של הכנסת ובדבר כינוס הכנסת שלא בתקופת הכנסים ייקבעו בחוק.
32. מועד פתיחת הכנסים
בוטל.
33. כינוס הכנסת מחוץ לכנסים
בוטל.
34. התפזרות הכנסת
לא תחליט הכנסת להתפזר לפני גמר תקופת כהונתה, אלא בדרך קבלת חוק לעניין זה ברוב חברי הכנסת.
35. מועד הבחירות לאחר התפזרות הכנסת
החוק על התפזרות הכנסת יכלול הוראה על מועד הבחירות לכנסת שלאחריה שלא יהיה מאוחר מחמישה חודשים מיום קבלת החוק.

* הוראות סעיף זה יחולו על הבחירות ועל כינון הממשלה, החל בבחירות לכנסת השש עשרה.

36. תקופת כהונת הכנסת לאחר התפזרות החליטה הכנסת להתפזר, תהיה תקופת כהונתה של הכנסת שלאחריה עד לחודש חשון הקרוב שלאחר גמר ארבע שנים מיום הבחירה.

36א. התפזרות בשל אי קבלת חוק תקציב א. לא נתקבל חוק התקציב בתוך שלושה חודשים מיום תחילתה של שנת הכספים, יראו ביום שאחרי סיום התקופה האמורה (להלן – היום הקובע) כאילו החליטה הכנסת על התפזרותה לפני גמר תקופת כהונתה, וייערכו בחירות מוקדמות ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מהיום הקובע, אלא אם כן החליטה הכנסת ברוב חבריה, בתוך חמישה ימים מהיום הקובע, בשל סמיכות מועד הבחירות ליום חג, מועד או זיכרון, על קיום הבחירות במועד מאוחר יותר, אך לא יאוחר מ-100 ימים מהיום הקובע.

ב. על אף הוראות סעיף קטן (א), פתח נשיא המדינה בהליכים להרכבת ממשלה חדשה לפי סעיף 30 לחוק-יסוד: הממשלה, או התקבל חוק על התפזרות הכנסת, או התקיימו בחירות לכנסת, אחרי המועד להגשת הצעת התקציב לפי סעיף 3 לחוק-יסוד: משק המדינה 2, ולפני תום שלושת החודשים שמיום תחילת שנת הכספים, יהיה היום הקובע כאמור בסעיף קטן (א), שלושה חודשים מיום תחילת שנת הכספים או 45 ימים מיום כינון הממשלה, לפי המאוחר.

* הוראות סעיף זה יחולו על הבחירות ועל כינון הממשלה, החל בבחירות לכנסת השש עשרה.

37. רציפות הכנסת הכנסת היוצאת תוסיף לכהן עד לכינוסה של הכנסת הנכנסת.

38. הארכת תוקפם של חיקוקים כל חיקוק שתוקפו היה פוקע תוך שני החדשים האחרונים לתקופת כהונתה של הכנסת היוצאת, או תוך ארבעה חדשים לאחר שהכנסת החליטה להתפזר, או תוך שלושת החדשים הראשונים לתקופת כהונתה של הכנסת הנכנסת – יעמוד בתוקפו עד תום שלושת החדשים האמורים.

39. שכר חברי כנסת חברי הכנסת יקבלו שכר כפי שנקבע בחוק.

40. התפטרות של חבר כנסת חבר הכנסת רשאי להתפטר מכהונתו; ההתפטרות תהיה בהגשה אישית של כתב התפטרות על-ידי המתפטר ליושב ראש הכנסת, ואם נבצר ממנו להגישו אישית – על-ידי משלוח בדרך שנקבעה בתקנון; כתב ההתפטרות יהיה חתום ביום ההגשה או המשלוח.

41. תוצאות ההתפטרות
חבר הכנסת שהגיש התפטרותו, חברותו בכנסת נפסקת כעבור ארבעים ושמונה שעות לאחר שכתב ההתפטרות הגיע לידי יושב ראש הכנסת, זולת אם חזר בו מהתפטרותו לפני כן.

42. פקיעת כהונה או מועמדות
חבר הכנסת או מועמד לכנסת שנבחר או נתמנה לאחד התפקידים שנושאייה מנועים מהיות מועמדים לכנסת, חברותו בכנסת או מועמדותו לכנסת, לפי העניין נפסקת עם בחירתו או עם התמנותו לאחד התפקידים כאמור; לעניין זה, 'מועמד לכנסת' – מי ששמו כלול ברשימת מועמדים לכנסת, מיום הגשת הרשימה עד יום תחילת כהונתו כחבר הכנסת.

42א. חבר הכנסת שהורשע
א. חבר הכנסת שהורשע בפסק דין סופי בעבירה פלילית, וקבע בית-המשפט, ביוזמתו או לבקשת היועץ המשפטי לממשלה, שיש עם העבירה קלון, תיפסק חברותו בכנסת ביום שפסק הדין נעשה סופי, ואין נפקא מינה אם העבירה נעברה בזמן שהיה חבר אותה הכנסת, חבר כנסת קודמת או לפני שהיה לחבר הכנסת.
ב. סעיף קטן (א) יחול גם על חבר הכנסת שפסק הדין בעניינו נעשה סופי לאחר שהחל לכהן כחבר הכנסת; בקשת היועץ המשפטי לפי סעיף קטן (א) יכול שתוגש כל עוד פסק הדין לא נעשה סופי; הבקשה תוגש לבית-המשפט שנתן את גזר הדין, ואם הוגש ערעור, לבית-המשפט שלערעור.

42ב. השעיה
א. חבר הכנסת שהורשע בעבירה פלילית, רשאית ועדת הכנסת, על-פי הצעת כל חבר הכנסת, להשעותו מכהונתו כחבר הכנסת למשך הזמן שפסק הדין אינו סופי.
ב. חבר הכנסת שהורשע בעבירה פלילית ונידון למאסר, רשאית ועדת הכנסת, על-פי הצעת כל חבר הכנסת, להשעותו מכהונתו בכנסת למשך הזמן שהוא נושא את עונש המאסר.
1. הוראות סעיף זה יחולו גם על חבר הכנסת שהורשע בעבירה כאמור בסעיפים קטנים (א) או (ב) לפני היותו חבר הכנסת.
ג. ועדת הכנסת לא תחליט לפי סעיף זה אלא לאחר שניתנה לחבר הכנסת הזדמנות להשמיע את דברו.

43. חילופים של חברי כנסת
א. נתפנתה משרתו של חבר הכנסת, יבוא במקומו – מתוך רשימת המועמדים שכללה את שמו – המועמד ששמו נקוב ראשון אחרי שמו של אחרון הנבחרים.

ב. מי שחברותו בכנסת הושעתה לפי סעיף 42ב, משרתו תתפנה לתקופת ההשעיה ויבוא במקומו המועמד כאמור בסעיף קטן (א); חזר למלא את משרתו, יחדל לכהן האחרון שנהיה לחבר הכנסת מתוך רשימת המועמדים, ולא תיפגע בשל כך בלבד זכותו של האחרון לשוב ולהיות לאחר מכן חבר הכנסת מכוח הוראת סעיף קטן (א).

44. יציבות החוק
על אף האמור בכל דין אחר, אין בכוחן של תקנות-שעת-חירום לשנות חוק זה, להפקיע זמנית את תקפו או לקבוע בו תנאים.

45. נוקשות סעיפים
אין לשנות סעיף 44או סעיף זה, אלא ברוב של שמונים חברי כנסת.

א.45. תחולת נוקשות
הוראת סעיף 45 תחול גם לעניין שינוי סעיף 9א(א).

46. מתי דרוש רוב מיוחד
הרוב הדרוש לפי חוק זה לשינוי סעיפים 4,9א, 34, 44 או 45 יהא דרוש להחלטות מליאת הכנסת בקריאה הראשונה, בקריאה השנייה ובקריאה השלישית. לעניין סעיף זה, 'שינוי' – בין מפורש ובין משתמע.

חוק-יסוד: הממשלה*

1. המהות
הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה.
2. מקום המושב
מקום מושבה של הממשלה הוא ירושלים.
3. אופן הכנסת בממשלה
הממשלה מכהנת מכוח אופן הכנסת.
4. אחריות
הממשלה אחראית בפני הכנסת אחריות משותפת; שר אחראי בפני ראש הממשלה לתפקידים שעליהם ממונה השר.
5. הרכב הממשלה
 - א. הממשלה מורכבת מראש הממשלה ומשרים אחרים.
 - ב. ראש הממשלה יהיה מבין חברי הכנסת; שר אחר יכול שיהיה שלא מבין חברי הכנסת.
 - ג. שר יהיה ממונה על משרד, ואולם יכול שיהיה שר בלי תיק.
 - ד. אחד המשרים שהוא חבר הכנסת יכול שיהיה ממלא מקום ראש הממשלה.
 - ה. שר יכול שיהיה סגן ראש הממשלה.
6. כשירותם של המשרים
 - א. לא יתמנה לשר מי שאינו אזרח ישראלי ותושב ישראל.
 - ב. לא יתמנה לשר מי שמכהן במשרה או בתפקיד המפורטים בסעיף 7 לחוק-יסוד: הכנסת, אלא אם כן חדל לכהן באותה משרה או באותו תפקיד עובר למינויו או במועד מוקדם יותר, כפי שייקבע בחוק.
 - ג. (1) לא יתמנה לשר מי שהורשע בעבירה ונידון לעונש מאסר וביום מינויו טרם עברו שבע שנים מהיום שגמר לרצות את עונש המאסר או מיום מתן פסק הדין, לפי המאוחר, אלא אם כן קבע יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית כי אין עם העבירה שבה הורשע, בנסיבות העניין, משום קלון.
(2) יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית לא יקבע כאמור בפסקה (1), אם קבע בית-המשפט, לפי דין, כי יש עם העבירה שבה הורשע משום קלון.

* הוראות חוק יסוד זה יחולו על הבחירות ועל כינון הממשלה, החל בבחירות לכנסת השש עשרה.

ד. לא יתמנה לשר מי שהוא בעל אזרחות שאינה ישראלית, אם דיני המדינה שהוא אזרח שלה מאפשרים את שחרורו מאזרחות זו, אלא לאחר שעשה את כל הדרוש מצדו לשם שחרורו ממנה.

ה. חבר הכנסת שפרש מסיעתו ולא התפטר מכהונתו סמוך לפרישתו, לא יהיה לשר בתקופת כהונתה של אותה כנסת; הוראה זו לא תחול על התפלגות סיעה בתנאים שנקבעו בחוק; לעניין סעיף קטן זה, 'פרישה מסיעה' – בהגדרתה בסעיף 6א לחוק-יסוד: הכנסת.

7. הטלת התפקיד להרכיב ממשלה

א. משיש לכוון ממשלה חדשה יטיל נשיא המדינה, לאחר שהתייעץ עם נציגי הסיעות בכנסת, את התפקיד להרכיב ממשלה על אחד מחברי הכנסת שהסכים לכך; הנשיא יטיל את התפקיד כאמור בתוך שבעה ימים מיום פרסום תוצאות הבחירות או מיום היווצרות העילה לכינון ממשלה חדשה, ובמקרה של פטירת ראש הממשלה – בתוך 14 ימים מיום הפטירה.

ב. נתקיימה ההתייעצות לפני שנתכנסה הכנסת החדשה, יתייעץ הנשיא עם נציגי רשימות המועמדים שתיוצגנה בכנסת החדשה.

ג. סעיף זה לא יחול על כינון ממשלה בעקבות הבעת אי אמון לפי סעיף 28 או בעקבות הגשת בקשה לנשיא המדינה לפי סעיף 29(ב), ויחולו ההוראות המפורטות בסעיפים האמורים.

8. התקופה להרכבת ממשלה

לחבר הכנסת שנשיא המדינה הטיל עליו את התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף 7 נתונה למילוי תפקידו תקופה של 28 ימים; הנשיא רשאי להאריך תקופה זו בתקופות נוספות, ובלבד שלא יעלו יחד על 14 ימים.

9. הטלת התפקיד מחדש

א. עברה התקופה לפי סעיף 8 וחבר הכנסת לא הודיע לנשיא המדינה שהרכיב ממשלה, או שהודיע לו לפני כן שאין בידו להרכיב ממשלה, או שהציג ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון לפי סעיף 13(ד), יטיל הנשיא את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר אחר של הכנסת שהודיע לנשיא שהוא מוכן לקבל את התפקיד, או יודיע ליושב ראש הכנסת שאינו רואה אפשרות להגיע להרכבת ממשלה, והכל בתוך שלושה ימים מיום שעברה התקופה או מיום הודעתו של חבר הכנסת שאין בידו להרכיב ממשלה, או מיום דחיית הבקשה להביע אמון בממשלה, לפי העניין.

ב. לפני שיטיל את התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף זה, או לפני שיוודיע ליושב ראש הכנסת שאינו רואה אפשרות להגיע להרכבת ממשלה, רשאי הנשיא לחזור ולהתייעץ עם נציגי סיעות בכנסת.

ג. לחבר הכנסת שהתפקיד להרכיב ממשלה הוטל עליו לפי סעיף זה נתונה למילוי תפקידו תקופה של 28 ימים.

10. הטלת התפקיד לפי בקשת רוב חברי הכנסת
- א. הודיע נשיא המדינה ליושב ראש הכנסת, לפי סעיף 9(א), שאינו רואה אפשרות להגיע להרכבת ממשלה, או שהטיל את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר הכנסת לפי אותו סעיף וחבר הכנסת לא הודיע לנשיא בתוך 28 ימים שהרכיב ממשלה או שהודיע לו לפני כן שאין בידו להרכיב ממשלה או שהציג ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון לפי סעיף 13(ד), רשאים רוב חברי הכנסת לבקש מנשיא המדינה, בכתב, להטיל את התפקיד על חבר הכנסת פלוני, שהסכים לכך בכתב, והכול בתוך 21 ימים מיום הודעת הנשיא, או מהיום שבו עברה התקופה לפי סעיף 9(ג), או מיום הודעתו של חבר הכנסת שאין בידו להרכיב ממשלה, או מיום דחיית הבקשה להביע אמון בממשלה, לפי העניין.
- ב. הוגשה לנשיא בקשה כאמור בסעיף קטן (א), יטיל הנשיא, בתוך יומיים, את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר הכנסת שצוין בבקשה.
- ג. לחבר הכנסת שהתפקיד להרכיב ממשלה הוטל עליו לפי סעיף זה נתונה למילוי תפקידו תקופה של 14 ימים.
11. בחירות מוקדמות באין ממשלה
- א. לא הוגשה בקשה כאמור בסעיף 10(א), או לא הרכיב חבר הכנסת ממשלה בתקופה הנתונה לו לפי סעיף 10(ג), או שהודיע לנשיא לפני כן שאין בידו להרכיב ממשלה, יודיע נשיא המדינה על כך ליושב ראש הכנסת.
- ב. הודיע הנשיא כאמור בסעיף קטן (א), או שחבר הכנסת שהוטל עליו התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף 10(א) הציג ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון לפי סעיף 13(ד), יראו את הכנסת כאילו החליטה על התפזרותה לפני תום תקופת כהונתה, והבחירות לכנסת יתקיימו ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מיום הודעת הנשיא, או מיום דחיית הבקשה להביע אמון בממשלה, לפי העניין.
12. הפסקת הליכים להרכבת ממשלה
- נתקבל חוק על התפזרות הכנסת, ייפסקו ההליכים להרכבת ממשלה.
13. כינון הממשלה
- א. הטיל נשיא המדינה על חבר הכנסת את התפקיד להרכיב ממשלה, יודיע על כך ליושב ראש הכנסת ויושב ראש הכנסת יודיע על כך לכנסת.
- ב. הרכיב חבר הכנסת ממשלה, יודיע על כך לנשיא המדינה וליושב ראש הכנסת, ויושב ראש הכנסת יודיע על כך לכנסת ויקבע ישיבה, לצורך כינון הממשלה, בתוך שבעה ימים מיום ההודעה לכנסת לפי סעיף קטן זה.
- ג. חבר הכנסת שהרכיב ממשלה יעמוד בראשה.
- ד. משהורכבה הממשלה, תתייצב לפני הכנסת, תודיע על קווי היסוד של מדיניותה, על הרכבה ועל חלוקת התפקידים בין השרים, ותבקש הבעת

אמון; הממשלה תיכון משהביעה בה הכנסת אמון, ומאותה שעה ייכנסו השרים לכהונתם.

14. הצהרת אמונים

משהביעה הכנסת אמון בממשלה, או סמוך ככל האפשר לאחר מכן, יצהיר ראש הממשלה בפני הכנסת הצהרת אמונים זו: "אני (השם) מתחייב כראש הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כראש הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת"; וכל אחד מן השרים האחרים יצהיר הצהרת אמונים זו: "אני (השם) מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת."

15. צירוף שר

הממשלה רשאית, על-פי הצעת ראש הממשלה, לצרף שר נוסף לממשלה; החליטה הממשלה לצרף שר, תודיע על כך ועל תפקידו של השר הנוסף לכנסת; עם אישור ההודעה על-ידי הכנסת ייכנס השר הנוסף לכהונתו וסמוך ככל האפשר לאישור יצהיר את הצהרת האמונים.

16. מילוי מקומו של ראש הממשלה

- א. נעדר ראש הממשלה מן הארץ יזמן ממלא מקומו את ישיבות הממשלה וינהל אותן.
- ב. נבצר מראש הממשלה זמנית למלא את תפקידו, ימלא את מקומו ממלא מקום ראש הממשלה; חלפו 100 ימים רצופים שבהם כיהן ממלא מקום ראש הממשלה במקום ראש הממשלה והוא לא חזר למלא את תפקידו, יראוהו כמי שנבצר ממנו דרך קבע למלא את תפקידו.
- ג. לא היה ממלא מקום לראש הממשלה או שנבצר ממלא מקום ראש הממשלה למלא את תפקידו לפי סעיפים קטנים (א) ו-(ב), תקבע הממשלה שר אחר, שהוא חבר הכנסת, למלא תפקידים אלה.

17. חקירת ראש הממשלה בתקופת כהונתו ואחריה, הגשת כתב אישום והרשעה

- א. לא תיפתח חקירה פלילית נגד ראש הממשלה אלא בהסכמת היועץ המשפטי לממשלה.
- ב. לא תיפתח חקירה פלילית נגד מי שכיהן כראש הממשלה, בשל חשד לביצוע עבירה שנעברה בעת כהונתו או בשנה לאחר שחדל לכהן, אלא בהסכמת היועץ המשפטי לממשלה.
- ג. כתב אישום נגד ראש הממשלה יוגש בידי היועץ המשפטי לממשלה לבית-המשפט המחוזי בירושלים, שישב בהרכב של שלושה שופטים; הוראות בעניין כתב אישום שהוגש בטרם החל ראש הממשלה לכהן בתפקידו ייקבעו בחוק.

ד. בית-המשפט שהרשיע את ראש הממשלה בעבירה, יקבע בפסק דינו אם יש באותה עבירה משום קלון.

18. הפסקת כהונה של ראש הממשלה מחמת עבירה
- א. הכנסת רשאית, בהחלטה ברוב חבריה, להעביר מכהונתו את ראש הממשלה שהורשע בעבירה ובית-המשפט קבע בפסק דינו שיש עמה משום קלון; החליטה הכנסת כאמור, יראו את הממשלה כאילו התפטרה עם קבלת ההחלטה.
- ב. בתוך 30 ימים מיום מתן פסק הדין כאמור בסעיף קטן (א), תחליט ועדת הכנסת של הכנסת בדבר המלצתה לעניין העברת ראש הממשלה מכהונתו ותביא את המלצתה בפני מליאת הכנסת; לא הביאה ועדת הכנסת את המלצתה בתוך המועד האמור, יעלה יושב ראש הכנסת את העניין לדיון במליאת הכנסת.
- ג. ועדת הכנסת והכנסת לא יחליטו בדבר העברת ראש הממשלה מכהונתו אלא לאחר שניתנה לו הזדמנות לטעון את טענותיו לפנייהן.
- ד. לא הועבר ראש הממשלה מכהונתו לפי סעיף זה ופסק הדין כאמור בסעיף קטן (א) נעשה סופי, תיפסק כהונתו של ראש הממשלה ויראו את הממשלה כאילו התפטרה ביום שבו פסק הדין נעשה סופי.
- ה. הוראות סעיפים 42 ו-42ב לחוק-יסוד: הכנסת, לא יחולו על ראש הממשלה.

19. התפטרות ראש הממשלה

ראש הממשלה רשאי, לאחר שהודיע לממשלה על כוונתו לעשות כן, להתפטר על-ידי הגשת כתב התפטרות לנשיא המדינה; התפטרות ראש הממשלה – כהתפטרות הממשלה.

20. ראש הממשלה שנפטר או שנבצר ממנו דרך קבע למלא את התפקיד

א. נפטר ראש הממשלה, רואים את הממשלה כאילו התפטרה ביום פטירתו.

ב. נבצר מראש הממשלה, דרך קבע, למלא את תפקידו, רואים את הממשלה כאילו התפטרה ביום ה-101 שבו מכהן ממלא מקום במקומו.

21. ראש הממשלה או ממלא מקומו שחדלו להיות חברי הכנסת

א. ראש הממשלה שחדל להיות חבר הכנסת, רואים אותו כאילו התפטר מכהונתו ביום שנפסקה חברותו בכנסת; התפטרות ראש הממשלה – כהתפטרות הממשלה.

ב. שר המכהן כממלא מקום ראש הממשלה, שחדל להיות חבר הכנסת, יחדל מלכהן בתפקידו כממלא מקום ראש הממשלה.

22. הפסקת כהונתו של שר

א. שר, למעט ראש הממשלה, רשאי, לאחר שהודיע לממשלה על כוונתו לעשות

כן, להתפטר מן הממשלה על-ידי הגשת כתב התפטרות לראש הממשלה; כהונתו בממשלה נפסקת כעבור 48 שעות לאחר שכתב ההתפטרות נמסר לראש הממשלה, זולת אם חזר בו השר מהתפטרותו קודם לכן.

ב. ראש הממשלה רשאי, לאחר שהודיע לממשלה על כוונתו לעשות כן, להעביר שר מכהונתו; כהונתו של שר נפסקת כעבור 48 שעות לאחר שכתב ההעברה מכהונה נמסר לידי, זולת אם חזר בו ראש הממשלה קודם לכן.

ג. כהונתו של שר בממשלה נפסקת עם בחירתו או התמנותו לאחד התפקידים שנושאייהם מנועים מהיות מועמדים לכנסת.

23. הפסקת כהונת שר מחמת עבירה

א. כתב אישום נגד שר, למעט בעבירות שייקבעו בחוק, יוגש ויתברר בבית-משפט מחוזי; הוראות בעניין כתב אישום שהוגש בטרם החל השר לכהן בתפקידו ייקבעו בחוק.

ב. בית-המשפט שהרשיע שר בעבירה, יקבע בפסק דינו אם יש באותה עבירה משום קלון; קבע בית-המשפט כאמור, תיפסק כהונתו של השר ביום מתן פסק הדין.

ג. סעיף זה לא יחול על ראש הממשלה.

24. מילוי מקומו של שר

א. נעדר שר, למעט ראש הממשלה, מן הארץ, רשאית הממשלה לקבוע כי שר אחר ימלא את מקומו; ממלא המקום ימלא את תפקידיו של השר, כולם או מקצתם, הכל כפי שתקבע הממשלה.

ב. חדל שר לכהן או שנבצר ממנו זמנית למלא את תפקידו, ימלא את התפקיד ראש הממשלה או שר אחר שתקבע הממשלה.

ג. תקופת מילוי המקום של שר שחדל לכהן כאמור בסעיף קטן (ב) לא תעלה על שלושה חודשים.

25. סגני שרים

א. שר הממונה על משרד רשאי, בהסכמת ראש הממשלה ובאישור הממשלה, למנות לאותו משרד, מבין חברי הכנסת, סגן שר אחד; סגן שר ייכנס לתפקידו משהודיעה הממשלה בכנסת על מינויו; לסגן שר שמונה על-ידי ראש הממשלה ייקרא 'סגן שר במשרד ראש הממשלה'.

ב. סגן שר יפעל בכנסת ובמשרד שנתמנה לו, בשם השר שמינה אותו ובמסגרת העניינים שמסר לו.

ג. חבר הכנסת שפרש מסיעתו לא יתמנה לסגן שר בתקופת כהונתה של אותה כנסת; הוראה זו לא תחול על התפלגות סיעה בתנאים שנקבעו בחוק; לעניין סעיף קטן זה, 'פרישה מסיעה' – כהגדרתה בסעיף 6א לחוק-יסוד: הכנסת.

26. פקיעת כהונתו של סגן שר
כהונתו של סגן שר נפסקת בכל אחת מאלה:
1. סגן השר התפטר בהגשת כתב התפטרות לשר שמינה אותו;
2. השר שמינה אותו חדל להיות שר או להיות ממונה על אותו משרד;
3. ראש הממשלה, הממשלה או השר שמינה את סגן השר החליטו להפסיק את כהונתו; ואולם ראש הממשלה לא יעביר סגן שר מכהונתו אלא לאחר שהודיע על כוונתו לעשות כן לממשלה ולשר שמינה את סגן השר;
4. כוננה ממשלה חדשה;
5. סגן השר חדל להיות חבר הכנסת.
27. הפסקת כהונת סגן שר מחמת עבירה
בית-המשפט שהרשיע סגן שר בעבירה יקבע בפסק דינו אם יש באותה עבירה משום קלון; קבע בית-המשפט כאמור, תיפסק כהונתו של סגן השר ביום מתן פסק הדין.
28. הבעת אי אמון בממשלה
א. הכנסת רשאית להביע אי אמון בממשלה.
ב. הבעת אי אמון בממשלה תיעשה בהחלטה של הכנסת, ברוב חבריה, לבקש מנשיא המדינה להטיל את הרכבת הממשלה על חבר הכנסת פלוני, שהסכים לכך בכתב.
ג. החליטה הכנסת כאמור, רואים את הממשלה כאילו התפטרה עם קבלת ההחלטה; הנשיא יטיל, בתוך יומיים מקבלת ההחלטה, את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר הכנסת שצוין בהחלטה.
ד. לחבר הכנסת שנשיא המדינה הטיל עליו את התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף זה נתונה למילוי תפקידו תקופה של 28 ימים; הנשיא רשאי להאריך תקופה זו בתקופות נוספות, ובלבד שלא יעלו יחד על 14 ימים.
ה. עברה התקופה לפי סעיף קטן (ד) וחבר הכנסת לא הודיע לנשיא המדינה שהרכיב ממשלה, או שהודיע לו לפני כן שאין בידו להרכיב ממשלה, יודיע נשיא המדינה על כך ליושב ראש הכנסת.
ו. הודיע נשיא המדינה כאמור בסעיף קטן (ה) או שהציג חבר הכנסת ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון לפי סעיף 13(ד), רואים את הכנסת כאילו החליטה על התפזרותה לפני תום כהונתה, והבחירות לכנסת יתקיימו ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מיום הודעת הנשיא, או מיום דחיית הבקשה להביע אמון בממשלה, לפי העניין.
29. סמכות לפזר את הכנסת
א. נוכח ראש הממשלה כי קיים בכנסת רוב המתנגד לממשלה, ושעקב כך נמנעת אפשרות לפעולה תקינה של הממשלה, רשאי הוא, בהסכמת נשיא המדינה,

לפזר את הכנסת בצו שיפורסם ברשומות; הצו ייכנס לתוקפו 21 ימים אחרי יום פרסומו, אלא אם כן הוגשה בקשה לפי סעיף קטן (ב), ורואים את הממשלה כאילו התפטרה ביום פרסום הצו.

ב. בתוך 21 ימים מיום פרסום הצו, רשאים רוב חברי הכנסת לבקש בכתב מנשיא המדינה להטיל על חבר הכנסת פלוני, שהסכים לכך בכתב, ושאינו ראש הממשלה, להרכיב ממשלה.

ג. הוגשה לנשיא המדינה בקשה כאמור בסעיף קטן (ב), יודיע על כך הנשיא ליושב ראש הכנסת; הנשיא יטיל, בתוך יומיים, את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר הכנסת שצוין בבקשה.

ד. לחבר הכנסת שנשיא המדינה הטיל עליו את התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף זה נתונה למילוי תפקידו תקופה של 28 ימים; הנשיא רשאי להאריך תקופה זו בתקופות נוספות, ובלבד שלא יעלו יחד על 14 ימים.

ה. לא הוגשה בקשה כאמור בסעיף קטן (ב), או עברה התקופה כאמור בסעיף קטן (ד), וחבר הכנסת לא הודיע לנשיא שהרכיב ממשלה או שהודיע לו לפני כן שאין בידו להרכיב ממשלה, יודיע נשיא המדינה על כך ליושב ראש הכנסת.

ו. הודיע נשיא המדינה כאמור בסעיף קטן (ה) או שחבר הכנסת שהוטל עליו התפקיד להרכיב ממשלה לפי סעיף זה הציג ממשלה והכנסת דחתה את הבקשה להביע בה אמון לפי סעיף 13(ד), יראו את הכנסת כאילו החליטה על התפזרותה לפני תום תקופת כהונתה, והבחירות לכנסת יתקיימו ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מיום כניסת הצו לתוקף או מיום סיום התקופה להרכבת ממשלה או מיום ההודעה לנשיא או מיום דחיית הבקשה להביע אמון בממשלה, לפי העניין.

ז. ראש הממשלה לא יהיה רשאי להשתמש בסמכותו לפי סעיף זה –

(1) מתחילת כהונתה של כנסת חדשה עד כינון הממשלה החדשה;

(2) לאחר שהכנסת הביעה אי אמון בממשלה לפי סעיף 28;

(3) לאחר התפטרות ראש הממשלה, או מיום מתן פסק דין שבו נקבע כי עבר עבירה שיש עמה משום קלון עד יום החלטת הכנסת לפי סעיף 18(א).

ח. שר הממלא את מקומו של ראש הממשלה לא יהיה רשאי להשתמש בסמכות הנתונה לראש הממשלה לפי סעיף זה.

30. רציפות הממשלה

א. עם בחירת כנסת חדשה או התפטרות הממשלה כאמור בסעיפים 19, 20, 21, 18 או 28 או עם הגשת בקשה לפי סעיף 29(ב), יפתח נשיא המדינה בהליכים להרכבת ממשלה חדשה כאמור בחוק-יסוד זה.

ב. עם בחירת כנסת חדשה או התפטרות הממשלה כאמור בסעיפים 19, 20, 21, 18 או 28 או 29 תמשיך הממשלה היוצאת במילוי תפקידיה עד שתיכון הממשלה החדשה.

ג. ראש הממשלה שהתפטר ימשיך במילוי תפקידו עד שתיכון הממשלה החדשה; נפטר ראש הממשלה, נבצר ממנו דרך קבע למלא את תפקידו או הופסקה כהונתו מחמת עבירה, תקבע הממשלה שר אחר שהוא חבר הכנסת וחבר סיעתו של ראש הממשלה, לכהן כראש הממשלה בפועל עד שתיכון הממשלה החדשה.

ד. ממשלה המכהנת לפי סעיף קטן (ב), רשאית למנות חבר הכנסת להיות שר בתפקידו של שר שחדל לכהן, מינויו של שר לפי סעיף קטן זה אינו טעון אישור הכנסת.

31. תפקוד הממשלה

א. הממשלה רשאית, באישור הכנסת, לשנות את חלוקת התפקידים בין השרים, למעט תפקיד ראש הממשלה.

ב. הממשלה רשאית, באישור הכנסת, להעביר סמכות הנתונה על-פי חוק לשר אחד, או חובה המוטלת עליו על-פי חוק, כולה או מקצתה, לשר אחר.

ג. הממשלה רשאית, באישור הכנסת, לאחד משרדים, לחלקם, לבטלם ולהקים משרדים חדשים.

ד. הממשלה רשאית להעביר שטחי פעולה משרד למשרד.

ה. הממשלה רשאית למנות ועדות שרים קבועות, זמניות או לעניינים מסוימים; מונתה ועדה, רשאית הממשלה לפעול באמצעותה.

ו. הממשלה תקבע את סדרי ישיבותיה ועבודתה, דרכי דיוניה ואופן קבלת החלטותיה אם דרך קבע ואם לעניין מסוים.

32. הסמכויות השיריות של הממשלה

הממשלה מוסמכת לעשות בשם המדינה, בכפוף לכל דין, כל פעולה שעשייתה אינה מוטלת בדין על רשות אחרת.

33. אצילת סמכויות

א. סמכות הנתונה על-פי דין לממשלה רשאית הממשלה לאצול לאחד השרים; סעיף זה לא יחול על סמכויות הממשלה לפי חוק-יסוד זה, למעט סמכויות לפי סעיף 32.

ב. סמכות הנתונה לאחד השרים על-פי חוק או שהועברה לו על-פי סעיף 31(ב), למעט סמכות להתקין תקנות, רשאי השר לאצול, כולה, מקצתה או בסייגים, לעובד ציבור.

ג. סמכות שהממשלה אצלה לשר, למעט סמכות להתקין תקנות, רשאי השר לאצלה, כולה, מקצתה או בסייגים, לעובד ציבור אם הסמיכה אותו הממשלה לכך.

ד. בסעיף זה, סמכות הנתונה לממשלה או לשר, לרבות חובה המוטלת עליהם.

ה. הוראות סעיף זה יחולו אם אין כוונה אחרת משתמעת מן החוק המקנה את הסמכות או המטיל את החובה.

34. נטילת סמכויות
שר הממונה על ביצועו של חוק רשאי ליטול לעצמו כל סמכות, למעט סמכות בעלת אופי שיפוטי, הנתונה על-פי אותו חוק לעובד המדינה, אם אין כוונה אחרת משתמעת מן החוק; השר רשאי לעשות כאמור לעניין מסוים או לתקופה מסוימת.
35. סודיות
א. הדיונים וההחלטות של הממשלה ושל ועדות השרים בעניינים אלה הם סודיים וגילויים ופרסומם אסור:
(1) ביטחון המדינה;
(2) יחסי חוץ של המדינה;
(3) סוג עניינים אחר שהממשלה ראתה את סודיותו כחיונית למדינה, והכריזה עליו בצו, לעניין סעיף זה;
(4) עניין שהממשלה החליטה לשמרו בסוד, ובלבד שגילוי ופרסומו של עניין כאמור אינו אסור אלא על מי שידע על ההחלטה.
ב. הוראות סעיף קטן (א) לא יחולו על דברים שהממשלה או ראש הממשלה, או מי שהממשלה או ראש הממשלה הסמיכוהו לכך, התירו את פרסומם, או על דברים שפרסומם נדרש על-פי דין.
36. משכורת וגמלאות
משכורתם של השרים וסגני השרים ותשלומים אחרים שישולמו להם בתקופת כהונתם או לאחריה, או לשאיריהם לאחר מותם, ייקבעו בחוק, או בהחלטה של הכנסת או של ועדה מוועדתיה שהכנסת הסמיכה לכך.
37. תקנות
א. שר הממונה על ביצועו של חוק מוסמך להתקין תקנות לביצועו.
ב. חוק יכול שיסמך את ראש הממשלה או שר להתקין תקנות בעניין שנקבע.
38. הכרזת מצב חירום
א. ראתה הכנסת שקיים במדינה מצב של חירום רשאית היא, ביוזמתה או על-פי הצעת הממשלה, להכריז על מצב חירום.
ב. תקופת תוקפה של ההכרזה תהא כפי שנקבע בה, אך לא תעלה על שנה; הכנסת רשאית לחזור ולהכריז על מצב חירום כאמור.
ג. ראתה הממשלה שקיים במדינה מצב של חירום ושעקב דחיפות העניין יש להכריז על מצב חירום עוד לפני שניתן לכנס את הכנסת, רשאית היא להכריז על מצב חירום; תוקפה של ההכרזה יפקע כעבור שבעה ימים מיום נתינתה, אם לא אושרה או בוטלה קודם לכן על-ידי הכנסת בהחלטה של רוב חבריה; לא התכנסה הכנסת, רשאית הממשלה לחזור ולהכריז על מצב חירום כאמור בסעיף קטן זה.

- ד. הכרזות הכנסת או הממשלה על מצב חירום יפורסמו ברשומות. לא ניתן לפרסם הכרזה על מצב החירום ברשומות, תפורסם ההכרזה בדרך מתאימה אחרת, ובלבד שתפורסם ברשומות מיד כשניתן יהיה לעשות כן.
- ה. הכנסת רשאית, בכל עת, לבטל הכרזה על מצב חירום; הודעה על הביטול תפורסם ברשומות.

39. התקנת תקנות שעת חירום

- א. במצב חירום רשאית הממשלה להתקין תקנות שעת חירום כדי להגן על המדינה, ביטחון הציבור וקיום האספקה והשירותים החיוניים; תקנות שעת חירום יונחו על שולחן ועדת החוץ והביטחון של הכנסת סמוך ככל האפשר לאחר התקנתן.
- ב. ראה ראש הממשלה כי לא ניתן לכנס את הממשלה וכי קיים צורך דחוף וחיוני להתקין תקנות שעת חירום, רשאי הוא להתקין או להסמך שר להתקין.
- ג. תקנות שעת חירום כוחן יפה לשנות כל חוק, להפקיע זמנית את תוקפו או לקבוע בו תנאים, וכן להטיל או להגדיל מסים או לשלומי חובה אחרים, והכול זולת אם אין הוראה אחרת בחוק.
- ד. אין בכוחן של תקנות שעת חירום למנוע פנייה לערכאות, לקבוע ענישה למפרע או להתיר פגיעה בכבוד האדם.
- ה. לא יותקנו תקנות שעת חירום ולא יופעלו מכוחן הסדרים, אמצעים וסמכויות, אלא במידה שמצב החירום מחייב זאת.
- ו. תוקפן של תקנות שעת חירום יפקע כעבור שלושה חודשים מיום התקנתן, זולת אם הוארך תוקפן בחוק, או שבוטלו על-ידי הכנסת בחוק או בהחלטה של רוב חברי הכנסת.
- ז. תקנות שעת חירום ייכנסו לתוקף עם פרסומן ברשומות; לא ניתן לפרסמן ברשומות, הן יפורסמו בדרך מתאימה אחרת, ובלבד שיפורסמו ברשומות מיד כשניתן יהיה לעשות כן.
- ח. חדל מצב החירום להתקיים, יוסיפו תקנות שעת חירום להתקיים לתקופת תוקפן אך לא יותר מ-60 ימים מסיום מצב החירום; תקנות שעת חירום שתוקפן הוארך בחוק, יוסיפו לעמוד בתוקפן.

40. הכרזת מלחמה

- א. המדינה לא תפתח במלחמה אלא מכוח החלטת הממשלה.
- ב. אין במעין זה כדי למנוע פעולות צבאיות הנדרשות למטרת הגנה על המדינה וביטחון הציבור.
- ג. הודעה על החלטת הממשלה לפתוח במלחמה לפי סעיף קטן (א) תימסר לועדת החוץ והביטחון של הכנסת בהקדם האפשרי; ראש הממשלה ימסור את ההודעה בהקדם האפשרי גם במליאת הכנסת; הודעה על פעולות צבאיות

כאמור בסעיף קטן (ב) תימסר לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת בהקדם האפשרי.

41. אי תחולה של תקנות שעת חירום על אף האמור בכל דין, אין בכוחן של תקנות שעת חירום לשנות חוק-יסוד זה, להפקיע זמנית את תוקפו או לקבוע בו תנאים.

42. הממשלה וועדות הכנסת

א. הממשלה תמסור לכנסת ולוועדותיה מידע על-פי דרישתן ותסייע להן במילוי תפקידן; הוראות מיוחדות ייקבעו בחוק לחיסוי מידע כשהדבר נחוץ להגנה על ביטחון המדינה ויחסי החוץ או קשרי מסחר בין-לאומיים שלה, או להגנה על זכות או חיסיון שבדין.

ב. הכנסת רשאית, לפי דרישה של לפחות ארבעים מחבריה, לקיים דיון בהשתתפות ראש הממשלה בנושא שהוחלט עליו; דרישה כאמור יכול שתוגש לא יותר מאחת לחודש.

ג. הכנסת, וכל ועדה מוועדותיה במסגרת מילוי תפקידיה, רשאיות לחייב שר להופיע בפניהן.

ד. ועדה מוועדות הכנסת רשאית, במסגרת מילוי תפקידיה, באמצעות שר הנוגע בדבר או בידיעתו, לחייב עובד המדינה או כל מי שייקבע בחוק, להתייצב לפניה.

ה. שר רשאי להשמיע את דברו לפני הכנסת וועדותיה.

ו. פרטים לעניין ביצוע סעיף זה יכול שייקבעו בחוק או בתקנון הכנסת.

43. שינוי מועד בחירות

נקבע מועד בחירות לכנסת לפי סעיפים 11, 28 ו-29, רשאית הכנסת, בהחלטה שתתקבל ברוב חבריה, בתוך חמישה ימים מיום היווצרות העילה לקיום הבחירות, לקבוע כי בשל סמיכות מועד הבחירות ליום חג, מועד או זיכרון, יידחו הבחירות למועד שתקבע ושאינו מאוחר מ-100 ימים ממועד היווצרות העילה.

44. יציבות החוק

א. אין לשנות חוק-יסוד זה אלא ברוב חברי הכנסת; הרוב הדרוש לפי סעיף קטן זה יהא דרוש להחלטות מליאת הכנסת בקריאה הראשונה, בקריאה השנייה ובקריאה השלישית; לעניין סעיף זה, 'שינוי' – בין מפורש ובין משתמע.

ב. הוראות סעיף זה לא יחולו על סעיפים 45 ו-46.

חוק-יסוד: השפיטה*

פרק א: הוראות יסוד

1. סמכות שפיטה
א. אלה בתי-המשפט שסמכות שפיטה נתונה בידיהם:
 - (1) בית-המשפט העליון;
 - (2) בית-משפט מחוזי;
 - (3) בית-משפט שלום;
 - (4) בית-משפט אחר שנקבע בחוק כבית-משפט;בחוק זה, 'שופט' – שופט של בית-משפט כאמור.
ב. סמכות שפיטה נתונה גם בידי אלה:
 - (1) בית-דין דתי;
 - (2) בית-דין אחר;
 - (3) רשות אחרת, והכול כפי שנקבע בחוק.ג. לא יוקם בית-משפט או בית-דין למקרה מיוחד.
2. אי-תלות
בענייני שפיטה אין מרות על מי שבידו סמכות שפיטה, זולת מרותו של הדין.
3. פומביות הדין
בית-משפט ידון בפומבי, זולת אם נקבע אחרת בחוק או אם בית-המשפט הורה אחרת לפי חוק.

פרק ב: השופטים

4. מינוי שופטים
א. שופט יתמנה בידי נשיא המדינה לפי בחירה של ועדה לבחירת שופטים.
ב. הוועדה תהיה של תשעה חברים, שהם נשיא בית-המשפט העליון, שני שופטים אחרים של בית-המשפט העליון שיבחר חבר שופטיו, שר המשפטים ושר אחר שתקבע הממשלה, שני חברי הכנסת שתבחר הכנסת ושני נציגים של לשכת עורכי הדין שתבחר המועצה הארצית של הלשכה; שר המשפטים יהיה יושב ראש הוועדה.
ג. הוועדה רשאית לפעול אף אם פחת מספר חבריה, כל עוד לא פחת משבעה.

* תיקון אחרון 13/2/1992.

5. אזרחות
לא יתמנה שופט אלא אזרח ישראל.
6. הצהרת אמונים
מי שנתמנה שופט יצהיר הצהרת אמונים לפני נשיא המדינה; ואלה דברי ההצהרה:
"אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, לשפוט משפט צדק, לא להטות משפט ולא להכיר פנים."
7. תקופת כהונה
כהונת שופט תתחיל מעת שהצהיר הצהרת אמונים ולא תסתיים אלא באחת מאלה:
1. בצאתו לקיצבה;
2. בהתפטרותו;
3. בהיבחרו או במינויו לאחד התפקידים שנושאייהם מנועים מלהיות מועמדים לכנסת;
4. על-פי החלטה של הוועדה לבחירת שופטים שהציע יושב ראש הוועדה או נשיא בית-המשפט העליון ושותקבלה ברוב של שבעה חברים לפחות;
5. על-פי החלטה של בית-הדין המשמעת.
8. שופט שפרש
שופט שיצא לקיצבה יכול שיתמנה לתפקיד של שופט, לזמן, בדרך ובתנאים שנקבעו בחוק.
9. סייג לשינוי כהונה
א. לא יועבר שופט דרך קבע ממקום כהונתו לבית-משפט במקום אחר אלא בהסכמת נשיא בית-המשפט העליון או על-פי החלטת בית-הדין המשמעתי.
ב. לא יתמנה שופט לכהונה בפועל בבית-משפט של דרגה נמוכה יותר אלא בהסכמתו.
10. משכורת וגמלאות
א. משכורתיהם של שופטים ותשלומים אחרים שישולמו להם, בתקופת כהונתם או לאחריה, או לשאייריהם לאחר מותם, ייקבעו בחוק או בהחלטה של הכנסת או של ועדה מוועדותיה שהכנסת הסמיכה לכך.
ב. לא תתקבל החלטה המכוונת להפחית ממשכורתם של שופטים בלבד.
11. ייחוד הכהונה
שופט לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי, אלא לפי חוק או בהסכמת נשיא בית-המשפט העליון ושר המשפטים.

12. שיפוט פלילי

- א. לא תיפתח חקירה פלילית נגד שופט אלא בהסכמת היועץ המשפטי לממשלה לא יוגש כתב אישום נגד שופט אלא בידי היועץ המשפטי לממשלה.
- ב. לא יידון אישום פלילי נגד שופט אלא לפני בית-משפט מחוזי בהרכב של שלושה שופטים, זולת אם הסכים השופט שהאישום יידון בדרך הרגילה.
- ג. הוראות סעיף זה לא יחולו על סוגי עבירות שנקבעו בחוק.

13. שיפוט משמעת

- א. שופט נתון לשיפוט של בית-דין משמעת.
- ב. בית-הדין המשמעתי יהיה מורכב משופטים או שופטים שיצאו לקיצבה שימנה נשיא בית-המשפט העליון.
- ג. הוראות בדבר העילות לדין המשמעתי, דרכי הקבילה, הרכב המותב, הסמכויות של בית-הדין המשמעתי ואמצעי המשמעת שהוא רשאי להטיל ייקבעו בחוק; סדרי הדין יהיו לפי חוק.

14. השעיה

- הוגשה על שופט קובלנה או נפתחה נגדו חקירה פלילית או הוגש נגדו כתב אישום, רשאי נשיא בית-המשפט העליון להשעות את השופט לתקופה שיקבע.

פרק ג: בתי-המשפט

15. בית-המשפט העליון

- א. מקום מושבו של בית-המשפט העליון הוא ירושלים.
- ב. בית-המשפט העליון ידון בערעורים על פסקי דין ועל החלטות אחרות של בתי-המשפט המחוזיים.
- ג. בית-המשפט העליון ישב גם כבית-משפט גבוה לצדק בשבתו כאמור ידון בעניינים אשר הוא רואה צורך לתת בהם סעד למען הצדק ואשר אינם בסמכותו של בית-משפט או של בית-דין אחר.
- ד. מבלי לפגוע בכלליות ההוראות שבסעיף קטן (ג), מוסמך בית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט גבוה לצדק –
 - (1) לתת צווים על שחרור אנשים שנעצרו או נאסרו שלא כדין;
 - (2) לתת צווים לרשויות המדינה, לרשויות מקומיות, לפקידיהן ולגופים ולאנשים אחרים הממלאים תפקידים ציבוריים על-פי דין, לעשות מעשה או להימנע מעשות מעשה במילוי תפקידיהם כדין, ואם נבחרו או נתמנו שלא כדין – להימנע מלפעול;
 - (3) לתת צווים לבתי-משפט, לבתי-דין ולגופים ואנשים בעלי סמכויות שיפוטיות או מעין-שיפוטיות על-פי דין – למעט בתי-משפט שחוק זה

דן בהם ולמעט בתי-דין דתיים – לדון בעניין פלוני או להימנע מלדון או מלהוסיף ולדון בעניין פלוני, ולבטל דיון שנתקיים או ההחלטה שניתנה שלא כדין;

(4) לתת צווים לבתי-דין דתיים לדון בעניין פלוני לפי סמכותם או להימנע מלדון או מלהוסיף ולדון בעניין פלוני שלא לפי סמכותם; ובלבד שלא ייזקק בית-המשפט לבקשה לפי פסקה זו אם המבקש לא עורר את שאלת הסמכות בהזדמנות הראשונה שהיתה לו; ואם לא היתה לו הזדמנות סבירה לעורר שאלת הסמכות עד שניתנה החלטה על-ידי בית-הדין הדתי, רשאי בית-המשפט לבטל דיון שנתקיים או החלטה שניתנה על-ידי בית-הדין הדתי ללא סמכות.

ה. סמכויות אחרות של בית-המשפט העליון ייקבעו בחוק.

16. בתי-משפט אחרים
בתי-משפט מחוזיים, בתי-משפט שלום ובתי-משפט אחרים – הקמתם, סמכויותיהם, מקום מושבם ואזורי שיפוטם, יהיו לפי חוק.

17. ערעור
פסק דין של בית-משפט בערכאה ראשונה ניתן לערעור בזכות, להוציא פסק דין של בית-המשפט העליון.

18. דיון נוסף
עניין שפסק בית-המשפט העליון בשלושה, ניתן לקיים בו דיון נוסף בבית-המשפט העליון בחמישה או יותר, בעילות שנקבעו בחוק ובדרך שנקבעה לפי חוק.

19. משפט חוזר
בעניין פלילי שנפסק בו סופית ניתן לקיים משפט חוזר בעילות שנקבעו בחוק ובדרך שנקבעה לפי חוק.

20. הלכה פסוקה
א. הלכה שנפסקה בבית-משפט תנחה בית-משפט של דרגה נמוכה ממנו.
ב. הלכה שנפסקה בבית-המשפט העליון מחייבת כל בית-משפט, זולת בית-המשפט העליון.

21. רשמים
לבית-משפט יכול שיהיה רשם, בין שופט ובין שאינו שופט.

פרק ד: הוראות שונות

22. יציבות החוק

אין בכוחן של תקנות שעת חירום לשנות חוק זה, להפקיע זמנית את תוקפו או לקבוע בו תנאים.

23. הוראות בחוק

בעניינים אלה ייקבעו הוראות בחוק :

1. דרכי הבחירה של חברי הוועדה לבחירת שופטים, ומשך כהונתם;
2. כשירויות לכהונת שופטים לדרגותיהם;
3. דרכי מינויים של נשיא בית-המשפט העליון, המשנה לנשיא בית-המשפט העליון, נשיא וסגן נשיא של בית-משפט מחוזי ושל בית-משפט שלום;
4. התנאים וההליכים לסיום כהונתו של שופט;
5. הדרכים למינוי שופט לכהונה בפועל בבית-משפט אחר ולהעברת שופט, דרך ארעי או דרך קבע, ממקום כהונתו לבית-משפט במקום אחר;
6. הליכי השעייתו של שופט, והעיון מחדש בהשעיה;
7. העניינים שבהם ידונו בתי-המשפט לדרגותיהם בשופט אחד, בשלושה או ביותר;
8. דרכי קביעת השופט או השופטים שידונו בעניין פלוני.

24. הוראות לפי חוק

בעניינים אלה ייקבעו הוראות לפי חוק:

1. סדרי המינהל של בתי-המשפט, קביעתם והאחריות לביצועם;
2. סדרי העבודה של הוועדה לבחירת שופטים;
3. דרך התפטרותו של שופט;
4. דרך מינויו של רשם של בית-משפט וסמכויותיו;
5. מספר השופטים שיכהנו בבתי-המשפט לדרגותיהם ומקומותיהם.

חוק-יסוד: מבקר המדינה*

1. מהות ביקורת המדינה נתונה בידי מבקר המדינה.
2. ביקורת המדינה
א. מבקר המדינה יקיים ביקורת על המשק, הנכסים, הכספים, ההתחייבויות והמינהל של המדינה, של משרדי הממשלה, של כל מפעל, מוסד או תאגיד של המדינה, של הרשויות המקומיות ושל גופים או מוסדות אחרים שהועמדו על-פי חוק לביקורתו של מבקר המדינה.
ב. מבקר המדינה יבחן את חוקיות הפעולות, טוהר המידות, הניהול התקין, היעילות והחסכון של הגופים המבוקרים, וכל עניין אחר שיראה בו צורך.
3. חובה להמציא ידיעות גוף העומד לביקורתו של מבקר המדינה ימציא למבקר ללא דיחוי, לפי דרישתו, ידיעות, מסמכים, הסברים, וכל חומר אחר שלדעת המבקר דרושים לו לצרכי הביקורת.
4. תלונות הציבור מבקר המדינה יברר תלונות מאת הציבור על גופים ואנשים כפי שייקבע בחוק או לפיו; בתפקידו זה יכהן מבקר המדינה בתואר 'נציב תלונות הציבור'.
5. תפקידים נוספים מבקר המדינה ימלא תפקידים נוספים כפי שייקבע בחוק.
6. אחריות בפני הכנסת במילוי תפקידו יהיה מבקר המדינה אחראי בפני הכנסת בלבד ולא יהיה תלוי בממשלה.
7. בחירה ותקופת כהונה
א. מבקר המדינה ייבחר בידי הכנסת בהצבעה חשאית; סדרי הבחירה ייקבעו בחוק.
ב. תקופת כהונתו של מבקר המדינה תהיה שבע שנים.
ג. מבקר המדינה יכהן תקופת כהונה אחת בלבד.

* תיקון אחרון 1/4/1998.

8. כשירות
כל אזרח ישראלי שהוא תושב ישראל כשיר להיות מועמד לכהונת מבקר המדינה;
חוק יכול שיקבע תנאי כשירות נוספים;
9. הצהרת אמונים
מבקר המדינה הנבחר יצהיר ויחתום לפני הכנסת הצהרת אמונים זו:
"אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה ולמלא באמונה את תפקידי
כמבקר המדינה."
10. תקציב
תקציב משרד מבקר המדינה ייקבע לפי הצעת מבקר המדינה בידי ועדת הכספים
של הכנסת, ויפורסם ביחד עם תקציב המדינה.
11. משכורות וגמלאות
משכורתו של מבקר המדינה ותשלומים אחרים שישולמו לו בתקופת כהונתו או
לאחריה, או לשאייריו לאחר מותו, ייקבעו בחוק או בהחלטה של הכנסת או של
ועדה מוועדותיה שהכנסת הסמיכה לכך.
12. קשר עם הכנסת והגשת דו"חות
א. מבקר המדינה יקיים קשר עם הכנסת, כפי שייקבע בחוק.
ב. מבקר המדינה יגיש לכנסת דינים וחשבונות וחוות דעת בתחום תפקידיו
ויפרסם אותם ברבים, והכל בדרך ובסייגים שייקבעו בחוק.
13. העברה מכהונה
מבקר המדינה לא יועבר מכהונתו אלא על-פי החלטה של הכנסת ברוב של שני
שלישים מן המצביעים; סדרי ההעברה מכהונה ייקבעו בחוק.
14. ממלא מקום המבקר
נבצר ממבקר המדינה למלא תפקידיו, ימונה ממלא מקום המבקר באופן ולתקופה
כפי שייקבע בחוק.

חוק-יסוד: הצבא*

1. מהות צבא-הגנה-לישראל הוא צבאה של המדינה.
2. כפיפות למרות האזרחית א. הצבא נתון למרות הממשלה. ב. השר הממונה מטעם הממשלה על הצבא הוא שר הביטחון.
3. ראש המטה הכללי א. הדרג הפיקודי העליון בצבא הוא ראש המטה הכללי. ב. ראש המטה הכללי נתון למרות הממשלה וכפוף לשר הביטחון. ג. ראש המטה הכללי יתמנה בידי הממשלה לפי המלצת שר הביטחון.
4. חובת שירות וגיוס החובה לשרת בצבא והגיוס לצבא יהיו כפי שנקבע בחוק או מכוחו.
5. הוראות ופקודות בצבא הסמכות להוציא הוראות ופקודות המחייבות בצבא תיקבע בחוק או מכוחו.
6. כוחות מזוינים אחרים אין להקים או לקיים כוח מזוין מחוץ לצבא-הגנה-לישראל אלא על-פי חוק.

* תיקון אחרון 15/7/1976.

חוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל*

1. ירושלים – בירת ישראל
ירושלים השלמה והמאוחדת היא בירת ישראל.
2. מקום מושבם של הנשיא, הכנסת, הממשלה ובית-המשפט העליון
ירושלים היא מקום מושבם של נשיא המדינה, הכנסת, הממשלה ובית-המשפט העליון.
3. שמירת המקומות הקדושים
המקומות הקדושים יהיו שמורים מפני חילול וכל פגיעה אחרת ומפני כל דבר העלול לפגוע בחופש הגישה של בני הדתות אל המקומות המקודשים להם או ברגשותיהם כלפי אותם המקומות.
4. פיתוח ירושלים
 - א. הממשלה תשקוד על-פיתוחה ושגשוגה של ירושלים ועל רווחת תושביה על-ידי הקצאת משאבים מיוחדים, לרבות מענק שנתי מיוחד לעיריית ירושלים (מענק הבירה) באישור ועדת הכספים של הכנסת.
 - ב. לירושלים יינתנו עדיפויות מיוחדות בפעילויות של רשויות המדינה לפיתוחה של ירושלים בנושאי משק וכלכלה ובנושאים אחרים.
 - ג. הממשלה תכונן גוף או גופים מיוחדים לביצוע סעיף זה.
5. שטח תחום ירושלים
תחום ירושלים כולל, לעניין חוק-יסוד זה, בין השאר, את כל השטח המתואר בתוספת לאכרזה על הרחבת תחום עיריית ירושלים מיום כ" בסיון התשכ"ז (28 ביוני 1967) 2, שניתנה לפי פקודת העיריות 3.
6. איסור על העברת סמכויות
לא תועבר לגורם זר, מדיני או שלטוני, או לגורם זר אחר בדומה לכך, בין דרך קבע ובין לתקופה קצובה, כל סמכות המתייחסת לתחום ירושלים והנתונה על-פי דין למדינת ישראל או לעיריית ירושלים.
7. נוקשות
אין לשנות את הוראות סעיפים 5 ו-6 אלא בחוק-יסוד שנתקבל ברוב של חברי הכנסת.

* תיקון אחרון 7/12/2000.

חוק יסוד: משק המדינה*

1. מסים, מילוות חובה ואגרות
א. מסים, מילוות חובה ותשלומי חובה אחרים לא יוטלו, ושיעוריהם לא ישונו, אלא בחוק או על-פיו; הוא הדין לגבי אגרות.
ב. מסים, מילוות חובה, תשלומי חובה אחרים ואגרות המשתלמים לאוצר המדינה, ושיעוריהם לא נקבעו בגוף החוק, ולא נקבעה בחוק הוראה שקביעתם בתקנות טעונה אישור הכנסת או ועדה מוועדותיה קביעתם בתקנות טעונה אישור מראש או תוך התקופה הקבועה לכך בחוק – בהחלטת הכנסת או בהחלטת ועדה מוועדותיה שהכנסת הסמיכה לכך.
2. נכסי מדינה
עסקאות בנכסי המדינה, רכישת זכויות וקבלת התחייבויות בשם המדינה ייעשו בידי מי שהוסמך לכך בחוק או על-פיו.
3. תקציב המדינה
א. (1) תקציב המדינה ייקבע בחוק.
(2) התקציב יהיה לשנה אחת ויביא את הוצאות הממשלה הצפויות והמתוכננות.
ב. (1) הממשלה תניח על שולחן הכנסת את הצעת חוק התקציב במועד שקבעה הכנסת או ועדה מוועדותיה שהכנסת הסמיכה לכך אך לא יאוחר מששים ימים לפני תחילת שנת הכספים.
(2) הצעת חוק התקציב תהיה מפורטת.
(3) הצעת התקציב המפורטת של משרד הביטחון לא תונח על שולחן הכנסת אלא על שולחן ועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החוץ והביטחון של הכנסת.
(4) להצעת חוק התקציב יצורף אומדן המקורות למימונו.
ג. במקרה הצורך רשאית הממשלה להגיש בתוך שנת הכספים הצעת חוק תקציב נוסף.
ד. נראה לממשלה כי חוק התקציב לא יתקבל לפני תחילת שנת הכספים, רשאית היא להגיש הצעת חוק תקציב ביניים.
ה. שר האוצר יגיש לכנסת מדי שנה דין וחשבון על ביצוע תקציב המדינה; פרטים ייקבעו בחוק.

* תיקון אחרון 14/4/1992.

3א. תקציב רב-שנתי

- א. הממשלה תכין לקראת כל שנת כספים תכנית תקציב רב-שנתית שתכלול את הצעת חוק התקציב לשנה הקרובה וכן תכנית תקציב לשתי השנים הבאות אחריה.
- ב. הממשלה תניח על שלחן הכנסת את תכנית התקציב הרב-שנתית ביחד עם הצעת חוק התקציב.
- ג. כל הצעת חוק תקציב שתגיש הממשלה לכנסת תתבסס על תכנית התקציב הרב-שנתית שהוכנה והונחה על שולחן הכנסת לפי סעיף זה בשנה הקודמת.

3ב. אי קבלת חוק התקציב

- א. לא נתקבל חוק התקציב לפני תחילתה של שנת הכספים, רשאית הממשלה להוציא כל חודש סכום השווה לחלק השנים-עשר מהתקציב השנתי הקודם, בתוספת הצמדה למדד המחירים לצרכן, שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
- ב. כספים לפי סעיף קטן (א) ייועדו קודם כל לקיום התחייבויות המדינה מכוח חוק, חוזים ואמנות; ביתרה תשתמש הממשלה רק להפעלת שירותים חיוניים ופעולות שנכללו בחוק התקציב הקודם.
- ג. אין לשנות סעיף זה אלא ברוב חברי הכנסת.

4. שטרי כסף ומטבעות

- הדפסת שטרי כסף וטביעת מטבעות שישמשו הילך חוקי וכן הוצאתם יהיו על-פי חוק.

5. ביקורת

- משק המדינה יעמוד לביקורת מבקר המדינה.

חוק-יסוד: מקרקעי ישראל*

1. איסור העברת בעלות
מקרקעי ישראל, והם המקרקעין בישראל של המדינה, של רשות הפיתוח או של
הקרן הקימת לישראל, הבעלות בהם לא תועבר, אם במכר ואם בדרך אחרת.
2. היתר על-פי חוק
סעיף 1 לא יחול על סוגי מקרקעין וסוגי עסקאות שנקבעו לעניין זה בחוק.
3. הגדרה
בחוק זה 'מקרקעין' – קרקע, בתים, בניינים וכל דבר המחובר לקרקע חיבור
קבע.

* תיקון אחרון 29/7/1960.

הערות

- 1 ע"א 6821/93 רע"א 1908/94, 3363 **בנק המזרחי ואח' נ' מגדל**, פ"ד מט(4), עמ' 221.
- 2 לביקורת על החלטת בית-המשפט ראו רות גביוון, **המהפכה החוקתית – תיאור מציאות או נבואה המגשימה את עצמה?** (1998); יואב דותן, "חוקה למדינת ישראל? הדיאלוג הקונסטיטוציוני לאחר היממהפיכה החוקתית", **משפטים** כח (1997), עמ' 149.
- 3 ראו למשל סעיפים 5–8 לחוק-יסוד: נשיא המדינה, המסדירים את אופן בחירת נשיא המדינה; כן ראו סעיפים 20 ו-20א לחוק-יסוד: הכנסת, העוסקים בבחירת יושב ראש הכנסת וסגנים ליושב הראש.
- 4 ראו "חוק-יסוד: הממשלה, ריאיון עם ח"כ אוריאל לין, יושב ראש ועדת חוקה, חוק ומשפט של הכנסת השתים-עשרה", **משפט וממשל** א (תשנ"ב), עמ' 165, 171. הדברים נאמרו בעניין חוק-יסוד: הממשלה במתכונתו משנת 1992. בינתיים שונה החוק, אך ניכר כי תפיסה דומה עמדה גם בבסיס ניסוחם של חוקי-יסוד נוספים.
- 5 ראו אליקים רובינשטיין "חוק-יסוד: הממשלה במתכונתו המקורית – הלכה למעשה", **משפט וממשל** ג (תשנ"ו), עמ' 571, 576.
- 6 סעיף 17 לחוק-יסוד: הכנסת.
- 7 ראו, למשל, סעיף 5 לחוק-יסוד: הכנסת. סעיף זה מפנה ישירות לחוק הבחירות כדי לחשב את גילו של הבוחר.
- 8 לדוגמה, תהליך הבחירה של נשיא המדינה על-ידי הכנסת מתואר בפירוט רב (סעיפים 5–8 לחוק-יסוד: נשיא המדינה) ואילו בחירת מבקר המדינה על-ידי הכנסת מצוינת בקיצור נמרץ (סעיף 7(א) לחוק-יסוד: מבקר המדינה).
- 9 כך למשל בחוק-יסוד: חופש העיסוק משתמשים בכותרת 'יציבות' להוראה הקובעת כי אין בכוחן של תקנות שעת חירום לשנות את חוק-היסוד (סעיף 6) ובכותרת 'נוקשות' להוראה העוסקת בשריון חוק-היסוד (סעיף 7). לעומת זאת, חוק-יסוד: הממשלה משתמש בכותרת 'יציבות החוק' דווקא לעניין הסעיף הדרן בשריון חוק-היסוד (סעיף 44), ואילו הכותרת של הסעיף העוסק בתקנות שעת חירום היא 'אי תחולה של תקנות שעת חירום' (סעיף 41).
- 10 השוו את סדר העניינים בחוק-יסוד: נשיא המדינה לסדר העניינים בחוק-יסוד: מבקר המדינה. אף על-פי שחוקי-היסוד עוסקים בתחומים דומים ויש בהם אותם נושאים פחות או יותר, סדר העניינים שונה, ואין לכך הצדקה עניינית.
- 11 כך למשל אפשר למצוא בחוקים 'רגילים', כגון חוק השבות וחוק שיווי זכויות האישה, עקרונות בעלי אופי חוקתי.
- 12 יצחק זמיר, "חוקי-יסוד בדרך לחוקה", מופיע כמבוא לספר של אמנון רובינשטיין ורענן הר-זהב, **חוק-יסוד: הכנסת** (תשנ"ג), עמ' 14–15.
- 13 לדוגמה, ההלכה בעניין המותב שעליו אפשר לקיים דיון נוסף בבית-המשפט העליון (בש"א 1481/96, **נחמני נ' נחמני**, פ"ד מט(5) עמ' 596) שהייתה להלכה מושרשת היטב שולבה בסעיף 18 לחוק-יסוד: השפיטה, העוסק בדיון נוסף.
- 14 פסק הדין בעניין בנק המזרחי (לעיל, הערה 1). קריטריונים אלו נקבעו אמנם לשם בחינת חוקים בכללותם, אך לדעתנו הם יפים אף לבחינה של פרקים מתוך חוקים ואף לבחינתם של סעיפים בודדים.
- 15 אחד ההקשרים ששאלה זו התעוררה בהם הוא הצהרת אמונים של חברי כנסת בעלי אזרחות כפולה. חוק-היסוד קובע כי חבר כנסת בעל אזרחות נוספת לא יצהיר אמונים כל עוד לא עשה

- את כל הדרוש מבחינתו להשתחרר מאזרחותו הנוספת (סעיף 16 לחוק-יסוד: הכנסת). זוהי מגבלה ייחודית, ונראה כי מקורה בנסיבות פוליטיות ייחודיות. עם זאת, מאחר שהזהרנו את עצמנו להימנע משינויים המשנים את הדין הקיים, החלטנו להשאיר את ההוראה ולהסתפק בהעברת הפירוט לחוק רגיל. ואולם, היה חשש שהסייג ייפסל אם יופיע בחוק רגיל, משום שהוא סותר את העיקרון החוקתי הכללי שכל חברי הכנסת יכולים וצריכים להצהיר אמנם. על כן הוספנו הוראה ברמה החוקתית, וזו פותחת פתח להגבלה כזאת בחוק רגיל (ראו גם סעיף 5 לחוק-יסוד: השפיטה).
- 16 מבחן זה כפוף כמובן למבחן הענייני. הוראה שאינה נוקטת 'לשון חוקתית' אך מתאימה עניינית לרמה החוקתית לא תושמט, אלא תנוסח מחדש ניסוח חוקתי.
- 17 כך למשל ייחוד הכהונה של חברי הכנסת הוסדר רק ברמה של חוק (סעיף 13 לחוק חסינות וזכויות חברי הכנסת, תשי"א–1951) והצענו לשלבו בחוק-היסוד; ייחוד הכהונה של מבקר המדינה הוסדר ברמה של חוק רגיל (סעיף 7 לחוק מבקר המדינה (נוסח משולב), תשי"ח–1958) והצענו לשלבו בחוק-היסוד; עניין חסינות שופטים הוסדר ברמה של חוק רגיל (סעיף 34 לחוק העונשין, תשל"ז–1977) והצענו להעלותו לרמה החוקתית.
- 18 למשל, סקירה רוחבית של סוגיית הקלון בחוק-היסוד העלתה כי הטיפול בעניין זה אינו עקבי וגם ההסדרים אינם תמיד דומים, מבלי שנראה כי יש הצדקה עניינית לכך (ראו ביתר פירוט הדיון בסמוך לסעיף 37 לפרק 'הכנסת').
- 19 לדוגמה, בפירוט המטרות או המעשים שבגינם נמנעת השתתפות מועמדים בבחירות לכנסת בחרנו לאמץ את הנוסח המופיע בסעיף 5 לחוק המפלגות, התשנ"ב–1992, בשינויים המחויבים, מאחר שהוא מאוחר יותר ומשקף ביתר דיוק את כוונת המחוקק.
- 20 שקלנו לשנות את נוסח החוקים, שיופיעו הן בלשון זכר והן בלשון נקבה או לחלופין בלשון רבים, אך הגענו למסקנה כי יהיה בכך כדי לסרבל ביותר את הנוסח. בשלב זה אנו מציעים להכניס לחלק הכללי הוראה המבהירה כי הפנייה היא לגברים ולנשים כאחד, אך אפשר שראוי לעשות אף מעבר לכך לשם קידום השוויון בין המינים.
- 21 פרק זה הוא שילוב בין הוראות חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו והוראות חוק-יסוד: חופש העיסוק. במקומות שיש בהם הסדרים שונים בשני חוקי-היסוד, שימרנו את ההסדרים הקיימים כחלק מהגישה הזהירה הנצמדת לקיים (אם כי בכמה מהמקומות אנו מציעים לשקול הסדר אחיד).
- 22 ראו באופן כללי משה לנדוי, **חוק-יסוד: נשיא המדינה** מסדרת **פירוש לחוקי-היסוד** בעריכת יצחק זמיר, 1994.
- 23 **שם**, עמ' 9–11.
- 24 פ"ד כט(2), עמ' 799, 800.
- 25 שימו לב כי סעיף זה, שאנו ממליצים להעביר לחוק רגיל, אפשר שיביא לידי מבוי סתום. גם אם לא נדרש רוב של חברי כנסת, חזרה על ההצבעה אינה מבטיחה שיושג רוב, ולו רוב רגיל.
- 26 הוראת סעיף זה תוקנה ביום 16.10.2001 [חוק-יסוד: נשיא המדינה (תיקון מס' 6)], כדי להתאימה לחוק-היסוד הממשלה החדש משנת 2001. תחילתה של ההוראה ביום הבחירות לכנסת השש-עשרה.
- 27 הוראת סעיף זה תוקנה, והוספו המילים "בכינון הממשלה או" ביום 16.10.2001 [חוק-יסוד: נשיא המדינה (תיקון מס' 6)], כדי להתאימה לחוק-היסוד: הממשלה החדש משנת 2001. תחילתה של ההוראה ביום הבחירות לכנסת השש-עשרה.
- 28 ראו בג"ץ 483/77, **ברזילי נ' ראש הממשלה**, פ"ד לא(3), עמ' 671.
- 29 כללי החסינות של הנשיא לא השתנו מאז חקיקת חוק-היסוד, לכן מוצע לשקול אותם מחדש ולהתאימם לכללי חסינות חברי הכנסת. כללים אלו עודכנו עדכון שוטף יותר. השינויים

- יכולים לכלול את הרחבת החסינות בעניינים מסוימים ואת הצרתה באחרים (כמו לדוגמה, הוספת מגבלות גם על חיפוש אצל הנשיא או על מעצרו, כפי שנעשה בסעיפים 2–3 לחוק חסינות חברי הכנסת זכויותיהם וחובותיהם, תשי"א–1951, ומצד שני, הגבלת החסינות במקרים המפורטים בסעיף 4 לחוק חסינות חברי הכנסת).
- 30 אנו מציעים שזה יהיה נוסח הסעיף: "נשיא המדינה יהיה רשאי להיות נוכח בדיונים בוועדת הכנסת ובכנסת בדבר העברתו מכהונה."
- 31 צריך לשקול אם לאפשר לנשיא או לבא-כוחו להיות מיוצג בדיון בוועדה.
- 32 מן הראוי לשקול אם להשאיר את ההסדר שלפיו רואים בנשיא היוצא את גבולות המדינה מי שהפסיק זמנית למלא את תפקידו. ההסדר מעלה תמיהה, שכן נשיא המדינה יוצא את גבולות הארץ כדי לייצג את המדינה, כחלק מתפקידו (אמנון רובינשטיין וברק מדינה, **המשפט הקונסטיטוציוני של מדינת ישראל** (מהדורה חמישית, תשנ"ז), עמ' 855). כדאי לשקול אם להשמיט הסדר זה או לחלופין לצמצם אותו ולהסתפק במילוי מקום (כמוצע בהצעה 2 בהמשך. על משמעות מילוי מקום לעומת מילוי תפקיד ראו הדיון בסעיף 58 לפרק 'הכנסת').
- 33 לנדוי (לעיל, הערה 22), עמ' 67.
- 34 ראו סעיף 58 לפרק 'הכנסת'.
- 35 ראו, באופן כללי, אמנון רובינשטיין ורענן הר-זהב (לעיל, הערה 12).
- 36 **שם**.
- 37 ראו סעיף 1 לפרק 'הוראות כלליות'.
- 38 עד לאחרונה, במקצת מהמקומות העוסקים בהעברה מכהונה (ראו סעיף 42 ו-42ב לפרק 'הכנסת'), היה תנאי של מאסר בפועל. לא ברור היה מדוע הדגש צריך להיות על עונש מאסר דווקא, ואף עונש מאסר בפועל, ומדוע לא להסתפק בקביעת בית-משפט שיש עם העבירה קלון. פסק הדין וגזר הדין בעניין השר יצחק מרדכי (ת"פ (י-ם) 3158/00, טרם פורסם) המחיש בעייתיות זו. הגם שבית-המשפט קבע במפורש כי יש עם המעשה קלון, בית-המשפט, משיקולים שונים, החליט שלא להטיל על השר מרדכי מאסר בפועל. ביום 10.7.2001, התקבל בכנסת תיקון (חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 32)), שביטל את הדרישה לעונש מאסר בפועל דווקא. התיקון יחול על חבר הכנסת שהורשע ביום תחילתו או לאחריו.
- 39 ראו חוק המפלגות, תשנ"ב–1992.
- 40 סעיף זה תוקן במסגרת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 33) (נתקבל ביום 23.7.2001).
- 41 לעניין זה ראו גם רובינשטיין והר-זהב (לעיל, הערה 12), עמ' 63–65.
- 42 צריך לשקול אם סעיף-קטן (3) להצעה ('ייסוד סביר למסקנה כי הרשימה תשמש מסווה לפעולות בלתי חוקיות') הוא תנאי רלוונטי גם לאישור רשימה. רשימה יכולה להיות מורכבת מגופים שונים. אפשר שהתנאי מתאים רק לגוף אורגני כמו מפלגה.
- 43 הסיפא הוספה בחוק-יסוד: הממשלה החדש משנת 2001.
- 44 הסעיף הוסף במסגרת חוק-יסוד: הממשלה החדש משנת 2001.
- 45 נוסח הסעיף תוקן בתיקון 27 לחוק-יסוד: הכנסת ופורסם בס"ח תשי"ס ביום 8.8.2000, עמ' 261.
- 46 במסגרת סדרה של תיקונים שנערכו באחרונה, הוראת סעיף 31 קוצרה וניתן לה נוסח חוקתי וכן בוטלו הוראות סעיפים 32 ו-33 (תיקון 25 לחוק-יסוד: הכנסת אשר פורסם בספר החוקים ביום 10.2.2000; תיקון 27 לחוק-היסוד, מיום 8.8.2000; תיקון 29 מיום 1.1.2001; ותיקון 31 מיום 18.6.2001). ההוראות בדבר הכנסים הועברו לחוק הכנסת, התשנ"ד.
- 47 סעיף זה תוקן במסגרת תיקון 27 לחוק-יסוד: הכנסת (פורסם בס"ח תשי"ס, עמ' 361).
- 48 סעיף זה תוקן במסגרת תיקון 34 לחוק-יסוד: הכנסת (נתקבל ביום 16.10.2001) כדי להתאימו לחוק-יסוד: הממשלה החדש משנת 2001, והושמטו המילים "ראש הממשלה הנבחר".

- 49 סעיף קטן זה תוקן במסגרת תיקון 27 לחוק-יסוד: הכנסת (פורסם בס"ח תש"ס, עמ' 361).
- 50 סעיף זה הופיע בעבר בחוק-יסוד: הממשלה והועבר לחוק-יסוד: הכנסת עם חקיקת חוק-יסוד: הממשלה החדש משנת 2001.
- 51 הסעיף תוקן במסגרת תיקון 33 לחוק-יסוד: הכנסת (נתקבל ביום 23.7.2001).
- 52 במסגרת תיקון 32 לחוק-יסוד: הכנסת (מיום 9.7.2001) נמחקו המילים "ונידון לעונש מאסר בפועל." ראו הדין בסעיף 37 לפקק 'הכנסת'.
- 53 בג"ץ 306/81, **פלאטו שרון נ' ועדת הכנסת**, פ"ד לה(4), עמ' 118.
- 54 תחילת תחולתו של חוק-היסוד החדש בבחירות ובכינון הממשלה בבחירות לכנסת ה-16.
- 55 השוו לחוק-יסוד: הממשלה משנת 1992. שם נכרכו יחדיו עקרונות חוקתיים עם הסדרים ספציפיים ופרטניים. ראו דבריו של חבר הכנסת אוריאל לין, יו"ר ועדת חוק חוקה ומשפט ואחד ממזיעי החוק, ראו ריאיון עם ח"כ אוריאל לין (לעיל, הערה 4), עמ' 171; אליקים רובינשטיין (לעיל, הערה 5), עמ' 576.
- 56 במישור ההשוואתי בדקנו את חוקות ארה"ב, צרפת וגרמניה. נוסף על הזהירות שראוי לנהוג בכל השוואה בין חוקות של מדינות דמוקרטיות, כאן צריך לנקוט משנה זהירות לאור השוני במבנה השלטוני בין המדינות. בארה"ב נהוגה שיטת ממשל נשיאותית. הנשיא בה עומד בראש הרשות המבצעת ונבחר בבחירות ישירות, והוא כמעט לא תלוי ברשות המחוקקת. בצרפת הנשיא נבחר בבחירות ישירות, ויש לו סמכויות רבות, אך רוב הסמכויות הביצועיות מרוכזות בידי ראש הממשלה. האספה הכללית (הבית התחתון בפרלמנט) היא שבחרת את ראש הממשלה בצרפת. אם הנשיא וראש הממשלה באים ממפלגה אחת, הנשיא הוא השולט למעשה ברשות המבצעת, אך אם ראש הממשלה בא ממפלגה יריבה (מצב המכונה "קוהביסיון"), דווקא ראש הממשלה הוא החזק יותר. בגרמניה, ראש הרשות המבצעת הוא הקנצלר. הבונדסטאג (הבית התחתון) הוא שבחר אותו להרכיב את הממשלה. בשל השוני בין השיטות הללו לבין עצמן, והשוני בין שיטות אלו לשיטה הישראלית, צריך לבחון היטב אם אפשר לגזור מן האלמנט הנבדק גזרה שווה לשיטתנו.
- 57 חוק-היסוד החדש אינו עוסק כלל במספר השרים – מקסימלי או מינימלי – בממשלה. חוק-היסוד משנת 1992 קבע בתחילה כי מספר השרים לא יפחת משמונה ולא יעלה על שמונה עשר. בתיקון מס' 9 לחוק-היסוד (מיום 1 באוגוסט 1999) הוסרה ההגבלה על מספר השרים המקסימלי.
- 58 בג"ץ 3094/93, **התנועה למען איכות השלטון נ' מדינת ישראל**, פ"ד מז(5), עמ' 404, 427.
- 59 שם.
- 60 פסק הדין קובע כי במצב דברים זה ראש הממשלה צריך להעביר את השר מכהונתו. ואולם, מאחר שההוראה מנוסחת בלשון חובה, וכן מאחר שסעיף 22 לחוק יסוד: הממשלה נוקט לשון של הפסקת כהונה, אנו מציעים כי בנסיבות אלו תיפסק אוטומטית כהונתו של השר.
- 61 צריך לשקול אם ראוי לעגן הסדר זה ברמה החוקתית. לאור עליית חשיבותה של זכות הציבור לדעת (ראו למשל בג"ץ 283/82, **זכרוני נ' רשות השידור**, פ"ד לז(1), עמ' 757; ראו גם חוק חופש המידע, התשנ"ח–1998, סעיף 9), נראה שצריך לעשות אחד משניים: להוריד הסדר זה לרמה של חוק רגיל בלבד כדי שאפשר יהיה לשנותו ביתר קלות או לחלופין, דווקא בשל אי רצוננו שגבולות הסודיות יורחבו, להגדיר במדויק את הדברים שיוטל עליהם איסור פרסום ולעגן אותם ברמה החוקתית. על כל פנים נראה שההסדר, כפי שהוא קיים כיום, פוגע מעבר לנדרש בזכות הציבור לדעת. כך למשל, נראה כי הטלת איפול על כל העניינים הקשורים בביטחון המדינה ויחסי החוץ, מבלי להוסיף לכך מבחן הסתברותי כלשהו (כגון "דיונים והחלטות שיש בפרסומם אפשרות סבירה או ודאות קרובה לפגיעה בביטחון המדינה") גורפת מדי. נוסף

- על כך, סעיף-קטן (א)3) פותח למעשה פתח לממשלה להטיל איפול על כל אשר תחפוץ, מבלי שתהיה על כך מגבלה כלשהי [לסקירת הסוגיה בעניין סעיף 28 לחוק-יסוד הממשלה הראשון, ראו אליקים רובינשטיין (לעיל, הערה 5) עמ' 617–620].
- 62 בהסדר הקיים יש כמה בעיות בולטות: ראשית, סעיף 38 מאפשר הכרזה על 'מצב חירום', אך אינו מפרט אמות מידה ענייניות להכרזה על מצב זה. שנית, לא ברור מהו 'כבוד האדם' לפי סעיף-קטן (ד), ומה היחס בין הוראה זו לבין הוראת סעיף 12 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, הוראה המתירה לרשויות לפגוע בכבוד האדם במגבלות פסקת ההגבלה. שלישית, הסדר זה מרוקן כיום מתוכו, שכן לפי המצב המשפטי הקיים הממשלה יכולה לעקוף אותו על-ידי שימוש בחוקי חירום אחרים (לדיון מעמיק בבעיות החוק הקיים והצעות לתיקונו ראו מרגית כהן "מעשי טלאים" בדיני החירום, **משפטים** כט, עמ' 623).
- 63 כדי ליצור אחידות סגונית עם חוקי-היסוד האחרים הושטמו כותרות הפרקים שהיו בחוק-היסוד המקורי.
- 64 לשון הסעיף: "היה המועמד למינוי גם בעל אזרחות שאינה ישראלית ודיני המדינה שהוא אזרח בה מאפשרים את שחרורו מאזרחות זו, לא יתמנה אלא לאחר שעשה את כל הדרוש מצדו לשם שחרורה ממנו."
- 65 נוסח הסעיף: "נושא משרה שיפוטית לא יישא באחריות פלילית למעשה שעשה במילוי תפקידו השיפוטיים, אף אם חרג בכך מתחום סמכותו."
- 66 יש לשקול אם המבחן הטכני ("עבירות שייקבעו בחוק") המסייג את הסעיף אינו מרוקן אותו מתוכו. אולי נכון יותר להשתמש באפיון של סוגי העבירות, כגון הפירוט בסעיף 23 לחוק בתי-המשפט: "עבירה שנקבעה כעבירת קנס לפי כל חיקוק ועל עבירה מינהלית שדינה קנס מינהלי קצוב."
- 67 בש"א 1481/96, **נחמני נ' נחמני**, פ"ד מט(5), עמ' 596.
- 68 מבחינה **השוואתית**, מוסד ביקורת המדינה אינו מופיע בחוקות ארצות-הברית, גרמניה וצרפת (בצרפת מוסד מבקר המדינה מאוזכר אמנם בסעיף 91(7), אך אין פירוט מהותי בעניינו). מצאנו טיפול במוסד המבקר בחוקת אירלנד (תחת פרק 9, סעיף 33). שם מפורטים בסעיף אחד תפקידי ה-Comptroller (המבקר), וה-Auditor General (מבקר החשבונות). בחוקת אוסטרליה (פרק 5, סעיף 121–128) ישנו פירוט רחב למדי של מוסדות הביקורת [ראו ביתר פירוט גד ברזילי ודוד נחמיאס, **מוסד ביקורת המדינה: סמכות ואחריות – עקרונות, מוסדות השוואתיים, ניתוח, ביקורת והמלצות לרפורמה** (תשנ"ט)]. עם זאת, לאור מעמדו של מבקר המדינה בישראל ולאור בחירת המחוקק להסדיר תפקידו ברמה של חוק-יסוד, אנו סבורים כי יש הצדקה לכלול אותו בחוקה הישראלית.
- 69 יש דמיון רב בין חוק-יסוד: מבקר המדינה ובין חוק-יסוד: נשיא המדינה, ואנו ממליצים להביאם למבנה דומה. לדעתנו, נכון יהיה להעדיף את המבנה של חוק-יסוד: נשיא המדינה לעניין סדר הסעיפים ודרך פירוט התפקידים והסמכויות. לעומת זאת, לעניין כלליות ההסדרה של הליך הבחירה, עדיפה לדעתנו הדרך שנקטה בחוק-יסוד: מבקר המדינה.
- 70 מוסדר בסעיפים 1–3 לחוק מבקר המדינה (נוסח משולב), תשי"ח–1958.
- 71 ברזילי ונחמיאס (לעיל, הערה 68), עמ' 29.
- 72 ראו באופן כללי מרדכי קרמניצר ואריאל בנדור, **חוק-יסוד: הצבא** מסדרת **פירוש לחוקי-היסוד** בעריכת יצחק זמיר, 2000.
- 73 ראו באופן כללי רות לפידות, **חוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל** מסדרת **פירוש לחוקי-היסוד** בעריכת יצחק זמיר, 1999.
- 74 השוו לעמדתה של פרופ' גביון הסבורה כי חוק-יסוד זה אינו ראוי לשריון [גביון (לעיל, הערה 2), עמ' 103].

Article 34 [Legislative Powers]

...

(3) Legislation shall likewise determine the regulations concerning:

...

- Company nationalizations and transfers of company ownership from the public to the private sector.

76 צריך לשקול אם להוסיף לסיפא של סעיף 3(ב) את התוספת: "ותחזית של הסכומים שלא ייגבו בשל הטבות מס." תוספת זו מבוססת על סעיף 2(ב) לחוק יסודות התקציב, תשמ"ה – 1985. זהו פריט מהותי נוסף שצריך להיות מצורף להצעת התקציב, ולכן ראוי לשקול את הוספתו לפירוט שבסעיף.

77 יצוין בהקשר זה כי בית-המשפט העליון פסק בבג"ץ 1438/98, **התנועה המסורתית נ' השר לענייני דתות**, פ"ד נג (5), עמ' 337, כי חוק יסודות התקציב הוא חוק מסגרת, ומעמדו גבוה ממעמד חוק התקציב השנתי.

78 סיווג המקרקעין של הקרן הקיימת לישראל כקרקעות המדינה הוא סיווג בעייתי, שכן אפשר שיוביל להתנהגות מפלה של רשויות המדינה. ראו לעניין זה בג"ץ 6698/95, **קעדאן נ' מינהל מקרקעי ישראל ואח'**, נד(1), עמ' 258.

79 נוסח סעיף 6 לחוק הפרשנות, התשמ"א–1981: "האמור בלשון זכר – אף לשון נקבה משמע, וכן להיפך."

80 על-פי סעיף 1 לחוק הפרשנות, התשמ"א–1981:

"שנה; ויחודש' – לפי הלוח הגרגוריאני, ואם צוינה תחילת תקופתם או סופה לפי הלוח העברי בלבד – על-פי הלוח העברי.

81 יצוין כי סעיף 11 לחוק-יסוד: הממשלה משנת 1992 קבע הסדר דומה אשר למועד לעריכת הבחירות. נוסח הסעיף המוצע הוא בהשראתו. השווג גם לסעיף 43 לחוק-יסוד: הממשלה הנוכחי.

82 מבוסס על סעיף 10(ב) לחוק-יסוד: השפיטה.

83 לא ברור מדוע רק בעניין הפגיעה בזכויות היסוד המנויות בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו נקבע הסדר הבוחן את מידתיות הפגיעה, ואילו ההסדר בעניין זכות היסוד של חופש העיסוק וההסדר בחוקי-היסוד האחרים אוסר כל פגיעה. קושי נוסף מתעורר בשל חוסר הבהירות של הוראה זו אל מול הוראת סעיף 50(ד) לפרק 'הממשלה'. על כן ראוי לשקול יצירת אחידות בהסדר בעניין כל הפרקים ויצירת הסדר דומה בעניין הזכויות על-פי חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.

84 אמנם, על-פי מקצת מחוקי-היסוד (חוק-יסוד: חופש העיסוק וחוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל) אין להסתפק בשינוי ברוב מיוחס, אלא נדרש אף שהשינוי יהיה בחוק-יסוד, אלא שכאשר חוקי-היסוד יאוגדו לחוקה כמוצע, נראה כי לא תהיה עוד משמעות לדרישה זו.

